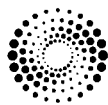

Lennart Lynge Andersen
Vagn Greve

Åger

THOMSON REUTERS

Lennart Lyng Andersen & Vagn Greve

Åger

1. udgave/1. oplag

© Thomson Reuters Professional A/S, København 2010

ISBN 978-87-619-2842-9

Omslag: Birger Gregers mDD, Frederiksberg

Sats og tryk: Narayana Press, Gylling

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Alle rettigheder forbeholdes.

Indhold

Forord 9

I. Begreb og historik 11

- A. Ågerbegrebet 11
- B. Ældre ret 11
 - 1. Religionerne 11
 - 2. Danske Lov 13
 - 3. A.S. Ørstedts tid 15
 - 4. 1800-tallets 2den halvdel 17
- C. Aftaleloven af 1917 21
 - 1. Baggrunden 21
 - a. Betænkningen af 1914 21
 - b. Teoriens stilling inden lovændringen 26
 - c. Behandlingen i Rigsdagen 27
 - d. Resultatet 29
- D. Straffeloven af 1930 30
 - 1. Baggrunden 30
 - 2. Ågerbestemmelserne i straffeloven af 1930 32
 - 3. Brugen af straffehjemmelen 33

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret 35

- A. Alment om udviklingen fra 1917-1970 35
 - 1. Teorien 35
 - 2. Nogle retsafgørelser 36
- B. Baggrunden for aftalelovsændringen i 1975 40
 - 1. Ågerbetænkningen af 1971 40
 - a. Betænkningen alment 40
 - b. Ændringsforslag 41
 - c. Maksimalrente 43
 - d. Førtidig indfrielse 44
 - e. Licensordning for pengeudlånere 44
 - f. Oplysningspligt 44
 - g. Forslag til lov om renteaftaler 46
 - h. Samlet vurdering 48
 - 2. Forbrugerkommissionen 1975 48
 - 3. Ændringen 1975 49

Indhold

a. Den ændrede § 31	49
b. Andre initiativer	50
i. <i>Fogedretternes rolle</i>	50
ii. <i>Bank- og sparekasseloven</i>	51
iii. <i>Markedsføringsloven</i>	51
iv. <i>Anden udlånsvirksomhed</i>	51
C. Den nugældende ågerregel	52
1. Nærmere fortolkning. Teorien	52
a. Ågerbetegnelsen	52
b. Udnyttelseselementet	53
c. Pengemarkedet	54
d. § 31's betydning	55
2. Retspraksis om åger (§ 31 efter 1975-ændringen)	57
D. Tilsvarende foranstaltninger i speciallovgivningen	58
1. Indledning og oversigt	58
2. Reguleringsmetoder	59
a. Ugyldighed	61
b. Rentemaksimum	62
c. Forbud	66
i. <i>Værgemålsloven</i>	66
ii. <i>Forbrugeraftaleloven</i>	67
iii. <i>Kaution</i>	67
iv. <i>Renteloven</i>	68
d. Særlig opsigelsesadgang enten som fortrydelsesret eller under forløbet	68
i. <i>Lovregler</i>	68
ii. <i>Førtidig indfrielse</i>	68
e. Informations- eller oplysningsregler	69
f. Rådgivning og god skik-regler	69
g. Kreditvurdering	70
h. Mærkningsordninger	70
3. Aftalelovens kap. 3 i øvrigt	72
a. Kort præsentation	72
b. Konfrontation	74
4. Kreditaftaleloven af 1990	75
5. SMS-lån	75
6. Kreditaftaleloven af 2010	77
a. Kreditvurdering	78
b. Oversigt over kreditaftalelovens oplysningsbestemmelser	79
c. Fortrydelsesret	80
d. Indfrielse i utide	81

e. Kreditaftalelovens § 22	81
7. Renteloven	82
a. Før 1977	82
b. Renteloven af 1977	83
c. Rykker- og inkassogebyrer	84
8. Anden lovgivning	85
E. Norge og Sverige	87
1. Norge	87
2. Sverige	87
a. Alment	87
b. SMS-lån	88
III. Ågerbestemmelsen i gældende kriminalret – strl. § 282	91
A. Alment om udviklingen fra 1930 til 1970	91
B. Baggrunden for straffelovsændringen i 1975	91
1. Ågerbetænkningen af 1971	91
2. Diskussionen om bagmandskriminalitet	93
3. Ændringerne	95
C. Den nugældende ågerregel	96
D. Gerningsindholdet	96
1. Underlegenhedstilstanden	96
2. Aftale	107
3. Udnyttelsen	108
4. Misforhold	109
5. Fuldbyrnelsen	112
E. Forholdet til medvirkensreglerne	113
1. Medvirkensreglernes tidsmæssige udstrækning	113
2. Medvirkensforholdets karakter	116
F. Tilregnelsen	116
G. Sanktionerne	118
H. Grænseoverskridende handlinger	120
IV. Ågerlignende kontraheren – strl. § 300 b	121
V. Ågerhæleri – strl. § 300 c	123
A. Forarbejder	123
B. Den nugældende ågerhæleriregel	125
1. Bestemmelsen	125
2. Overdragelse af kravet	125
3. Inddrivelse af kravet	125

Indhold

- 4. Drage fordel af kravet 126
- 5. Forholdet til andre hæleribestemmelser 126

VI. Tilgrænsende delikter 127

- A. Tilgrænsende delikter i straffeloven 127
 - 1. Alment 127
 - 2. Bedrageri 128
 - 3. Afpresning 130
- B. Tilgrænsende delikter i speciallovgivningen 131
 - 1. Maksimalpriser m.m. 131
 - 2. Forbrugerbeskyttelse 134

VII. Påtalen 136

VIII. Det faktiske omfang 137

IX. Retspolitiske bemærkninger 141

- A. Realitet og mangler i den civilretlige regulering 141
 - 1. Indledning 141
 - 2. Nærmere bedømmelse 142
 - a. Aftalelovens § 31 142
 - b. Kundeforholdets regulering 143
 - c. Ågerelementet i § 31 143
 - d. § 31's fremtid 144
 - e. Information 146
 - f. § 36 146
- B. Ågerforbrydelsens retlige karakter 147
- C. Civilrettens og kriminalrettens indbyrdes forhold 148
- D. De væsentligste konklusioner 150

Forkortelser 152

Litteratur 154

Bilag I ÅOP niveauet hos danske långivere 161

Bilag II Oplysningsreglerne i kreditaftaleloven af 2010 175

Forord

Åger dukker hyppigt op i den offentlige debat, men sjældent i juristernes domssamlinger. Medier og politikere udtrykker stærke meninger om grænserne for tilladelig (kredit- og låne)adfærd. Med vores forskellige udgangspunkter i civilret og strafferet så vi et behov for en klarlægning af de faktiske forhold og en retlig analyse.

Vi har derfor skrevet denne lille bog om åger i civilretlig og strafferetlig belysning. Under udarbejdelsen skete der to ting af betydning på området. (1) Forbrugerombudsmanden udsendte retningslinjer for sms-lån og viste dermed, at der trods alt er en vis interesse for beskyttelse af borgerne, også selv om disse retningslinjer kun påvirker en lille del af problemområdet. (2) Et mindretal stillede under behandlingen af regeringens forslag til ændringer i kreditaftaleloven (som følge af en EU-regulering) forslag om, at der blev indsat en ågergrænse i loven; mindretallet forblev dog mindretal.

Arbejdet er gjort inden for rammerne af *Center for kreditret og kapitalmarkedsret*, CBS. Både det og emnet har gjort det naturligt at udsende bogen i centerets løbende serie.

Som bilag I er optaget et notat om beregning af ÅOP på sms-lån, overtræk på lønkonti/lønkredit, forbrugslån og hurtiglån. Det er udarbejdet af Elisabeth Arendt, Mybanker.dk A/S, som vi takker.

Der er ikke taget hensyn til materiale offentliggjort efter 24. maj 2010.

Frederiksberg den 24. maj 2010

Lennart Lynge Andersen

Vagn Greve

I. Begreb og historik

A. Ågerbegrebet

'Åger' kommer fra det oldnordiske 'okr'. På svensk er ordet fortsat 'ocker'. På oldengelsk var det 'wocor', som tidligt blev til 'usury'. På tysk hedder det 'Wucher'. Ordet er beslægtet med 'at vokse'. Derved dækker det sprogligt "tilvækst", herunder alle slags renteindtægter, jfr. f.eks. bibelcitaterne umiddelbart nedenfor. I perioder har 'åger' i juridiske sammenhænge alene betydet oppebørsel af højere rente end tilladt eller udstedelse af gældsbevis på større beløb end faktisk lånt (Algreen-Ussing 1841 s. 441; smh. bet. 604 s. 8). Senere ændres ordets betydning, og nu dækker det alle ublu og urimelige aftaler. (Osterssøn Weylle 1652 s. 5 f., ODS I sp. 25, DDO VI s. 613).

B. Ældre ret

1. Religionerne

I mosaisk ret er der forbud mod åger – i hvert fald mellem jøder (smh. Mannheim 1946 s. 130 n. 2):

"Naar du laaner Penge til en fattig Mand af mit Folk i dit Nabolag, maa du ikke optræde som en Aagerkarl over for ham. I maa ikke tage Renter af ham. (2den Mosebog 22,25).

Naar din Broder i dit Nabolag kommer i Trang og ikke kan bjærge Livet, skal du holde ham oppe; ...
Du maa ikke tage Rente eller Opgæld af ham, ...;
du maa ikke laane ham Penge mod Renter eller give ham af din Føde mod Opgæld." (3dje Mosebog 25,35-37).

Jødernes erhvervsmuligheder blev i de fleste lande begrænset på mangfoldige måder. I et vist omfang kunne de dog udføre finansielle transaktioner, som var forbudt kristne. Det blev så vendt mod dem som f.eks. i Martin Luthers berygtede skrift *Von den Jüden und iren Lügen* og – om end naturligvis anderledes behersket – hos Ludvig Holberg:

1. Begreb og historik

“Dette er dog vidst, at Jøderne ved deres utaalelige Aager ophidse saavel Christne som Mahomedaner imod sig, skøndt derved ikke kand forsvars de store og blodige Executioner, som saa ofte ere skeede mod dem. Det er troeligt, at, hvis Jøderne vare tracterede paa lige Fod med andre Undersaattere, de skulde blive langt billigere og retfærdigere udi Handel og Vandel; thi Ondskab avles ofte af Oppresion, og ingen Tiener, der bliver ilde medhandlet, bær godt Hierte til sin Herre.” (1742 s. 312).

Korane forbøder økonomisk udbytning, riba; ågerkarle er ligestillet med personer, der er bemægtiget af satan (2:275). Det tolkes af nogle som et generelt forbud mod at kræve rente af lån, af andre som et forbud mod exorbitante renter.

Lukas citerer Jesus (6,34-35): “... [L]aan uden at vente noget igen, saa skal jeres Løn være stor...” Forbuddet mod renter blev fastslået ved kirkemødet i Nikæa år 325 (Modéer 1983 s. 520 ff.) og var en del af kirkeretten. (Se i øvrigt Dübeck 1978 s. 586 ff.). Renteforbuddet var noget verdensfjernt efter Holbergs mening (i hans omtale af det 14de århundrede):

“Dette er særdeeles merkeligt, at denne Rett [Jus Canonicum] dicterer særdeeles haarde Straffe mod dem, som tage Rente, hvilket dog nu overalt er tilladt; Thi de som dristede sig til at begrave en Aagerkarl, bleve excommunicerede. Ja denne Haardhed mod dem, som tage Rente, gik saa vidt, at endogsaa de, som lode sig bruge til at concipere og skrive *Statuta* angaaende Rente, vare excommunicerede, saa at man kand sige, at hvis alle de Anordninger, som findes i Jure Canonico, skal staa ved Magt, ere nu omstunder alle Roman-Catholske virkeligen excommunicerede.” (1738 s. 856).

Ernst Andersen (1975 s. 5 og 20) har en helt anden vurdering. Han ser renteforbuddet som en realitet – om end han samtidig betoner de mange legale omgåelsesmuligheder, der var – og vurderer det sågar som nøglen til forståelsen af udviklingen af penge- og kreditområdet i høj- og senmiddelalderen. Ved Reformationen skete der ikke nogen markant ændring i de katolske lande; det tog århundreder, før kanonisk rets klassiske lære blev afskrevet af den katolske kirke. I de protestantiske lande gik det anderledes. Luther havde ganske vist lige så ringe forstand på købmandsskab og økonomi som kirkefædrene og strittede

imod; men Calvin blev købmændenes apostel. Hans accept af renter skabte grundlaget for Genève's bankvæsen. Fra midten af 1500-tallet blev renteforbuddet erstattet af maksimalrenter i Nederlandene, England og Danmark. Christian III's reces af 1558 art. 66 fastslog, at det ganske vist var imod Guds bud at tage rente, men fordi det var vanskeligt at afskaffe sligt, blev den i stedet maksimeret til 5 % p.a., som svarede til datidens kutyme i Nordeuropa (Dahlerup 1963 s. 56 ff.). På det punkt var de tidlige protestanter således ikke fundamentalister. Sanktionen for overtrædelse var konfiskation af hovedstolen.

2. Danske Lov

Danske Lovs 2den bog, 9ende kapitel om præsternes og deres medhjælperes embede, art. 8 pålægger dem en række opgaver på dette område:

“Hvad Synder og Laster, og alt hvis Præsten i Guds Ord er befaleet at straffe, det samme bør hans Medhielpere at staa hannem bi udj, om behov giøris; Men særdelis bør de at have indseende med sa[a]danne Laster, som ellers ved sædvanlig Rettergang ikke saa beqvemmeligt er at afskaffe, eller bevise, som: ..., Ubillig Fordeel i Kiøb og Sal, Ulovlig Aager, ... Med dette og alt saadant bør een hver af Præstens Medhielpere, saa vel som Præsten selv, hver for sig, som det først spørger, at forrekomme, og med hemmelig Formaning og ivrig Advarsel giøre deris Kald med Flid, at saadant maa afskaffis, saa vel som ogsaa siden sig samtlig raadføre, hvorledis det best skee kand; Og ligesom ingen dermed bør at beskæmmis, men alting, det hemmeligste mueligt er, at forrettis, saa bør og ingen deris Advarsel ilde at optage, men for een Christelig Kierligheds Øvelse og broderlig Skyldighed at holde.”

Jul. Lassen finder i DL 2-9-8 en bekræftelse af, at “netop ubillig Fordeel i Kjøb og Salg ... [er] noget, Retsordenen ikke kan undertrykke” (1917-20 s. 154).

Det fremgår af bestemmelsens placering, at åger skulle forfølges kirkedisciplinært. Hvis den hemmelige formaning ikke var nok, kunne man gå videre med fordømmelse med navns nævnelse fra prædikestolen, afvisning fra nadveren og bandlysning. Årsagen til, at disse “Synder og Laster” behandledes kirkedisciplinært, var, at de

I. Begreb og historik

“ikke egentlig kan hæmmes ved borgerlige Straffe, eller stride mod de Pligter, det borgerlige Samfund udfordrer ... jo hvo kiender ikke Lovsprogets Forskiel mellem Laster eller Synder og borgerlige Misgierninger? Hvo ved ikke, at de første bemærke Handlinger, som ere forbudne ved Guds Lov og stride mod Moralen, men ikke i egentligst Forstand tilsidesætte Hensigten af det borgerlige Selskab? [D]e sidste[,] Forbrydelser, som den borgerlige Lov søger ved Straf at forebygge, fordi de forstyrre den offentlige Rolighed?” (Brorson 1801 s. 294).

DL 2-9-8 blev efterhånden fortolket indskrænket (Matzen & Timm 1891 s. 556 f.) og anses nu for bortfaldet ved desuetudo (Iuul 1949 s. 85).

DL 2-9-8 videreførte for så vidt den ældre retstilstand. En tilsvarende videreførsel af ældre ret foregik ved DL 5-14-5, der som en del af aftaleretten fastsatte en maksimalrente:

“Til Rente af Penge, Korn, eller andet, maa ej højere tagis end sex af hundrede aarligen. Befindis nogen meere at tage, have forbrut al Hovedstoelen, halfdeelen til Kongen, og halfdeelen til den, der paaklager.”

DL 5-14-5 blev helt ophævet ved renteloven af 1942 (nr. 285 af 3.7.) (Ussing 1950 s. 81, Iuul 1949 s. 265).

DL 5-8-9 havde en lignende regel om konfiskation af bæster (d.v.s. heste), stude til pløjning samt køer og får til malkning, der er udlejet for en “ubillig Leje”. Der kunne ikke sluttes analogt herfra til andre lejekontrakter (Algreen-Ussing 1841 s. 452).

Henry Ussing antager, at den materielle regel fortsat er gældende (1946 s. 11); Stig Iuul (1949 s. 249) antager, at også konfiskationsreglen fortsat gælder; Thøger Nielsen (1949 s. 234) synes dog noget tvøvende; Lars Nordskov Nielsen har den ikke i listen over fortsat gældende konfiskationshjemler (1959 s. 15). I oversigten af 1983 over fortsat gældende bestemmelser er 5-8-9 ikke med (Tamm 1983 s. 703 ff.).

Selv om de nævnte regler i Danske Lov på samme måde som de senere rentebestemmelser primært var aftaleretlige, er konfiskationen af hovedstolen åbenbart en kriminalretlig reaktion. Der var altså kongruens mellem aftaleretten og kriminalretten. Det er besynderligt, at konfiskation forudsatte, at beløbet ikke var betalt (JA XXII 1810 s. 147 n. *).

Reglerne blev ændret en del gange i 1700-tallet og i 1800-tallets begyndelse (se nærmere Brorson 1794 s. 277 ff. og Ørsted 1831 s.

245). Den vigtigste af disse senere regler var ågerforordningen af 14. maj 1754; den fik et langt liv og blev først helt ophævet ved lov nr. 285 af 3. juli 1942 om renten af udlån mod pant i fast ejendom § 6. 1754-forordningen var en klar beskyttelsesregel:

“Saa har Kongen af særdeles Omhue for Undersaaternes Velgaaende, og især deres, som ikke selv altid vide at søge deres eget Beste, samt for at hæve saadan skadelig Misbrug, hvorved ubillig Aager gaaer i Svang, de Unge bringes til Ruin og Velfærds Fortabelse ...”

3. A.S. Ørsteds tid

Tanken om en statsbestemt maksimalpris på lån er således meget gammel, men den passede fortsat godt ind i 1700-tallets merkantilisme. Med dennes udfasning forsvandt grundlaget for rentebegrænsningerne; se f.eks. Jeremy Bentham's *Letters in Defence of Usury*:

“[N]o man of ripe years and of sound mind, acting freely, and with his eyes open, ought to be hindered ... from making such bargain ...

Why a man who takes as much as he can get ... for the use of a sum of money should be called usurer ... any more than if he had bought a house with it and made proportionable profit by the house, is more than I can see. ...

[T]he law precludes a man from *borrowing* upon terms which it deems too disadvantageous, it does not preclude him from *selling*, upon any terms, howsoever, disadvantageous.”

Så forskellige lande som kejser Joseph II's Østrig og Revolutionens Frankrig afskaffede rentebegrænsningerne, henholdsvis 1787 og 1797 – begge steder blev de dog senere genindført. I Danmark blev forbuddet i årtierne efter Statsbankerotten udhulet derved, at der let kunne opnås en dispensation fra forbuddet; i den meget usikre tid var 6 % alt for lidt.

Det var ikke blot en økonomisk nødvendighed at dispensere fra ågerforbuddet i begyndelsen af 1800-tallet. Det var også i god overensstemmelse med den herskende nationaløkonomiske opfattelse. I denne, i politikken og i juraen hyldedes – i modsætning til 1700-tallets merkantilisme – en vidtstrakt materiel kontraktfrihed fra begyndelsen af 1800-tallet. “Kjøbesummen for Varer er aldeles overladt til Sælge-

rens og Kjøberens egen Bestemmelse, uden at vore Love hjemle nogen Indsigelse i denne Henseende ..." (Algreen-Ussing 1841 s. 443). Jfr. også JA XXII s. 145: "[U]di denne [type] Contract [d.v.s. et køb] staaer det til Parterne, at foreene dem, saaledes som de finde for godt ..."

Det gælder – ifølge Anders Sandøe Ørsted (JA XXII s. 148) – selv om der derved gives dem lejlighed

"til at eludere Aagerlovene ... paa en [for debitor] særdeles udsueende Maade ... [fordi det er] klart, at man maatte paalægge al Handel og Vandel utaalelige Lænker, naar man ville afskjære alle Leiligheder til hiin Lovgivnings Elusion, og at man dog vilde udrette meget lidet."

Senere tager han på ny skarpt afstand fra tanken om, at statsmagten skulle vurdere, om ydelserne i et kontraktforhold var ligeværdige. I en anmeldelse af C. Winther Hjelms artikel om læsio enormis (JT XV:2 s. 200 ff.) forkaster han Hjelms tanke, at loven ikke burde beskytte "Contracter, hvorved den ene Part søger at benytte den andens Forlegenhed, Eenfoldighed, Ubetænksomhed eller Lidenskab til dennes aabenbare Skade". Noget sådant ville efter Ørsteds opfattelse

"forandre den hele borgerlige Samhandels Skikkelse. ...

[D]et er ganske imod Contracters Natur, at en fuldkommen Ligevægt ... skulde være en Betingelse for den contrac[t]mæssige Forpligtelse ...

[Det] vilde berøve al borgerlig Samhandel sin Sikkerhed og indeholde et høist skadeligt Baand paa al Virksomhed, al Udvikling og Fremgang, samt nære Troløshed og Underfundighed, og overalt ... stifte et tusindfold større Onde."

Han trækker dog senere noget i land fra disse dommedagsprofetier (1851 s. 126 n. *).

På baggrund af en dom, hvor en enke fik konfiskeret 700 rdl., fordi hendes afdøde mand havde oppebåret 3 rdl. for meget i rente, påpeger Ørsted andetsteds den manglende proportionalitet i gældende ret:

"Straffen for Aager, naar ellers denne ikke hellere maatte udslettes af borgerlige Misgjerningers Tal, burde ... rettest bestemmes til en

Mulct, der var visse gange saa stor som Beløbet af den ulovlig tagne Fordeel ..." (AfR IV s. 152 f.).

(Lands-Over-Retten, som havde afsagt dommen, anbefalede for øvrigt i den konkrete sag fritagelse "for Følgerne af denne i den strenge Ret grundede Dom" (s.st.)).

Der kunne ikke straffes for bedrageri i sådanne situationer, selv om bedrageribegrebet dengang var meget vidtfavnende (Bornemann 1864 s. 46).

Maksimalrenter stred som sagt klart mod tidens liberale økonomiske opfattelse. De blev diskuteret i den ene stænderforsamling (Østifternes 1840), men først ophævet efter Enevældens sammenbrud. Ved lov af 6. april 1855 blev rentefoden gjort fri – bortset fra ved lån med sikkerhed i fast ejendom og ved handel med korn (DL 5-14-5). Man turde ikke røre ved renteniveauet for lån med sikkerhed i fast ejendom af angst for, at ejendomspriserne ville falde. (Se motiverne i Departementstidenden 1854 s. 797 ff. og 829 ff.). Samtidig erstattedes konfiskationsstraffen af en bøde beregnet som et multiplum på 4-20 gange den opnåede fordel. "Straf af Kapitalens Confiskation ... som ubetinget Regel [er] saa unaturlig, at man ... ei ... kunne lade det beroe derved." (S.st.s. 833). Tilsvarende frigivelse af renterne gennemførtes på den tid i mange andre lande, f.eks. i Sverige 1864, Belgien 1865, Nordtyskland 1867 og Østrig 1868. Det var liberalismens glansperiode.

1855-lovens straffebestemmelse (§ 4) blev ophævet ved ikrafttrædelsesloven til straffeloven (nr. 127 af 15. april 1930 § 3). Den blev ifølge Torp så at sige aldrig brugt; der var intet sidestykke i mere fremskredne lovgivninger; den var en anakronisme. "Efter den Udvikling af Realkreditte ... gennem Oprettelsen af talrige Kreditforeninger, der ... naturligt varetager Laantagernes Interesser, tør det anses for givet, at [den] ... er uden nogensomhelst Værdi for en sund Udvikling af Realkreditte." (Strl.bet. 1917 s. 244).

4. 1800-tallets 2den halvdel

Danske Lov var også på mangfoldige andre områder forældet, da man kom ind i det 19. århundrede. Det var dog først efter Enevældens fald, at man tog alvorligt fat på de drøftelser, som på kriminalrettens område førte til straffeloven af 1866. De almindelige kriminalretlige overvejelser førte ikke til væsentlige ændringer på ågerområdet – bortset

fra den nævnte 1855-lov. Det ville også være besynderligt, om man på det tidspunkt havde kriminaliseret ågeraftaler, når man civilretligt – jfr. f.eks. Ørsteds og Algreen-Ussings udtalelser ovenfor – anså selv åbenbart urimelige kontrakter for civilretligt gyldige.

Som Carl Goos skriver (1887 s. 544, 1895 s. 111), kan åger kun være en forbrydelse, når "Erhvervsordningen sætte Grænser for den Fordel, Kreditor i et Gjældsforhold kan betinge sig som Vederlag af Debitor", og heller ikke han nævner, at dette kunne gøres ved andet end de ublu renter, eksempelvis ikke ved urimelige kontraheringer i øvrigt. Det kan for os virke lidt underligt i betragtning af, at han selvfølgelig må have kendt J. Nellemanns lovforslag, som omtales nedenfor. Retsstillingen i slutningen af 1800-tallet var derfor i store træk den samme som ved århundredets midte. (Se f.eks. Goos 1887 s. 544 ff. og 1895 s. 111 ff.).

Ved 1800-tallets slutning var den materielle kontraktfrihed imidlertid ikke længere sakrosant. Tværtimod var det åbenbart for enhver, at den ubegrænsede kontraktfrihed førte til et stort antal tragedier. Ågerlånene florerede. (Se f.eks. Modéer 1983). To af de bedst kendte former var de såkaldte "møbellån" og vekselrytteri. Pengeudlånerne var i øvrigt af let forståelige grunde særligt glade for at få falske vekslers som sikkerhed. Folk begyndte at kræve ligevægt i kontraktforhold. Vi ser her ét blandt mange udtryk for den kamp mellem den liberale retstat og socialstaten, som generelt kendetegner slutningen af 1800-tallet og størstedelen af 1900-tallet. Den foregik både i strafferetten og i civilretten.

Tyskland gennemførte kriminaliseringer i 1880 ved nye bestemmelser i *Strafgesetzbuch für das deutsche Reich* af 1871:

"§ 302 a. Wer unter Ausbeutung der Nothlage, des Leichtsinns oder der Unerfahrenheit eines Anderen für ein Darlehen oder im Falle der Stundung einer Geldforderung sich oder einem Dritten Vermögensvortheile versprechen oder gewähren läßt, welche den üblichen Zinsfuß dergestalt überschreiten, daß nach den Umständen des Falles die Vermögensvortheile in auffälligem Mißverhältnisse zu der Leistung stehen ...

§ 302 b. Wer sich oder einem Dritten die wucherlichen Vermögensvortheile ... verschleiert ...

§ 302 c. Dieselben Strafen ... treffen denjenigen, welcher mit Kenntniß des Sachverhalts eine Forderung der vorbezeichneten Art erwirbt und entweder dieselbe weiter veräußert oder die wucherlichen Vermögensvorteile geltend macht."

Efter den tyske 1880-ågerlovs art. 3 var kontrakterne ugyldige, og vindingen skulle tilbageføres. (Det er således ikke rigtigt, når Stephan Hurwitz (1955 s. 480) skriver, at civilretten internationalt gik forrest. Noget andet er, at BGB § 134 og aftaleloven af 1917 § 31 ved med god grund at give den aftaleretlige ugyldighedsregel et videre område end det strafferetlige ågerbegreb har forkastet den traditionelle kongruens mellem de to områder). (Se nærmere nedenfor under IX.C).

Den tyske regel dannede skole. Østrig fulgte efter i 1881, Norge 1888, Tyskland igen med nogle mindre ændringer 1893 (bl.a. indsættelse i § 302 a af andre gensidige retshandler), Rusland 1894, Sverige 1901 (med en særlig lov (jfr. Cervin 1984); i 1915 optages den civilretlige ågerregel i aftaleloven og i 1942 den strafferetlige del i straffelagen) og Norge 1902.

I Danmark blev der af Højres justitsminister Nellemann fremsat et forslag til "Lov om Straf for at benytte Andres Nød, Letsindighed eller Uerfarenhed til utilladelig Fordels Erhvervelse ved Pengeforstrækninger m.m.". Åger er "moralsk forkastelige Handlinger, men ogsaa ... høist skadelige for Samfundet". (RT 1886-87 A sp. 2971). (Det er således ikke rigtigt, når Hurwitz (1955 s. 480) skriver, at det første forslag findes i strl.bet. 1912). Lovforslaget indeholdt både strafferetlige og civilretlige regler. I dets bemærkninger gav justitsministeren udtryk for, at det allerede fulgte af DL 5-1-1, at aftalen var civilretlig ugyldig; det synspunkt er imidlertid vanskeligt at forene med Ørstedes og Algreen-Ussings bemærkninger (citeret ovenfor). I øvrigt er det åbenbart, at den tyske bestemmelse havde været forlægget. Man fulgte dog ikke den tyske straffebestemmelse med hensyn til at hjemle til lægsbøder, da noget sådant dengang stred mod danske straffeprincipper. Lovforslagets § 1 lød:

Den, der benytter sig af en Andens Nød, Letsindighed eller Uerfarenhed til for Pengeforstrækning eller for Henstand med Pengebetaling i egen eller andres Interesse at modtage eller lade sig tilsige Formuefordele, der staa i åbenbart og betydeligt Misforhold til Penges al-

mindelige Pris og den Risiko, hvorom der i det foreliggende Tilfælde er Tale, straffes med ...

I motiverne (sp. 2976) understregedes lovens meget snævre anvendelsesområde: "[D]et, der kommer i Betragtning, er kun, om den samlede Formuefordel ... overskrider alle Rimelighedens Grændser". Domfældelse vil ske "i saadanne flagrante og al Rimelighed og Billighed spottende Tilfælde".

I Folketinget fik forslaget hård kritik. Venstres Viggo Hørup (sp. 1807 ff.) påpegede, at sociale misforhold ikke lader sig afskaffe ved straffelove. De høje renter skyldes ikke pengebegærlighed, men den store usikkerhed, der var for långiveren; man burde i stedet skabe institutioner, som kunne give "fattige og elendige Folk" lån på rimelige vilkår. Lovforslaget var desuden uantageligt, fordi "intet Menneske efter at have læst Loven kan sige, hvad det er at tage utilladelig Fordel". Motiverne til lovforslaget henviser til domstolenes skøn. "Men saaledes bør man ikke stille Borgerne i et Land."; selv ikke med "al mulig Agtelse for vore Dommere, mange af dem ere halve Videnskabsmænd, andre hele Politikere"; mon den bidende ironi er blevet ledsaget af et sarkastisk smil?

I motiverne (sp. 2975) forklaredes "Uerfarenhed – hvorved der selvfølgelig især tænkes paa unge Mennesker, Kvinder eller andre med Pengeforretninger ubekjendte Personer". I nutiden ville sondringen mellem "Mennesker" og "Kvinder" selvsagt have været skydeskiven. Det var den ikke for venstremanden N.J. Larsen (sp. 1817); derimod at "det ... jo [er] meget vanskeligt at sige, om et ungt Menneske har været uerfaren, eller om en Kvinde har været det".

Venstres J.K. Lauridsen (Je Kaa) slog på andre strenge (sp. 1821): "[Vi står nu her] i, at maatte oversætte en Lov fra Tydsk i henhold til, at vi [tidligere] have optaget forkerte tydske Professorlærdomme."

Lovforslaget visnede som så mange andre af tidens lovforslag bort i det nedsatte udvalg.

C. Aftaleloven af 1917

1. Baggrunden

a. Betænkningen af 1914

Ved kgl. res. i 1901 og 1910 nedsattes en Kommission, der med de tilsvarende kommissioner i Norge og Sverige skulle udarbejde forslag til forandringer i lovgivningen med hensyn til visse dele af obligationsretten. I januar 1914 afgav Kommissionen "Udkast til Lov om Aftaler og andre Retshandler paa Formuerettens omraade" under *Julius Lassens* formandskab. Betænkningen blev i øvrigt suppleret med en skrivelse fra Kommissionens side i marts 1915. For vor bog er den sidstnævnte skrivelse uden betydning, bortset fra at en række Kommissionsforslag paragrafvis rykkede et nummer tilbage; forslagens § 32 blev til lovforslagets § 31.

Forslagets § 32 lød således:

"Naar nogen har udnyttet en andens Nød, Letsind, Enfoldighed, Uerfarenhed eller et mellem dem bestaaende Afhængighedsforhold til at opnaa eller betinge Fordele, som staa i aabenbart Misforhold til, hvad derfor ydes, eller som der ikke skal ydes Vederlag for, er den, der saaledes er udnyttet, ikke bunden ved den af ham afgivne Viljeserklæring.

Stk. 2. Det samme gælder, hvis Tredjemand har gjort sig skyldig i et saadant Forhold som i 1ste Stykke omtalt, og den, til hvem Viljeserklæringen er afgivet, indsaar eller burde indse dette.

Stk. 3. Ved de foranførte Bestemmelser sker der ingen Ændring i Søløvens § 227."

Regeringens forslag (til § 31), som fremsat i Landstinget i november 1916, var enslydende. Lovteknisk benyttede man Kommissionens motiveringer, idet man dog bl.a. tilføjede:

"Foruden de ovenfor omtalte Bestemmelser indeholder Forslaget nogle nye Regler, navnlig i dets 3die Kapitel, om ugyldige Viljeserklæringer. Disse Regler, af hvilke her skal nævnes Bestemmelserne i § 31 om Udnyttelse (undue influence), §§ 36 og 37 om Konventionalbod og deslige og § 38 om Konkurrenceforbud, er udarbejdet med tilsvarende Regler i Udlandets Lovgivninger som Forbillede og har alle navnlig til Øjemed at yde den i økonomisk Henseende svagere eller i andre Retninger underlegne Part i Kontraktsforhold en Beskyttelse, som hidtil har manglet, og som det praktiske Liv viser, at der er Trang til."

Også *Kommissionen* var inde på dette, idet man s. 65, jf. s. 16 (som indledning til bemærkningerne til lovudkastets kap. 3 om ugyldige viljeserklæringer) pegede på de forslag, der indeholdt forandringer i gældende ret, og i øvrigt henviste til bemærkningerne til de enkelte paragraffer. Kommissionen bemærkede s. 69 f. om § 32 (§ 31) bl.a.:

“De i Udkastets § 32 givne Bestemmelser om Ugyldighed af Viljeserklæringer paa Grund af, at de ere opnaaede ved utilbørlig Udnyttelse, ere nye i dansk Ret. De eneste Bestemmelser af mere almindelig Betydning i denne Henseende i vor hidtil gældende Lovgivning ere Reglerne om Aager med Fastsættelse af en Maksimalrente for Kreditgivning. Ved Lov af 6te April 1855 § 1 blev som bekendt disse Regler ophævede for Kreditgivning i Almindelighed, saa at de nu kun gælde for Udlaan i fast Ejendom. Paa lignende Maade er det gaaet med tilsvarende Regler andetsteds. Omkring Midten af forrige Aarhundrede blev Rentefoden givet fri i de fleste Lande. Aagerreglerne med Fastsættelse af Maksimalrente for Kreditgivning fandtes stridende imod Kontraktsfrihedens Princip og lidet svarende til deres Formaal; de maatte ifølge deres Stivhed ramme ogsaa Tilfælde, hvor ingen utilbørlig Udnyttelse har fundet Sted, og ifølge deres Begrænsning til Kreditgivningen kunde de ikke ramme utilbørlig Udnyttelse i Almindelighed. I fremmede Lovgivelser fandtes det da efterhaanden nødvendigt om Aager at give nye Straffebestemmelser af mere elastisk Beskaffenhed og paa en mere bred Basis end de gamle Regler om Rentemaksimum. Efter disse mere moderne Bestemmelser straffes for Aager den, der udnytter en andens Nød, Letsind, Enfoldighed, Uerfarenhed eller lignende til at skaffe sig en efter de foreliggende Omstændigheder ublu Fordel. Bestemmelser af denne Art gjaldt i deres første Skikkelse kun Laan eller anden Kreditgivning af Penge (Kreditaager), men udvidedes efterhaanden til at angaa alle Arter af Retshandler. Omtrent samtidig begyndte man fra Straffebestemmelserne at udskille i særlige Lovbestemmelser den civilretlige Virkning af utilbørlig Udnyttelse, og der findes nu i moderne fremmed Ret en Række civilretlige Lovbestemmelser, hvorefter Viljeserklæringer, afgivne af Personer, der ved Erklæringernes Afgivelse have været Genstand for utilbørlig Udnyttelse, i større eller mindre Omfang blive ugyldige uden Hensyn til, om der foreligger et strafbart Forhold fra Udnytterens Side. Af saadanne fremmede Lovbestemmelser skal særlig fremhæves den tyske borgerlige Lovbog § 138, 2det Stykke og den schweiziske Forbundslov om Obligationsretten Art. 21. Tilsvarende Regler ere derhos bragte i Forslag i Ungarn ved Udkast

til almindelig borgerlig Lovbog § 957 og i Østerrig ved Udkast til Forandringer i og Tillæg til den almindelige borgerlige Lovbog § 160, 4de Stykke. I deres Hovedtræk stemme disse Lovbestemmelser med de i England fra gammel Tid i Retspraksis uddannede, tildels noget videregaaende Regler om Ugyldighed af Retshandler, der ere komne i Stand ved utilbørlig Paavirkning (*undue influence*).

I norsk Ret gik man ved Lov af 29de Juni 1888 over til det moderne Aagerbegreb. Efter denne Lov straffedes for Aager den, som udnyttede en andens Nød, Letsind, Forstandssvaghed eller Uerfarenhed til for Pengeforstrækning eller for Henstand med Pengekrav at skaffe sig eller nogen anden Formuefordele eller Løfter om saadanne, som efter de foreliggende Omstændigheder stod i aabenbart og stærkt Misforhold til, hvad der ydedes Skyldneren. Ved den norske Straffelov af 22de Maj 1902 § 295 udvidedes Straffen for Aager til at gælde alle Retshandler, ikke blot Kreditaager, og ved Lov om den norske Straffelovs Ikrafttræden af 22de Maj 1902 § 17 erklæredes Retshandler, som ere strafbare efter Straffelovens § 295, for uforbindende. Ogsaa i Sverige er det moderne Aagerbegreb indført ved Lov af 14de Juni 1901, dog kun i Form af en Straffebestemmelse for Kreditaager. I Danmark er, bortset fra den til Dels paa samme Betragtning hvilende, ganske specielle Bestemmelse i Sølovens § 227, hvorom nærmere nedenfor, det nyere Aagerbegreb endnu ikke anerkendt, men det er foreslaaet indført i Strafferetten ved det af den dertil nedsatte Kommission udarbejdede Udkast til almindelig borgerlig Straffelov § 330, der fastsætter Straf for Aager for den, som i en Retshandel udnytter nogens Nød, Letsind, Enfoldighed eller Uerfarenhed til at opnaa eller betinge et Vederlag, der under Hensyn til det i Samhandelen almindelige i Forbindelse med de særlig foreliggende Omstændigheder staar i stærkt Misforhold til, hvad derfor ydes. Forslaget i nærværende Udkasts § 32 gaar ud paa i civilretlig Henseende at bringe dansk Ret i Overensstemmelse med den almindelige Retsfølelse og med den ovenfor omtalte, Landene over gældende Ret. Forslaget stilles ganske uden Hensyn til det ovennævnte Straffelovsudkasts eventuelle Skæbne. Reglerne om de paa Grund af utilbørlig Udnyttelse strafbare Retshandler og de af denne Grund ugyldige Retshandler blive at fastsætte hver efter sine Hensyn. Som nedenfor vil blive omtalt, har der indenfor den danske Kommission været delte Meninger om Reglens nærmere Indhold.

Ved Affattelsen af Bestemmelsen i Udkastets § 32 har man nærmest henholdt sig til de ovenfor omtalte fremmede Lovbud og Lovudkast som Forbillede. Engelsk Rets Regler om *undue influence* ere for meget

1. Begreb og historik

prægede af deres Uddannelse i Retspraksis til at kunne danne Grundlaget for en Lovformulering.

...

Den heromhandlede Ugyldighedsgrund, der bestaar i Misbruget af en vis Overlegenhed, forudsætter altsaa en Underlegenhed hos den Person, der har afgivet den paagældende Viljeserklæring. Hvilke Tilstande der i saa Henseende bør komme i Betragtning, kan omtvistes. Alle de ovennævnte Lovbud og Lovudkast nævne Nød, Letsind og Uerfarenhed. Den norske Straffelov medtager tillige Forstandssvaghed, og det samme er Tilfældet med det østerrigske Udkast til Forandringer i og Tillæg til den almindelige borgerlige Lovbog § 160, 4de Stykke, der endvidere tilføjer "Sindsoprør". Alle tre her foreliggende Udkast have paa dette Punkt i det væsentlige fulgt den norske Straffelov, dog saaledes at det danske Udkast ligesom det danske Forslag til almindelig borgerlig Straffelov § 330 har ombyttet "Forstandssvaghed" med det dermed enstyldige "Enfoldighed", medens det svenske Udkast for denne Tilstand og for Uerfarenhed har benyttet Fællesbetegnelsen "oförstånd". Det norske Udkast har anvendt Udtrykket "Nødstilstand" i Stedet for Nød, fordi sidstnævnte Udtryk i den norske Straffelov sædvanlig forstås som alene angaaende økonomisk Nød, en Begrænsning, der ikke vilde være paa sin Plads i nærværende Bestemmelse, som ogsaa bør omfatte anden Nød, f. Eks. Livsfare. Alle tre Udkast har i Overensstemmelse med de engelske Regler om *undue influence* medtaget Misbruget af et mellem Afgiveren af Viljeserklæringen og Modtageren af denne bestaaende Afhængighedsforhold. Som det vil ses af de brugte Udtryk, kræves det til Anvendelsen af § 32, at det er et personligt Afhængighedsforhold, der misbruges; den Omstændighed alene, at en Person i social Henseende indtager en mere afhængig Stilling end den anden Part, er ikke tilstrækkelig til at bringe ham ind under Bestemmelsen.

..."

Af bet. s. 71 fremgår, at medlemmerne var uenige om grænserne for en bestemmelse om udnyttelse. To medlemmer (*Liebe* og *Wandel*), der repræsenterede erhvervslivet, tog udgangspunkt i kontraktfriheden (bl.a. med bemærkningerne "Det kan ikke være Retsordenens Opgave at beskytte voksne og sjælssunde Personer mod Følgerne af deres egne taabelige Handlinger, og det saa meget mindre, som det for Samfundet i Længden vil være heldigere, at Befolkningen vænnes til selv at maatte tage Skade for Hjemgæld frem for at ty til Domstolene om Hjælp" og "Hensynet til den Fare, som Forretningsforhold, hvor den store og

iøjnefaldende Fordel, som den ene Part har opnaaet paa den anden Parts Bekostning, ofte kun vil være et fuldstændigt legitimt Udslag af og Vederlag for hans overlegne Dygtighed.”), men de spillede i øvrigt på følelserne, idet det ikke måtte overses,

“at den blotte Omstændighed, at der rejses Sag mod en Forretningsmand under Paaberaabelse af, at han har gjort sig skyldig i et under Paragrafen faldende Forhold, ikke alene vil kunne sætte en varig Plet paa hans borgerlige Omdømme, men i hensynsløse Konkurrenters Hænder tillige vil kunne anvendes til i høj Grad at skade hans Forretning. Overfor disse Betænkeligheder har Mindretallet ikke kunnet føle sig beroliget ved Henvisning til, at man endog i engelsk Retspraksis har ment at kunne akceptere en Regel af det foreslaaede Indhold, fordi Forskellighederne i Nationalkarakter og Retsorganisation ere saa dybtgaaende, at Mindretallet maa anse enhver Slutning fra engelske til danske Forhold paa dette Omraade som ganske upaalidelig. Grosserer-Societetets Komite har i sin Erklæring fremsat Betænkeligheder af samme Art som Mindretallet og endog fremsat Ønske om, at hele Reglen i § 32 kunde udgaa.”

To medlemmer (formanden *Julius Lassen* og *Hvidt*, der var højesteretsdommer) pegede på, at der ikke forlød noget om, at reglen nogetsteds havde virket uheldigt og medført de fremhævede Ulemper. Det forekom dem lidet sandsynligt, at bestemmelsen særligt i Danmark skulde give anledning til et utal af temerære processer. En herlig bemærkning fra disse medlemmer er, “[a]t det skulde tjene de paagældende selv bedst, om de kom til at bøde for deres Uforsigtighed, fordi de derved vilde blive kloge af Skade, synes ogsaa at være et noget svagt Argument.” I øvrigt anførte de bl.a., at det danske og svenske udkast krævede,

“at de opnaaede eller betingede Fordele skulle staa i *aabenbart* Misforhold til, hvad derfor ydes. Den schweiziske Forbundslov om Obligationsretten Art. 21 har samme Udtryk, og den samme Tanke er udtrykt i det ungarske Udkast § 957 ved Ordet “uforholdsmæssig”, i den tyske borgerlige Lovbog § 138 og det østerrigske Udkast § 160, 4de Stykke ved Ordet “paafaldende”, og i den norske Straffelov § 295 og det danske Forslag til almindelig borgerlig Straffelov § 330 henholdsvis ved “aabenbart og stærkt” og “stærkt”. Det norske Udkast til nærværende Paragraf kræver derimod blot, at Fordelen skal staa i

1. Begreb og historik

“Misforhold” til Vederlaget, men har ikke optaget noget forstærkende, Reglen begrænsende Tillæg. Ved at opstille *Udnyttelse* af Nødstilstand o. s. v. antager den norske Kommission, at der er trukket tilstrækkelig snevre Grænser for Reglen. Den yderligere Betingelse, at Misforholdet skal være “aabenbart”, antager den norske Kommission kan være paa sin Plads ved Afgørelsen af den udnyttende Handlings Strafbarhed, derimod ikke, naar det drejer sig om Forholdets civilretlige Betydning som Ugyldighedsgrund. Den danske og den svenske Kommission har ikke ment at kunne følge den norske Kommission paa dette Punkt og at kunne give Afkald paa den omtalte Begrænsning, der genfindes i alle de nævnte fremmede Lovbestemmelser og Udkast. Grænselinien mellem Udnyttelse og den Benyttelse af Overlegenhed i Forretningsdygtighed, større Kundskaber, bedre Viden o.s.v., der maa være tilladelig og som naturligt Resultat afføder fordelagtige Retshandler for den paagældende, er saa lidet skarp, at Reglen om Udnyttelse som Ugyldighedsgrund vilde kunne svække Sikkerhedsfølelsen i Samhandelen, hvis man ikke begrænsede dens Anvendelse til Viljeserklæringer, som efter deres objektive Beskaffenhed maa vække Mistanke om, at den ene Part har misbrugt den andens underlegne Stilling overfor ham. Kun i en enkelt Retning er det danske og det svenske Udkast gaaet ud over denne Grænse, idet de ligesom det norske Udkast medtage Retshandler, der tilsige Fordele, som der ikke skal ydes Vederlag for, skønt saadanne Retshandler, f. Eks. Gaver, ikke efter deres objektive Beskaffenhed i og for sig ere mistænkelige. At Gaver og deslige, der omfattes af den engelske Regel om *undue influence*, ikke ere medtagne i de ovennævnte fremmede Lovbud og Udkast, skyldes formentlig disses Afstamning fra og nære Forbindelse med det strafferetlige Agerbegreb. Efter sin Grundtanke synes Reglen i § 32 at burde finde Anvendelse ogsaa paa Gaver og deslige Retshandler, som ifølge deres Beskaffenhed lidet interessere Samhandelen, og hvis Medtagelse altsaa ikke kan svække den for Samhandelen fornødne Tryghedsfølelse.

...

b. Teoriens stilling inden lovændringen

Det er ikke overraskende, at *Julius Lassen* gik så stærkt i brechen for en udtrykkelig lovregel om udnyttelse/åger. Det er alm. kendt, at forarbejder til love på den tid måtte suppleres med de relevante bøger fra Københavns Universitet. Grundlaget for aftalelovens kap. 3 findes i store dele i *Julius Lassen: Haandbog i Obligationsretten Almindelig Del* (2. udg. 1908), og det springer i øjnene, at ordet “ager”

ikke optræder i fremstillingen bortset fra "aagerlovgivningen" i en henvisning til rentereguleringen, og det findes ikke i registeret. Ordet "maksimalrente" findes i en litteraturhenvisning, men ikke i registeret. Men der er direkte kobling til lovudkastets flertalsvotum i 1914: *Julius Lassen* udtaler s. 79, at "[a]nden Påvirkning end Tvang ... f. eks. Bebrejdelser, Benyttelse af Løftegiverens Forlegenhed, Afhængighed o. desl. paavirker i almindelighed ikke Kontraktens Gyldighed" med tilføjelsen i note 10, at "Engelsk-amerikansk Ret anerkjender i vidt omfang "undue influence" benyttet til Forskaffelse af "unfair advantage" som Ugyldighedsgrund ..." Han vender tilbage til spørgsmålet s. 121 med bemærkningen i note 11: "Der trænges her til en Lovændring." Undue influence nævnes s. 121 og 122.

c. Behandlingen i Rigsdagen¹

Aftalelovens § 31 blev omtalt flere gange under forhandlingerne i Rigsdagen. Det meget grundige arbejde i Kommissionen gjorde indtryk på Rigsdagen, og kun få enkeltregler blev omtalt. Når § 31 blev nævnt, synes det at have sammenhæng med den omtalte dissens i Kommissionen (der stod jo reelt 2-2!).

Under fremsættelsen af forslaget udtalte justitsministeren (*Zahle*) bl.a. (Rigsdagstidende 1916-17, Landstinget sp. 89), at forslaget indeholdt en række bestemmelser, der tog sigte på at beskytte den svage part i et kontraktsforhold, og at de var "udarbejdede med tilsvarende, allerede prøvede Regler i Udlandet som Forbilleder". Særligt om § 31 hed det:

"Det gælder Reglen i § 31; man har hidtil staaet temmelig magtesløs overfor saadanne Misbrug, som er omhandlede i denne Paragraf, hvor det er den ene part i et Kontraktforhold, som misbruger sin Overlegenhed overfor den anden til at udsuge ham. Nu aabner Forslagets § 31 en mere almindelig Adgang til at erklære saadanne Retshandler for ugyldige, idet det bestemmes, at ... Der er fra forskellige Sider, således fra Grosserer-Societetets Komité, gjort indvendinger imod denne Bestemmelse, idet man har sagt, at det meget vel kunne være overlegen Dygtighed fra den ene Parts Side, som kunne gøre, at han fik større Fordel paa den andens Bekostning i Kontraktforholdet. Men

1 RT 1916-17 sp. 85, 182, 1439 og 3576, Tillæg A sp. 2621, Tillæg B sp. 2053 og Tillæg C sp. 1063.

1. Begreb og historik

når man fastholder, at det, det drejer sig om, kun er Tilfælde, hvor der er et aabenbart Misforhold imellem, hvad er ydes, og det Vederlag, der opnås for det ydede, tror jeg dog, at man meget rolig kan vedtage denne Bestemmelse, og at de Betænkeligheder, man har fremført derimod, er ganske overdrevne."

Under 1. behandling i Landstinget udtalte *Fr. Nørgaard* (Venstre) sp. 182, at han som ikke-fagmand ville vogte sig for at udtale sig om regler af ren, juridisk karakter, men hvad angik § 31:

"At vi paa dette Omraade trænger til nye Regler, er sikkert og vist, men mig forekommer det at være mere tvivlsomt, om Lovforslagets Bestemmelser her rammer det absolut rigtige. Der har da ogsaa indenfor Kommissionen været delte Meninger herom, og medens to Medlemmer af Kommissionen, nemlig ... har givet Paragraffen den Affattelse, som den nu har, har de to andre Medlemmer af Kommissionen, ..., altsaa de Medlemmer, der indenfor Kommissionen staar i den intimeste Berøring med det praktiske Forretningsliv, foreslaaet, at der skete Indskrænkninger i Paragraffens Omraade, saaledes at kun Nød og Afhængighedsforhold førte med sig, at den afgivne Villieserklæring bliver ugyldig, medens derimod Letsind, Enfoldighed og Uerfarenhed ikke skal fri den voksne og sjælssunde Person fra Følgerne af hans Handlinger, da dette vil være af stor Fare for Samhandelens Sikkerhed og kunne give Anledning til højst generende Misbrug. Jeg tror, at disse Betragtninger er absolut rigtige, og jeg har ikke kunnet lade mig overbevise af de Udtalelser, Kommissionens to andre medlemmer har fremsat ..."

Goos udtalte sp. 190 f. om ågerbegrebet, at

"Det er i Overensstemmelse med den Maade, hvorpaa de allerfleste Landes nyere Love har formet sig med Hensyn til Aagerbegrebet, ogsaa i strafferetlig Henseende, og jeg betragter det som noget meget vigtigt at fastholde dette. Frygten for, at det skulle være skadeligt eller udsætte Samhandelen for Ulemper, har andre Steder ikke vist sig begrundet, og det er jo heller ikke Meningen, at "Letsind, Enfoldighed, Uerfarenhed" skal betyde, som Kommissionens Mindretal har udtalt, at der er tale om en mindre kyndig Mand, en Mindrekyndighed, en Mindreerfarenhed, ringere Evner, Forstandsevner o.s.v. Der tænkes her kun paa Undermaalsmænd, dem, som er saa lavt udviklede, at de

trænger til en Beskyttelse i Overensstemmelse med, hvad den engelske Lovgivning erkender ved sine Regler om "undue influence", hvad der her er blevet formet paa en anden Maade. ..."2

I Landstingets udvalgsbetænkning (Tillæg B, sp. 2059) oplyses det, at det "moderne Aagerbegreb" har givet anledning til uenighed i udvalget vedrørende rækkevidden og "den ved Reglen klæbende Ubestemthed", men under hensyn til udviklingen i andre lande, særligt i engelsk ret, har man ikke foretaget ændringer, da "dansk Ret ville derved komme til at indtage en Særstilling i Strid med den almindelige Udvikling og med de almene moralske Hensyn, hvorpaa denne er grundet."

Under 1. behandling i Folketinget udtalte *Alfred Christensen* (Rad.) (sp. 3583):

"Et stort Fremskridt har vi derimod naaet gennem de nye Aagerregler, hvorved vi er kommet bort fra de gamle, ganske formelle Aagerregler, som vi har haft her i Danmark, hvor jeg kunne udsuge paa enhver som helst Maade ved Misbrug af den svage, naar blot jeg ikke lod Forskrivningen tinglæse med Pant i fast Ejendom, medens jeg derimod hjemfaldt til Aagerstraf og Aagerkarlens brændemærkede Navn, hvis jeg uden kongelig Bevilling tog mere end 4 pct. af Udlaan mod Pant i fast Ejendom. Det var ganske absurd og derfor i det praktiske Liv ganske ligegyldigt og unyttigt. ..."

d. Resultatet

Der skete ikke tekstmæssige ændringer under behandlingen i Rigsdagen – respekten var for stor, og erhvervslivet havde spillet deres kort dårligt gennem tynde argumenter. Aftalelovens § 31 fik herefter ved lov nr. 242 af 8. maj 1917 følgende affattelse, der var gældende fra 1917 til 1975:

"Naar nogen har udnyttet en andens Nød, Letsind, Enfoldighed, Uerfarenhed eller et mellem dem bestaaende Afhængighedsforhold til at opnaa eller betinge Fordele, som staar i aabenbart Misforhold til, hvad derfor ydes, eller som der ikke skal ydes Vederlag for, er den, der saaledes er udnyttet, ikke bunden ved den af ham afgivne Viljeserklæring.

2 Goos uddybede dette spørgsmål under 2. behandling af lovforslaget, jf. sp. 1444 f. Goos var i øvrigt formand for Straffelovskommissionen, som der henvises til.

Stk. 2. Det samme gælder, hvis Tredjemand har gjort sig skyldig i et saadant Forhold som i 1ste Stykke omtalt, og den, til hvem Viljeserklæringen er afgivet, indsaa eller burde indse dette.

Stk. 3. Ved de foranførte Bestemmelser sker der ingen Ændring i Søløvens § 227."

D. Straffeloven af 1930

1. Baggrunden

a. I 1905 blev der nedsat en kommission, som skulle gennemse straffelovgivningen og udarbejde udkast til en ny straffelov; den afgav betænkning i 1912 (strl.bet. 1912). Kommissionen foreslog som § 330, stk. 1:

"Den, som i en Retshandel udnytter nogens Nød, Letsind, Enfoldighed eller Uerfarenhed til at opnå eller betinge et Vederlag, der under Hensyn til det i Samhandelen almindelige i Forbindelse med de særlig foreliggende Omstændigheder staar i stærkt Misforhold til, hvad derfor ydes, straffes for Aager."

Forbindelsen til Nellesmanns bortvisnede lovforslag er tydelig. Det er måske sågar denne proveniens, der er baggrunden for det. Bestemmelsen var anbragt i kapitel 34 om skadelig erhvervsvirksomhed og altså ikke blandt berigelsesforbrydelserne.

b. Justitsministeriet anmodede Carl Torp om at gennemgå kommissionens udkast; han afgav sin betænkning med et nyt lovudkast i 1917 (strl.bet. 1917). Heri findes ågerbestemmelsen som § 251, stk. 1, 1. led, i kapitlet med berigelsesforbrydelser:

"For Aager straffes den, som udnytter nogens Nød, Letsind, Enfoldighed, Uerfarenhed eller et mellem dem bestaaende Afhængighedsforhold til i en Retshandel at opnaa eller betinge et Vederlag, der staar i aabenbart og stærkt Misforhold til, hvad derfor ydes ..."

Flytningen fra kapitlet om skadelig erhvervsvirksomhed til kapitlet om berigelsesforbrydelser er ingen tilfældighed. (Jfr. strl.bet. 1917 s. 230 ff. og Torp 1909). Den skyldtes ågerforbrydelsens nære slægtskab

med bedrageri og afpresning. Torp var dog samtidig noget tøvende over for, om åger burde straffes lige så strengt som de øvrige berigelsesforbrydelser (strl.bet. 1917 s. 232);

“[M]indre graverende Tilfælde vil der kunne tages tilbørligt Hensyn til ved den fakultative Adgang til at anvende simpelt Fængsel eller Bøde ligesom ved ulovlig Omgang med Hittegods ... Netop ved denne Forbrydelse vil der iøvrigt ofte kunne være Anledning til at anvende Bestemmelsen ... [om tillægsbøde ved “Handler, der skyldes Vin-desyge” – smh. den nugældende § 50, stk. 2].”

På den anden side peger Torp på, at berigelsesforbrydelser ofte begås “erhvervs- eller vanemæssigt”; i sådanne tilfælde kunne straffen forhøjes med det halve og ved gentagelse til det dobbelte efter de almindelige regler (udkastets § 77). (Smh. også s.st.s. 233). I øvrigt er forskellen fra 1912-udkastet, at Torp yderligere har medtaget “et mellem dem bestaaende Afhængighedsforhold”.

I Torps udkast er som stk. 2 indsat en civilretlig bestemmelse om, at det uretmæssigt oppebårne skal tilbagebetales til den forurettede.

c. Derpå nedsattes i 1917 en ny straffelovskommission, der afgav sin betænkning med lovudkast i 1923 (strl.bet. 1923). I mellemtiden var der indført særlige regler om pantelånere (l. 272 6.5.1921 § 16, jfr. § 15), der nedtrappede renten fra 5 % per måned til 1½ % per måned; og aftaleloven af 1917 havde skabt civilretlig beskyttelse. I kommissionsudkastet er ågerbestemmelsen § 256, 1ste led:

“For Aager straffes den, som udnytter nogens Nød, Enfoldighed, Uerfarenhed eller et mellem dem bestaaende Afhængighedsforhold til i en Retshandel at opnaa eller betinge en Ydelse, der staar i aabenbart Misforhold til Modydelsen ...”

I modsætning til Torps udkast og til aftaleloven medtog man ikke “Let-sind”. I modsætning til Torps “aabenbart og stærkt Misforhold” krævede dette udkast blot “aabenbart Misforhold”. I modsætning til aftaleloven medtoges ikke gaver (“som der ikke skal ydes Vederlag for”).

Kommissionen fandt (strl.bet. 1923 motiverne sp. 373 f.), at

I. Begreb og historik

“der for disse Forhold [d.v.s. aftalelovens], i alt Fald indenfor et vist Omraade, tiltrænges strafferetlig Beskyttelse ved siden af det civilretlige Værn. ...

Det Omfang, i hvilket Aager bør belægges med Straf, behøver naturligvis ikke at række lige saa vidt som det Omraade, i hvilket Kontrakten er civilretligt uforbindende ...”

Dette er i overensstemmelse med nutidens kriminalpolitiske opfattelse, hvorefter strafferetlige sanktioner først bør anvendes, når civilretlige er utilstrækkelige. På ågerområdet brød det imidlertid med den traditionelle opfattelse om kongruens mellem strafferetten og civilretten.

d. Regeringens lovforslag af 1924 § 281 og dets bemærkninger (RT 1924-25 A sp. 3395 f.) fulgte ganske den 2den straffelovskommissions udkast. Det samme gælder regeringens forslag af 1928 § 281 og af 1929 § 280. Og dermed blev det.

2. Ågerbestemmelserne i straffeloven af 1930

I den gennemførte straffelov af 1930 blev de relevante bestemmelser herefter:

“§ 282. For Aager straffes den, som udnytter nogens Nød, Enfoldighed, Uerfarenhed eller et overfor ham bestaaende Afhængighedsforhold til i en Retshandel at opnaa eller betinge en Ydelse, der staar i aabenbart Misforhold til Modydelsen, samt den, som efter med Kendskab til Retshandelens Beskaffenhed at have erhvervet et paa en saadan Retshandel grundet Krav gør dette gældende eller overdrager det til en anden.

§ 285. *Stk. 3.* Aager straffes med Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar.

§ 286. *Stk. 2.* ... naar Forbrydelsen er af særlig grov Beskaffenhed, eller naar et større Antal Forbrydelser er begaaet ...

Stk. 3. Under tilsvarende Omstændigheder kan Straffen for ... Aager ... stige til Fængsel i 6 Aar.”

3. Brugen af straffehjemmelen

Bestemmelsen blev brugt på ganske forskellige områder de følgende år, jfr. dommene, der er omtalt nedenfor under gennemgangen af de nuværende ågerbestemmelser.

Som illustration kan yderligere nævnes den første pengeudlåns-sag efter straffeloven af 1930. Den blev afgjort af Københavns Byret 17.12.1934 (ref. J 1935.7 ff.):

Der var rejst tiltale mod tre personer. De to, som kun var tiltalt for udlån til en enkelt person, blev frifundet. Den tredje blev idømt en bøde på 1000 kr. [sv.t. 33 tkr.]. Han havde ydet i alt 19 lån i størrelsesordenen 92-2000 kr. [3-66 tkr.] til forretningsfolk. De fleste lån var kortvarige med en rente beregnet per måned svarende til 64-99 % p.a. Han havde samtidig håndpant i varer, som havde en fakturapris på det dobbelte af det lånte beløb.

Det kan næppe undre, at han blev dømt – at byretten henførte forholdene under § 287 om "Forbrydelser af særlig ringe Strafværdighed" og gav en bøde, er nok sværere at forstå. Samme år blev en 30-årig mand, der havde stjålet en tokrone [sv.t. 66 kr.] fra disken i en købmandsforretning, straffet med 30 dages hæfte betinget (U 1935.814 Ø). På den anden side er bøden på 1000 kr. [33 t. kr.] en meget stor bøde. En sådan bøde hører ikke hjemme i § 287. Subsumptionen er nok farvet af, at § 285 ikke hjemlede (og fortsat ikke hjemler) bødestraf. Selv om bøden er stor, er den dog mindre end 1/8 af renteindtægterne ved ågerlånene, så den ville også kunne kritiseres ud fra andre synsvinkler.

Fra ældre retspraksis kan også nævnes: En pengeudlåner A, der havde ydet forretningsdrivende mindre lån mod 61-99 % p.a. og fuld sikkerhed i varer, blev dømt for åger (U 1936.351 H). I samme sag var B tiltalt for som mellemmand at have fået diskonteret veksler til en effektiv rente over 90 % p.a. og samtidig at have fået tøj fra en af låntagerne af en værdi, så den effektive rente blev over 116 % p.a. Hans bagmand, C, fik ved vekseldiskonteringen en effektiv rente på over 60 % p.a. Højesteret frifandt B, idet han ikke ses "at have paadraget sig Medansvar for det af Tiltalte C udviste Forhold, og da det ej heller iøvrigt er godtgjort, at han har begaaet nogen Handling, der vil kunne paadrage ham Straf for Aager". Efter referatet er det vanskeligt at forstå, at der ikke forelå medvirken.

Endvidere: T havde mod en rente på 1½ % per måned lånt A ca. 120 000 kr. [sv.t. ca. 4 mio. kr.], som A videreudlånte til en rente på 117,5 % p.a. eller højere. T blev idømt 20 dages hæfte efter § 282.

I. Begreb og historik

Eftersom udnyttelsen først skete i den senere fase, havde det nok været mere retvisende at dømme for medvirken til åger. (U 1938.386 Ø).

Straffelovrådet sammenfattede kritisk retspraksis således (1974 s. 7):

“De meget strenge krav, som § 282 i sig selv opstiller med hensyn til strafbarheden af åger, og den meget restriktive opfattelse, der i praksis har dannet sig om bestemmelsens anvendelsesområde, hvor der er tale om pengelån til brug i forretningsforhold, har gjort mulighederne for domfældelse for åger tvivlsom i disse tilfælde.”

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

A. Alment om udviklingen fra 1917-1970

1. Teorien

Der blev skrevet meget lidt i teorien om § 31 i perioden op til 1970'ne.³ *Frederik Vinding Kruses* artikel i U 1927 B s. 301 ff. om tinglysningsdommerens prøvelsespligt i forhold til bl.a. indsigelser vedrørende § 31 gav udtryk for, at dommeren ikke behøvede at bekymre sig om et dokument var ugyldigt. Vi omtaler spørgsmålet ndf. under de legislative bemærkninger. *Ussing* 1950 s. 146 pegede på, at man allerede fra gammel tid fandt regler, der tog sigte på at forhindre udnyttelse af andres nød o.l. Bestemmelser om maksimalrente fandt man for stive, og rentefoden blev som nævnt ovf. frigivet i 1855, bortset fra låneforhold i fast ejendom. I stedet udformedes, hvad forfatteren kaldte *et elastisk ågerbegreb*,⁴ men lovfæstelse af en egentlig udnyttelsesregel skete først ved aftaleloven i 1917. Hans fortolkning af aftalelovens § 31 svarer til den fortolkning, der anlægges i dag.⁵ *Ussing* pegede desuden på, at § 31 suppleredes med særregler, der har samme sigte, f. eks. de daværende bestemmelser i aftalelovens §§ 36-37 om konventionalbod og vedtagelse af særlige retsfølger af misligholdelse. Også lejelovens §§ 27-30, gældslovens § 8 og forsikringsaftalelovens § 34 nævnes.⁶

Op til ændringen af aftalelovens § 31 i 1975 – en ændring, der druknede i debatten om og gennemførelsen af aftalelovens § 36 – skrev *Spleth* en længere artikel i U 1974 B s. 245 ff om *Stig Jørgensens* Fore-

3 Som nævnt ndf. er aftalelovens § 31 en generel regel om ugyldighed ved udnyttelse af en anden kontraktspart. Ågersagerne udgør en delmængde af de spørgsmål, som bestemmelsen regulerer. Bernhard Gomards artikel i U 1954 B s. 65 ff. om trusler om ikke at ville opfylde en kontrakt omhandler nogle udnyttelsesspørgsmål og -sager, vi ikke behandler i denne bog, da de falder uden for ågerbegrebet.

4 Dette er utvivlsomt kilden til den tilsvarende bemærkning om indførelsen i europæisk ret af "mere elastiske og bredere virkende regler" i Ågerbetænkningen s. 7.

5 Tilsvarende Stig Jørgensen: *Kontraktsret* 1. bind (1971) s. 139 f.

6 Disse bestemmelser blev ophævet ved 1975-loven, omtalt straks ndf., der ændrede § 31 og indførte den nugældende § 36 i aftaleloven.

løbige redegørelse om formuerettens generalklausuler (1974). *Spleth* kritiserede s. 248, at en kontraktpart efter forslaget fik adgang til efter § 36 at påberåbe sig, at prisen m.v. på en vare eller ydelse var urimelig. Han ville "finde det betænkeligt at lade domstolene skønne over, hvad der er "rimelig rente"." *Spleth* pegede herved på et spørgsmål, der stadig er aktuelt/uløst, når det gælder rækkevidden af aftalelovens § 36 og priskontrol. Det hedder herefter, at "[d]er kan være tilfælde, hvor den ene part har udnyttet situationen, men *sådanne tilfælde rammes naturligt gennem en ågerbestemmelse, der kan formuleres noget videre end aftalelovens § 31* [vor kursivering], eller en lignende bestemmelse. Betænkningen om åger har da heller ikke villet foreslå en regel om, at renten ikke måtte overstige det rimelige."

Det er et generelt træk ved denne periode, at der (bortset fra *Henry Ussings* bog om aftaler⁷) ikke blev skrevet meget andet inden for aftaleretten. Dette kan også siges om litteraturen om kap. 1 (indgåelse af aftaler) og kap. 2 (fuldmagt), men synspunktet gælder særligt lovens kap. 3. Der er også en del, der tyder på, at man f. eks. i Sverige i større omfang har haft personer med lyst til netop denne form for beskæftigelse, smh. *Cervins* og *Modéers* omhyggelige personbeskrivelser. Det er samtidig et generelt træk, at de kreditretlige reguleringsmetoder, der kendes i dag (og som stadig er under udvikling) ikke blev drøftet og næppe overvejet. At aftaler skulle holdes, stod højt på dagsordenen. For de ekstraordinære tilfælde koncentrerede man sig om ugyldighed, der var aftalelovens løsning, og (til dels) forbud (de tidligere rentelove og senere myndighedsloven).

2. Nogle retsafgørelser:⁸

Der foreligger ca. 20 trykte domme om aftalelovens § 31 i perioden mellem aftaleloven af 1917 og ændringen i 1975.

U 1919.941 H: En "pengeudlåner" frifundet for overtrædelse af § 31. Lånet var på 400 kr. mod en 3-måneders veksel på 480 kr. Efter det

7 Bogen udkom i 1. udg. i 1931, 2. udg. 1945 og 3. udg. 1950. Den anvendtes stadig i undervisningen på Københavns Universitet i 1980'erne. Det er i øvrigt kendetegnende for Ussings fremstilling af åger, at han praktisk taget ikke ændrede på fremstillingen i de tre udgaver.

8 Dommene skal læses med den sædvanlige historiske sans, da de økonomiske forhold som bekendt ikke har været ensartede i § 31's levetid.

første år havde debitor betalt 105 kr. betegnet som afdrag og 287 kr. som rente. Vekslen blev fornyet, nu 375 kr. Der var ikke yderligere sikkerhed. Renten blev under sagen opgjort til ca. 75 % p.a. Udlåners advokat oplyste, at autoriserede pantelånere beregnede sig mere end 72 % (og desuden havde håndpant).

U 1923.809 H: Lån på 200.000 Mark (76.000 kr.), der skulle tilbagebetales med 126.000 kr. ikke anset for omfattet af § 31.

U 1924.841 Ø: Lån på 300 kr. skulle tilbagebetales med 420 kr. og afdrages med 60 kr. mdl. Efter at der var tilbagebetalt 120 kr., blev hovedstolen under en retsforfølgning nedsat til 180 kr. samt 55 kr. i rente for hele lånetiden. Klar udnyttelse af nød. *Er en af de få sager, der er åger.*

U 1930.932 Ø: Lån til virksomhed i vanskeligheder skulle forrentes med 2 %, og långiver skulle foretage inkassationer m.v. for debitor mod et salær på 5 % af hovedstolen. Landsretten fandt, at renten ikke kunne nedsættes i medfør af § 31, medens salæret (4.589 kr.) fandtes at stå i åbenbart misforhold til arbejdet og blev nedsat til 2.000 kr. *Er en af de få sager, der er åger.*

U 1930.957 H: Pengeudlåner A havde gennem halvandet år som generalfuldmægtig for tredjemand lånt en familiefader B penge til terminsrenter og senere til at leve for mod veksler og gagetransporter, der slugte næsten hele hans gage. De 7.900 kr., som B havde betalt tilbage, fandtes at stå i åbenbart misforhold til de 5.758 kr., som han havde modtaget, jf. § 31. Han var derfor ikke pligtig til yderligere at indfri en til tredjemand udstedt veksel på 1.800 kr. *Er en af de få sager, der er åger.*

U 1931.154 Ø: Lån på 15.000 kr., der skulle indgå som driftskapital i en ølforretning, havde sikkerhed i fast ejendom, og der skulle svares et vederlag på 25 øre for hver kasse solgt øl. Dette blev opgjort til 12.636 kr. Hverken § 31 eller renteloven af 1855 kom til anvendelse.

U 1935.1020 Ø: § 31 kom ikke til anvendelse i et tilfælde, hvor en kassekredit, som en kautionist hæftede for, blev debiteret med alm. udlånsrente, medens en opsamlingskonto kun blev forrentet med sædvanlig indlånskonto.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

U 1938.541 H: A/S A's metier var at yde lån mod transport af livsforsikringspolicer. Selskabet ydede et mindre lån til B mod overdragelse af policen og mulighed for tilbagekøb. Lånet skulle tilbagebetales efter 25 år. 11 år efter meddelte selskabet, at man ophørte med at drive virksomhed; gælden blev opsagt, men man var villig til at give en god godtgørelse, såfremt B ville frafalde tilbagekøbsretten. § 31 fandtes anvendelig på en aftale, hvor B betalte 120 kr. for to policer. *Er en af de få sager, der er åger* – næsten "klassisk" udnyttelse.

U 1945.509 H: Et selskab i vanskeligheder lånte 720.000 kr. mod pant i fast ejendom, der skulle udbetales med 691.800 kr. (i overensstemmelse med renteloven af 1942). Ej tilsidesættelse efter § 31, men et samtidig til selskabets direktør og underdirektør ydet lån på 36.000 kr. var i strid med den nævnte lov.

U 1945.617 Ø: Forrentning på 60 % p.a. til person i økonomiske vanskeligheder fandtes i strid med § 31.

U 1946.239 SH: I oktober 1943 måtte en dansk jøde pludselig flygte til Sverige og fik i forbindelse hermed afsat sin forretning på vilkår, som han – efter besættelsens ophør – forsøgte at få tilsidesat under påberåbelse af aftalelovens § 31 (samt § 29 og § 33). Han fik ikke medhold, bl.a. under hensyn til, at han "selv ... [havde] taget Initiativet til Handlens Afslutning ...".

U 1958.669 SH: Rente på godt 24 % p.a. fandtes ikke ubillig.

U 1960.23 H: Tilskudsdeklaration, der var udfærdiget i forbindelse med et kommunalt lån, var ikke i strid med § 31.

U 1960.613 H: Møbelhandler X, der havde opnået frivillig akkord med sine varekreditorer, henvendte sig, da det firma, der hidtil havde finansieret ham, ikke ønskede at diskontere købekontrakter for ham, før akkorden var opfyldt, til et finansieringsselskab F, der påtog sig at yde M belåningskredit; den af F herved opnåede effektive rente blev ved et afholdt skøn ansat til 33 pct. p.a. Det af F i det samlede mellemværende betingede vederlag fandtes at have stået i et sådant misforhold til, hvad der efter en bedømmelse af risikoen og forholdene i øvrigt kunne anses for rimeligt, at der burde ske nedsættelse af vederlaget i medfør af aftalelovens § 31. M's overtagelse af et af F's

møbelengagementer, der udgjorde et led i de af F stillede betingelser for kreditydelsen, ansås ugyldig i medfør af § 31.⁹

U 1967.329 H: En 78-årig dame, der havde givet sin villaejendom i salgskommission og ladet den annoncere til salg for 125.000 kr., solgte under mæglerens medvirken ejendommen til K for 110.000 kr., og således at hun skulle leje en lejlighed i en K tilhørende ejendom. Der var ikke holdepunkter for at antage, at hun havde befundet sig i en tilstand som omhandlet i myndighedslovens § 65, og hun fik heller ikke medhold i, at handlen var ugyldig efter aftalelovens §§ 31 eller 33, hvilket hun navnlig støttede på en skønserklæring, der anslog ejendommens værdi til ca. 130.000-135.000 kr., når en byttelejlighed som den omhandlede indgik i handelen.

U 1969.187 V: Typehusfirmaet B, som byggede på nabogrunden til A's ejendom, placerede den opførte villa for tæt på skellet til A's ejendom, således at bygningsattest ikke kunne opnås. Efter forgæves forhandlinger købte B de nødvendige 33 m² af A's grund for en pris, der meget væsentligt oversteg værdien af arealet. B's efterfølgende påstand om tilsidesættelse af købsaftalen i medfør af aftalelovens § 31 (og § 33) blev ikke taget til følge. Det hedder i dommen: "Den for appellanten [B] ved hans fejlagtige placering af bygningerne opståede situation må antages kun at kunne være løst ved en betydelig økonomisk opofrelse fra hans side. Under disse omstændigheder findes indstævnte [A], der må antages at have haft føje til at gå ud fra, at den af... [B] valgte løsning måtte stå for denne som den for ham i den givne situation fordelagtigste, ikke at have udnyttet en nødstilstand, jf. aftalelovens § 31".

U 1971.783 H: A havde af en kommune K købt en industrigrund med pligt til tilbagesalg, hvis grunden ikke var bebygget inden 5 år. Ved udløbet af fristen indvilligede K i at forlænge fristen med 1 år, mod at A forpligtede sig til at betale dagbøder a 50 kr. ved overskridelse af den forlængede frist. Aftalen om bod kunne ikke tilsidesættes efter

9 *Bernhard Gomard* peger i *Boel Flodgren m.fl. (red.): Avtalslagen 90 år (2005)* s. 213 på, at det ikke fremgår af dommen, om den skønsmæssige nedsættelse af en høj rente er en nedsættelse til det højeste beløb, der lovligt kunne være beregnet, eller til en rimelig/sædvanlig rente.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

aftalelovens §§ 31 eller 33, og den krævede bod i alt ca. 26.000 kr. nedsattes ikke efter § 36.

U 1978.996 Ø: Efter at indehaveren af en udlånsvirksomhed var idømt straf for åger, begået derved, at han under udøvelse af udlånsvirksomheden havde bevæget en række låntagere til at udstede indeksregulerede pantebreve af byrdefuldt og vanskeligt overskueligt indhold, rejstes der tiltale mod 4 købere af sådanne pantebreve. Køberne, der frifandtes for åger, men alle fandtes skyldige efter strl. § 300 c, jf. tidligere § 282, 2. led, idømtes bødestrafte, fastsat efter reglen i § 51, stk. 2. Der blev videre truffet bestemmelse om konfiskation af ulovligt udbytte, jf. § 75, stk. 1, og der blev vedrørende uindfriede pantebreve (til afværgelse af, at ågerindsigelsen eksstingveredes) truffet bestemmelse om konfiskation af selve dokumentet, jf. § 75, stk. 2, nr. 1 og 2, men med respekt af det underliggende civilretlige mellemværende. Der tilkendtes låntagerne tilbagesøgningskrav, opgjort efter det synspunkt, at låneaftalerne var ugyldige og skulle anses som ikke indgåede, men således at der i den nærmere opgørelse blev debiteret låntagerne en vis rente af de modtagne provenuer.

B. Baggrunden for aftalelovsændringen i 1975

1. Ågerbetænkningen af 1971

a. Betænkningen alment

Som også nævnt ndf. under III. nedsatte Justitsministeriet i 1968 et udvalg, der skulle vurdere de strafferetlige og civilretlige regler om åger samt inddrage spørgsmålet om finansieringen af afbetalingshandelen. Der var stillet nogle spørgsmål i Folketinget, men der kan ikke peges på principielle domme eller undersøgelser om en skærpet kreditoradfærd i årene op til nedsættelsen af udvalget. Kort sagt: var der et problem med ågerreglerne, havde det ligget latent hele tiden, men man var ikke rustet til at bekæmpe det. Derimod må det nok antages, at der var ved at ske en vis udvikling i lånevanerne, men slet ikke i det omfang, vi kender i dag.

Betænkningen – *nr. 604/1971 om Åger* – er meget mager, når det gælder de civilretlige spørgsmål, præget som den er af Dommerforeningens og Advokatrådets opfattelse, at der ikke var grundlag for nye initiativer på dette område. Betænkningen s. 8 indeholder efter en

gennemgang af forarbejderne til aftalelovens § 31 nogle bemærkninger om retspraksis. Herved forstår udvalget trykte domme, smh. vore bemærkninger ndf. Det hedder, at det er sjældent, at § 31 påberåbes, og "[b]estemmelsen er således ikke påberåbt i låne- og kreditforhold i de seneste 10 år." Mere principielle – og ikke mindre tankevækkende – er udvalgets følgende bemærkninger, hvorefter:

"Den danske Dommerforening har i den som bilag 4 optagne erklæring bl. a. oplyst, at der jævnligt inkamneres sager om inkasso af pengefordringer, i hvis opgørelse der indgår renteposter af mistænkelig størrelsesorden. Retten undersøger, når sagsøgte udebliver, ex officio denne del af sagen. Kan sagsøgerens advokat ikke straks give oplysning om beregningsgrundlaget, vil resultatet næsten altid blive, at den dubiose post frafaldes. Findes der dokumentation, forhandles spørgsmålet mundtligt mellem advokaten og dommeren. Advokaten vil som regel bøje sig for dommerens skøn om rentesatsens rimelighed.

Efter dommerforeningens opfattelse har de nuværende ågerregler utvivlsomt den præventive virkning, at ågerkarlene ikke tør indtale urimelige rentekrav ved domstolene eller, at advokaterne nægter at yde bistand til gennemførelse af sådanne krav."

b. Ændringsforslag

Ågerbetænkningen s. 23 ff. indeholder udvalgets overvejelser om skærpelse af straffelovens § 282 og aftalelovens § 31. Der sondres i overvejelserne ikke mellem de to bestemmelser. Indledningsvis peges på, at åger kræver, at der foreligger en underlegenhedstilstand (som man kalder nødsituation), og at denne tilstand skal være udnyttet af gerningsmanden/hovedmanden. De betænkeligheder, der var gjort gældende fra erhvervslivets side i 1914-betænkningen (og senere i Rigsdagen) var ikke blevet "bekræftet ved praktiseringen af bestemmelserne", men de fandtes – hedder det – "stadig at have vægt ved overvejelsen af en eventuel skærpelse af bestemmelserne gennem en yderligere udvidelse af det angivne "nødområde", som derfor efter udvalgets opfattelse ikke bør ske, medmindre der kan anføres overbevisende grunde herfor."

Der var under Ågerudvalgets arbejde fremsat et privat lovforslag, hvorefter ordene "enfoldighed, uerfarenhed" skulle erstattes med "mangel på evne eller erfaring, herunder viden om forholdene på et bestemt område". Udvalget udtaler herom s. 23 bl.a., at

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

"I begrundelsen for lovforslaget anføres – udover et ønske om "modernisering af bestemmelserne" – at de gældende bestemmelser ikke tilstrækkelig klart tager sigte på den specialviden, som i vore dages handelsomsætning ofte er en forudsætning for at vurdere det købte. Det anføres yderligere, at mange finder det ydmygende at påberåbe sig bestemmelserne med den hidtidige formulering, og at dette skulle have haft til følge, at kun et ringe antal sager kommer til pådømmelse, og at domstolene kun i meget begrænset omfang finder grundlag for ugyldighed eller straf efter bestemmelserne.

Udvalget finder ikke den foreslåede ændring tilstrækkeligt motiveret. Udvalget kan ikke se, at ændringen skulle betyde nogen reel udvidelse af bestemmelsernes område. Der er ikke noget grundlag for at antage, at selve formuleringen af bestemmelserne har haft eller vil have nogen betydning for antallet af rejste sager, og der foreligger ikke udvalget bekendt nogen domsafgørelse, der – ved frifindelse helt eller delvis i tilfælde, hvor domfældelse måtte antages at kunne være sket efter den ændrede formulering – kan anføres til støtte for ændringen."

Om den anden betingelse i den dagældende § 31 for at statuere åger, hedder det s. 24, at udvalget havde overvejet,

"om bestemmelserne burde skærpes ved at lade ordet "åbenbart" udgå, således at blot "misforhold" mellem ydelse og modydelse skulle være tilstrækkeligt, men ikke ment at kunne stille forslag herom. Der findes ikke i praksis domsafgørelser, der – ved frifindelse på grund af manglende "åbenbart" misforhold i tilfælde, hvor domfældelse ville have forekommet "rimelig" – taler for ændringen. Hertil kommer de i de nævnte kommissionsbetænkninger anførte hensyn, navnlig at åger i strafferetlig forstand, der henføres under straffelovens kapitel om berigelsesforbrydelser med alvorlig straf, ikke bør antages at foreligge uden for tilfælde, hvor misforholdet med hensyn til den opnåede ydelse er så væsentligt (åbenbart), at det står klart for enhver almindelig borger.

Til støtte for udvalgets standpunkt, hvorefter de gældende ågerbestemmelser foreslås bibeholdt uden ændring, kan i øvrigt anføres, at bestemmelserne som tidligere omtalt er fremkommet som resultat af fællesnordisk samarbejde og har tilvejebragt væsentlig nordisk retsenhed på dette område, og at bestemmelserne, som det fremgår af oplysningerne ovenfor ..., i det hele stemmer med tysk og østrigsk lovgivning.

For så vidt angår de enkelttilfælde af pengeudlån m.v., som har været fremdraget under den debat, der gav anledning til udvalgets nedsættelse, henvises til bemærkningerne nedenfor ... Som det fremgår heraf, finder udvalget ikke, at disse tilfælde giver noget grundlag for ændring af de gældende ågerbestemmelser. I øvrigt finder udvalget i denne forbindelse anledning til at understrege, at ågerbestemmelserne, selv om pengelån og kreditydelse udgør en væsentlig del af deres anvendelsesområde, ikke bør drøftes eller bedømmes alene med henblik herpå, idet deres område er retsforhold af enhver art, jfr. herved den i bilag 1 og 2 indeholdte oversigt over retspraksis. En særbestemmelse om "kreditåger" bør efter udvalgets opfattelse heller ikke indføres, hvorimod der selvfølgelig – i lighed med maksimalprisordninger o. lign. – i det omfang, særlige forhold på pengemarkedet måtte begrunde det, kan være spørgsmål om at indføre særlige restriktioner – men ikke med karakter af "ågerforbrydelse" – for pengelån og kreditydelse i almindelighed eller visse kategorier heraf ..."

c. Maksimalrente

Udvalget afviste s. 24-25, at der var grundlag for at fastsætte regler om *maksimalrente*.¹⁰ Det hedder bl.a., at

"det ikke lader sig gøre at fastsætte en for alle forskellige låneforhold passende maksimalrentesats. Der må ved bedømmelsen af den rimelige rente tages afgørende hensyn til risikoen for helt eller delvis tab af lånebeløbet, herunder både værdien af den sikkerhed, der måtte være stillet for lånet, og skyldnerens soliditet. Undlader man at tage hensyn til risikoen, bliver en maksimalrentesats for ringe i de mere risikable lånetilfælde med den følge, enten at lånet ikke kan opnås, eller at maksimalrenten overtrædes. Sætter man på den anden side maksimalrenten så højt, at den også dækker de risikofyldte tilfælde, er der en vis fare for, at en meget stor del af långiverne føler sig tilskyndet til at tage den legaliserede maksimalrente også i de mindre risikofyldte tilfælde, og at man således befordrer en helt uønsket forhøjelse af de i praksis anvendte rentesatser. En graduering af maksimalrenten efter risikoens størrelse synes ganske upraktikabel."¹¹

¹⁰ Se om dette spørgsmål også ndf.

¹¹ Udvalget omtalte i bet. kap. 4 de dagældende regler i renteloven (renten af udlån mod pant i fast ejendom), afbetalingsloven, pantelånerloven og ægteskabsloven.

d. Førtidig indfrielse

Udvalget afviste s. 25 til dels behovet for regler om, at en debitor efter 6 måneder skulle have adgang til at *indfri gælden i utide*, hvis kreditrenten var højere end 6 % p.a.

Regler om førtidig indfrielse, d.v.s. debtors adgang til at betale før gældens forfaldstid, blev indført i 1990 ved kreditaftalelovens §§ 26-27, nu kreditaftalelovens §§ 26-28.

e. Licensordning for pengeudlånere

En *licensordning for pengeudlånere* blev afvist i bet. s. 25 f. navnlig af administrative hensyn. Udvalget peger også på, at der i givet fald måtte stilles krav til kreditgivernes kvalifikationer.

Regler herom er aldrig blevet gennemført.¹² Det kan hævdes, at de generelle bestemmelser i lov om finansiel virksomhed bygger på samme tankegang/yder en vis beskyttelse, men denne slutning forekommer for fjerntliggende, og regelsættet opleves ikke som en licensordning. For sms-lån blev der i 2009 indført en vis anmeldelsesordning. Et flertal i Folketinget afviste i 2010 et forslag om en bestemmelse i lov om finansiel virksomhed om indberetningspligt for de virksomheder, der er omfattet af loven, jf. ndf.

f. Oplysningspligt

En mere principiel drøftelse findes i bet. s. 26 f., hvor udvalget behandler indførelsen af en pligt for kreditgiverne til at *oplyse den effektive forrentning*:

“Som nævnt ... var man allerede i 1957 i forbindelse med spørgsmålet om ændring af den dagældende lov om renten af udlån mod pant i fast ejendom inde på samme tankegang, idet det blev foreslået, at en kreditor ved udlån mod pant i fast ejendom skulle være forpligtet til at forsyne debitor med oplysninger til bedømmelse af lånets effektive

Her er de tre førstnævnte klart love, hvor der kan forekomme åger, medens dette vanskeligt kan forekomme i sager efter ægteskabsloven. Men der findes ægteskabs-sager om udnyttelse efter aftalelovens § 31, smh. Lennart Lynge Andersen og Svend Danielsen: Urimeligt stillede ægtefæller – samspillet mellem familieret og aftaleret (2009) s. 241 f. og s. 260.

12 Udvalget havde allerede s. 15 kort nævnt pantelånerloven fra 1966. Heller ikke denne lov er ændret som følge af udvalgets arbejde. Efter lovens § 2 kræver virksomhed som pantelåner (eller handel med brugte genstande) bevilling, der udstedes af politidirektøren.

rente. Forslaget blev dog ikke gennemført, bl.a. under hensyn til de betænkeligheder, der fandt udtryk i en erklæring fra kammeradvokaten, optaget som bilag 3 til nærværende betænkning.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at der i høj grad kan være trang til en regel om pligt til at oplyse den reelle forrentning. Det er i de senere år blevet ret almindeligt, at vederlaget for pengeudlån eller kredit ikke ydes alene mod en løbende årlig rente, men at der ved siden heraf betinges et langt mindre overskueligt vederlag i form af underkurs ved låneydelsen, provision o. lign. Under disse forhold gør mange låntagere sig uden tvivl ikke klart, hvilken effektiv rente de kommer til at svare, og de kan ad denne vej – uden at forholdet kan betegnes som så groft, at ågerbestemmelserne kan anvendes – komme til at betale finansieringsomkostninger, som de ikke ville være gået ind på, hvis långiveren havde oplyst den effektive årlige forrentning. Ganske tilsvarende forhold gør sig gældende ved kreditydelsen i forbindelse med afbetalingssalg. Heller ikke her oplyses køberen om den effektive forrentning, som afkræves ham. Det fremgår af en af Monopoltilsynet i 1966 foretaget undersøgelse, at der ved salg på afbetaling undertiden er tale om en betydelig effektiv rente, som køberen utvivlsomt ikke har været klar over, og som, hvis den oplystes, sandsynligvis ville få ham til at reagere, og samtidig en forrentning, som den handlende, hvis den skulle oplyses, sandsynligvis af rent forretningsmæssige hensyn ikke ville driste sig til at kræve.¹³

Udvalget stiller derfor forslag om, at der i låneforhold og i vidt omfang også ved kreditydelse mod vederlag stilles krav om oplysning af den effektive rente, og har udarbejdet det i kapitel 7 indeholdte lovforslag herom med tilknyttede bemærkninger. ... skal bemærke, at det har været udvalgets mål at udforme ordningen så enkelt som muligt, navnlig set i forhold til den amerikanske lovordning, som forekommer meget omfattende og uoverskuelig.

For så vidt angår de betænkeligheder, som kammeradvokaten i 1958 fremførte over for en pligt til at deklarere den effektive rente ved lån i fast ejendom, jfr. bilag 3 til betænkningen, skal anføres, at problemet om ekstraordinære indfrielse eller afdrag ved ejerskifte forekommer uden betydning, jfr. bemærkningerne til lovforslagets § 1, stk. 2, og at de vanskeligheder, en privat långiver kan have ved beregning af den ef-

13 Der er efter vor bedømmelse ikke holdepunkter for, at de to sidstnævnte præmisser skulle gælde i vore dage.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

effektive rente, heller ikke kan være afgørende, når henses til at lignende regler nu praktiseres i U.S.A., og til den nedenfor nævnte mulighed for beregning af samme reelle forrentning under en form, som ikke giver tilsvarende vanskeligheder. Endvidere synes kammeradvokatens betænkeligheder angående reglernes sanktionering ikke at have nogen relation til den nu foreliggende situation.

Udvalget er imidlertid klar over, at beregningen af den effektive forrentning i praksis vil kunne frembyde sådanne vanskeligheder, at dets lovforslag ikke bør sættes i kraft, forinden der med fornøden sagkyndig bistand er udarbejdet tabeller, der viser den effektive forrentning i de almindeligst forekommende låne- og kreditforhold. Udarbejdelsen vil kunne støttes på allerede foreliggende tabelværker på dette område, bl.a. på tabeller, der er udarbejdet i forbindelse med den tilsvarende amerikanske lovgivning.

Udvalget er endvidere opmærksom på, at praktiseringen af lovforslagets bestemmelser på nogle af de hidtil anvendte former for lån og kreditydelser kan volde særlige vanskeligheder. Således beregnes der i nogle tilfælde provisioner og lignende ved stiftelsen af lån, hvis omregning til effektiv forrentning kan give uforholdsmæssigt besvær. Hertil er imidlertid at bemærke, at opretholdelsen af sådanne ordninger i mange tilfælde ikke vil kunne anses for at være af større betydning, idet de uden nogen ændring i den reelle rente må kunne opgives til fordel for en mere enkel renteberegning. I nogle tilfælde er de komplicerede regler sikkert fastsat med det formål at tilsløre den faktiske renteudgift. For det tilfælde, at man dog måtte anse det for rettest at give mulighed for opretholdelse af særordninger, som findes mere eller mindre uforenelige med lovens krav, har udvalget ment, at der bør åbnes mulighed for dispensation fra lovforslagets bestemmelser, hvilket er sket ved forslaget § 5, stk. 2. Det kan i øvrigt nævnes, at en lignende dispensationsmyndighed i U.S.A. udøves af The Board of Governors of the Federal Reserve System."

g. Forslag til lov om renteaftaler

Udvalget (Bet. s. 28 ff.) udarbejdede et forslag til *lov om renteaftaler*, der bl.a. indeholdt følgende bestemmelser:

"§ 1. Enhver, der yder pengelån mod vederlag, skal, før låntageren bliver forpligtet, oplyse denne om den effektive rente af lånet. Renten skal angives som den årlige eller halvårslige rente bagud med en nøjagtig-

hed af ¼ pct. Oplysningen skal gives tydeligt og, hvis der oprettes et dokument om låneforholdet, i dette.

Stk. 2. Er lånet opsigeligt fra långiverens side, beregnes renten i forhold til det tidspunkt, til hvilket lånet tidligst kan opsiges.

Stk. 3. I renten skal medregnes enhver ydelse fra låntagerens side, som er en betingelse for lånet, herunder ydelser i form af underkurs ved lånets udbetaling, provision, udgifter til kautionsforsikring og anden forsikring for låntagerens regning, og udgifter til administration af lånet. Afgifter til det offentlige i anledning af lånets stiftelse medregnes ikke.

Stk. 4. Varierer renten helt eller delvis med størrelsen af Nationalbankens diskonto eller lignende forhold, som långiveren er uden indflydelse på, skal oplysningen gives på grundlag af forholdene ved lånets stiftelse og med angivelse af, hvorledes renten er variabel.

Stk. 5. Ved kreditter med varierende udnyttelsesgrad (kassekreditter, kundekontoordninger o. lign.) angives den effektive rente under forudsætning af, at låntageren udnytter det bevilgede maksimum fuldt ud. Långiveren skal samtidig angive de nøjagtige bestemmelser for beregningen af det samlede vederlag for kreditten.

§ 2. Reglerne i § 1 anvendes også ved salg på kredit, herunder med ejendomsforbehold, bortset fra handelskøb, således at den effektive rente beregnes i forhold til varens kontantpris med fradrag af erlagt udbetaling.

§ 3. Angives vederlaget for lån eller salg på kredit, jfr. §§ 1-2, ved reklamering og skiltning, skal renten angives som anført i § 1.

§ 4. Loven anvendes ikke på:

- 1) lån, der ydes eller optages af offentlige myndigheder,
- 2) lån, der lovligt ydes i form af ihændehaverobligationer,
- 3) lån, der ydes af pantelånere i henhold til regler fastsat i medfør af lov om handel med brugte genstande samt pantelånevirkksomhed.

§ 5. ... ministeren kan fastsætte regler om grundlaget for beregningen og angivelsen af den effektive rente efter §§ 1-2.

Stk. 2. ... ministeren kan fastsætte regler om lempelse eller fritagelse for kravene i §§ 1-3, hvis det skønnes nødvendigt af hensyn til den særlige karakter af enkelte arter af låneforhold eller kreditydelser.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

Under samme betingelser kan ministeren i enkelttilfælde lempe eller fritage for lovens bestemmelser i §§ 1-3.

§ 7. Er den effektive rente ikke angivet i tilfælde, hvor den efter §§ 1-2 skal oplyses, har skyldneren ikke pligt til at betale højere samlet vederlag end Nationalbankens diskonto ved aftalens indgåelse.

Stk. 2. Er den effektive rente for lavt angivet i oplysninger efter §§ 1-2, har skyldneren ikke pligt til at betale højere samlet vederlag end svarende til den effektive rente, der er angivet.

...

Forslaget førte ikke frem, og tiden var næppe moden, men spørgsmålet blev genovervejet i Kreditkøbsbetænkningen i 1978, jf. ndf. Først ved kreditaftaleloven i 1990 blev der gennemført regler herom.

h. Samlet vurdering

Den samlede bedømmelse af Ågerudvalgets betænkning er, at der var tale om et udvalg, der ikke havde lyst til at tage fat på den materie, det var sat til at undersøge. Dommerforeningen og Advokatrådet indestod jo for, at der ikke forelå reelle problemer, eller i hvert fald ikke problemer, der ikke kunne løses under de gældende regler. Udvalgets behandling af domspraksis er ejendommelig, medens der er gode diskussioner af spørgsmål – eksempelvis maksimalrente og spørgsmålet om oplysning af effektiv rente – som man efterfølgende har kunnet bygge på. *Politisk* er der næppe tvivl om, at udvalget løste den opgave, der var stillet. Heller ikke Justitsministeriet var interesseret i, at der skulle ske noget.

Udvalgets betænkning må ses som en knude på den røde tråd, der går gennem ågerspørgsmål i dansk ret fra gennemførelsen af § 31 i 1917 og til nu: Mange, herunder politikere, taler om åger. Åger kræver under den nugældende regulering, at aftalen indeholder en pris, renter og/eller andre kreditomkostninger af helt ekstraordinær karakter.

2. Forbrugerkommissionen 1975

Forbrugerkommissionens Betænkning III/1975, Forbrugerens retsstilling og retsbeskyttelse, indeholder s. 34 f. nogle kortfattede bemærkninger om bl.a. anvendelsen af aftalelovens § 31 i forbrugerforhold. Det om-

tales, at der i 1974 var fremsat lovforslag om ændring af bl.a. § 31, men at forslaget ikke var nået færdigbehandlet.¹⁴ Herefter hedder det:

“Under hensyn til, at en ændring af de generelle åger- eller udnyttelsesregler vil række langt ud over Forbrugerkommissionens arbejdsområde, finder kommissionen at burde begrænse sig til at nævne, at det under forhandlingerne er blevet fremdraget, at en stramning af aftalelovens § 31 og straffelovens § 282 vil medvirke til at skabe en bedre beskyttelse af navnlig de svage forbrugere.”

3. Ændringen 1975

a. Den ændrede § 31

Ågerudvalgets betænkning førte ikke til nogen øjeblikkelig politisk reaktion, men bestemmelsen i § 31 blev ændret i forbindelse med gennemførelsen af aftalelovens § 36 i 1975. Det skete ved lov nr. 250 af 12. juni 1975 om ændring af borgerlig straffelov, aftaleloven m.v. (Bekæmpelse af skadelig økonomisk virksomhed m.v.).¹⁵

Forslaget til § 31 – og den endelige tekst – lyder således:

“Har nogen udnyttet en andens betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold til at opnå eller betinge en ydelse, der står i væsentligt misforhold til modydelsen, eller som der ikke skal ydes vederlag for, er den, der således er udnyttet, ikke bundet ved den af ham afgivne viljeserklæring.

Stk. 2. Det samme gælder, hvis tredjemand har gjort sig skyldig i et sådant forhold som omtalt i stk. 1, og den, til hvem viljeserklæringen er afgivet, indså eller burde indse dette.”

De almindelige bemærkninger til forslaget (Folketingstidende 1974-75 (2. saml.), tillæg A, sp. 779 ff.) er ganske enkle, idet det alene hed, at “[f]orslaget til ændring af *aftaleloven* omfatter dels en udvidelse af den gældende civilretlige ågerbestemmelse (§ 31), således at bestemmelsen kommer til at svare til straffelovens § 282 i den foreslåede formulering, dels en ny generel ugyldighedsregel (§ 36), der i videre

¹⁴ Det var dette forslag, der blev vedtaget i 1975, se straks ndf.

¹⁵ FT 1974/75 (2. saml.) tillæg A, sp. 779 ff.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

omfang end hidtil giver mulighed for at tilsidesætte urimelige aftaler. Forslaget til § 36 bygger på en foreløbig redegørelse af 8. marts 1974 fra justitsministeriets sagkyndige vedrørende formuerettens general-klausuler, professor, dr. jur. Stig Jørgensen.”

Samme knaphed præger bemærkningerne til de enkelte bestemmelser i forslaget, hvor det hed:

“Forslaget indebærer en udvidelse af den gældende ugyldighedsregel i § 31, således at denne kommer til at svare til den foreslåede strafferetlige ågerregel i straffelovens § 282, jfr. § 1, nr. 1.

Efter justitsministeriets opfattelse bør der være identitet mellem formuleringen af den civilretlige og den strafferetlige ågerbestemmelse.”

Der blev ikke under Folketingets forhandlinger om lovforslaget stillet spørgsmål af interesse.

b. Andre initiativer

Regeringen oplyste samtidig i bemærkningerne til lovforslaget, at den agtede at tage yderligere initiativer til bekæmpelse af skadelig økonomisk virksomhed. Vi knytter nogle korte bemærkninger til disse spørgsmål:

i. Fogedretternes rolle

Man ville stille forslag om en mere aktiv holdning fra fogedernes/fogedretternes side i form af en videregående officialvirksomhed.

Udlæg og udpantning var temaet i *Betænkning nr. 634/1971*. Et lovforslag i 1973 – der gik videre end betænkningen – blev ikke gennemført, hvorimod et modificeret forslag blev gennemført ved lov nr. 258 af 26. maj 1976. Det er vanskeligt at se, at der skete de store nydannelser. Hos *Michael Kistrup, Peter Møgelvang-Hansen og Lars Lindencrone Petersen: Fogedsager* (4. udg. 2009) s. 9 hedder det, at ændringerne på mange punkter var udtryk for, at “retsplejelovens oprindelige, efterhånden temmelig bedagede bestemmelser blev bragt i overensstemmelse med det, som fogedretterne allerede praktiserede.”

Der er siden da foretaget en række ændringer navnlig i retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse. Ingen af disse ændringer kan antages at have betydning for det emne, vi behandler. Det er uden videre klart, at en større virksomhed ex officio fra fogedrettens side

kan medvirke til at opfange i hvert fald de grelle tilfælde. Vi behandler spørgsmålet ndf. i denne bog.

ii. Bank- og sparekasseloven

Efter § 27 i den da nye lov om banker og sparekasser (lov nr. 199 af 2. april 1974) skulle tilsynet med banker og sparekasser give tilladelse til pengeinstitutters engagementer med koncernforbindelser. Regeringen udtalte: "Denne bestemmelse giver bl.a. mulighed for at forebygge, at et pengeinstituts midler anvendes til udlån gennem andre virksomheder, der ikke kan kontrolleres af tilsynet med banker og sparekasser, og at virksomheder eller personer anvender deres indflydelse til at lade et pengeinstitut finansiere foretagender, som på grund af deres angribelige beskaffenhed ikke kan finansieres på normal måde."

Som vi vender tilbage til i bogens legislative afsnit, er der ikke grund til at antage, at dette forhold har været til hinder for, at der er blevet udviklet en kreditkultur med ganske betydelige renter, gebyrer m.v.

iii. Markedsføringsloven

Der peges på den da nye lov om markedsføring (lov nr. 297 af 14. juni 1974).

iv. Anden udlånsvirksomhed

Det blev oplyst, at Handelsministeriet overvejede, om der var behov for og i givet fald mulighed for at få indseende med den udlånsvirksomhed, der foregik uden for det organiserede kapitalmarked.

Dette spørgsmål er aldrig blevet løst, bortset fra at Forbrugerombudsmanden siden 1. marts 2009 har ført statistik over SMS-lån. Man må gå ud fra, at ordene "uden for det organiserede kapitalmarked" dækker finansielle virksomheder, der ikke er omfattet af lov om finansiell virksomhed. I forbindelse med den nye kreditaftalelovs behandling i Folketinget foreslog et mindretal følgende bestemmelse indsat i lov om finansiell virksomhed:

"§ 43 a. Kreditgivere, der er finansielle virksomheder, skal indberette oplysninger om kreditaftaler med forbrugere til Finanstilsynet.

Stk. 2. Økonomi- og erhvervsministeren fastsætter nærmere regler om, hvilke oplysninger der skal indberettes, og hvordan indberetning skal ske."

I bemærkningerne anførtes:

“Den foreslåede § 43 a, stk. 1, i lov om finansiell virksomhed indfører en indberetningspligt for kreditgivere, der er omfattet af lov om finansiell virksomhed. Indberetningspligten omfatter alene lån til forbrugere. I stk. 2 bemyndiges økonomi- og erhvervsministeren til at fastsætte nærmere regler om indberetningens form og indhold. Det vil kunne fastsættes, at indberetning f.eks. skal ske for hvert kvartal og bl.a. indeholde oplysninger om antal og størrelse af lånene opdelt i passende intervaller, antallet af misligholdte lån, aldersfordelingen på låntagere og antallet af kreditaftaler, hvor fortrydelsesfristen er blevet udnyttet.”

Forslaget, der ikke blev vedtaget, skal ses i sammenhæng med mindretallets synspunkter om virksomhedernes kreditvurdering m.v., se ndf.

C. Den nugældende ågerregel

1. Nærmere fortolkning. Teorien

a. Ågerbetegnelsen

Det synes undertiden forudsat, at området for aftalelovens § 31 og gerningsindholdet i straffelovens § 282 efter 1975-ændringen samlet kan betegnes som “åger”.

Efter vor opfattelse må det lægges til grund, at der opnås større klarhed – ikke mindst ved legislative overvejelser – hvis der foretages en opdeling af § 31 i en ågerdel og en udnyttelsesdel i øvrigt, selv om der rejser sig spørgsmål om udnyttelse i begge dele. Det forhold, at man i 1975 ønskede identitet mellem aftalelovens § 31 og straffelovens § 282, vedrører ikke denne sontring. Den røde tråd for begge typer er, at parterne ikke er ligestillede. Ågerdelen dækker de tilfælde, hvor løftegivers vanskeligheder, letsind m.v. udnyttes utilbørligt til at opnå økonomiske vilkår, der ikke ville kunne opnås ved en aftale mellem ligestillede parter, eller mellem parter, hvor løftegiver ikke er blevet (fuldt) informeret om de økonomiske konsekvenser af aftalen. Det er lig med de sager, som man i Sverige har kaldt *kreditocker*, og området for åger vil efter denne definition i det væsentlige være kreditaftaler. Den anden del kan bl.a. eksemplificeres gennem afgørelserne *U 1985.672 V* (den 79-årige lejer af ejerlejlighed) og *U 2007.1431 Ø*, der er en ud af flere sager om (tilsidesættelse af) ægtepagter.

b. Udnyttelseselementet

Det ligger ved fortolkningen af aftalelovens § 31 fast, at der må tages udgangspunkt i, *om* en løftegiver er blevet *udnyttet*, og *om* dette skyldes den pågældendes *underlegenhedstilstand* i form af

- betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder *eller*
- manglende indsigt eller letsind *eller*
- et afhængighedsforhold.

Begge betingelser skal være opfyldt, før § 31 kan aktiveres. Efter 1975-ændringen vil man i almindelighed være tilbøjelig til at lægge accenten på løftegivers betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder,¹⁶ men der savnes grundlag for *Stephan Hurwitz'* udtalelse i Den danske kriminalret, Speciel del (1955) s. 481, hvorefter løftegiver skal have befundet sig i en situation, der har virket velfærds-truende. Den løftegivende disposition (lånet, vilkårene m.v.) skal være knyttet til en viden hos løftemodtager om løftegiverens situation, og at løftet skal være afgivet p.g.a. løftegivers vanskeligheder. Allerede dette indebærer en væsentlig begrænsning af bestemmelsens virke-område, idet de nævnte momenter kræver, at långiver har et større kendskab til løftegivers situation, end man kan få via oplysninger i ansøgningsskemaer, der udfyldes/indtastes ved lån etc. Dette kan tale for en større objektivisering af de subjektive krav i form af, at der skal foreligge et kvalificeret – grelt – forhold, hvor et væsentligt moment typisk vil være indholdet af aftalen.¹⁷ Afgivelsen fra forholdene på det finansielle marked skal være betydelig.

Ordene “manglende indsigt, letsind” skal fortolkes med nogen forsigtighed. Det er klart, at hvis ordene tages efter pålydende, kunne man ramme ganske mange af de lån, der er indgået på det finansielle marked i de senere år – og dette gælder ikke kun SMS-lån, “Hurtig-lån” og lignende låneformer, men der er heller ikke grund til at fortolke kravet om manglende indsigt så kompliceret, som *Knud Waaben* gør det, smh. ndf under III. At der i mange tilfælde foreligger manglende/inadækvat vejledning og rådgivning, og/eller at lånet kunne være op-

¹⁶ Værgemålslovens § 46 omtales ndf.

¹⁷ Smh. Lennart Lynge Andersen og Palle Bo Madsen: *Aftaler og mellemmand* (5. udg. 2006) s. 169 med U 1945.617 Ø, omtalt ovf. (60 % p.a. i rente i et tilfælde, der ikke indikerede en særlig risiko, tilsidesat efter § 31).

nået væsentligt billigere andetsteds, er således ikke tilstrækkeligt for at statuere åger. Det er uden videre klart, at løftegivers pengemangel ikke er tilstrækkeligt som fortolkningsdatum.

Selv om ordene "bestående afhængighedsforhold" i § 31 tager sigte på beskyttelse af den svagere part, vil kriteriet i mange tilfælde betyde en yderligere indsnævring af mulighederne for at statuere åger. Dette skyldes, at kriteriet bortset fra helt ultimative tilfælde må anses for ikke at være egnet til anvendelse ved lån ydet af finansielle institutioner, og at det forekommer mere nærliggende, at sådanne sager må bedømmes efter aftalelovens § 36, eller hvis løftegiver p.g.a. sygdom m.v. manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt værgemålslovens § 46. Også her må det antages, at løftegivers pengemangel ikke i sig selv har betydning for bedømmelsen. Kriteriet kan efter sin natur heller ikke anvendes ved sms-lån og andre tilfælde, hvor der ikke er fysisk kontakt mellem de to parter.

Endelig kræver § 31, at der skal foreligge et *væsentligt misforhold* mellem ydelse og modydelse. Som nævnt i *Aftaler og mellemænd* s. 171 må ethvert lån bedømmes på sine egne præmisser.¹⁸ Sagt på en anden måde lægger også misforholdsbedømmelsen op til en individuel bedømmelse, der vanskeliggør praktiseringen af § 31 og måske gør sådanne sager mere egnet til bedømmelse efter urimelighedsreglen i aftalelovens § 36. Det kan med nogen rette hævdes, at det (bl.a.) var det, man ønskede ved gennemførelsen af § 36 i 1975.

c. Pengemarkedet

Man vil se, at aftalelovens § 31 bygger på nogle gammeldags begreber. Ordlyden af § 31 forhindrer reelt, at der kan anlægges en noget friere fortolkning af bestemmelsen, idet der i givet fald er ganske meget, der skal bortfortolkes. I al sin uklarhed og generelle struktur må aftalelovens § 36 antages at være et bedre instrument.

Det kommer navnlig i betragtning, at det danske pengemarked i de relationer, vi undersøger, har en forskellig karakter. Det er samtidig et samfundsskabt problem, at der med frigivelsen af markedskræfterne er opstået et lånemarked – undertiden med rette kaldet et tag-selv-

18 Tilsvarende Mads Bryde Andersen: *Grundlæggende aftaleret* (3. udg. 2008) s. 390. Derimod giver denne forfatters synspunkt s. 391, hvorefter "et nogenlunde klart kriterium knytter sig til", hvad der i den konkrete situation er sædvanligt for aftaler af den nævnte art, ikke noget praktikabelt billede af, hvad der er indholdet i aftalelovens § 31.

bord – hvor praktisk alle kan deltage. Men de deltager ikke på lige vilkår. Det fælles træk for lånerne er (1) behov for midler til betaling af fast ejendom, løsøreanskaffelser, andet forbrug eller simpelthen til at leve eller more sig for. Nogle opfylder kravet i § 31 om “betydelige økonomiske vanskeligheder”, men det er stadig et fåtal i *bestemmelsens* forstand. (2) “Letsind” m.v. er vanskeligt at håndtere. Er det letsind at optage lån til 2 biler? Til hus, bil og sommerhus? Til ferieformål? Er det letsind at deltage i det roulettespil, som realkreditlen har udviklet sig til? (3) Manglende indsigt er endnu vanskeligere at håndtere. Man har i dag et billede af, at de fleste lånerne ikke interesserer sig for varens pris (i hvert ikke før indkaldelsen fra fogedretten), og givet er, at en række – ofte lånefinansierede – finansielle produkter er så komplicerede, at fagfolk knapt forstår dem.

Som nævnt deltager lånerne ikke på lige vilkår. Lån og kredit i pengeinstitutter og realkreditinstitutter må antages – som den absolutte hovedregel – at ligge inden for det lovlige område. Problemet er “det grå lånemarked”¹⁹, hvor man bl.a. ved de afgørelser, der refereres på Forbrugerombudsmandens hjemmeside, kan se vilkår og årlige omkostninger i procent, der unddrager sig ens forståelse.

d. § 31's betydning

Lennart Lynge Andersen og Palle Bo Madsen: Aftaler og mellemænd (5. udg. 2006) s. 169 fremhæver, efter at have nævnt at der er tale om en svag ugyldighedsgrund, at § 31 hverken før eller efter 1975 har haft nogen stor selvstændig betydning. Dette skyldes, at man anvender § 33 eller § 36; også kreditaftalelovens § 22 nævnes. Som eksempler på anvendelsen af § 31 nævnes *U 1958.669 SH*, *U 1960.613 H* og *U 1978.596 Ø*. Disse afgørelser illustrerer ifølge forfatterne, at “ethvert låne- og kreditmellemværende må bedømmes på sine egne præmisser. Rentevilkår (og kursvilkår m.v.) afhænger af soliditet, sikkerhed, løbetid, opsigelsesbestemmelser m.v. Jo større risiko en lån- eller kreditgiver løber, des større rente kan accepteres – jo kortere

19 Det grå lånemarked er vel den gamle betegnelse for den långivning, der fandt/finder sted uden for det regulerede område. Det politiske mindretal havde under forhandlingerne om kreditaftaleloven i 2010 følgende delikate formulering: “... risikofyldte lån som sms-lån, de dyre lån, der optages i detailhandelen eller over internettet, eller f. eks. boliglån hos deciderede lånehajere.” Tidligere vidste man ikke meget om lånevilkår m.v., medmindre det kom til en retssag. I dag kan man få en del oplysninger navnlig over nettet.

kredittid, des større del af rentebeløbet kan modsvare de såkaldte transaktionsomkostninger.”²⁰ Långivers udnyttelse af situationen skal være utilbørlig.

Lennart Lyngé Andersen: Aftaleloven med kommentarer (5. udg. 2008) s. 202 f. er på linje hermed. Det fremhæves, at renter m.v. i første række afhænger af kreditors kreditvurdering, men også af konkurrencesituationen. Der peges på kreditaftalelovens oplysningsregler, men det hedder også, at “kunderne ... må i de fleste tilfælde være klar over, at det finansielle marked fungerer forskelligt”.

Mads Bryde Andersen: Grundlæggende aftaleret (3. udg. 2008) s. 390 peger navnlig på ordet “misforhold” i § 31. Det hedder, at § 31 ikke spiller nogen større rolle i dag efter gennemførelsen af aftalelovens § 36. Det er uden videre klart, at løftegivers pengemangel ikke er tilstrækkelig som fortolkningsdatum.

Bernhard Gomard m.fl.: Almindelig kontraktsret (3. udg. 2009) s. 172 ff. peger på, at efter lovændringen i 1975, der gjorde beskrivelsen af “underlegenhed” bredere, har aftalelovens § 31 et gerningsindhold, der i straffelovens § 282 betegnes som åger. En ågerkontrakt kan indgås på initiativ af den udnyttede person, eksempelvis en kreditaftale, der “kan være for god for den anden part til at være sand”. Det hedder om kreditaftaler hos disse forfattere, at

“Udnyttelse i § 31’s forstand kan bestå i, at en långiver, sælger ... forlanger eller lader sig tilsige en rente, som væsentligt overstiger det almindelige niveau, skønt han måtte forstå, at låntager (løftegiveren) kun indgår på så byrdefulde vilkår på grund af sin vanskelige situation eller mangelfulde dømmekraft. Det er ikke åger at betinge sig markedsrente eller markedsrente plus nogle procentpoint, ej heller at kræve en højere rente som vederlag for en tilsvarende betydelig kreditrisiko eller at kræve en højere morarente. Rentelovens og Nationalbankens referencesats, jf. Rentelovens §§ 5-8, og bankernes almindelige satser er en vis indikation af et accepteret normalniveau.”

20 Forfatterne peger s. 171 på, at nok er § 31 en ugyldighedsbestemmelse med de retsvirkninger, dette medfører, men at domstolene har tiltrådt – af hensyn til den svage part – at forpligtelsen alternativt kan nedsættes. Smh. *U* 1930.932 Ø, *U* 1945.617 Ø, *U* 1960.613 H og *U* 1978.596 Ø, alle refereret i teksten.

Om rentelovens § 5 (hvor morarenten er Nationalbankens referencesats plus 7 procentpoint) hedder det s. 173 i note 36, at "[t]idligere tiders maksima for *kreditrente* er for længst bortfaldet. Renten bestemmes af markedet og kan påvirkes af den økonomiske politik, men i en fri og åben økonomi kan renten ikke styres af en maksimalrentelov." Endelig antager *Gomard m.fl.* s. 175, at § 31's betydning er blevet mindre efter gennemførelsen af aftalelovens §§ 36 og 38 [formentlig § 38 a-d]. Der peges også på oplysningspligten efter kreditaftaleloven.

2. Retspraksis om åger (§ 31 efter 1975-ændringen)

U 1983.753 B: Aftale indgået i forbindelse med en købers misligholdelse af køb af ejendom på særlige vilkår ikke tilsidesat efter §§ 31 eller 36.

U 1985.672 V: Mellem en 79-årig lejer af en (ejer)lejlighed og A, som i oktober 1983 købte lejligheden på en tvangsauktion, var der den foregående dag indgået en skriftlig aftale, hvorefter lejereren kunne blive boende i lejligheden til den 31. oktober 1984. Aftalen blev den 3. november 1983 gentaget ved et tillæg til lejekontrakten, men lejereren (hvis lejemål principielt var uopsigeligt, medmindre hun indvilgede i at flytte) ville senere ikke fraflytte lejligheden som aftalt. Lagt til grund, at A før den 17. oktober 1983 var blevet vejledt om sin og lejerens retsstilling, hvis han købte lejligheden, hvorimod lejereren var uden kendskab hertil. Herefter og under hensyn til lejerens personlige forhold, herunder hendes alder og helbredstilstand, tilsidesattes aftalen som ugyldig i medfør af § 31. *Sagen er en klassisk ågersag, men det er ikke åger i den forstand, vi behandler.*

U 1990.65 H: Appellanten havde for et selskab, hvor han havde fuldmagt, indgået aftale med en bank om spekulationsforretning i realkreditfondsobligationer. Efter at forretningen havde medført betydelige tab, påtog appellanten sig personlig hæftelse for skylden, og spekulationsforretningen fortsattes med yderligere tab. Appellanten fik ikke medhold i, at aftalen om hans personlige hæftelse var ugyldig efter aftalelovens §§ 31 eller 36, eller at hele aftalen måtte tilsidesættes som følge af, at banken havde solgt obligationerne og standset forretningen uden hans samtykke.

T:FA 2005.282 V: Gave til søn kunne ikke tilsidesættes efter aftalelovens § 31.

U 2006.284 H (T:FA 2006.86/1 H): Ægteparret A (født 1921) og B (født 1915), der havde fire børn, C-F (født 1946-1962), overdrog den 11. januar 2002 en ejendom til E for en købesum på ca. 625.000 kr. svarende til ejendomsværdien med fradrag af 15 %. Købesummen blev berigtiget ved overtagelse af pantegæld og udstedelse af pantebreve på ca. 89.000 kr., der var rente- og afdragsfrie til kreditors død. E forpligtede sig til efter påkrav at videreoverdrage ejendommen til sin datter G (født i 1985) for pantegælden, idet nye lån ikke måtte overstige dokumenterede forbedringsudgifter. A og B havde i 1996 testeret ejendommen til G, og i forbindelse med overdragelsen af ejendommen oprettede de den 14. juli 2002 for notaren en kodicil, hvori overdragelsen og dens baggrund var beskrevet. A og B ønskede senere ejendommen tilbageskødet, og i juli 2002 anlagde de sag herom med henvisning til, at overdragelsen var ugyldig. Højesteret fandt det ikke godtgjort, at A og B ikke var klar over, at det, de underskrev den 11. januar 2002, var skøde vedrørende ejendommen, og aftalen var derfor ikke ugyldig efter aftalelovens § 32, stk. 1. Formålet med overdragelsen af ejendommen til E var at gennemføre intentionerne i testamentet fra 1996 i den opståede situation, hvor der var behov for en omfattende istandsættelse, som A og B ikke kunne magte, og hvor G endnu ikke var myndig. I overensstemmelse hermed indeholdt skødet bestemmelserne om videreoverdragelse. Det indeholdt desuden bestemmelser om opholdsret for A, B og E. Allerede baggrunden for og de særlige vilkår i overdragelsesaftalerne indebar, at der ikke var grundlag for at tilsidesætte aftalerne i medfør af aftalelovens §§ 31, 33 eller 36. Herefter blev E frifundet.

D. Tilsvarende foranstaltninger i speciallovgivningen

1. Indledning og oversigt

Aftalelovens § 31 står ikke alene, når det gælder bedømmelsen af, om en aftale, der medfører vidtgående økonomiske byrder, er så usædvanlig for løftegiver, at der må skrides ind i form af ugyldighed eller nedsættelse af løftegivers forpligtelse. Bestemmelsen er en del af aftalelovens

kap. 3 om ugyldige viljeserklæringer og indgår således blandt flere, generelle aftaleretlige muligheder.

Det forhold, at der er tale om væsentlige og langvarige beslutninger for en persons (og ofte en husholdnings økonomi), har fra 1970'erne afspejlet sig i en række, delvis ukoordinerede overvejelser om beskyttelse af debitor. Da man i 1910'erne overvejede den kommende aftalelov var hovedhensynene *erhvervslivets tarv, kontraktfriheden* samt *beskyttelsen af parter, der aldrig ville/burde have indgået en aftale af den pågældende karakter*. Emner som *rådgivning* (endsige *oplysningsregler*) var ukendte, og forbrugerbeskyttelsen kom først mange år senere.

Inden vi kort omtaler de øvrige bestemmelser i aftalelovens kap. 3, er der grund til at pege på, at kreditretten navnlig i de senere år har anvendt forskellige reguleringsmetoder, der indgår som legislative valg, når de forskellige låneformer og -vilkår skal vurderes. Vi omtaler disse ndf. under 2. Efter en kort omtale af kap. 3 i aftaleloven behandler vi kreditaftaleloven af 1990, de såkaldte sms-lån, kreditaftaleloven af 2010, renteloven samt omtaler nogle yderligere særlove.

2. Reguleringsmetoder²¹

Den civilretlige regulering på kreditrettens område er udtryk for, at man i dansk ret i alt væsentligt har valgt at følge et såkaldt *informations-spor*.²² Man er bekymret for den mangel på balance og jævnbyrdighed, der er i forholdet mellem parterne. I forhold til mange lånsøgende kunder er den manglende jævnbyrdighed af mange grunde markant. Man er bekymret over, om interessen for at tjene på kunderne bliver for intensiv i de finansielle virksomheder, d.v.s. at ledelsen og markedsføringsfolket får overtaget i forhold til kreditfolket.

Det suppleres navnlig i nyere tid af krav om *ansvarlig långivning* og det, der ligner,²³ og i 2010 er der tillige indsat en bestemmelse i

21 Se om de generelle overvejelser på aftalerettens område om begrænsninger i aftalefriheden Lennart Lyngé Andersen og Palle Bo Madsen: Aftaler og mellemmand (5. udg. 2006) s. 22.

22 Peter Møgelvang-Hansen: Privat kaution for banklån – kautionsproblemer og -beskyttelse, Nord 1995:40 og Tanja Jørgensen og Nina Dietz Legind i Lennart Lyngé Andersen (red.): Videregående Kreditret (2008) s. 243 f.

23 Man skal være opmærksom på, at navnlig pengeinstitutterne altid vil hævde, at deres långivning er ansvarlig (det gælder måske ikke konkurrenternes ...). Hovedargumentet er altid: Du tror da ikke, at vi yder lån, som vi ved ikke kan tilbagebetales. – Se også om sms-lån i Sverige ndf.

kreditaftaleloven om långivers pligt til at foretage kreditvurdering af kunden.²⁴ Ansvarlig långivning har karakter af et beskyttelsesprincip, der må nærmere udmøntes og udfyldes af nogle af de andre foranstaltninger, vi nævner. Indtil videre er det et punkt i debatten, men det forlyder, at bl.a. Europa-Kommissionen agter at tage et initiativ i løbet af det kommende år. Den eneste klare dom i Danmark er *U 2002.65 H* om en sparekasses långivning til forbrugeres spekulationsinvesteringer, hvor Højesteret nedsatte debitorernes forpligtelse under henvisning til, at kreditgivningen havde været uansvarlig.

Til rådighed som reguleringsmetoder står navnlig *information, særlig opsigelsesadgang enten som fortrydelsesret eller under forløbet, forbud og ugyldighed*, og de sidste to muligheder er man ikke meget begejstrede for herhjemme. Selv ikke den skarpe – og berettigede – kritik fra mange sider, herunder Nationalbanken, allerede fra 2008 af de såkaldt *strukturerede produkter* har ført til (kendte) overvejelser om forbud mod salg af disse produkter i hvert fald til privatkunder (forbrugere). I regeringens papir fra januar 2010 om "Ansvarlig forbrugerpolitik" nævnes forbudsmuligheden slet ikke (men nok tanker om en "mærkningsordning" à la fødevarerområdet)²⁵; der køres videre i informationssporet og troen på, at den rådgivning, der finder sted i banker m.v., er reel og styrker kunderne. Samtidig viser regeringens papir, at sms-lånene har gjort et vist indtryk. Det hedder, at Forbrugerombudsmanden har focus på netop dette område, og at han – hvis långiver ikke lever op til oplysningskravene – vil hjælpe forbrugerne med at få nedsat renten på deres lån. Endelig oplyses det, at der vil ske en styrket indsats over for vildledende långivning på det "grå" lånemarked.

De nævnte foranstaltninger er alle af civilretlig natur. De kan næppe, og det er ikke meningen, at de skal sanktioneres ensartet, jf. ndf. om kreditvurdering.

24 Derimod blev et mindretalsforslag (til § 7 c, stk. 2) om ansvarlig långivning ikke vedtaget. Forslaget lød: "Kreditgiveren må ikke medvirke til indgåelse af kreditaftaler, der står i misforhold til forbrugers økonomi."

25 Det hænger formentlig sammen med – og skal ses som en ledetråd – at denne og de seneste regeringer har anset soft law som et egnet middel i forbrugerbeskyttelsen (og det er de samme, der har hyldet governance-regler på talrige områder). Se dog også ndf.

a. Ugylldighed

Ugylldighed som reguleringsmetode findes i aftalelovens kap. 3, navnlig § 31 (og § 36) og værgemålslovens § 46 (tidligere myndighedslovens § 65). § 31 er behandlet ovf.; bestemmelsen er en svag indsigelsesgrund med delvis elastiske begreber og medfører, at den krænkede part normalt skal anlægge retssag mod kreditor. Hvis løftegiver er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt, er påberåbelsen af værgemålslovens § 46 langt mere aktuel, navnlig da der så foreligger en stærk ugylldighedsgrund. Beskyttelsesbehovet er anset for stærkere. Også her kan en retssag være nødvendig, men man undgår aftalelovens § 31's krav om udnyttelse, og at der skal foreligge et væsentligt misforhold mellem ydelse og modydelse.²⁶ Fra retspraksis kan nævnes afgørelserne *U 1933.356 Ø*, *U 1957.129 H*, *U 1951.486 H*, *U 1955.808 H* og *U 1966.199 Ø*, *U 2004.945 Ø* (*T:FA 2004.287/1 Ø*), *T:FA 2005.16/1 V*, *T:FA 2005.282 V*, *T:FA 2006.192/2 Ø* (der afviser at anvende både værgemålslovens § 46 og aftalelovens §§ 31 og 33), *T:FA 2006.299/1 V*, *T:FA 2007.113 V*, *T:FA 2007.142 V* samt *T:FA 2007.433/1 Ø*.

Aftalelovens § 36 nævnes ofte – og oftere – som universalmiddel, når det gælder urimelige vilkår, og det er som nævnt den almindelige antagelse, at gennemførelsen af bestemmelsen i 1975 har formindsket betydningen af § 31 og en række af de øvrige bestemmelser i aftalelovens kap. 3 (et standpunkt, der forekommer diskutabelt). Efter § 36 kan en aftale ændres eller tilsidesættes helt eller delvis, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. Smh. *U 1987.699 V*:

I nogle studielånskontrakter mellem en bank B og en studerende S var det bestemt, at gælden skulle forrentes med den "til enhver tid gældende rente". Under afviklingen af studielånet havde B afkrævet S en rente, der svarede til B's rente for private lån, men lå op til 4 % over renten i studieperioden, betydeligt over diskontoen og noget over andre bankers renter for studielån, et forhold, som Bank- og sparekassetilsynet ikke fandt stemmende med god bank- og sparekassepraksis. Den studerendes forpligtelse blev i medfør af aftalelovens § 36 lempet, således at renten i afviklingsperioden fastsattes 1 procentpoint over

26 Smh. Svend Danielsen: Værgemålsloven (2006) s. 628 ff. med henvisninger.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

renten i studieperioden, og banken dømtes til at tilbagebetale det for meget betalte rentebeløb med rente fra studielånets indfrielse.²⁷

Se også *U 1991.202 Ø*, hvor renten på en kontoaftale (23,76 %) blev nedsat i medfør af § 36 til rentelovens alm. rente. Debitor havde haft nogen rod i sine bopælsforhold, og rentenedsættelsen omfattede kun perioden efter, at han havde tilmeldt sig Folkeregistret med angivelse af bopæl.

1990-kreditaftalelovens § 22 (uændret i 2010-loven) indeholder en bestemmelse, der må antages at være sammenfaldende med aftalelovens § 36, men som får særlig betydning for vort emne som følge af placeringen i kreditaftaleloven. Vi behandler § 22 ndf.

b. Rentemaksimum

En foranstaltning, der forbinder forbud og ugyldighed, ville være som i tidligere tider at indføre et særligt rentemaksimum ("loft"), der begrænser kreditors adgang til at kræve større renter/årliche omkostninger i procent end rimeligt. Fordelen frem for aftalelovens § 36 (og § 31) vil selvsagt være, at det let kan konstateres, om grænsen er overholdt.²⁸

Emnet har ofte været berørt i de udvalg, der har beskæftiget sig med kreditretlige spørgsmål. Overvejelserne i *Ågerbetænkningen* s. 24 f., der er nævnt ovf., gik navnlig på vanskelighederne ved at finde en sats, der kunne anvendes i alle låneaftaler. Overvejelserne blev fortsat i *Betænkning nr. 839/1978 om køb på kredit* s. 39 ff., hvor man tiltrådte dette synspunkt, men samtidig fandt, at oplysningsregler var et mere egnet middel. Betænkningen dannede grundlag for kreditkøbsloven i 1982, men oplysningsreglerne blev ikke gennemført.

Ved kreditaftaleloven i 1990 blev der gennemført intensive oplysningsregler, men ikke en bestemmelse om rentemaksimum. Herefter fortsatte overvejelserne i *Betænkning nr. 1161/1989 om renteloven*, hvor det s. 102 f. bl.a. hedder:

27 Det fremgår af sagen, at forskellen mellem gennemsnittet af diskontoen og gennemsnittet af afviklingsrenten i 1980-1983 havde været: Sagsøgte bank: 6,38 point, 8,67 point, 10,25 point og 9,5 point. For hovedbankerne var tallene: 3,69 point, 3,85 point, 4,95 point og 5,33 point, og for øvrige banker: 5,54 point, 4,67 point, 5,52 point og 4,46 point. Også bankens rente i studietiden lå højere.

28 Se også nedenfor om rentelovens regulering af rykkergebyrer m.v.

“En urimelig høj kreditrente vil kunne nedsættes med hjemmel i aftalelovens § 36 eller kreditkøbslovens § 10, jf. *Munch* s. 41 f og 158 f og *Gomard*: “Almindelig kontraktsret” (1988) s. 122. Der kan tillige ske nedsættelse med hjemmel i aftalelovens § 31, hvis dennes betingelser i øvrigt er opfyldt, jf. *Lynge Andersen, Madsen og Nørgaard*: “Aftaler og mellemmand” (1987) s. 185 f. Spørgsmålet om, hvornår en aftalt kreditrente er urimelig, er imidlertid forbundet med betydelig usikkerhed. Der må efter de nævnte regler anlægges en samlet bedømmelse, hvorved bl.a. risiko og det almindelige renteniveau tages i betragtning.

Det har været anført, at domstolene med hjemmel i de nævnte bestemmelser bør fastsætte en vejledende maksimal kreditrente, navnlig for afbetalingskontrakter og kontoforhold, jf. *Rosenmeier* i *Juristen* 1984 s. 136 f og *Dahl* i *Juristen* 1985 s. 62 f. Domstolene er imidlertid hidtil veget tilbage herfor. Som eksempel kan nævnes *U* 1985.986 Ø, hvor landsretten i en udeblivelsessag ikke fandt grundlag for at tilsidesætte en af fordringshaveren (et kontoselskab) krævet rente på 33 % årlig tilskrevet pr. måned og ej heller fandt grundlag for ex officio at fordr sig forelagt nærmere oplysninger til bedømmelse af den aftalte rentes rimelighed. Byretten havde kun tilkendt sædvanlig procesrente, idet fordringshaverens rentepåstand ikke fandtes tilstrækkeligt dokumenteret. En tilsvarende dom er afsagt af Vestre Landsret den 7. maj 1985 (3. afd., B. 2051/84), jf. *Henrik Rasmussen* s. 47. Dommene må dog ses i lyset af, at der var tale om udeblivelsessager, og at der derfor ikke var tilvejebragt nogen form for materiale til belysning af baggrunden for rentefastsættelsen. Der var tale om kontoselskaber, og for disses vedkommende må det bl.a. indgå i vurderingen, om renten ikke alene er betaling for den ydede kredit, men tillige skal dække omkostningerne ved ordningens administration, eller om disse omkostninger helt eller delvis dækkes gennem gebyr for det enkelte køb eller på anden måde. Man kan ikke af disse domme udlede, at domstolene også vil være afvisende over for en påstand om rentenedsættelse, hvis det dokumenteres, at en meget høj rente savner rimelig begrundelse.”

Et flertal i rentelovsudvalget afviste en bestemmelse om kreditrentemaksimum i forbrugerforhold. Man pegede på de synspunkter, som Ågerbetænkningen og Kreditkøbsbetænkningen havde fremsat, men tillige på, at der i nærmeste fremtid måtte forventes fastsat regler om oplysning om de årlige omkostninger i procent. Endelig fandt man, at domstolenes mulighed for at foretage nedsættelse i medfør af aftale-

lovens § 36 eller kreditkøbslovens § 10 (kreditaftalelovens § 22) ikke var uden praktisk betydning.

To medlemmer af udvalget foreslog følgende bestemmelse i renteloven:

“§ X. Aftaler om rente for tiden forud for den sidste rettidige betalingsdag er ikke bindende for forbrugeren i det omfang, den aftalte rente med tillæg af en eventuel løbende provision eller lignende overstiger den til enhver tid fastsatte officielle diskonto ganget med 2 og med et tillæg af 11 %.”

Disse medlemmer udtalte s. 105 f. bl.a.:

“Mindretallet har herved henvist til, at der efter dettes opfattelse sker et omfattende misbrug i form af opkrævning af urimeligt høje renter, f.eks. ved kreditkøb og kontokreditter. Dette misbrug vil ofte væsentligt bidrage til forsinkelsen med betalingen. Der bør derfor fastsættes en regel i renteloven, så der ikke kun lægges loft over renten ved for sen betaling, men også sker en maksimering af den kreditrente, som kan kræves ved långivning til private forbrugere. Et sådant maksimum for kreditrenten bør på samme måde som det gældende maksimum for morarenten beregnes med udgangspunkt i diskontoen + et tillæg. Mindretallet foreslår en maksimalrente på diskontoen x 2 (som udtryk for prisen på lån af penge) + et fast tillæg på 11 % (til dækning af administrationsomkostninger m.v.) for tiden i alt 25 %. Når der ikke foreslås en maksimalrente, som udelukkende er et multiplum af diskontoen, skyldes det, at diskontoændringer ikke medfører tilsvarende ændringer i virksomhedernes omkostninger. Det vil derfor være mindre rimeligt, at man multiplicerer diskontoændringen.

En maksimering af kreditrenten på denne måde indebærer, at der i forbrugerforhold efter markedsføringsloven § 8 a skal tages en kreditrente på mindst 11 %, og at der efter renteloven ikke må tages mere end 25 %. Efter mindretallets opfattelse er der inden for dette spektrum god plads til via konkurrence at yde kredit til forbrugere på kommercielle vilkår med fortjeneste.

Efter mindretallets opfattelse må tiden nu være inde til at fastsætte regler om en maksimeret kreditrente i forbrugerforhold. Som det fremgår af fremstillingen foran under A, har spørgsmålet været overvejet gentagne gange og har været taget op i forskellige regi. Dette har imidlertid indtil nu ikke ført til noget resultat. Man har nærmest indtryk af,

at alle, der beskæftiger sig med emnet, ender med at henskyde det til afgørelse hos andre. De udvalg, som hidtil har taget emnet op, synes at have haft den opfattelse, at spørgsmålet må løses af domstolene, men disse synes på deres side at være af den opfattelse, at det skal løses ved lovgivning. Det må derfor være naturligt, at spørgsmålet tages op nu, dvs. i forbindelse med en revision af renteloven, som er den generelle lov om renter. Det vil efter mindretallets opfattelse ikke være tilfredsstillende, hvis spørgsmålets løsning skal afvente en lov om oplysning om den effektive rente i forbrugerforhold. Dels er der ikke sikkerhed for, at en sådan lov vil blive gennemført inden for kortere tid, dels hører emnet ligeså naturligt hjemme i renteloven.”

Mindretallets forslag blev ikke fremmet.

Der blev gjort et nyt forsøg i forbindelse med forhandlingerne i Folketinget om kreditaftaleloven af 2010, hvor et mindretal foreslog følgende bestemmelse:

“§ 15 a. De årlige omkostninger i procent i forbindelse med kreditaftaler omfattet af denne lov må ikke overstige den fastsatte referencesats med et tillæg på 15 pct. Som referencesats, jf. 1. pkt., anses den officielle udlånsrente, som Nationalbanken har fastsat henholdsvis pr. 1. januar og 1. juli det pågældende år.”

I bemærkningerne hed det bl.a.:

“Hvis de årlige omkostninger i procent overstiger det fastsatte maksimum, vil den foreslåede bestemmelse indebære, at de relevante aftalevilkår normalt²⁹ vil kunne tilsidesættes helt eller delvis i medfør af aftalelovens generelle bestemmelser om urimelige aftalevilkår (§§ 36 og 38 c). Der vil endvidere efter omstændighederne kunne foreligge en overtrædelse af reglerne om god markedsføringsskik i markedsføringsloven. Det bemærkes, at den gældende bestemmelse i § 22 i kreditaftaleloven (generalklausulen), som ikke foreslås ændret, fortsat vil finde anvendelse ved siden af den foreslåede nye bestemmelse i § 15

29 Det står ikke helt klart, hvad ordet “normalt” tager sigte på. Vi tager det som et udslag af forsigtighed; et rentemaksimum kan ikke bøjes, og det er samtidig et spørgsmål, om den rette citering ikke vil være, at en overgrænse må tilsidesættes som stridende mod lov.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

a i kreditaftaleloven. Det følger af § 22, at det beløb, som forbrugeren efter aftalen skal betales om vederlag eller omkostninger, skal nedsættes til, hvad der skønnes rimeligt, når det omhandlede beløb er urimeligt. Den foreslåede nye bestemmelse i § 15 a i kreditaftaleloven indebærer således ikke, at det forhold, at de årlige omkostninger i procent ikke overstiger diskontoen med et tillæg på 15 pct., automatisk vil medføre, at de årlige omkostninger i procent må anses for rimelige.”

Forslaget førte ikke frem. Justitsministeriet ydede Retsudvalget lovteknisk bistand (Spm. 18) og tilføjede:

“Som anført i besvarelsen af spørgsmål nr. 9 vedrørende lovforslaget, vil regeringen ikke kunne støtte et forslag om indførelse af et loft over ÅOP på nuværende tidspunkt.

Som det fremgår af pkt. 3.9.2 i den kommenterede høringsoversigt af 12. januar 2010 vedrørende lovforslaget, har Økonomi- og Erhvervsministeriet nedsat en arbejdsgruppe, der generelt skal se på markedet for forbrugslån, herunder på erfaringer fra andre lande vedrørende loft over ÅOP. Justitsministeriet finder det rigtigst i første omgang at afvente udfaldet af arbejdsgruppens overvejelser.”

c. Forbud

i. Værgemålsloven

Forbud som reguleringsmiddel³⁰ – med ugyldighedsvirkning som sanktion – findes i værgemålslovens § 1, stk. 2, hvorefter mindreårige ikke selv kan forpligte sig ved retshandler eller råde over deres formue, medmindre andet er bestemt, og § 6, stk. 2, hvorefter en person, der har fået frataget den retlige handleevne, er umyndig og ikke selv kan forpligte sig ved retshandler eller råde over sin formue, medmindre andet er bestemt.³¹ Reglerne, der har gammel byrd, er begrundet i beskyttelseshensyn. De følges til dørs af værgemålslovens § 27, hvorefter en værge ikke kan påtage sig kaution eller tilsvarende på den mindreåriges eller umyndiges vegne. Foruden almene beskyttelseshensyn taler for denne regel, at en kautionist – bortset fra erhvervsforhold – ikke selv opnår noget ved en kaution m.v.

30 Se også Tanja Jørgensen og Nina Dietz Legind i Lennart Lynge Andersen (red.): Videregående Kreditret (2008) s. 278 f.

31 Svend Danielsen: Værgemålsloven (2006) s. 57 ff.

ii. Forbrugeraftaleloven

Et forbud – af begrænset praktisk rækkevidde³² – findes i *forbrugeraftaleloven*. Ved lov nr. 451 af 9. juni 2004 fik § 6 følgende ordlyd:

“Erhvervsdrivende må ikke uden forudgående anmodning herom rette personlig eller telefonisk henvendelse til en forbruger på dennes bopæl, arbejdsplads eller andet sted, hvortil der ikke er almindelig adgang, med henblik på straks eller senere at opnå tilbud eller accept af tilbud om indgåelse af aftale.

Stk. 2. Stk. 1 gælder ikke for henvendelser om

- 1) bestilling af bøger,
- 2) tegning af abonnement på aviser, ugeblade og tidsskrifter,
- 3) formidling af forsikringsaftaler og
- 4) tegning af abonnement, der omfatter redningstjeneste eller syge-transport, hos en virksomhed, med hvilken én eller flere kommuner har indgået aftale om udførelse af rednings- og slukningsarbejde ved ildebrand.”

Bestemmelsen stammer fra den første forbrugeraftalelov i 1978. Ved 2004-loven, der tog sigte på at gennemføre EU's fjernsalgsdirektiv, var der en principiel diskussion om berettigelsen af undtagelserne i stk. 2, der mere er funderet i lobbyvirksomhed end retlige overvejelser. Resultatet blev, at man opretholdt dem.³³

iii. Kaution

Efter § 48, stk. 4, kan en kautionist ikke hæfte for et beløb større end lånets hovedstol eller kredittens maksimum ved kautionsaftalens indgåelse. Det hedder i forarbejderne til bestemmelsen, at det sætter en “begrænsning” i anvendelsen af alskyldserklæringer. Det er uafklaret, om reglen skal forstås som et forbud mod anvendelsen af alskyldserklæringer.

32 Det skyldes, at bestemmelsen efter forarbejderne (og praksis) suppleres med den almindelige aftaleretlige regel om passivitet, således at den krænkede skal reagere hurtigt, hvis hun vil påberåbe sig ugyldigheden. I praksis er det ofte tilfældet, at indsigelsen først kommer nogen tid senere.

33 Smh. Benedikte Holberg m. fl.: *Forbrugeraftaleloven* (2006) s. 144 ff. og Lennart Lyng Andersen og Henrik Juul i ET 2006 s. 308 ff.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

iv. Renteloven

Den særlige regulering i *renteloven* er omtalt ndf.

d. Særlig opsigelsesadgang enten som fortrydelsesret eller under forløbet

i. Lovregler

Dansk ret indeholder enkelte regler om en debtors/købers adgang til at "fortryde", d.v.s. træde tilbage fra aftalen i løbet af kortere tid efter aftalens indgåelse, også rammende kaldet "cooling off".³⁴ Fortrydelsesretten kan sammenlignes med en "morning-after pill". Mange personer indgår aftaler m.v., der ikke ville være indgået, hvis de havde været bedre informeret, ikke var blevet grebet af en stemning, som løftemodtager havde skabt, eller som simpelthen fortrydes. Fortrydelsesret kræver i dansk ret hjemmel (medmindre omstændighederne i aftalelovens § 39 er til stede), således forbruger aftalelovens kap. 4 (§§ 17 ff.) ved aftaler om fjernsalg eller aftaler indgået uden for fast forretningssted, kap. 2 i lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom (§§ 8 ff.) samt lov om timeshareaftaler §§ 8-10.

Kreditaftaleloven af 1990 indeholdt ikke adgang til fortrydelse, men retstilstanden ændres ved den nye lov fra 2010, jf. ndf.

Der foreligger ikke undersøgelser, der støtter eller afkræfter det hensigtsmæssige ved fortrydelsesret i forbindelse med kreditaftaler.

ii. Førtidig indfrielse

Ågerudvalget s. 25 overvejede med baggrund i tysk ret, om der burde indføres bestemmelser, "således at en skyldner, der – uden at forholdet omfattes af ågerreglerne – har optaget et lån til særlig byrdefuld rente, men derefter får mulighed for at skaffe midlerne til ekstraordinær indfrielse på lempeligere vilkår, skal kunne indfri det særlig byrdefulde lån før tiden. ... Trods det umiddelbart tiltalende i en sådan ordning har udvalget ikke ment at kunne gå ind for en sådan præceptiv ordning." Ordningen kendtes fra afbetalingsloven af 1954.

I §§ 26-27 i 1990-kreditaftaleloven blev adgangen hertil lovfæstet på grundlag af EF-direktivet.³⁵ Den har omfattet kreditaftaler indgået

34 Se også Tanja Jørgensen og Nina Dietz Legind i Lennart Lyng Andersen (red.): *Videregående Kreditret* (2008) s. 281 ff.

35 Bestemmelserne er kommenteret af Lennart Lyng Andersen: *Lov om kreditaftaler med kommentarer* (3. udg. 2001) s. 191 ff. Det fremgår bl.a. heraf, at de giver adgang til den nævnte førtidige indfrielse, men at de på den anden side ikke regulerer

af forbrugere, men det er udtrykkeligt bestemt, at bestemmelserne ikke gjaldt for pantebreve i fast ejendom. For disse kreditaftaler er det obligationsrettens alm. regel, at frigørelse kræver kreditors accept, hvilket har været aktuelt bl.a. ved de såkaldte "pensionskassепantebreve", smh. U 1988.814 Ø, U 1989.176 Ø, U 1999.670 Ø og U 2004.1395 Ø. Regler om førtidig indfrielse kan derfor ikke i sig selv antages at være egnede til at modvirke meget dyre lån eller vilkår. Dette forhold ændres ikke ved kreditaftaleloven af 2010.

e. Informations- eller oplysningsregler

Informations- eller *oplysningsregler* findes i flere former. Basalt bygger de på den tankegang, at en person, der modtager information, bedre sættes i stand til at træffe en fornuftig beslutning (en "informeret" beslutning) om en økonomisk disposition, f. eks. optagelse af et lån. I den mere vidtgående europæiske tankegang tager oplysningsreglerne navnlig sigte på, at en potentiel låner kan indhente oplysninger fra flere, evt. mange kreditkilder med henblik på den beslutning, der tjener den pågældendes tarv bedst. Selv om der ikke er meget, der tyder på, at regelsættet har denne virkning (og slet ikke i den grænseoverskridende kredit)³⁶, er oplysningsreglerne blevet intensiverede med 2008-direktivet og dermed også i kreditaftaleloven af 2010.

Oplysningsreglerne i kreditaftaleloven omtales ndf. Oplysningsregler på linje hermed findes i skiltningsbekendtgørelserne (bekendtgørelse nr. 44 af 24. januar 2006 om information til forbrugere om priser m.v. i pengeinstitutter og bekendtgørelse nr. 193 af 1. marts 2007 om information til forbrugere om priser på låne- og kredittilbud og valutakurser).

f. Rådgivning og god skik-regler

Beslægtet med informations-/oplysningsregler som reguleringsmiddel er krav til kreditors *rådgivning* og *god skik-regler*.³⁷ Navnlig fra 1990'ne har der været diskussion om (især) bankernes *rådgivning*;

alle spørgsmål i forbindelse med den pris, der skal betales til kreditor ved førtidig indfrielse.

36 Lennart Lynge Andersen i Niels Fenger m.fl. (red.): Festskrift til Claus Gulmann (2006) s. 18.

37 Om frarådningspligt – der spiller en meget diskret tilværelse i dansk ret – se Tanja Jørgensen og Nina Dietz Legind i Lennart Lynge Andersen (red.): Videregående Kreditret (2008) s. 268 ff. med henvisninger.

et udvalgsarbejde blev ikke lovfæstet, og i stedet indsatte man nogle år efter i § 43, stk. 1, i lov om finansiel virksomhed en bestemmelse om, at finansielle institutioner skal handle i overensstemmelse med god skik. Samtidig er der gennemført administrative retningslinjer i former af bekendtgørelser fra Økonomi- og Erhvervsministeriet med hjemmel i § 43, stk. 2.³⁸

Rådgivningsområdet er et sort kapitel i dansk kreditret, og kreditaftaleloven omfatter eksempelvis ikke rådgivning. Efter vor bedømmelse er der intet belæg for at antage, at de gældende regler for finansiel rådgivning har noget betydning for denne bogs emne. Det skyldes dels den uklarhed, der hersker om en kreditgivers pligt til at vejlede/rådgive, dels – og ikke uvæsentligt – at de ovennævnte regler ikke omfatter de kreditgivere, der navnlig både vil overveje og faktisk stille ågerkrav.

g. Kreditvurdering³⁹

I pagt med de stigende røster om ansvarlig långivning i de finansielle virksomheder har der i den senere tid vist sig større interesse for kreditors interne bedømmelse af den lånsøgende, inden lån eller kredit bevilges, den såkaldte *kreditvurdering*. Det er vigtigt at mærke sig, at kreditvurderingen netop er kreditors eget instrument, og der er i øvrigt tale om interne undersøgelser, der har været kendt i mange år. I forbindelse med kreditaftaleloven 2010 er der indsat en bestemmelse i selve loven, jf. ndf.

h. Mærkningsordninger

Inden for flere områder har man valgt at fremme forbrugerbeskyttelsen via *mærkningsordninger*, således at man kan følge med i, om der gøres rent, om fødevarer opbevares betryggende m.v. Tanken var også fremme på kreditområdet i regeringens papir fra januar 2010 om ansvarlig forbrugerpolitik.

I justitsministerens – kloge – svar på spørgsmål nr. 23 fra Retsudvalget under behandlingen af kreditaftaleloven hedder det:

38 Litteraturen er omfattende, i hvert fald sidemæssigt. Se navnlig Lennart Lyng Andersen og Henrik Juul i Lennart Lyng Andersen (red.): 8 perspektiver på finansiel rådgivning (2005) s. 7 ff. med henvisninger.

39 Smh. Henrik Juul i Kapitalmarked og kunderelationer – hilsener til Lars Gorton (red. Lennart Lyng Andersen 2007) s. 82 ff. og Thorbjörn Ingvarsson i JT 2009/10 s. 391 f.

“Af hensyn til forbrugerbeskyttelsen vil ministeren da se på muligheden for at indføre en form for mærkningsordning, der vil kunne give forbrugerne et vink om den grad af risiko, der kan være ved de enkelte låntyper?”

Svar:

Det fremgår af den foreslåede § 14 a i lov om markedsføring, som affattet ved lovforslagets § 2, nr. 3, at enhver markedsføring af kreditaftaler, der angiver en rentesats eller talstørrelser vedrørende omkostningerne i forbindelse med forbrugercredit, skal indeholde oplysninger om bl.a. debitorrenten, det samlede kreditbeløb, de årlige omkostninger i procent (ÅOP), kreditaftalens løbetid og det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren, og raternes størrelse.

Det fremgår endvidere af den foreslåede § 7 a, stk. 1, i lov om kreditaftaler, som affattet ved lovforslagets § 1, nr. 7, at kreditgiveren før en forbruger bindes af et kredittilbud, skal give forbrugeren de oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale.

De oplysninger, som forbrugeren efter den nævnte bestemmelse bl.a. skal oplyses om, er debitorrenten, herunder betingelser og procedurer for ændring af debitorrenten, og oplysning om følgerne af manglende betalinger. Efter den foreslåede § 7 a, stk. 8, i lov om kreditaftaler, som affattet ved lovforslagets § 1, nr. 7, skal kreditgiveren desuden give forbrugeren fyldestgørende forklaringer, således at forbrugeren er i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til vedkommendes behov og finansielle situation. Dette skal, hvor det er relevant, ske ved at forklare de oplysninger, der skal gives forud for aftaleindgåelsen, og ved at forklare de foreslåede produkters vigtigste karakteristika og de specifikke konsekvenser, disse produkter kan få for forbrugeren, herunder konsekvenserne af forbrugerens betalingsmisligholdelse.

De nævnte bestemmelser varetager efter Justitsministeriets opfattelse på en hensigtsmæssig måde hensynet til, at forbrugeren, før en kreditaftale indgås, bliver informeret om de vigtigste karakteristika ved det kreditprodukt, som forbrugeren bliver tilbudt, herunder en mulighed for forbrugeren for at vurdere risikoen ved det pågældende kreditprodukt.

Justitsministeriet finder derfor ikke anledning til at overveje en mærkningsordning.”

3. Aftalelovens kap. 3 i øvrigt

a. Kort præsentation

Aftaleloven har siden 1917 indeholdt en række ugyldighedsregler i lovens kap. 3. Disse bestemmelser – §§ 28-30, §§ 32 og 33 samt nu § 36 – påberåbes i et vist omfang sammen med § 31. Da man i 1975 indførte den såkaldte generalklausul i § 36, var man på det rene med, at der kunne være visse overlapninger. Det fælles tema i disse bestemmelser er den manglende uoverensstemmelse mellem vilje og erklæring. Kort beskrevet⁴⁰ har de følgende udformning:

I aftalelovens § 28 hedder det følgende:

“§ 28. Er en viljeserklæring retsstridigt fremkaldt ved personlig vold eller ved trussel om øjeblikkelig anvendelse af sådan, er den ikke bindende for den tvungne.

Stk. 2. Er tvangen udøvet af en tredjemand, og var den, til hvem erklæringen er afgivet, i god tro, må den tvungne, hvis han over for ham vil påberåbe sig tvangen, give ham meddelelse derom uden ugrundet ophold, efter at tvangen er ophørt. Undlader han det, er han bundet ved erklæringen.”

§ 28 er i modsætning til de øvrige bestemmelser en stærk ugyldighedsgrund. § 28 omfatter (som aftalelovens § 29) *kompulsiv (psykisk) tvang*, der er tvang rettet mod en persons vilje. Der er enighed om, at § 28 finder analog anvendelse på mekanisk tvang, jf. *Lennart Lynge Andersen* og *Palle Bo Madsen: Aftaler og mellemænd* s. 155 med henvisninger.

I § 29 (der er en svag indsigelsesgrund) hedder det følgende:

“§ 29. Er en viljeserklæring retsstridigt fremkaldt ved anden tvang end i § 28 omtalt, er den ikke bindende for den tvungne, hvis den, til hvem erklæringen er afgivet, selv har udøvet tvangen eller har indset eller burdet indse, at erklæringen retsstridigt var fremkaldt ved tvang fra tredjemands side.”

40 Se nærmere om aftalelovens kap. 3 *Lennart Lynge Andersen* og *Palle Bo Madsen: Aftaler og mellemænd* (5. udg. 2006) s. 138 ff.

I § 30 (der er en svag indsigelsesgrund) hedder det følgende:

“§ 30. En viljeserklæring er ikke bindende for afgiveren, hvis den, til hvem erklæringen er afgivet, har fremkaldt den ved svig eller har indset eller burdet indse, at den var fremkaldt ved svig fra tredjemands side.

Stk. 2. Har den, til hvem erklæringen er afgivet, svigagtigt givet urigtige oplysninger om omstændigheder, som kan antages at være af betydning for erklæringen, eller gjort sig skyldig i svigagtig fortielse af sådanne omstændigheder, anses erklæringen for at være fremkaldt ved den således udviste svig, medmindre det gøres antageligt, at denne ikke har indvirket på erklæringen.”

§ 30 definerer ikke begrebet svig, men der er enighed i dansk ret om at lægge *Henry Ussings* definition i Aftaler 1950 s. 140 til grund. Herefter er svig et “retsstridigt forhold, som består i, at en person mod bedre vidende fremsætter urigtige udtalelser eller fortier sandheden med forsæt til dermed at fremkalde en viljeserklæring”.

I § 32 (der er en svag indsigelsesgrund) hedder det:

“§ 32. Den, der har afgivet en viljeserklæring, som ved fejlskrift eller anden fejltagelse fra hans side har fået et andet indhold end tilsigtet, er ikke bundet ved erklæringens indhold, hvis den, til hvem erklæringen er afgivet, indså eller burde indse, at der forelå en fejltagelse.

Stk. 2. Bliver en afgiven viljeserklæring, som befordres ved telegraf eller mundtlig fremføres ved bud, forvansket ved fejl fra telegrafvæsenets side eller ved urigtig gengivelse af budet, er afgiveren ikke bundet ved erklæringen i den skikkelse, hvori den kom frem, selv om den, til hvem erklæringen er afgivet, var i god tro. Vil afgiveren gøre gældende, at erklæringen er uforbindende, har han dog at give meddelelse derom uden ugrundet ophold, efter at forvanskningen er kommet til hans kundskab. Undlader han det, er han bundet ved erklæringen i den skikkelse, hvori den kom frem, såfremt den, til hvem erklæringen er afgivet, var i god tro.”

I § 33 (en svag indsigelsesgrund) hedder det følgende:

“§ 33. Selv om en viljeserklæring ellers måtte anses for gyldig, kan den, til hvem erklæringen er afgivet, dog ikke påberåbe sig den, når det på grund af omstændigheder, som forelå, da erklæringen kom til

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

hans kundskab, og hvorom han må antages at have været vidende, ville stride mod almindelig hæderlighed, om han gjorde den gældende.”

Efter en lovændring i 1994⁴¹ har § 36 følgende ordlyd:

“§ 36. En aftale kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvis, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. Det samme gælder andre retshandler.

Stk. 2. Ved afgørelsen efter stk. 1 tages hensyn til forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder.”

b. Konfrontation

De enkelte bestemmelser i aftalelovens kap. 3 (hvor § 38 om konkurrenceklausuler er udeladt p.g.a. af bestemmelsens særlige beskyttelseshensyn) har hver deres funktion, og som nævnt lå det fast ved lovændringen i 1975, at der kunne være visse overlapninger. Man ønskede, navnlig for at have et klarere hjemmelsgrundlag end blot, at noget skulle være “urimeligt”, at bevare hele kapitlet frem for at indskrænke ugyldighedskapitlet til § 36 (og § 32, der hviler på andre hensyn).

Sammenligner man de enkelte bestemmelser må det antages, at kun § 31, § 36 og i et vist omfang § 33 får betydning for vort emne. §§ 28-30 regulerer andre omstændigheder end dem, der er relevante ved åger, hvortil kommer, at § 28 er en stærk indsigelsesgrund. Hvad særligt angår svigsreglen i § 30, må det antages, at hensynene bag reglen bedst varetages gennem en direkte svigsregel, der fokuserer på de enkelte elementer i svig, frem for de elementer, der er bærende i bedømmelsen af, om § 31 kan påberåbes. Her kommer værdien af et klarere hjemmelsgrundlag frem.

41 Lov nr. 1098 af 21. december 1994, smh. FT 1994/95, tillæg A, s. 337 f. og s. 351 f.

4. Kreditaftaleloven af 1990⁴²

Kreditaftaleloven af 1990 og nu kreditaftaleloven af 2010 må på det principielle plan antages at være statens fremmeste våben, når det gælder bekæmpelse af ågeraftaler i hvert fald på forbrugerområdet. Aftalelovens § 31 gælder fortsat, men bestemmelsen fører som antydning en diskret tilværelse.

Lov nr. 398 af 13. juni 1990 om kreditaftaler (med senere ændringer) implementerede direktiv nr. 87/102/EØF og direktiv nr. 90/88/EØF, men loven byggede i væsentligt omfang på kreditkøbsloven, der trådte i kraft i 1983. Til grund for kreditkøbsloven lå *Betænkning nr. 839/1978 om køb på kredit*. Kreditaftaleloven falder i tre dele, en intensiv *informationsdel*, der er direktivstyret, en række *materielle bestemmelser* om pengelån, der kun i et vist omfang bygger på direktiverne, samt et lige så intensivt *misligholdelseskapitel*, der i alt væsentligt bygger på de tidligere afbetalingslove fra 1917 og 1954 og senest kreditkøbsloven af 1982.

I denne bogs sammenhæng er det navnlig informationsdelen i lovens kap. 2 (samt kreditaftalelovens § 22), der har interesse. Bestemmelserne er i 2010 blevet afløst af den nye kreditaftalelov med en række nydannelser og gennemgås derfor ndf. under 6 med baggrund i denne.

5. SMS-lån

1990-kreditaftalelovens § 3, stk. 1, nr. 1, fastsatte (direktivbundet), at loven ikke fandt anvendelse på kreditaftaler, hvor kreditten skulle indfries senest 3 måneder efter aftalens indgåelse. Samtidig fastsatte § 3, stk. 3, nr. 1 (uden binding til direktivet), at oplysningsreglerne i lovens kap. 2 ikke gælder for kreditaftaler, hvor det samlede beløb, der skulle betales, ikke oversteg 1.500 kr. Bestemmelsen blev indsat under behandlingen af lovforslaget. Ved gennemførelsen af kreditaftaleloven i 1990 fandt man, at der i disse tilfælde ikke var samme behov for information som for længerevarende lån eller lån af større beløb.

Det kan ikke udelukkes, at bestemmelsen har medvirket til, at der – som i de øvrige nordiske lande – er kommet en lånetype på markedet, hvor aftalen indgås ved hjælp af tekstbeskeder sendt til og fra en mobiltelefon. Lånene kaldes populært "sms-lån". Den manglende

42 1990-loven med senere ændringer er behandlet af Lennart Lynge Andersen: Lov om kreditaftaler med kommentarer (3. udg. 2001).

regulering i kreditaftaleloven og navnlig de høje årlige omkostninger i procent førte til, at Forbrugerombudsmanden den 4. februar 2009 udsendte "Retningslinjer for markedsføring af kortfristede eller mindre lån indgået som fjernsalgsaftaler". Han har ved regelsættet søgt at dække de lån, kreditaftaleloven ikke omfatter, dog afgrænset til fjernsalgsaftaler. Det hedder i indledningen til retningslinjerne bl.a. følgende, der både illustrerer sigtet med reglerne og hulheden:

"Da SMS-lånene ikke er omfattet af kreditaftaleloven, og kommunikationsformen med brug af SMS samtidig kan give anledning til nogen usikkerhed i relation til forbrugernes retsstilling, aftaleindgåelsen og lovgivningens særlige krav om oplysninger, inden en aftale kan indgås, har Forbrugerombudsmanden fundet, at der er behov for gennem retningslinjer at få præciseret, hvilket krav der kan stilles til udbyderne af disse lån.

Det skal dog samtidig påpeges, at udnyttelsen af den teknologiske udvikling, herunder anvendelsen af fjernkommunikationsmidler som internettet og mobiltelefonen, fx til indgåelse af låneaftaler, giver långivere nye muligheder for udvikling og distribution af produkter og større tilgængelighed for forbrugerne, som alt andet lige må anses et gode for såvel erhvervsdrivende som forbrugere."

Reguleringsmetoden ved disse lån har været at indføre informationsregler à la kreditaftaleloven. Man ville muligvis ikke gå videre, da man vidste, at reglerne kun skulle virke i godt et år. Der er bl.a. krav om vejledning og om, at kreditgiver foretager en kreditvurdering. Det står ikke klart, hvorledes man har forestillet sig, at disse regler skal fungere, når man tager i betragtning, hvorledes disse lån indgås, og hvilke persongrupper, der står i første række, når det gælder sms-lån. Vi går i øvrigt ikke nærmere ind på dette regelsæt, eftersom det er delvis bortfaldet ved gennemførelsen af kreditaftaleloven af 2010, smh. ovf.⁴³

Til illustration af de vilkår, som denne lånetype er udbudt på, kan imidlertid nævnes følgende afgørelse, der er refereret på Forbrugerombudsmandens hjemmeside:

43 Det oplyses under Folketingets behandling af kreditaftaleloven, at der i Sverige i 2009 blev registreret 35.000 misligholdte sms-lån.

“Udbyder af kortfristede eller mindre lån indgået som fjernsalgsaftale (“SMS-lån”) vedtog bøde på 150.000 kr. for overtrædelse af skiltningsbekendtgørelsen – urigtige angivelser af årlige omkostninger i procent (ÅOP).

Låneudbydere skal give en række oplysninger til forbrugerne, herunder om Årlige Omkostninger i Procent (ÅOP). ÅOP gør det muligt for forbrugerne at sammenligne prisen på forskellige lån.

Et låneselskab, som udbød kortfristede eller mindre lån indgået som fjernsalgsaftaler (SMS-lån) reklamerede fra sommeren 2007 til foråret 2008 for sine lån i bl.a. aviser, go-cards og på selskabets hjemmeside.

Låneselskabet annoncerede med ÅOP på mellem 20 % og 35 %, men de beregninger, som Forbrugerombudsmanden fik foretaget, viste, at ÅOP for det største lån på 3.000 kroner lå på ca. 15.000 %, mens ÅOP for et lån på 500 kroner oversteg 1.000.000 %.

Da låneselskabets oplysninger om ÅOP efter Forbrugerombudsmandens opfattelse således var forkerte, anmeldte Forbrugerombudsmanden låneselskabet til politiet for overtrædelse af skiltningsbekendtgørelsen (bkg. nr. 193 af 1. marts 2007).

Låneselskabet vedtog herefter en bøde på 150.000 kr. for overtrædelse af skiltningsbekendtgørelsens § 7, jf. § 3, stk. 1, nr. 5, jf. § 2, og § 5, stk. 1, nr. 1, jf. stk. 2-4.”

6. Kreditaftaleloven af 2010

EU gennemførte i 2008 et nyt direktiv om forbrugerkreditaftaler (2008/48/EF). Navnlig da direktivet er undergivet totalharmonisering, blev det anset for nødvendigt på en række punkter at ændre den gældende kreditaftalelov, og man fulgte lovteknisk den metode at tage udgangspunkt i ordlyden af den tilsvarende bestemmelse i direktivet. Dette har ikke gjort læsningen af loven lettere. Loven blev forberedt i en arbejdsgruppe, der afgav *Betænkning nr. 1509/2009 Gennemførelse af forbrugerkreditdirektivet*. Lovforslaget blev fremsat i december 2009, og den nye kreditaftalelov er blevet gennemført som lov nr. 535 af 26. maj 2010. Det hedder i de alm. bemærkninger til loven bl.a.:

“Formålet med loven er særlig at beskytte låntageren, når denne indgår kreditaftaler med en professionel kreditgiver. Loven skal endvidere sikre, at der er den rette balance mellem låntagere og kreditgivere således, at der skabes et velfungerende kreditmarked.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

Med lovforslaget styrkes beskyttelsen af forbrugere, der indgår kreditaftaler med professionelle kreditgivere. Dette sker bl.a. ved at indføre en 14-dages fortrydelsesret og ved, at sammenligneligheden mellem forskellige kredittilbud øges, idet væsentlige oplysninger om kreditaftalen fremover vil skulle gives på en standardiseret måde. Herudover medfører lovforslaget også, at alle professionelle kreditgivere fremover både skal foretage vurdering af deres kunders kreditværdighed og forpligtes til i et vist omfang at rådgive deres kunder om konsekvenserne af kreditaftalen.”⁴⁴

a. Kreditvurdering

Kreditaftalelovens § 7 c, stk. 1, fastsætter som noget nyt, at en kreditgiver inden kreditaftalens indgåelse *skal vurdere forbrugerens kreditværdighed*. Ændres det lånte beløb og ved varige forhøjelser, skal de finansielle oplysninger ajourføres. Bestemmelsen er direktivbundet.

Et mindretal udtalte under Folketingets behandling bl.a.:

“Et af hovedformålene med det nye forbrugerkreditdirektivet er at bremse uansvarlig långivning.

Derfor indeholder direktivet en pligt til at kreditvurdere forbrugerne. Imidlertid lader direktivet det være op til den enkelte medlemsstat, hvordan man vil overvåge at ansvarlige kreditvurderinger finder sted, og hvordan man vil straffe for overtrædelser.

I det foreliggende lovforslag har regeringen undladt at tage stilling til, hvordan man vil overvåge efterlevelse af kreditvurderingsforpligtelsen. Der er i Danmark ingen offentlige myndigheder, der ligger inde med oplysninger om antallet af misligholdte lån eller andre oplysninger, der kan fortælle noget om virksomhedernes kreditvurderingspraksis (undtagen for sms-lån, hvor der nu er en indberetningspligt til Forbrugerombudsmanden). I Sverige indberettes oplysninger om misligholdte lån til den offentlige myndighed Kronofogden. På den måde har de svenske myndigheder mulighed for at følge udviklingen og gribe ind over for virksomheder, som skiller sig negativt ud ved at have særligt mange kunder, som får problemer med tilbagebetalingen. I Danmark

44 Med hensyn til kreditvurdering henvises til pkt. a straks ndf. Hvad angår “forpligtes til i et vist omfang at rådgive deres kunder om konsekvenserne af kreditaftalen” er der tale om et synspunkt, der må behandles med forsigtighed. Der er ikke i kreditaftaleloven regler om rådgivning.

ligger kreditvurderingsbureauet RKI inde med nogle af disse oplysninger, men vil ikke åbne op for deres data af forretningsmæssige årsager.

Mindretallet mener, at det er en underimplementering af direktivet, hvis man ikke tager stilling til, hvordan man vil overvåge virksomhedernes kreditvurderingspraksis. Det er et vigtigt spørgsmål, fordi man med direktivet i praksis har forbudt mange af de forretningsmodeller, som findes på det danske lånemarked i dag.

Mindretallet havde også gerne set en styrkelse af kreditvurderingsforpligtelsen for at sikre, at der ikke ydes lån, der står i misforhold til låntagers økonomiske situation. Der er altid en risiko for, at en kreditaftale resulterer i betalingsmisligholdelse. Med det nye direktiv er det bestemt, at denne risiko ikke må være for stor. Hvorvidt risikoen i forbindelse med en konkret kreditaftale har været for stor, vil altid bero på en konkret vurdering ved f.eks. de finansielle ankenævn eller domstolene.

Mindretallet finder det uhensigtsmæssigt, at hensigten med kreditvurderingsforpligtelsen alene fremgår forslagets bemærkninger. En af indvendingerne mod at lade hensigten med kreditvurderingsforpligtelsen fremgå af lovteksten har været, at en sådan bestemmelse er for uklar. Imidlertid vrimer dansk lovgivning med sådanne bestemmelser – et eksempel fra kreditaftaleloven er den gældende § 22, som har følgende ordlyd:

[udeladt her, da vi gengiver bestemmelsen ndf.]

En anden indvending har været, at kreditgiver jo har en egeninteresse i ikke at yde lån, der står i misforhold til låntagerens økonomiske situation. Denne indvending beror i bedste fald på en manglende forståelse af lånemarkedet. Når man i Sverige i 2009 registrerede 35.000 misligholdte smslån, så var det ikke et tilfælde, men fordi højrisikabel långivning er en del af forretningsmodellen.

Mindretallet vil derfor gerne bemyndige økonomi- og erhvervsministeren til at fastsætte nærmere regler om "god skik" ved kreditvurderinger. Bestemmelsen, som den ser ud nu, kan ikke stå alene."

b. Oversigt over kreditaftalelovens oplysningsbestemmelser

Allerede fra 1990 var kreditaftaleloven præget af en række regler, der stillede krav til kreditgivers oplysninger om lånet. Disse regler er blevet intensiverede ved 2010-loven. Da de er en illustration af de metoder,

der (kan) anvendes, men i øvrigt ikke spiller den store rolle ved en ågerbedømmelse, har vi valgt at bringe regelsættet i et bilag til bogen.

c. Fortrydelsesret

Kreditaftalelovens § 19 fastsætter – ligeledes som noget nyt – at forbrugeren inden for en frist på 14 dage kan fortryde en kreditaftale, medmindre der er tale om lån med pant i fast ejendom, der ydes på baggrund af obligationsudstedelse. (De til dels tekniske regler i bestemmelsens stk. 2-6 har ikke betydning i vor sammenhæng).

Under Folketingets behandling blev der stillet forslag om en særlig § 19 a, der skulle supplere fortrydelsesreglerne:

“For kreditaftaler, der indgås ved tekstbeskeder, der sendes til og fra en mobiltelefon, må kreditgiver tidligst stille lånebeløbet til rådighed for forbrugeren 24 timer efter kreditaftalens indgåelse. Forbrugeren kan i denne periode træde tilbage fra aftalen uden omkostninger.”

I bemærkningerne til forslaget hed det bl.a.:

“Betænkningstid for sms-lån og tilsvarende kreditaftaler

Princippet om betænkningstid følger allerede af direktivets artikel 5 (lovforslagets § 7 a): “I god tid før en forbruger bindes af en kreditaftale eller et kredittilbud, giver kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren [...] forbrugeren de oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale. Oplysningerne gives på papir eller på et andet varigt medium ved hjælp af formularen i lovens bilag 2”.

I bemærkningerne til forslaget står der: “Det følger af direktivets artikel 5, stk. 1, at oplysningerne skal gives i god tid inden forbrugeren bindes af en kreditaftale eller et kredittilbud. Formuleringen “i god tid” er ikke medtaget i lovforslaget, men det forudsættes, at forbrugeren får tilstrækkelig tid til at sætte sig ind i de udleverede oplysninger, inden der indgås en bindende aftale. Bestemmelsen tilsigter ikke at hindre, at der på forbrugerens foranledning kan indgås en kreditaftale umiddelbart efter, at forbrugeren i fornødent omfang har haft lejlighed til at sætte sig ind i de udleverede oplysninger.

Det tidsrum, som skal forløbe mellem udlevering af oplysningerne efter § 7 a og indgåelse af en kreditaftale, vil således afhænge af en konkret vurdering.”

I Sverige har man registreret 35.000 misligholdte sms-lån i 2009, og svenske undersøgelser viser, at mange unge fortryder deres lån og ikke ville have taget dem, hvis der havde været en betænkningsperiode på 24 timer eller mere. Begge forhold taler for, at det tidsrum, som skal forløbe mellem udlevering af oplysningerne efter § 7 a og indgåelse af en kreditaftale, med fordel kunne fastsættes til f.eks. 24 timer for disse lån.”

Forslaget blev ikke vedtaget.

d. Indfrielse i utide

Kreditaftaleloven viderefører i §§ 26-28 – i noget udvidet stand – den gamle lovs bestemmelser om forbrugerens adgang til førtidig tilbagebetaling. Den væsentligste ændring er, at kreditors mulighed for kompensation er blevet øget.

e. Kreditaftalelovens § 22⁴⁵

Kreditaftalelovens § 22 bestemmer følgende:

“Er det beløb, som forbrugeren efter aftalen skal betale som vederlag eller omkostninger urimeligt, skal det nedsættes til, hvad der skønnes rimeligt. Medmindre andet bestemmes af retten, sker afkortningen i det eller de sidste beløb, der skal betales efter aftalen. Er der afkrævet forbrugeren et urimeligt vederlag for at give den pågældende henstand eller andre lempelser i de aftalte vilkår, sker afkortningen på samme måde.”

Bestemmelsen beskytter forbrugeren i en forbrugerkreditaftale, herunder et kreditkøb, men lovens § 49 overfører reglen til også at omfatte andre kreditkøb. Bestemmelsen giver hjemmel til, at *urimelige beløb* kan nedsættes – det være sig “prisen”, “vederlag”, “omkostninger” eller “provision”. Fremhævelsen af, at beløbet skal være *urimeligt*, signalerer, at § 22 – lige så lidt som aftalelovens § 36 – er en almindelig regel om pris- og vederlagscensur. Derimod indeholder § 22 ikke som

45 FT 1981/82 (2. saml.), tillæg A, sp. 1701, FT 1989/90, tillæg A, sp. 2069-2070, *Peter Blok*: Reform af reglerne om kreditkøb (Juristen 1980 s. 19 f.), *Børge Dahl*: Kreditkøbslov og Kreditkøbslitteratur (Juristen 1985 s. 62 f.) og *Jacob Tingskov* og *Claudia Sønderkov Jørgensen* i U 2000 B s. 174 ff.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

aftalelovens § 36, stk. 2, en udtrykkelig fremhævelse af, at der "Ved afgørelsen ... tages hensyn til forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder."

Om praksis findes der en række afgørelser fra Forbrugerklagenævnet og Pengeinstitutankenævnet samt U 1985.986 Ø.

U 1985.986 Ø: Et landsdækkende kontoselskab F, der finansierede forbrugerens indkøb i diverse detailforretninger uden nogen form for sikkerhed, beregnede sig en kreditrente hos forbrugerne på mellem 2 og 2,75 % pr. måned, idet renten var aftalt til en bestemt sats beregnet pr. måned, således at rentens størrelse afhang af kredittidens længde. I en inkassosag med en af F's debitorer P, der udeblev under sagen, påstod F sig tilkendt en rente på 33 % årlig tilskrevet pr. måned, idet der i stævningen henvistes til, at sådan kreditrente var aftalt. Byretten tilkendte kun F sædvanlig procesrente, idet F's rentepåstand ikke fandtes tilstrækkeligt dokumenteret. P udeblev også under den af F iværksatte anke og sagen udgik til skriftlig behandling i medfør af retsplejelovens § 386, stk. 2, 2. pkt. Landsretten fandt, at rentepåstanden var tilstrækkeligt begrundet i sagsfremstillingen, og da der ikke forelå omstændigheder, der begrundede, at retten ex officio fordrede sig forelagt nærmere oplysninger til bedømmelse af den aftalte rentes rimelighed eller nedsatte renten i medfør af aftalelovens § 36 eller kreditkøbslovens § 10, toges F's rentepåstand til følge.⁴⁶

Bestemmelsens forgængere har været påberåbt i en del sager vedrørende *kreditkøb* og her navnlig vedrørende brugte genstande, smh. U 1962.616 B, U 1971.893 V, U 1975.289 Ø og U 1980.617 V.

7. Renteloven

a. Før 1977

Som tidligere nævnt har der fra gammel tid været begrænsninger i aftalefriheden gennem fastsættelse af maksimalrente. Fra ophævelsen i 1942 og 1958 af henholdsvis maksimalrenten ved lån mod pant i fast ejendom og pantebrevsrenten var debitorerne – som betonet i FT 1957-58, tillæg B, sp. 1119 – beskyttet af aftalelovens § 31 og straffelovens § 282.

⁴⁶ Kritisk *Børge Dahl* i *Juristen* 1985 s. 62 f.

b. Renteloven af 1977

En ny rentelov – lov nr. 638 af 21. december 1977 om renter ved forsinket betaling m.v. – blev gennemført på fællesnordisk basis, nu lovebekendtgørelse nr. 743 af 4. september 2002 med senere ændringer. Som det fremgår af titlen, er der først og fremmest taler om en lov, der regulerer *morarenten* (renten efter lånets forfaldsdag, d.v.s. prisen for ikke at betale til tiden) og *procesrenten*, hvor ågersagerne typisk har vedrørt kreditrenten (renten før lånets forfaldsdag, d.v.s. (en del af) prisen for at låne). § 5 har efter nogle ændringer følgende ordlyd:

“Renten efter forfaldsdagen fastsættes til en årlig rente, der svarer til den fastsatte referencesats med et tillæg på 7 pct. Som referencesats anses i denne lov den officielle udlånsrente, som Nationalbanken har fastsat henholdsvis pr. den 1. januar og den 1. juli det pågældende år.

Stk. 2. Justitsministeren kan hvert andet år efter forhandling med Danmarks Nationalbank og Økonomi- og Erhvervsministeriet ændre renten, dog således at det i stk. 1 nævnte tillæg ikke kan fastsættes til mindre end 7 pct.

Stk. 3. Hvor særlige forhold begrunder det, kan retten bestemme, at der skal betales en højere eller lavere rente. Ved fordringer i henhold til aftaler som nævnt i § 1, stk. 4, 3. pkt., kan retten dog alene bestemme, at der skal betales en højere rente.”

Efter § 7 er § 5 som udgangspunkt beskyttelsespræceptiv i forbrugerforhold, idet det hedder:

“§ 5 kan ikke fraviges til skade for en skyldner ved aftale, som en erhvervsdrivende indgår som led i sit erhverv, når skyldneren hovedsagelig handler uden for sit erhverv. Den erhvervsdrivende har bevisbyrden for, at en aftale, han har indgået, ikke er omfattet af 1. pkt.

Stk. 2. Vedtagelse i de aftaler, der er nævnt i stk. 1, om, at skyldneren efter forfaldsdagen i stedet for eller i tillæg til rente skal betale en løbende provision eller lignende, er ikke bindende for skyldneren i det omfang, summen af rente og provision overstiger renten efter § 5.

Stk. 3. Skal skyldneren for det tidsrum, der ligger forud for forfaldsdagen, betale en fast eller variabel rente, der, eventuelt med tillæg af en løbende provision eller lignende, er højere end den rente, der er fastsat efter § 5, stk. 1 og 2, bevarer fordringshaveren dog retten til den højere rente mv. efter forfaldsdagen.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1-3 gælder ikke for aftaler, der indgås af et godkendt pengeinstitut, realkreditinstitut eller kreditinstitut.”

Renteloven sætter ikke på tilsvarende måde en grænse for kreditrenten, der således er undergivet parternes aftale eller evt. sædvane, men kan nedsættes efter kreditaftalelovens § 22 eller aftalelovens §§ 31/36. Spørgsmålet er behandlet ovf.

c. Rykker- og inkassogebyrer

Mere interessant i denne bogs sammenhæng er det derfor, at en del regler om *rykker- og inkassogebyrer* i forbrugerforhold blev lovfæstet i rentelovens §§ 9 a-b ved henholdsvis lov nr. 462 af 7. juni 2001 og lov nr. 379 af 6. juni 2002. De har følgende ordlyd:

“§ 9 a. Fordringshaveren kan kræve, at skyldneren betaler fordringshaverens rimelige og relevante omkostninger ved udenretlig inddrivelse af fordringen, medmindre forsinkelsen med betalingen ikke beror på skyldnerens forhold.

Stk. 2. Stk. 1 kan ikke fraviges til skade for fordringshaveren ved aftale eller ved handelsbrug eller anden sædvane. Hvis der er tale om en fordring i henhold til en aftale som nævnt i § 7, stk. 1, kan reglen i stk. 1 endvidere ikke fraviges til skade for skyldneren ved aftale.

Stk. 3. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler for, hvilke udgifter fordringshaveren kan kræve betalt efter stk. 1, med henblik på, at udgifterne skal være gennemsigtige og stå i passende forhold til fordringen, herunder regler om, at der ved fordringer inden for bestemte beløbsgrænser alene kan kræves betaling op til visse maksimumsbeløb.

Stk. 4. For omkostninger ved retslig inddrivelse gælder retsplejelovens regler om sagsomkostninger.

§ 9 b. For rykkerskrivelser vedrørende fordringer kan fordringshaveren kræve et gebyr, jf. stk. 2, såfremt skrivelsen er fremsendt med rimelig grund (rykkergebyr). Fordringshaveren kan endvidere kræve et gebyr, jf. stk. 3, for at anmode en anden om at inddrive fordringen på fordringshaverens vegne, såfremt dette er sket med rimelig grund (inkassogebyr).

Stk. 2. Der kan kræves et rykkergebyr på højst 100 kr. for hver rykkerskrivelse, dog højst for 3 skrivelser vedrørende samme ydelse. Har skyldneren inden for en sammenhængende periode til stadighed været i restance vedrørende samme skyldforhold, kan der uanset 1. pkt.

højest kræves rykkergebyr for 3 skrivelser vedrørende restancerne i den pågældende periode. Der kan kun kræves gebyr for rykkerskrivelser, som er sendt med mindst 10 dages mellemrum.

Stk. 3. Der kan kræves et inkassogebyr på højst 100 kr.

Stk. 4. Reglerne i stk. 1-3 kan ikke fraviges til skade for skyldneren ved aftale, hvis der er tale om en fordring i henhold til en aftale som nævnt i § 7, stk. 1. I andre tilfælde kan reglerne i stk. 1-3 fraviges ved aftale eller handelsbrug eller anden sædvane i det omfang, som følger af § 9 a, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt."

Det fremgår af bemærkningerne til loven, at man sigtede på at skabe en klarere retsstilling på et område, der ikke var direkte lovreguleret. Samtidig hed det, at

"Skønt den gældende lovgivning ikke indeholder regler, som direkte regulerer rykkergebyrers og inkassogebyrers størrelse på formuerettens område, vil et sådant gebyr ikke altid være berettiget. Der kan kun kræves rykkergebyr eller inkassogebyr, hvis der er den fornødne hjemmel hertil, f.eks. i parternes aftale eller i almindelige erstatningsregler. Et aftalevilkår om betaling af et rykkergebyr eller inkassogebyr, som er urimeligt højt, kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvis efter reglerne i aftalelovens § 36 og § 38 c samt kreditaftalelovens § 22."

8. Anden lovgivning

Lovgivningen har tidligere indeholdt bestemmelser, der – uden at ordet åger nødvendigvis kom på tale – tog sigte på at forebygge urimelige aftaler/aftalevilkår. Flere bestemmelser blev ophævet i 1975 ved gennemførelsen af aftalelovens § 36.

I eksempelvis ejendomsomsætningsloven og time-shareloven findes en række oplysningsregler m.v., der varetager samme sigte som reglerne i kreditaftaleloven. Det er det eneste familieskab til ågerreglerne. Tilsvarende finder man beskyttelsesregler i funktionærloven og lejelovene, hvor "ågersynspunkter" har ligget latent, men hvor der i dag mere er tale om en generel beskyttelseslovgivning, for lejelovens vedkommende af uoverskuelig rækkevidde. Konkurrenceloven synes i dag at være rensat for slægtsskab til ågerreglerne.

I markedsføringsloven finder man fra den 1. november 2010 følgende bestemmelse:

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

“Kreditaftaler

§ 14 a. Enhver markedsføring af kreditaftaler, der angiver en rentesats eller talstørrelser vedrørende omkostningerne i forbindelse med forbrugercredit, skal indeholde de standardoplysninger, der følger af stk. 2.

Stk. 2. Standardoplysningerne i henhold til stk. 1 skal klart, tydeligt og på en fremtrædende måde ved hjælp af et repræsentativt eksempel angive:

- 1) Debitorrenten, fast eller variabel eller begge, tillige med oplysninger om omkostninger, der indgår i forbrugerens samlede omkostninger i forbindelse med kreditten.
- 2) Det samlede kreditbeløb.
- 3) De årlige omkostninger i procent, som beregnet efter lov om kreditaftaler.
- 4) Kreditaftalens løbetid.
- 5) Ved kredit i form af henstand med betalingen for en specifik vare eller tjenesteydelse, kontantprisen og størrelsen af en eventuel forudbetaling.
- 6) Det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren, og raternes størrelse.

Stk. 3. Hvis indgåelsen af en aftale om en accessorisk tjenesteydelse i forbindelse med kreditaftalen, navnlig en forsikring, er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser, og en sådan aftales omkostninger ikke kan beregnes på forhånd, skal forpligtelsen til at indgå denne aftale også være angivet klart, tydeligt og på en fremtrædende måde sammen med de årlige omkostninger i procent.

Stk. 4. En kreditformidler skal i reklamer og i dokumentation henvendt til forbrugere gøre opmærksom på omfanget af sine beføjelser, navnlig om vedkommende udelukkende samarbejder med en eller flere kreditgivere eller optræder som selvstændig mægler.”

Det er uden videre klart, at denne bestemmelse tager sigte på at følge de ændrede regler i kreditaftaleloven til dørs. I det store billede bør også programmerklæringen i markedsføringsloven nævnes:

“God markedsføringsetik

§ 1. Erhvervsdrivende omfattet af denne lov skal udvise god markedsføringsetik under hensyntagen til forbrugerne, erhvervsdrivende og almene samfundsinteresser.

Stk. 2. Markedsføring, der angår forbrugernes økonomiske interesser, må ikke være egnet til mærkbart at forvride deres økonomiske adfærd.”

E. Norge og Sverige

1. Norge

Den norske litteratur, der nu omfatter tre lærebøger i aftaleret, er meget fåmælt, når det gælder den norske aftalelovs § 31, der svarer til bestemmelserne i Danmark og Sverige. Hos *Jo Hov* og *Alf Petter Høgberg*: Alminnelig avtalerett (2009) s. 363 anføres blot, at bestemmelsen har mistet sin betydning ved siden af aftalelovens § 33 og § 36. *Johan Giertsen*: Avtaler (2006) udtaler s. 155:

“Det er få saker i domssamlingene som er avgjort etter avtl. § 31. Det kan være vanskelig å bevise at det både forelå lettsinn eller en av de øvrige tilstander og utnyttelse. Terskelen etter redelighetskriteriet i avtl. § 33 er lavere. Dessuten fastsetter kriteriet “urimelig” i avtl. § 36 en lavere terskel for lempning enn kriteriet “aaenbart misforhold” i avtl. § 31.

Betydningen av avtl. §§ 28-31 om tvang, svik og utnyttelse bliver dermed dels at disse gir uttrykk for kernen i avtl. § 33, og dels at en domstol kan anvende disse dersom det er knyttet en massiv moralsk fordømmelse til løftemottakerens forhold at domstolen vil markere dette ved å afsi dom for ugyldighet etter en av disse bestemmelsene.”

2. Sverige

a. Alment

Sverige har på tilsvarende måde en bestemmelse i aftalelovens § 31 om åger, der på svensk hedder *ocker*. Bestemmelsen har samme indhold som i Danmark, idet man dog har bevaret bjergningsbestemmelsen i stk. 3, der herhjemme gik ud ved 1975-revisionen. Den svenske § 31 afløste en ågerlov fra 1901.⁴⁷

47 Kjeld Åke Modèer har i Festschrift till Hans Thornstedt (1983) s. 519 ff. givet en interessant beskrivelse af forholdene op til den svenske lov fra 1901. Han peger på den liberale økonomiske politiks rentefrihed, der gav långiverne vind i sejlene

I svensk ret har man sondret mellem “ränteocker” og “sakocker”, smh. *Kurt Grönfors m. fl.*: Avtalslagen (3. udg. 1995) s. 192 og *Ulf Cervin*: Ocker (1984). 1901-loven omfattede kun renteåger.⁴⁸ Gennem en lovændring i 1942 søgte man parallelitet mellem § 31 og den modsvarende bestemmelse i den svenske straffelov.

Jan Ramberg og *Christina Ramberg*: Allmän avtalsrätt (8. udg. 2010) s. 74 f. peger på, at ordet “åbenbart” indsnævrer bestemmelsens rækkevidde. Uforstand og letsind kan efter disse forfattere dokumenteres gennem aftaler, hvor en person betale usædvanligt meget. I BRÅ PM 1983:1 s. 40 gives som eksempel på letsind, at lånet skal anvendes til hasardspil eller dyre ferierejser.

Sager om åger er sjældne i Sverige;⁴⁹ i teorien nævnes NJA 1981.718, men den vedrører sakocker og ikke kreditocker.

b. SMS-lån

Som nævnt optræder de såkaldte sms-lån også i Sverige. I 2009 registreredes 35.000 misligholdte lån af denne type. Sms-lån er behandlet af *Thorbjörn Ingvarson* i JT 2009-10 s. 384 ff., der sammenfatter lånene i “Hög effektiv ränta, kort löptid och lättillgängliga”, og *Claes Martinson* i SvJT 2010 s. 245 ff. *Thorbjörn Ingvarson* peger bl.a. på, at de fleste långivere har en kreditgrænse på 3.000 SEK, hvilket næppe er et tilfælde, da det er grænsen i Sverige for lån, der falder uden for kreditaftaleloven, ligesom der ikke er krav om kreditvurdering af kunden i den situation. En del tilbud er udformet således, at de udbydes

og citerer *Gustaf Frödings* digt fra 1894 om storbonden, *Jan Persson* i Bo (kaldet “Bulten”):

“Och nog är det sant, att han supit och pinat,
procentat och pantat.

Och nog är det sant, att allt välstånd i socknen
För hans skull förtvinat.”

Det endte med, at han blev myrdet af en af debitorerne.

S.st. s. 542 er der nogle bemærkninger om det forberedende arbejde. *Johannes Hellner* citeres for at have udtalt, at det værste var, at man er kommet til den opfattelse “at ockerbegreppet knappast kunde logiskt fastställas; det var egentligen logiskt at räntesatsen steg med osäkerheten, och det blev ovillkorligen beroende på en högst subjektiv prövning om skäligheten överskridits.” (Man tør ikke tænke på, hvad han ville mene om vore dages § 36!).

48 Smh. *Kjeld Åke Modéer*: “God affär” eller “Brottslig gärning” i Festskrift till Hans Thornstedt (1983) s. 519 ff.

49 Se bl.a. *Lars Gorton* i JT 2007-08 s. 171, der samtidig rejser spørgsmål om sms-lånene.

“rentefrit”, men med en “afgift”. Et lån på 2.000 SEK kan have en afgift på 450 SEK, hvilket giver en effektiv rente på 1.042 % udregnet efter Bruxelles-formlen. Denne forfatter udtaler i øvrigt, at det fortsat er opfattelsen i almenheden, at der er en mere præcis ågergrænse. § 31 er vanskelig at anvende, eftersom udbyderne af sms-lån ikke kender de personer, der reflekterer på tilbudet. Han finder det derimod – med stor forsigtighed – ikke utænkeligt, at aftalelovens § 36 kan anvendes i det nævnte tilfælde.

Claes Martinson fremhæver, at den svenske debat i de seneste 4 år har været ideologisk præget frem for retsdogmatisk. Han anfører s. 245, at “det är oundvikligt att argumentationen kommer att beröra sådana modsatspar som god affär eller utsugning, frihet eller trygghet, progression eller stabilitet, o.s.v.” Han finder ikke *Thorbjörn Ingvarsons* synspunkt om, at långiver ikke kender modparten, afgørende, og nævner s. 247:

“Vad SMS-lånegivaren har insikt om är *risk*en för att det kan vara fråga om utnyttjande. Om denna risk är de mycket väl medvetna. Företrädarna och personalen har rent av intern statistik på frekvensen av betalingsproblem hos kunderna. Det ingår i affärsmodellen att en andel av låntagarna inte kommer att kunna betala tillbaka. Genom undersökningar som rönt massmedial uppmärksamhet är det numera också väl känt hur låntagarnas situationer ser ut generellt.”

Forfatteren fremhæver det spørgsmål, der interesserer de svenske aftalelovsteoretikere, nemlig at aftaleloven er gammel og ufuldstændig, og anfører s. 248:

“När en lag är föråldrad kan man lappa och laga. Man kan därför lägga murbruk över den spricka som framträder i 31 § och låta bli att tillämpa den, eller så kan man mura på med nya murstenar genom att tolka bestämmelsen med hänsyn till de moderna samhällsförhållandena.”⁵⁰

50 Som vi vender tilbage til i bogens retspolitiske del, kan dette udgangspunkt være udmærket som ledetråd, men problemet med aftalelovens § 31 vil stedse være, at der er ganske meget i bestemmelsens ordlyd, der skal bortfortolkes og tillempes. For at blive i Martinsons terminologi er spørgsmålet snarere, om ikke sprækken er så stor, at hele bygningen må fjernes, og der må nybygges.

II. Ågerbestemmelsen i gældende civilret

Som et alternativ peger *Claes Martinson* (i tråd med *Thorbjörn Ingvarson*) på anvendelsen af aftalelovens § 36. Her er der således opnået nordisk samklang.

III. Ågerbestemmelsen i gældende kriminalret – strl. § 282

A. Alment om udviklingen fra 1930 til 1970

Traditionelt er kriminalitet blevet forbundet med underklassen og forklaret ud fra dens sociale forhold. I 1940'erne påpegede Edwin H. Sutherland, at det var en skæv opfattelse, og at man burde interessere sig meget mere for det, som han kaldte 'white-collar crime'. I de følgende tiår kom der en række undersøgelser i forskellige lande om slagterier, apoteker, byggebranchen o.s.v. De viste, at kriminaliteten mindre kom an på den handlendes klassetilhør end på forholdene i virksomheden. Det afspejles til tider i, at man nu taler om 'corporate crimes' eller 'Wirtschaftskriminalität'. I løbet af 70'erne blev 'økonomisk kriminalitet' det dominerende danske begreb. Det genfindes blandt andet i "Statsadvokaturen for særlig økonomisk kriminalitet" (SØK, "Bagmandspolitiet"). Dette "nye" kriminalitetsområde havde ikke blot akademisk interesse. En række store svindelsager forargede med god grund i 50'erne og 60'erne. Og den almindelige borger så og følte blandt andet direkte misbruget på boligområdet. Det foranledigede en lille og tynd betænkning om åger i 1971 (nr. 604), jfr. umiddelbart nedenfor. Sideløbende med ågerudvalget behandlede et handelsministerielt udvalg en række spørgsmål, som var blevet aktualiseret af Boss of Scandinavia's sammenbrud. Som helhed må tiden frem til begyndelsen af 1970'erne i Danmark dog karakteriseres som en lovgivnings- og forskningsmæssig stilhed før stormen. (Se nærmere Greve 1989).

B. Baggrunden for straffelovsændringen i 1975

1. Ågerbetænkningen af 1971

I 1967 og 1968 stillede Kai Moltke (VS) i Folketinget spørgsmål om åger. Justitsministeriet nedsatte på den baggrund et udvalg, der skulle vurdere de strafferetlige og civilretlige regler om åger; det skulle også inddrage spørgsmålet om finansieringen af afbetalingshandelen. Senere

udvidede ministeriet efter et spørgsmål fra Søren B. Jørgensen (Soc.) om pantebrevsspekulation kommissoriet, således at det også skulle se på mulighederne for myndighedsindgreb og -kontrol.

For et lovkritisk udvalg er det selvfølgelig vigtigt først at finde ud af, hvordan virkeligheden er. Er den gældende lovgivning tilstrækkelig eller overflødig? Hvad rammes af den gældende lov, og hvad burde rammes? Hvor mange sager er der? Hvordan behandles de? Ågerudvalget begik i denne forbindelse den helt elementære fejl at slutte fra antallet af trykte domme til antallet af sager i praksis (bet. 604 s. 8 og 11). Den danske Dommerforening havde ellers oplyst, at der jævnligt inkaminedes inkassosager med renteposter af mistænkelig størrelse (bet. 604 s. 45) – hvad der burde have givet udvalget grund til overvejelser. På den anden side oplyste politiet og anklagemyndigheden, at de kun sjældent behandlede ågersager – hvad der også kunne være tankevækkende. Den 1ste statsadvokatur for København udtalte beroligende:

“Som det fremgår[,] er ågerforhold sjældent genstand for anmeldelse[,] og det kan næppe påregnes, at politiet ad anden vej kan opspore sådanne forhold i større omfang.

Der savnes således materiale til en nærmere vurdering. Det må dog vist anses for tvivlsomt, om åger hyppigt forekommer overfor særligt økonomisk nødstedte mennesker, der har behov for social beskyttelse. Snarere forefindes sådanne transaktioner i forbindelse med spekulation i hurtige forretninger med sigte på let tjente penge (brugtbilshandel o.l.)[,], der i nogen grad unddrager sig kontrol, og hvor der næppe kan siges at foreligge særlig vægtigt behov for strafbeskyttelse.” (Bet. 604 s. 11).

Når man læser ågerudvalgets betænkning får man let indtryk af, at dets hovedopgave var at argumentere imod enhver tanke om ændringer. I betænkningen fremhæver udvalget (s. 24), at hverken dommerforeningen eller anklagemyndigheden har fundet anledning til at foreslå ændringer på området. At statsadvokat Hververt Grell som medlem af udvalget havde en anden opfattelse, er gemt i kapitel 8 om udvalgets nedsættelse og arbejdsområde. Advokatrådet tilsluttede sig udvalgets afvisning af initiativer på området (Rothenborg 1971).

2. Diskussionen om bagmandskriminalitet

Grell var medlem af ågerudvalget i dets første 1½ år. Han foreslog dér en bestemmelse om straf for personer, der "i udøvelse af erhverv ved grov tilsidesættelse af sociale hensyn eller god forretningsskik skaffer sig økonomisk fordel eller tilføjer andre formuetaab". Udvalget bad rigsadvokaten om en udtalelse. Han svarede, at forslaget var for ubestemt til at være egnet som lovgrundlag. Han fandt det dog samtidig formålstjenligt, at der blev foretaget en analyse af nogle af de sager, som Grell havde nævnt. (Bet. 604 s. 35). Grell og statsadvokatfuldmægtig O. Rørbæk-Petersen lavede derfor til Justitsministeriet en (tilsigtet) fortrolig redegørelse om visse former for økonomisk kriminalitet, den såkaldte Grellrapport. De beskrev en kreds af personer, som systematisk drev en forretningsvirksomhed, der enten var direkte ulovlig eller dog samfundsmæssig uacceptabel. Kredsen bestod dels af personer, som selv udførte handlingerne og lagde navn til, dels af personer, som finansierede dispositionerne og derigennem opnåede en betydelig del af gevinsten. Derudover var der en tredje gruppe af konsulenter, navnlig juridiske rådgivere.

Kredsen brugte især tre handlemønstre:

- 1) Svigagtige forhold i forbindelse med ejendomshandler, tvangsauktioner og nyprioriteringer: Man opkøber en ældre og lavt prioriteret ejendom. Sælgeren får tilbudt en høj pris, men en lav udbetaling. Der indføres en rykningsklausul i sælgerpantebrevet med den lumskede begrundelse, at der skal ske en nyprioritering med henblik på en modernisering. Nyprioriteringen sker, hvorefter ejendommen "sendes" på tvangsauktion, hvor sælgerpantebrevet slettes som udækket.
- 2) Tømning af aktieselskaber på bekostning af minoritetsinteresser m.m.: Aktiemajoriteten i et velkonsolideret selskab overtages, og ledelse og revision skiftes ud med financierens egne folk. Gennem uigennemskuelige transaktioner med financierens andre virksomheder drænes selskabet. På et tidspunkt går det konkurs til skade for mindretalsaktionærer og kreditorer.
- 3) Udlånsvirksomhed: Finansiering af låntagere i personlige eller økonomiske vanskeligheder på sådanne afdrags- og rentevilkår, at deres situation forværres. I denne forbindelse kan de blive tvunget til at overtage mislykkede byggerier efter tabsgivende forretninger.

I langt de fleste tilfælde kunne de almindelige bestemmelser i straffeloven om (medvirken til) bedrageri, mandatsvig og åger i princip-

pet bruges. Problemet var imidlertid, at det kunne være vanskeligt at bevise, at de pågældende "bagmænd" faktisk var implicerede i sagerne, og især at bevise, at de havde haft det fornødne forsæt. Som løsning på dette bevismæssige problem opretholdt Grell og Rørbæk-Petersen forslaget om, at der skulle skabes en ny og generel straffebestemmelse, som kunne ramme "ekstraordinære transaktioner, som samfundsmæssigt vurderet er klart uacceptable". Dette ansvar skulle kunne gøres gældende over for "alle i transaktionerne implicerede, såfremt det kan godtgøres, at de derigennem har forfulgt egne økonomiske interesser med tilsidesættelse af rimelige samfundsmæssige, herunder sociale hensyn". Forslaget minder om den norske lov om pristiltak § 2, der bl.a. rammer forretningsvilkår, "som åpenbart er i strid med almenne interesser".

Forslagsstillerne fik ingen opbakning fra den øvrige anklagemyndighed og ej heller fra politiet. Disse myndigheder fandt, at en sådan regel ville være uanvendelig i praksis. Rigsadvokaten fremhævede desuden, at man derved "i virkeligheden [kommer] i strid med grundsætningen om ingen straf uden lov". (FT 1972-73 A sp. 5953 ff., 5955). Straffelovrådet tog også skarp afstand fra den form for lovgivning: det er et grundlæggende retssikkerhedsprincip, at man så nøje som muligt bør beskrive de gerningstyper, for hvilke der foreskrives straf. Det var i stedet ønskeligt at gennemgå reglerne uden for strafferetten, f. eks. vedrørende tinglysning, selskaber og konkurs (udtalelse af 9. maj 1973).

Medens de fagkyndige afviste forslagene, rullede der en ophidset debat hen over landet. Aviserne og et stort antal politikere krævede en kraftig indsats og støttede konklusionerne i Grellrapporten. Indholdet i rapporten, herunder navnene på de personer, som Grell og Rørbæk-Petersen havde nævnt, lækkede til pressen – sandsynligvis gennem medlemmer af Folketinget. Væsentlige uddrag blev bragt i Berlingske Tidende (3. maj 1973) og andre dagblade.

I den lange debat var hovedpunktet ud fra en strafferetlig synsvinkel ikke, om der burde gøres noget; men om Grells forslag om en generel regel kunne accepteres. Straffelovrådet m. fl. var klart afvisende af principielle grunde. Det var ikke alle Folketingets partier, der lagde helt så megen vægt på disse retsprincipper, men resultatet blev alligevel, at de fik støtte hos en overvejende del af tingets medlemmer. Justitsministeren (K. Axel Nielsen, Soc.) sagde særdeles præcist:

“Et begreb som “rimelige samfundsmæssige, herunder sociale hensyn” kan ikke bestemmes og afgrænses uden hensyntagen til politiske vurderinger, som principielt ikke bør overlades domstolene. Det er politikernes opgave at fastlægge sådanne grænser for det strafbares område.” (FT 1972-73 sp. 5956).

3. Ændringerne

I stedet for at følge Grells forslag valgte lovgivningsmagten *at* svække kravene i ågerbestemmelsen (udvidelse af straffelovens § 282 og indføjeelse af § 300 b), *at* supplere bedrageribestemmelsen med en regel om uagtsomt bedrageri (§ 300 a) *og at* oprette et særligt “bagmandspoliti” (Statsadvokaturen for særlig økonomisk kriminalitet). Jfr. især lov nr. 250 af 12. juni 1975 om ændring af borgerlig straffelov, aftaleloven m.v. (Bekæmpelse af skadelig økonomisk virksomhed m.v.). Blandt disse lovændringer var det især udvidelsen af ågerbegrebet, som fik praktisk betydning (AA 1976 s. 19 ff.). I den ikkestrafferetlige del af lovgivningen skete der også forskelligt, som forbigås her.

Nedenfor gennemgås de nugældende ågerregler. Her nævnes blot, at Straffelovrådet i 1974 lavede udkast til forskellige bestemmelser. Den gennemførte § 282 følger Straffelovrådets udkast, 1ste led. Den gennemførte § 300 b følger i hovedsagen Straffelovrådets udkast B, 1ste led. Den nuværende § 300 c følger med hensyn til gerningsindholdet Straffelovrådets udkast til § 282, 2det led, men forudsætter ikke som denne forsæt. Straffelovrådet fremhævede fra ågerområdet dels finansieringsselskabers kortfristede lån på overordentligt byrdefulde vilkår til økonomisk betrængte privatpersoner, dels en særlig finansieringsform, hvor lån gives mod sikkerhed i check, der fremtræder som omfattet af bankernes garantiordning (1974 s. 5). (Smh. Høg 1980 samt U 1978.962 V, 1980.340 H (med Waaben 1999 s. 172), 1980.845 Ø og 1981.861 V).

Disse pengeudlånere begik i øvrigt bedrageri, når de indløste checkene på grundlag af bankernes garantiordning. (U 1980.340 H og 1980.845 Ø).

Retsudvalgets flertal fremhævede, at der efter lovændringen ville blive mulighed for at straffe flere former for usømmelig udnyttelse af godtroende medborgere (FT 1974-75 B sp. 538).

C. Den nugældende ågerregel

Straffelovens § 282 lyder nu således:

“For åger straffes den, som udnytter en anden persons betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold til i et aftaleforhold at opnå eller betinge en ydelse, der står i væsentligt misforhold til modydelsen, eller som der ikke skal ydes vederlag for.”

Strafferammerne findes i §§ 285-287; de relevante dele lyder således:

“§ 285. *Stk. 1.* De i §§ ... 278-283 nævnte forbrydelser straffes med fængsel indtil 1 år og 6 måneder. ...

§ 286. *Stk. 1.* Straffen kan stige til fængsel indtil 6 år, når de i § ... 282 nævnte forbrydelser er af særlig grov beskaffenhed navnlig på grund af udførelsesmåden, eller fordi forbrydelsen er udført af flere i forening eller under medtagelse af våben eller andet farligt redskab eller middel, eller på grund af de stjalne genstandes betydelige værdi eller de forhold, under hvilke de befandt sig, eller når et større antal forbrydelser er begået.

§ 287. *Stk. 1.* Er nogen af de forbrydelser, der er nævnt i §§ 276-283, af mindre strafværdighed på grund af de omstændigheder, hvorunder handlingen er begået, de tilvendte genstandes eller det lidte formuetabs ringe betydning eller af andre grunde, er straffen bøde. Under i øvrigt formildende omstændigheder kan straffen bortfalde.

Stk. 2. Forsøg på forbrydelse, der er omfattet af stk. 1, er strafbart.”

D. Gerningsindholdet

1. Underlegenhedstilstanden

Kernen i ågerbestemmelsen er, at der er indgået en aftale mellem to personer, som ikke er ligestillede. Med bestemmelsens formulering sker der en udnyttelse af den ene part; den eksemplificeres i § 282. (I anklageskriftet og dommen bør det angives, hvilket led i katalogen der skal anvendes; cfr. U 1980.845 Ø, 2004.2779 V og 2007.1450 Ø). De

to personer kan være fysiske eller juridiske personer. (Smh. Bratholm & Matningsdal 1995 s. 804).

a. Først nævnes betydelige økonomiske vanskeligheder. I den oprindelige formulering stod der 'Nød'. Straffelovrådet foreslog (1974 s. 22) ændringen, som dels vil

"gøre det tydeligere, hvilke momenter loven på dette punkt lægger vægt på, dels indebære en vis udvidelse af bestemmelsens område ... [til situationer,] hvor man ville nære betænkeligheder ved at statuere, at der har foreligget en tilstand af egentlig "nød"".

Traditionelt har domstolene været meget tilbageholdende på dette punkt. Tilsvarende modvilje ses i andre lande, f.eks. Sverige (Jareborg 1986 s. 249: "mycket restriktiv"). Tendensen i såvel dansk som udenlandsk lovgivning synes derimod at være mere inkluderende. Smh. også, at tysk ret i 1976 erstattede 'Notlage' med 'Zwangslage'.

Den udnyttedes vanskeligheder dokumenteres forholdsvis simpelt i nogle tilfælde, hvor der optages lån til exorbitante renter. Fra praksis kan nævnes U 1980.340 H (med rettelser), hvor det udtaltes, at de "tiltalte i betragtning af, at låntagerne ... var parate til at betale 200 kr. for at låne 1.000 kr. [sv.t. hhv. 500 og 2 500 kr.] i en måned, ... måtte have haft i hvert fald en bestemt formodning om, at låntagerne befandt sig i en af de situationer, der er nævnt i strfl. § 282, og de fandtes derfor skyldige i åger eller forsøg herpå" (kursivering udeladt). Det er ligegyldigt, hvordan vanskelighederne er opstået, jfr. U 1936.169 Ø, hvor låntageren uretmæssigt (formentlig ved underslæb) havde forbrugt nogle obligationer, som tilhørte andre.

I U 1936.351 H understregede byretten, "at naar ... § 282 taler om "Nød", maa det erindres, at de Tiltalte dog har regnet med, at det var Laantagere, der kunde betale høje Renter, saa at den øjeblikkelige tvingende Pengemangel hos en muligvis ellers velsitueret Mand ikke behøver at falde udenfor dette Nødsbegreb". (Hurwitz tilslutter sig denne fortolkning, 1955 s. 481 n. 2). Opfattelsen førte i 1936-sagen til frifindelse i byretten for en række lån til en skræddermester, der i den periode, hvor han havde taget nogle meget dyre lån, havde haft stigende fortjeneste og det sidste år en skattepligtig indkomst på 12 000 kr. [sv.t. 375 tkr.]. (Landsretten og Højesteret havde dog en anden opfattelse af skrædderens økonomiske situation). Ved landsretten

og Højesteret blev der dømt for åger, “idet det efter Forholdenes hele Karakter maatte staa dem klart, at ... befandt sig i en Nødssituation”.

I Schweiz har en parlamentarisk komité – men altså ikke nødvendigvis anklagemyndighed og domstole – karakteriseret det som åger, at direktøren for det i krise værende Swissair fik sin løn på 12,5 mio. sfr. udbetalt forud og dermed “die Zwangslage der Swissair ausgenutzt hat” (Ackermann s. 1164).

Det behøver ikke at være låntageren selv, som er i vanskeligheder. Hvis han/hun/den har ladet sig udnytte for at redde en af sine pårørende eller andre nærstående, kan der også straffes efter § 282. (Hurwitz 1955 s. 481).

Hvis låntageren ikke er i vanskeligheder på tidspunktet for lånet, men kommer det på grund af lånet, er långivningen som sådan ikke strafbar efter dette led i § 282, men kan eventuelt være det efter et af de andre led, se f.eks. nedenfor om ‘letsind’.

b. Dernæst nævner paragraffen personlige vanskeligheder. De kan være af mange arter. Hurwitz – som naturligvis fortolkede den dagældende bestemmelse – krævede, at den pågældende skal være i en “situation, der virker velfærdstruende” (1955 s. 481); det var formentlig allerede dengang for snævert.

U 1937.1131 Ø, J 1937.389: T angav sig som “Retskonsulent” og annoncerede kraftigt i dagbladene. Han havde uden den nødvendige tilladelse virket som mellemmand ved to adoptioner af børn født uden for ægteskab og herfor fået honorarer på hhv. 850 og 250 kr. [sv.t. hhv. 26 og 7,5 tkr. i dag]. Dengang fandtes leddet om personlige vanskeligheder ikke. Der statueredes enfoldighed og uerfarenhed, men ikke nød. Denne karakteristik – i hvert fald enfoldigheden – kan virke noget underlig, når den ene af mødrene var repræsenteret af sin broder, der var stud.polyt.

JD 1937.124 Ø, jfr. J 1937.386: T, som udgav sig for sagfører, havde taget 86 kr. [sv.t. 2 500 kr.] for at udarbejde et separationsandragende for fru O. Fru O havde en ugeløn på 45 kr. [1 400 kr.]. Også her dømtes der efter reglen om enfoldighed og uerfarenhed.

Se også U 1936.845 Ø om honorar for ulovlig svangerskabsafbrydelse refereret nedenfor under e.

I U 1973.215 Ø blev T dømt efter strl. § 163 om urigtig erklæring til brug for det offentlige og udlændingelovgivningen for i 37 tilfælde urigtigt at have erklæret, at de pågældende tyrker kunne få arbejde på hans fabrik. De havde gennemsnitligt betalt ham 500 kr. [sv.t. 2 700 kr.] for erklæringen. Han var også tiltalt for åger, men blev frifundet i begge instanser. Det trykte domsreferat giver ingen nærmere oplysninger om denne del af sagen.

Forarbejderne til den norske ågerbestemmelse nævner som et eksempel på afpresning i en nødsituation, at en mand presser en enorm betaling ud af turister, som er gået vild og som forkomne finder frem til en sæter. (SKM s. 252).

c. Den nuværende bestemmelse nævner endvidere manglende indsigt.

Den første straffelovskommission havde foreslået 'enfoldighed' og 'uerfarenhed'. I motiverne til forslaget understregede den, at enfoldighed ikke må blandes sammen med "mangelfuld Sjælstilstand[,] da man saa har med et Bedrageri at gøre" (strl.bet. 1912 s. 285 f.). Torp var betænkelig ved at medtage 'enfoldighed' og 'uerfarenhed' (strl. bet. 1917 s. 243):

"Det kan næppe nægtes, at disse Udtryk, selv om man kræver, at der skal være aabenbart og stærkt Misforhold mellem Ydelse og Vederlag, kan forstaas saaledes, at det fører betænkeligt vidt. Man tænke blot paa saadanne Tilfælde som, at en med Hensyn til Antikviteter ganske ukyndig uden Betænkning accepterer den af Antikvitetshandleren forlangte Pris, om hvilken enhver mindre "uerfaren" eller "enfoldig" Køber straks vilde vide, at den ... er beregnet paa at kunne pruttes ned maaske til en Tredjedel eller en Fjerdedel, eller at en ung Mand, der absolut vil have et Portræt af en Dame eller en Genstand, som han ved, at hans Hjertes udkaarne ønsker sig, men som Besidderen ikke ønsker at sælge, i letsindigt Overmod byder denne Genstand op til en ganske urimelig Pris, som Indehaveren ikke kan staa for."

Når Torp til trods for sine betænkeligheder alligevel medtog disse tilfælde, skyldtes det navnlig, at lignende vidtrækkende udtryk i udenlandske straffelove ikke havde ført til nogen urimelig udvidelse af ågerbegrebet i praksis. Der lå også en vis garanti i, at der skulle være tale om en 'udnyttelse'. Og således blev straffeloven af 1930.

Enfoldighed og uerfarenhed kan være underlegenhedstilstande, som har karakter af psykiske abnormiteter, men de kan også ligge inden for rammerne af normal intelligens. (Hurwitz 1955 s. 481). 'Uerfarenhed' omfatter også manglende sprogfærdigheder, men ikke ethvert ukendskab til markeds- og prisforholdene (Fischer 2008 s. 2120).

Som eksempel kan nævnes VLT 1948.252. Frk. A havde købt et maleri af den danske malerinde Anthonora Christensen (1849-1926) for 2200 kr. [sv.t. 40 tkr.], selv om dets værdi ifølge hovedet til domsreferatet ikke oversteg 400 kr. [7 tkr.]. Sælgeren blev primært tiltalt for bedrageri, men frifundet, eftersom han ikke "paa strafbar Maade findes at have fremkaldt, bestyrket eller udnyttet nogen Vildfarelse hos hende om Billedets Værdi". Han blev ligeledes frifundet for den subsidiære tiltale om åger gennem udnyttelse af frk. As uerfarenhed. (Billedet kan i øvrigt meget vel have været udmærket. Anthonora Christensens blomsterbilleder handles i dag til pæne priser, ikke blot i Danmark, men også på Sotheby's i London og New York). (Smh. Jareborg 1986 s. 249 f.).

Se også U 1965.203 Ø refereret nedenfor om 1200 kr. [sv.t. 11 tkr.] for opsættelse af tagrender til en værdi af 600 kr. hos 74-årig husejerse.

Ved lovændringen i 1975 erstattedes "enfoldighed" og "uerfarenhed" af "manglende indsigt". Straffelovrådet (1974 s. 22) begrundede ændringen således:

"Det kan måske være ønskeligt at undgå ordet "enfoldighed", som ofre ... formentlig ikke gerne påberåber sig ... [U]dkastets ændring vil formentlig også indebære en reel udvidelse af ågerbestemmelsens område, idet "manglende indsigt" kan kendetegne mange andre personer end dem, der er "enfoldige" og "uerfarne". Den fornødne begrænsning ... må ... foretages ved hjælp af kravet om ... "udnyttelse"."

Knud Waaben (1999 s. 160) forklarede udtrykket med, at det

"omfatter personer der savner erfaring, forståelse af tekniske eller regnskabsmæssige momenter i aftaleforholdet eller evne til at beregne fremtidige virkninger af det som aftales. Det behøver altså ikke at dreje sig om personer der intellektuelt er udpræget dårligt udrustet ..."

Efter bestemmelsen beskyttes vidensmangel, både når den skyldes almindelig naivitet, dumhed, lettroenhed m.m., og når den skyldes manglende kendskab til det konkrete erhvervsområde. Det er ikke enhver asymmetrisk information hos kontrahenterne, der kan begrunde ågerstraf. Det kræves på den anden side heller ikke, at den forurettede skulle være ude af stand til at fatte, hvad det drejer sig om, hvis rimeligt informeret. Hvis det ikke er en ukendskab knyttet til området, men til den konkrete aftale, er der en formodning for, at der i stedet skal straffes for bedrageri.

U 1976.638 Ø: En sygehjælper købte et hus af 88-årig plejehjemsbeboer, frk. P, for en fjerdedel af værdien. P var betydeligt reduceret i åndelig henseende med stærkt nedsatte åndsevner.

U 1977.577 V: I var en 64-årig invalidepensionist, der var imbecil i lettere grad (IK 48) og ude af stand til at læse og skrive. T fik I til at overdrage sig hans invalidepensionscheck m.m.

I U 1978.596 Ø refereres en byretsdom af 1976, hvor retten havde fundet, at "bestemmelserne om indeksregulering ... må betegnes som meget byrdefulde ..., og at de giver ... en inflationssikring ... ud over, hvad der må betegnes som rimeligt. Desuden ... [står de beregnede] omkostninger ... ikke ... i rimeligt forhold til de positive udgifter og den arbejdsbyrde, som [T] ... må antages at have haft.... Når dertil kommer, at [T] har afregnet ... til meget lave kurser, og at alle pantebrevene havde rimelig god sikkerhed i fast ejendom, en del ... endog særdeles god sikkerhed, findes [T] at have betinget sig ydelser af låntagerne[,] som stod i åbenbart misforhold til de låneprovenuier, som blev udbetalt."

U 1978.704 V: T havde udnyttet S' manglende indsigt til at købe et pantebrev for 2 000 kr. [sv.t. 6 tkr.] Umiddelbart efter videresolgtes det for 13 232 kr. [42 tkr.].

U 2007.1450 Ø: T var mangeårig ven med en dement 95-årig (F). I løbet af et halvt år hævede hun 40 tkr. fra Fs bankkonto til sit eget privatforbrug. Efter Ts forklaring talte hun med F om de hævnninger, som hun foretog på hans konto, og han samtykkede i dem.

BGHSt 43, 53 (1997): T havde underbetalt udenlandske arbejdere og blev straffet med en bøde for åger. "... Unerfahrenheit [ist] ... eine auf den Mangel an Geschäftskenntnis und Erfahrung zurückgehende Eigenschaft des Ausgebeuteten, durch die er sich vom Durchschnittsmenschen unterscheidet ..." Hertil kom, at "die Geschädigten kaum deutsch sprachen und auch mit den Wegen der Arbeitsverwaltung in Deutschland nicht einmal ansatzweise vertraut waren".

Sagen kan sammenholdes med U 1977.1041 Ø: T havde beskæftiget fire jugoslaver, som ikke havde arbejdstilladelse. Anklagemyndigheden havde beregnet forskellen mellem deres oppebårne løn og minimumsaflønningen til 20 902 kr. Dette beløb blev krævet konfiskeret; der nedlagdes desuden påstand om en bøde på mindst 10 800 kr. Ved byretten idømtes han en bøde på 2 400 kr. efter udlændingeloven; påstanden om konfiskation blev taget til følge. T ankede med påstand om frifindelse for konfiskation; anklagemyndigheden påstod stadfæstelse. Det fulgte landsretten.

Jfr. også TfK 2002.132 Ø: T havde beskæftiget tre udlændinge uden arbejdstilladelse på sin landbrugsejendom. Han blev straffet efter udlændingeloven med en bøde på 3 000 kr. T's fortjeneste i forhold til den overenskomstmæssige løn, 50 tkr., blev konfiskeret. T blev endvidere dømt til at erstatte statskassens udgifter ved udsendelsen af de tre udlændinge.

Det synes at fremgå, at man i tysk ret beskytter udenlandske arbejderne mod udnyttelse gennem ågerreglerne, medens man i dansk ret beskytter Danmark mod udlændinge gennem udlændingeloven. Hvis man havde anlagt et beskyttelsessynspunkt, skulle der heller ikke være konfiskeret. I så fald skulle løndifferencen i stedet have været indtalt af anklagemyndigheden på vegne af arbejderne, som var blevet underbetalt (rpl. § 991). Denne opfattelse af beskyttelsesinteressen cementeres med Højesterets dom af 25. november 2009, hvor en kvinde, der havde haft en rengøringshjælp, som ikke havde opholds- og arbejdstilladelse, i tre timer om ugen i seks måneder. Anklagemyndigheden påstod en bøde på 120 tkr. Højesteret gav 40 tkr. med en forvandlingsstraf på 20 dage.

Den schweiziske Bundesgericht dømte (18.10.2006) en person, der for schweizere havde formidlet handel i derivativer på det u.s.amerikanske marked. T havde krævet høje gebyrer for hver disposition. A havde eksempelvis investeret 540 000 sfr. og var herfor blevet afkrævet gebyrer på \$ 342 000. T var blevet frifundet i første instans, fordi alle

investorer var erfarne forretningsfolk. T blev dømt af appelretten under henvisning til, at de udnyttede var uden erfaring på det specifikke erhvervsområde. (Ackermann 2008 s. 1176).

I Sverige straffedes salg af narkotika tidligere som åger gennem udnyttelse af køberens "oförstånd och lättsinne".

SvJT 1964 rf s. 14: A indkøbte preludin og ritalin i Belgien for hhv. 19 og 25 øre per tablet. Han videresolgte dem til B for 1 kr. per stk. med viden om, at B videresolgte dem for 2 kr. per stk. gennem "utnyttjande av köparnas oförstånd och lättsinne [og dermed] betingat sig förmån, som stått i uppenbart missförhållande till vederlaget". B blev derimod frifundet for åger, eftersom han havde "haft skälig anledning till antagande att tabletterna haft ett värde motsvarande det av kunderna förutsatta. ... [B, som var 21 år, har] saknat erfarenhet av illegal narkotikahandel utöver den han kunnat förvärva under den ... avsedda tidsperioden. ... [D]å utredningen icke giver några hållpunkter för bedömande av det tillstånd, vari ... [Bs] kunder befunnit sig ..." (To dommere dissenterede for fældende dom).

Efter forhøjelsen af strafferammerne for narkotikahandel er denne subsumption opgivet (Holmqvist et al. s. 9:56). Hvis noget sådant skulle være aktuelt, ville det i øvrigt forudsætte, at narkomanen var særligt medtaget og prisen exorbitant, og i så fald ville leddet med personlige vanskeligheder være mere nærliggende.

AA 1976.23: To sælgere af narkotika, der selv var afhængige af stoffer, lånte i en periode på 3-4 måneder 120 tkr. [sv.t. 470 tkr.] til indkøb af piller. Når pillerne få dage efter var videresolgt med fortjeneste, fik långiveren 160 tkr. "Uanset om ågerbetingelserne måtte anses opfyldt ... begrænsedes tiltalen til overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 1 og 2, da udnyttelsen forekom atypisk, ... [L]åntagerne blev dømt for overtrædelse af denne bestemmelse og långiver for medvirken hertil."

d. Torp var også betænkelig ved at medtage letsind, jfr. citatet umiddelbart ovenfor under c. Den 2den straffelovskommission udelod "letsind" i sit lovudkast. "I disse Tilfælde har man ikke fundet Grund til at yde større Beskyttelse end der følger af de civilretlige Regler" (strl.bet. 1923 mot. sp. 373 f.), og letsind var jo en ugyldighedsgrund i aftaleloven af 1917. Letsind kom derfor ikke med i straffeloven af

1930. Som Civillovskommissionens mindretal gjorde gældende, kunne det ikke være retsordenens opgave at beskytte voksne og sjælssunde personer mod følgerne af deres egne tåbelige handlinger; en sådan regel kunne bringe samhandelens sikkerhed i fare (smh. bet. 604 s. 8). Og disse argumenter måtte i endnu højere grad være af betydning i kriminalretten end i civilretten.

VLT 1948.336: To tiltalte, der havde formået A til for 2 100 kr. [sv.t. 38 tkr.] at overdrage dem et pantebrev med et pålydende på 7 500 kr. [135 tkr.], og som umiddelbart efter videresolgte det for 7 500 kr., blev frifundet for ågertiltale, idet det alene fandtes godtgjort, at de havde udnyttet As letsind.

Ågerudvalget af 1968 var heller ikke indstillet på omvæltninger (bet. 604 s. 23):

“... i de kommissioner, hvis betænkninger ligger til grund for lovbestemmelserne, ... overvejede [man nøje] afgrænsningen af det “nødområde”, som skulle være relevant ..., og at det navnlig var afgrænsningen over for den lovlige udnyttelse af bedre forstand og viden i handelsforhold, som gav anledning til betænkeligheder. Selv om disse betænkeligheder ikke er bekræftet ved praktiseringen af bestemmelserne, findes de stadig at have vægt ved overvejelsen af en eventuel skærpelse af bestemmelserne gennem en yderligere udvidelse af det angivne “nødområde”, som derfor efter udvalgets opfattelse ikke bør ske, medmindre der kan anføres overbevisende grunde herfor.”

Disse indvendinger blev fejet af bordet af Straffelovrådet (1974 s. 21): der kan næppe være “afgørende betænkelighed ved at medtage “letsind””. Det bør (s.st.s. 22)

“medføre en udvidelse af § 282. Det er vanskeligt at definere “letsind”, men udtrykket vil formentlig navnlig omfatte visse personer, som – uden at være i betydelige økonomiske vanskeligheder og uden i og for sig at være handicappet af manglende indsigt i de foreliggende forhold – er disponerede for at handle hurtigt og uden at gøre aftalevilkårene og de mulige økonomiske konsekvenser til genstand for den omtanke, som forholdene opfordrer til. Der kan næppe i ordet “letsind” indfortolkes en begrænsning til personer, hvis handlemåde i *almindelighed* er kendetegnet af de her fremhævede træk; også udnyt-

telse af en konkret (og for gerningsmanden kendelig) letsindighed vil være strafbar. I forbindelse med udtrykket "betydelige økonomiske vanskeligheder" vil ordet "letsind" formentlig omfatte nogle tilfælde, hvor en person på en klart ubetænksom og unormal måde indlader sig på at låne penge på ublu vilkår i håb om at redde en forretningsvirksomhed, der er truet af sammenbrud. Det kan næppe være udelukket at anvende bestemmelsen på visse af de i betænkningen om åger [nr.604] p. 11 nævnte personer, som modtager pengelån for selv at indlade sig på en risikabel forretning i håb om en hurtig gevinst. Det må dog bero meget på en bedømmelse af det enkelte tilfælde, om den pågældende kan siges at være blevet "udnyttet" og udenfor udtrykket letsinds område ligger i hvert fald de tilfælde, hvor låntageren er en person, der færdes hjemmefrem på spekulationsområder og har en klar forståelse af risikoen."

Komm. strl. II s. 529 nævner som eksempler lån med henblik på spekulationshandler, udlandsrejser eller andet luksusforbrug. En ganske anden situation er den, hvor långiveren ikke har kendskab til de omstændigheder, som kvalificerer kontraheringen som åger; her mangler der forsæt ved aftaleindgåelsen. Hvis han/hun/den får sådan viden inden inddrivelsen, er inddrivelsen blevet anset for strafbar (jfr. "opnå") i en svensk dom (NJA 1964 I.213). Dette er dog blevet stærkt kritiseret (Holmqvist et al. s. 9:60 med henvisninger). Se nærmere nedenfor under IV.F og VI.B.

NJA 1964 I.213: T manglede kendskab til, at aftalen var indgået "oförständigt eller lättsinnigt" og blev derfor frifundet for indgåelsen af aftalen.

I U 1977.577 V var offeret en 64-årig invalidepensionist, der var imbecil i lettere grad (IK 48), og som ikke kunne læse og skrive. Han overdrog sine invalidepensionscheck m.m. til T. I dommen antages meget naturligt 'manglende indsigt'. Derimod er det noget vanskeligt at forstå, at man desuden antager 'letsind'.

Se også SvJT 1964 rf. s. 14 refereret ovenfor i afsnit c.

NJA 1963 I.195: Lån til insolvent person med henblik på totalisatorspil i stort omfang ansås for udnyttelse af låntagerens "lättsinne".

I Sverige og Norge antages det, at der også kan foreligge letsind i ågerbestemmelsens forstand, selv om offerets letsind skyldes alkoholpåvirkning (Jareborg 1986 s. 250; Andorsen 2008 s. 531). Det er formentlig uafklaret, om dette også gælder i Danmark.

e. Bestemmelsen nævner for det 5te et bestående afhængighedsforhold. Dette led kom ind gennem Torps udkast (strl.bet. 1917 s. 243). Det skyldtes, at Civillovskommissionens udkast til aftalelov § 32 havde medtaget det. Afhængighedsforholdet kan være af retlig eller faktisk, af økonomisk eller ikkeøkonomisk art. Det kan eventuelt være baseret på tidligere låneforhold. (Jfr. U 1936.351 H, Hurwitz 1955 s. 482 n. 3). Waaben forklarer udtrykket således (1999 s. 161):

“Et “bestående afhængighedsforhold” kan være økonomisk afhængighed, fx. hvor gerningsmanden kan opsige lån eller lejemål eller afskedige den anden part. Eller det kan være et personligt afhængighedsforhold, fx. mellem mand og kvinde, mellem plejer og patient ... eller bestående i, at den ene hidtil har holdt den anden forsynet med narkotika.”

Der skal være tale om personlig afhængighed; det er ikke tilstrækkeligt, at en person i social henseende indtager en mere afhængig stilling end den anden part (bet. 604 s. 8). I den oprindelige formulering var kravet, at afhængighedsforholdet skulle være mellem aftaleparterne. Ved lovændringen i 1975 blev bestemmelsens ordlyd udvidet, så den nu også omfatter en udnyttelse af offerets afhængighed til tredjemand (Straffelovrådet 1974 s. 22).

U 1936.845 Ø: En læge havde foretaget en udskrabning på en gravid patient, d.v.s. en ulovlig svangerskabsafbrydelse (dengang benævnt fosterdrab). Umiddelbart efter, at patienten var vågnet op fra bedøvelsen, fik lægen et honorar på 500 kr. (sv.t. 16 tkr.). T “fandtes at have groft udnyttet Patientens Tilstand og det af hendes Henvendelse til ham opstaaede Afhængighedsforhold til at opnaa en Ydelse, der efter det oplyste, bl a Erklæringer fra Bestyrelsen for Københavns Lægeforening ... stod i aabenbart Misforhold til Modydelsen”. Hvis han havde fået honoraret inden indgrebet, skulle der have været straffet efter reglen om personlige vanskeligheder. (Smh. også utrykt VLD ref. nedenfor VII.A.2).

U 1976.638 Ø: En 88-årig, betydeligt reduceret plejehjemsbeboer ansås for at være i afhængighedsforhold til sygehjælper på plejehjemmet.

TfK 2004.649 Ø: T havde som hjemmehjælper for en 88-årig mand (A) fået ham til at give sig 30 check på i alt 337 400 kr. Det blev lagt til grund, at T "har udnyttet A's betydelige ensomhed og det mellem A som plejekrævende og tiltalte som hjemmehjælper bestående afhængighedsforhold" til at få pengene.

At en arbejdstager ikke kan påregne at kunne få andet arbejde, er næppe i sig selv tilstrækkeligt til at statuere afhængighedsforhold i relation til arbejdsgiveren. (Jareborg 1986 s. 250; cfr. Waaben i citatet umiddelbart ovenfor). Det svarer til andre nødstilstande som er almene i samfundet (jfr. nedenfor VII.B.1.a).

f. I ældre ret synes man at have opfattet listen over underlegenhedstilstande som blotte eksempler. Det er næppe holdbart. § 282s opregning må anses for udtømmende. (Smh. Bratholm & Matningsdal 1995 s. 804). Andre underlegenhedstilstande kan derfor kun begrunde strafansvar, hvis betingelserne i strl. § 1 for brug af fuldstændig lovanalogi er opfyldt. Andorsen (2008 s. 478) bruger som eksempel på en kontraheren, der derfor falder uden for ågerbegrebet, at man udnytter en andens grænseløse forfængelighed til at opnå et uforholdsmæssigt vederlag for genstande, som denne af prestigehensyn brænder efter at skaffe sig.

2. Aftale

Der skal være et aftaleforhold. Et krav, som opstår på anden måde, kan ikke begrunde straf for åger. Tidligere skulle aftalen være gensidigt bebyrdende; det gælder ikke længere; jfr. nedenfor i afsnit 4 om misforhold.

Aftalen skal kunne kvalificeres som berigelsesforbrydelse. Det betyder, at ydelsen skal have formueværdi. Det klassiske eksempel er som nævnt "ågerrenter" for lån. Aftaler om køb af løsøre eller fast ejendom og arbejdsaftaler er imidlertid lige så vel omfattet. I tysk ret antages det, at prostitutionsaftaler også kan være omfattet (Fischer 2008 s. 2123); det gælder dog ikke, hvis kunden betaler sædvanlig takst.

3. Udnyttelsen

I aftaleforholdet skal den ene parts underlegenhed være udnyttet af den anden. Til dette er det “ikke nok, at det [d.v.s. nød m.m.] har foranlediget Retshandelen” (strl.bet. 1912 s. 286), og at der har været nød. I ordet ligger både et krav om kausalitet og en understregning af, at kontraheringen skal være et misbrug (Waaben 1999 s. 161). Afgørende er, om det udviste forhold efter almindelig opfattelse i handel og vandel er groft uforsvarligt. Hurwitz siger på den ene side, at der skal være “et klart forkasteligt misbrug”; umiddelbart forinden har han dog – og næppe rigtigt – fundet det tilstrækkeligt, at forholdet er “uforsvarligt”:

“At f.eks. en kunstkender udnytter sin særlige viden til at købe et ukendt mesterværk langt under værdien, vil således i almindelighed ikke kunne pådrage ham noget strafferetligt ansvar. Spørgsmålet kan dog ligge tvivlsomt, hvis sælgeren – kendeligt for den pågældende – ikke har idé om værdimulighederne for den slags genstande, handelen drejer sig om...” (1955 s. 482; smh. Holmqvist et al. s. 9:56 f.; i de tilfælde, hvor der pådrages et strafansvar for sådanne handler, vil det ofte være mere nærliggende at straffe for bedrageri).

Waaben (1999 s. 161) finder det tilstrækkeligt med “misbrug af en vis grovhed”. Ved vurderingen af, om der er sket en udnyttelse, er det rettens vurdering og ikke de kontraherende parter bedømmelse, som er afgørende. I den ovenfor refererede byretsdom fra 1934 (J 1935.7) blev långiveren frifundet for lånene til H, fordi H “finder sig ikke forurettet”; dette var imidlertid – med rette – ikke tilstrækkeligt i U 1936.351 H forhold 4. Sammen med andre omstændigheder kan følelsen af ikke at være forurettet dog føre til frifindelse, s.st. forhold 5. Hvis den pågældende havde fået vindingen under alle omstændigheder, kan man som udgangspunkt ikke antage, at der er sket en udnyttelse. (Smh. SOU 1983:50 s. 190 og Jareborg 1986 s. 250). Bestemmelsen kan anvendes, selv om det er forurettede, der har taget initiativ til aftalen (f.eks. U 1976.638 Ø). Hvis en gave nærmest presses på en anden, taler det dog mod, at der foreligger udnyttelse (NJA 1981.718).

Underlegenhedstilstanden kan udnyttes gennem passivitet (smh. § 279). Formentlig skal grovheden være større ved passivitet end ved aktivitet, jfr. NJA 1981 I.718).

NJA 1981 I.718: En gavemodtager blev frifundet for åger i forbindelse med en overdragelse af en frimærkesamling med en værdi af 100 tkr. Han havde ganske vist udnyttet gavegiverens 'oförstånd', men "inte förmått eller påverkat denna att ge honom gåvan".

4. Misforhold

a. Aftalen skal derfor omfatte en ydelse, der står i væsentligt misforhold til modydelsen, eller som der ikke skal ydes vederlag for.

I den første straffelovskommissions udkast krævedes et "stærkt Misforhold" til ydelsen. Efter paragraffen skulle bedømmelsen heraf ske "under Hensyn til det i Samhandelen almindelige i Forbindelse med de særlig foreliggende Omstændigheder". Dermed tænktes efter motiverne på "den Risiko, der løbes, ved under de givne Forhold at yde et Laan" (strl.bet. 1912 s. 286). Torps udkast udelod det forklarende led ("under Hensyn" etc.). Han henviste til, at det forklarende led ikke var med i Civillovskommissionens forslag til aftalelovens § 32. Dertil kom:

"Paa den ene Side synes denne Forklaring kun at sige noget selvfølgelig, og paa den anden Side er det ikke helt udelukket, at den kan misforstaas. At det blandt Pantelaanere og andre Udlaanere maatte have været fast gammel Praksis at betinge sig fra 60 til 120 pCt. eller mere p.a., selv hvor der ikke foreligger nogen ekstraordinær Risiko, skulde ikke gerne kunne paaberaabes som Frifindelsesgrund under en Aagersag." (Strl.bet. 1917 s. 243).

Misforholdet er ofte skjult for medkontrahenten. Det afgørende er imidlertid, at retten skal finde, at misforholdet springer den kyndige i øjnene (Fischer 2008 s. 2121).

I Torps udkast krævedes "aabenbart og stærkt Misforhold"; den 2den straffelovskommission nøjedes med "aabenbart", og således blev straffeloven af 1930. Ved bedømmelsen heraf må hensyn tages ikke blot til de gensidige ydelsers økonomiske værdi isoleret set, men også til den økonomiske risiko, som den stærkere part i forholdet udsætter sig for. Misforholdet skal bedømmes ud fra forholdene på aftaletidspunktet. (Hurwitz 1955 s. 482).

Ågerudvalget af 1968 overvejede, om man skulle lade “åbenbart” udgå. Det kendte dog ikke nogen sag, hvor betingelsen havde ført til en urimelig frifindelse.

“Hertil kommer ... [at] alvorlig straf ... ikke bør antages ... uden for tilfælde, hvor misforholdet med hensyn til den opnåede ydelse er så væsentligt (åbenbart), at det står klart for enhver almindelig borger.” (Bet. 604 s. 24).

Straffelovrådet fik formuleringen ændret til “væsentligt misforhold”:

“Nogen betydelig realitetsændring ville dette ikke medføre, men det kan ikke udelukkes, at ordet “åbenbart” i praksis har virket unødigt begrænsende på ågerbestemmelsens anvendelse, og ud fra sproglige hensyn forekommer det mere rammende at pege på, at misforholdet mellem ydelserne skal være “væsentligt” (betydeligt), end at kræve, at det skal være åbenbart (dvs. iøjnefaldende eller tydeligt).” (1974 s. 22).

I Norge havde man på lignende måde i 1951 ændret “åpenbart og sterkt misforhold” til “påtakligt misforhold” for at udvide bestemmelsens område.

Waaben synes at ville stramme bestemmelsens anvendelsesområde, når han forklarer et “væsentligt misforhold” som “en meget betydelig værdiforskel” (1999 s. 160).

U 1976.638 Ø: Købt hus for 50 tkr. og indbo for 2 tkr. [sv.t. hhv. 195 og 8 tkr.]. Den reelle salgsværdi var hhv. 190 og 8 tkr. [740 og 31 tkr.].

U 1977.577 V: Invalidepensionist (I) betalte 2 500 kr. [sv.t. 9 tkr.] for underhold, inkl. kost og logi, uagtet underholdet var nødtørftigt. Retten fandt, at underholdet var af “væsentlig lavere værdi”. I havde også betalt 7 tkr. [25 tkr.] for et varelager for at blive medindehaver af en grønthandel. Efter dommens beskrivelse er det et spørgsmål, om man snarere burde have straffet for bedrageri. Byretten antog, at T ikke havde “præsteret modydelse af tilnærmelsesvis samme værdi”, hvilket ikke nødvendigvis opfylder gerningsindholdet; landsretten statuerede “åbenbart misforhold”, hvad der er i orden.

MEDD 1997.359 Ø: Ægtepar havde modtaget gaver og honorarer på over 10 mio. kr. [sv.t. 12,8 mio. kr.] fra psykisk syg, f.eks. 75 tkr. [95 tkr.]

for en transport til sygehuset. Landsretten bemærkede, "at det er uden betydning for den strafferetlige vurdering, at de tiltalte har præsteret visse modbydelser af såvel økonomisk som personlig karakter, ... som A i det store og hele har været glad for, og som også i et vist omfang har været af reel værdi for ham".

Jan Pedersen refererer en byretsdom fra 1981, hvor lånevirksomhed med pantebreve, der blev afregnet til ca. 15 points under dagskursen, ikke blev bedømt som åger. (1983 s. 294).

I Sverige anvendes følgende tommelfingerregler (Holmqvist et al. s. 9:59, jfr. Jareborg 1986 s. 253)

"för bedömningen av högsta tillåtna räntegottgörelse för en tämligen säker fordran. Som riktpunkt [angives] ... tre à fyra gånger riksbankens diskonto, förutsatt att lånet inte har mycket kort löptid. Vid [sådanne] lån ... måste det vara tillåtet att betinga sig en ränta som motsvarar en mycket hög årsränta. En ersättning av 50 kr för en veckas lån av 2 000 kr ger en mycket hög årsränta, men det vore orimligt att bedöma långivningen som ocker. Är det i stället fråga om en osäker fordran kan renten vara högre utan att uppenbart missförhållande föreligger."

Hvis der er tale om underbetaling af udenlandsk arbejdskraft, er sammenligningsgrundlaget ikke hjemlandets normale lønniveau, men arbejdsstedets. (Smh. reglerne om menneskehandel).

BGHSt 43, 53: T havde en byggevirksomhed, hvor han beskæftigede to tjekkiske murere. De fik 12,70 DM i timen; tariffen var 19,05 DM; de tyske murere fik 21 DM. T blev dømt for åger. "Dementsprechend hatte hier die Frage nach der Kaufkraft, die mit dem ausbezahlten Lohn für die beiden Arbeitnehmer an ihrem Wohnort in Tschechien verbunden war, etwa in Relation zur Kaufkraft des Tariflohns für einen in Deutschland wohnhaften Arbeitnehmer, außer Betracht zu bleiben." (Se ovenfor om behandlingen af tilsvarende danske sager).

Misforholdet skal bedømmes ud fra forholdene på kontraheringstidspunktet. Senere ændringer i de faktiske forhold er ikke relevante i denne sammenhæng.

Kriminalpolitisk kan man spørge, om misforholdet burde være tilstrækkeligt til at udløse strafansvar, m.a.o. om man burde opgive kravet

om, at der også skal have været en særlig underlegenhedstilstand. (Jfr. SOU 1983:50 s. 200).

b. Den 2den straffelovkommission udelod gaveaftaler. "I disse Tilfælde har man ikke fundet Grund til at yde større Beskyttelse end der følger af de civilretlige Regler" (strl.bet. 1923 motiverne sp. 373 f.), og aftaleloven af 1917 omfattede jo også disse. I Sverige var de derimod omfattet.

Straffelovrådet (1974 s. 23) fandt, at det var en naturlig konsekvens af medtagelsen af letsind (jfr. ovenfor), at man ikke længere begrænsede bestemmelsen til de gensidigt bebyrdende aftaler, og således er det nu. I Norge er gaver fortsat uden for ågerbestemmelsen.

5. Fuldbyrdsen

Ydelsen skal være opnået eller betinget. Det "vil [sikkert] sige, at aftale ... er indgået" (Hurwitz 1955 s. 483). Hvis aftalen er delt op f.eks. i en aftale om levering af en ydelse og en senere om prisen, er det indgåelsen af den sidste del af aftalen, der er afgørende. (Der er næppe grund til at betragte sligt som to aftaler, cfr. Waaben 1999 s. 162). I øvrigt kan de almindelige forsøgsregler (§ 21) bruges.

U 1976.638 Ø: T havde tilkendegivet forurettede, at slutsedlen om en hushandel ville blive annulleret, såfremt hun fortrød. Derfor straffet for forsøg.

Palle Bo Madsen analyserer dommen og anser den for urigtig (1977 s. 413 f.). I dommen forudsættes det, at aftalen ikke er bindende. Det er utvivlsomt, at de tiltalte uden vanskeligheder kunne have indgået en aftale uden fortrydelsesmuligheden.

"Reelt kan præmisserne godt få én til at tvivle på, hvad dommerne *egentlig* har ment, men man må have lov at tage præmisserne[,] *som de nu engang foreligger* ... [D]er statueres det til strafbarheden fornødne forsæt, *uden* at de til gerningsindholdet retligt relevante faktiske omstændigheder er realiserede, *og uden* at der kan fastslås fra gerningsmændenes side at være tilsigtet en videregående faktisk *adfærd* end den stedfundne *eller* en videregående "passiv" *følgevirkning*. ... Hvis det ... lægges til grund, ... at ægtefællerne under ingen omstændigheder ville have foretaget yderligere faktiske handlinger til realisering af

gerningsindholdet, så forekommer det ukorrekt i realiteten at straffe for ukendskab til, at den pågældende adfærd *ikke* er strafbar. Dette forhold må rettere være straffrit i lighed med den gængse læres imaginære forbrydelser ... og ... sagen ... burde være faldet ud til frifindelse. ...”

Som påpeget af Beth Grothe Nielsen (1978) er retsvildfarelsen – hvis man antager, at der var en sådan – ikke en positiv retsvildfarelse (en imaginær forbrydelse), men en negativ, som ikke kan føre til frifindelse (men højst til strafbortfald). Sagen kompliceres af, at en sådan eventuel negativ retsvildfarelse her foreligger i et tilfælde, hvor der af andre grunde kan eller skal overvejes forsøgsstraf. Når Waaben forsvarer domfældelsen med, at der “uden tvivl” var forsæt til endelig aftale (1999 s. 162), ses han ikke at have støtte for dette i dommen. Grothe Nielsen peger derimod med føje på, at det er almindeligt antaget, at der også er et tilstrækkeligt forsøgsforsæt, selv hvor “den handlende – ifølge et mere eller mindre bevidst forbehold i sit sind – har været rede til at opgive sit forsæt under den ene eller anden forudsætning” (Hurwitz 1971 s. 330). Denne dom kan ses som et eksempel på dette.

E. Forholdet til medvirkensreglerne

1. Medvirkensreglernes tidsmæssige udstrækning

Den almindelige medvirkensregel i strl. § 23 gælder naturligvis også i disse tilfælde. Spørgsmålet er imidlertid, hvor sent i forløbet en medvirken kan straffes med hjemmel i § 23.

Den ledende afgørelse er fra 1935 (U 1936.169 Ø): Frøken R henvendte sig i begyndelsen af november til K, forklarede, at hun var i nødsituation, og bad om et lån. Hun havde forbrugt nogle obligationer, som tilhørte et bo, og arvingerne trængte sig ind på hende. Hun fik bevilget et lån på 2 700 kr. [sv.t. 86 tkr.] mod at tilbagebetale det med 4 000 kr. [127 tkr.] den 1. januar. Til sikkerhed for lånet solgte hun sine møbler, der var vurderet til 12 142 kr. til K for 4 000 kr. 14. december gav hun K løsørepanth i møblerne for 4 000 kr.; pantebrevet blev ikke tinglyst. R tilbagebetalte ikke de 4 000 kr., og K truede med at hente møblerne. I februar aftaltes 14 dages henstand mod betaling af yderligere 500 kr. [16 tkr.]. H var juridisk rådgiver for K og formulerede købs- og panteaftalerne; det lægges af retten til grund, at han på det tidspunkt troede, at den reelle gæld var på 4 000 kr. Senere

fik H oplyst den rette sammenhæng. Derefter søgte H at inddrive de 4 000 kr. for K; H lod foretage arrest, og efter et under arrestforretningen indgået forlig fik han foretaget udlæg i møblerne. I birkeretten blev K dømt for åger, medens H blev frifundet, idet det "maatte siges, at Forholdet om end baade lovstridigt og illegitimt dog ikke skønnes at falde ind under de Handlinger, som efter Loven er strafbare som Aager". Af Østre Landsret blev det fundet "godtgjort, at han [H] ved Foretagelsen af de tre første Fogedforretninger har søgt at være K behjælpelig med at inddrive det falsk stipulerede Beløb 4000 Kr. med Omkostninger ... Herefter findes H at have gjort sig medskyldig i den af K begaaede Aager ..." Begge idømtes 14 dages hæfte.

Hurwitz så denne dom som udtryk for, at der kan straffes for medvirken, når "bistand til en lovovertrædelse ydes, efter at denne i teknisk forstand er fuldbyrdet, men dog inden den skade mod beskyttelsesobjektet er realiseret, som strafbestemmelsen har for øje" (1971 s. 354). Waaben tager med føje afstand fra Hurwitz' fortolkning: "[D]er gælder ingen almindelig sætning om at medvirken er mulig indtil en forbrydelse med fremrykket fuldbyrdelesmoment har haft sin virkning." På den anden side er hans egen beskrivelse af retstilstanden yderst vag: "Ved forbrydelser med fremrykket fuldbyrdelesmoment kan der formentlig endnu være et kort stadium derefter [d.v.s. efter forbrydelsens fuldbyrdelesmoment i teknisk forstand] hvor en persons indtræden som deltager er strafbar. Området for et sådant fortolkningsprincip er dog usikkert ..." (1997 s. 216 f.). Det er endvidere vanskeligt at se en inddrivelse, som ligger måneder senere end fuldbyrdelsen, som foretaget "et kort stadium derefter". Det er også svært at se, om Waaben tager afstand fra 1936-dommen gennem sit vage kriterium; det er dog næppe den mest nærliggende læsning af fremstillingen.

I de ovennævnte fremstillinger har ønsket været at opstille et almengyldigt kriterium. Dette bør man have al sympati for. Spørgsmålet er imidlertid, om denne dom er velegnet som udgangspunkt. Lars Bo Langsted (2007 s. 178 f.) påpeger særdeles klart problemet:

"Hvornår medvirken ... ikke længere er strafbar, afgøres ved en fortolkning af den bestemmelse, der medvirkes til. Dette bevirker naturligvis, at man ved affattelsen af de enkelte gerningsindhold også indbygger tvivl om den tidsmæssige udstrækning af en eventuel medvirken, såfremt gerningsindholdet affattes således, at det ikke umiddelbart er klart, hvornår forbrydelsen er fuldbyrdet. Et klassisk eksempel på en

bestemmelse, der i dansk ret er overordentlig uheldig i denne henseende, er ... § 282 ...”

Med dette udgangspunkt er der al grund til at tro, at der i hvert fald ikke kan opstilles en almen sætning på grundlag af § 282 og 1936-dommen.

Det overflødiggor på ingen måde, at man analyserer § 282 for at finde skæringstidspunktet for medvirken til denne. Da dommen blev afsagt, var der næppe anden udvej end at frifinde eller at strække bestemmelsen udover den nærmest liggende sproglige forståelse. Med mange dommers modvilje mod at lade stærkt utiltalende adfærd være lovmedholdelig er det næppe svært at se baggrunden for domfældelsen. Vi er imidlertid ikke længere i den situation. I dag er valget ikke længere frifindelse eller et betænkeligt vidt medvirkensansvar. I dag har man § 300 c, der kan opfange sådanne situationer. (Smh. Langsted 2007 s. 179). Det ville nok være den bedste løsning, hvis man atter fik en tilsvarende sag. (Anderledes Waaben 1999 s. 171 f. og Komm. strl. II s. 595).

Gorm Toftegaard Nielsen (1990 s. 335) advokerer en tredje løsning. Han påpeger, at § 282 rummer to led, “opnå” og “betinge”. I 1936-sagen medvirkede T til at pengeudlåneren “opnåede” sit udbytte. Der er med andre ord tale om en helt almindelig medvirken på tidspunktet for dette ledes fuldbyrdelse. Dermed læser han § 282 anderledes end Hurwitz og Waaben; der bliver slet ikke tale om en forbrydelse med fremrykket fuldbyrdelsesmoment. Denne løsning fjerner endvidere grundlaget for diskussionerne om medvirken ved forbrydelser med fremrykket fuldbyrdelsesmoment for så vidt angår § 282, men selvsagt ikke i andre tilfælde. Løsningen er i klar strid med den svenske opfattelse (Holmqvist et al. s. 9:60): “En ockrare, som uppbär betalning för sin fordran, gör sig inte därigenom skyldig till ett nytt brott. Han skal straffas för ockret och inte därutöver för att han uppburit betalning. Denna handling är en straffri efterhandling.” Den åbner endvidere for en anden uheldig konsekvens. Forældelsesfristen vil (som vi forstår Toftegaard Nielsen) først begynde at løbe ved inddrivelsen, selv om det netop har været tilsigtet af lovgivningsmagten at lade forbrydelsen blive fuldbyrdet ved indgåelsen af aftalen. I svensk ret har man derimod accepteret, at forældelsesfristen løber fra kontraheringen med den konsekvens, at strafansvaret kan være forældet, når fordringen søges inddrevet; man anser det for usandsynligt, at “någon olägenhet” vil komme deraf (NJA II 1942.404, Holmqvist et al. s. 9:60). En tredje

løsning – som dog synes noget barok – ville være at lade kontraheringen og inddrivelsen have hver sin, eventuelt sideløbende, forældelse. Den synes også at stride mod den formodning, der antages at gælde, for, at bestemmelser, der er opbygget af alternative gerningsmomenter, skal fortolkes, så der ikke straffes for fuldbyrdet forbrydelse i relation til det ene led og samtidig for forsøg i relation til det andet led (Komm. strl. I s. 245).

NJA 1964 I.213: T blev frifundet for kontraheringen, eftersom han havde manglet kendskab til, at aftalen var indgået "oförståndigt eller lättsinnigt". T havde udlånt 150 tkr. mod 10 % p.a. og en række andre modydelser. Oppebørslen af renterne var ikke en 'rättshandling' i ågerbestemmelsens forstand. (Dommen gengiver i øvrigt et responsum fra Ragnar Bergendal med en fylldig gennemgang af svensk og tysk ret).

2. Medvirkensforholdets karakter

I U 1978.596 Ø var tre personer tiltalt for ved tilskyndelse og finansiering at have medvirket til, at P fortsatte sin udlånsvirksomhed, som tiltalte vidste "eller måtte vide" (sic!) indebar, at en række låntageres uerfarenhed udnyttedes til at opnå, at de udstedte pantebreve på overordentlig byrdefulde vilkår. Byretten frifandt: "Vedrørende ... tiltale[n] for medvirken ... ved tilskyndelse og finansiering [sic], finder retten det ikke med den for domfældelse nødvendige sikkerhed godtgjort, at der har foreligget et sådant samvirke. Selve det forhold, at de tiltalte har aftaget pantebreve fra P er i objektiv henseende en økonomisk fordel og kan efter omstændighederne tillige have været en økonomisk nødvendighed for den fortsatte drift af P's virksomhed, men for at en sådan adfærd kan have strafferetlig relevans, må det godtgøres, at det har stået de tiltalte klart, hvilken betydning deres køb måtte have haft for P's mulighed for at fortsætte." Landsretten tilsluttede sig dette.

F. Tilregnelsen

Eftersom åger er en berigelsesforbrydelse, skal der ved siden af det almindelige krav om forsæt være 'berigelseshensigt' (strl.bet. 1917 s. 235). 'Hensigt', 'kendskab' og lignende udtryk blev i 1930'erne taget som udtryk for krav om en høj grad af forsæt. På ågerområdet gjaldt

dette måske i endnu højere grad end for andre berigelsesforbrydelser. Se således Henrik Sachs (1925 s. 134):

“Det vilde maaske være hensigtsmæssigt at pointere, at Nøden, Enfoldigheden og Uerfarenheden skal have staaet den Handlende aldeles klart. Jeg tænker her særlig paa den Mulighed, at denne Bestemmelse skal anvendes af Nævninger, hvor Faren for, at man skal gaa for vidt ved Domfældelse netop efter en Bestemmelse som denne, er iøjnefaldende. ... Fremdeles er det et Spørgsmaal, om dette Forhold egner sig til en Strafferamme fælles med Tyveri ... Den vil naturligvis medføre, at Bestemmelsen kun meget sjældent anvendes, hvilket kun er rigtigt i et Samfund, hvis civile Retsorden bygger paa Kontraktsfriheden som Grundprincip.”

Med tiden foregik der en generel erodering, så ‘hensigt’ og lignende i praksis kom til at dække alle former for forsæt (smh. Waaben 1957 s. 102); i de seneste tiår er det almindelige forsætsbegreb efterhånden blevet en del udvidet, derved at eventualitetsforsæt er blevet accepteret i højere grad end tidligere. Åger og de andre berigelsesforbrydelser omfatter allerede derfor væsentligt mere i dag end ved straffelovens gennemførelse i 1930.

I forsætsbetingelsen ligger, at den pågældende skal have kendskab til de momenter, der begrunder vurderingen af kontraheringen som åger. I den ovenfor refererede byretsdom fra 1934 (J 1935.7) blev långiveren frifundet for åger m.h.t. lånene til D, “idet hans [Ds] Forretning gjorde Indtryk af at være baseret paa at kunne taale høje Renteutgifter”. Til forsæt hører derfor endvidere forståelsen af, at aftalen kun bliver opnået på grund af medkontrahentens særlige tilstand eller vanskeligheder. (Waaben skriver i stedet for “bliver opnået” “kun har kunnet opnås” (1957 s. 137 n. 4); det er formentlig for snævert). Hvis en kontrahent har haft en urigtig opfattelse af sin egen eller medkontrahentens ydelse, kan denne vildfarelse være forsætsudelukkende, fordi der så ikke har været viden m.m. om misforholdet. (Waaben 1957 s. 137 n. 4). Hvis offeret ikke kender sin egen nødsituation, kan der højest straffes for forsøg på åger (smh. Fischer 2008 s. 2119) eller for fuldbyrdet bedrageri. Hvis begge parter urigtigt tror, at offeret er i vanskeligheder, men at det skyldes en fælles misforståelse, er det formentlig også rigtigst at straffe for forsøg på åger. Hvis der skal straffes for udnyttelse af manglende indsigt eller letsind, kan man næppe

stille krav om, at den udnyttede skal have gjort sig nogen forestilling i den retning.

Waaben benytter (1957 s. 272 n. 5) som eksempel NJA 1953 I.512: Et ægtepar opdagede, at en medhjælper (M) i deres forretning havde tilegnet sig en del varer. Af Ms moder fik de 50 kr. og et gældsbrief på 1450 kr. Häradsrätten dömte för åger ud fra den förudsättning, att det tilegnade havde en värde på godt 100 kr. Hovrätten frifandt, idet der var "skälig anledning till antagande att [M] ... olovligen uttagit varor till ett värde av minst 1500 kr."

Hvis gerningspersonen tror, at offeret er letsindigt, men han i virkeligheden er i nød, foreligger der strafbar åger. 'Nød' og 'letsindighed' er ligestillede momenter. Hvis gerningspersonen derimod tror, at offeret blot er forfængeligt, kan der ikke straffes efter ågerbestemmelsen. (Andersen 2008 s. 479).

I U 1976.638 Ø oplyste T (et ægtepar), der havde købt et hus til en fjerdedel af prisen, at de havde afleveret slutsedlen til en advokat med henblik på udfærdigelse af skøde, og at de ikke havde haft til hensigt at påberåbe sig aftalen i videre omfang, end advokaten kunne godkende. De blev frifundet ved byretten, "[i]det herefter ingen af de tiltalte findes at have haft det til domfældelse fornødne forsæt". Landsretten domfælder for forsøg uden at nævne dette moment. Det er muligt, at dommen skal læses således, at de tidligere havde haft det fornødne forsæt. Hvis det er rette læsemåde, burde § 22 muligvis have været overvejet.

Hvis en fortrydelsesadgang skal tillægges retlig betydning, må den være reel. (Smh. den utrykte byretsdom, som refereres i U 1978.596 Ø).

I Sverige har man drøftet omvendt bevisbyrde eller svækkelse af tilregnelseskravet til grov uagtsomhed for at åbne for flere fældende domme. Det er dog i åbenbar strid med centrale kriminaliseringsprincipper at udvide det straffbare område for at lette anklagemyndighedens bevisbyrde. (SOU 1983:50 s. 199 f.).

G. Sanktionerne

En generel ågerbestemmelse var en nyskabelse i dansk ret med straffeloven af 1930. Ved nykriminaliseringer er det ofte nærliggende at

begynde lavt på strafskalaen, d.v.s. med bøde som den dominerende sanktion. Og det gælder måske ganske særligt inden for økonomisk kriminalitet (Straffelovrådet 1974 s. 24). Åger fik derfor i 1930 en lavere strafferamme end bedrageri, afpresning m.fl. Med tiden er man kommet til at betragte åger som de andre berigelsesforbrydelser. Det er særligt naturligt i betragtning af det meget snævre anvendelsesområde for § 282, som man har afstukket i praksis.

Efter § 50, stk. 2, kan bøde idømmes som tillægsstraf til anden strafart, når tiltalte ved lovovertrædelsen har opnået eller tilsigtet at opnå økonomisk vinding for sig selv eller andre. Det antages, at denne sanktion er særligt aktuel ved åger, der er begået i forretningsforhold (Komm. strl. I s. 273).

U 1980.845 Ø: T blev idømt 1 års fængsel bl.a. for åger i forbindelse med pengeudlån. Hans ulovlige fortjeneste på 300 tkr. [sv.t. 777 tkr.] blev konfiskeret, og han blev frakendt retten til erhvervsmæssigt pengeudlån. Anklagemyndigheden havde desuden nedlagt påstand om en tillægsbøde efter § 50, stk. 2. Byretten siger lakonisk: "Den ... nedlagte påstand om tillægsbøde tages ikke til følge." Og landsretten stadfæstede uden nogen bemærkninger om dette.

I U 1978.596 Ø nedlagde anklagemyndigheden påstand om konfiskation, herunder konfiskation af uindfrie pantebreve. "I sidstnævnte henseende anførtes, at ågerfordringer, knyttet til omsætningsgældsbreve, ikke må komme ud i omsætningen med fare for, at ågerindsigelsen fortabes." Dette tilsluttede retten sig.

Af U 1978.596 Ø fremgår det, at pengeudlåneren tidligere i forbindelse med en domfældelse for åger, bedrageri m.m. i medfør af strl. § 79, stk. 1, var frakendt retten til "at udøve eller deltage i erhvervsmæssig virksomhed som pengeudlåner eller formidler af lån". (Smh. U 1980.340 H, 1980.845 Ø og 1981.861 V).

Man kan også frakende retten til at virke i et erhverv, som har skabt muligheden for misbruget. Se således TFK 2004.649 Ø, hvor en social- og sundhedsselev frakendtes "retten til at udøve virksomhed som social- og sundhedshjælper eller anden virksomhed, der indebærer plejefunktioner, på plejehjem, i beskyttede boliger, sygehusafdelinger eller lignende steder, som væsentligt bebos af personer svækket af alder, sygdom eller lignende, eller i de plejekrævenes eget hjem".

H. Grænseoverskridende handlinger

Ågerbestemmelsen må antages også at omfatte kontraheringer, hvor den udnyttede opholder sig i udlandet. Der kan eventuelt være jurisdiktion her efter strl. § 9. Problemet er imidlertid, hvad sammenligningsgrundlaget for lønnen til tæppeknyttende børn i Iran eller daglejere i afrikanske kakaoplantager skal være. Det må formentlig antages, at § 282 kun bliver anvendelig, når de pågældende aflønnes væsentligt dårligere end andre tilsvarende arbejdere i det pågældende land. I Tyskland forfølges "fast gar nicht" åger, hvor virkningen indtræder i udlandet. "Die "Bekämpfung" der globalisierten Wucher-Kriminalität verläuft bislang ersichtlich nicht so entschlossen, wie es Ankündigungen verheißen." (Fischer 2008 s. 2117 og 2120, fremhævelse udeladt her). Et skridt på vejen er reglerne om menneskehandel (strl. § 262 a).

IV. Ågerlignende kontraheren – strl. § 300 b

Da Straffelovrådet i 1974 gennemgik, hvordan man kunne udvide det kriminaliserede område, pegede det først på en række mulige ændringer af § 282. De blev alle gennemført, jfr. ovenfor i afsnit III. Rådet redegjorde også for, at man i stedet kunne indsætte en ny straffebestemmelse, § B, i straffelovens kapitel 29 om andre strafbare formuekrænkelser end berigelsesforbrydelserne. Rådet gjorde det meget klart, at dette forslag forudsatte, at man ikke også udvidede den eksisterende restriktive § 282.

Straffelovrådets udkast til en § B lød:

“Med ... straffes den, som, uden at betingelserne for at anvende § 282 foreligger, indgår aftale med en anden under sådanne omstændigheder, at han derved på utilbørlig måde benytter sig af den anden persons økonomiske vanskeligheder eller i øvrigt af dennes underlegne stilling, samt ...”

Til trods for Straffelovrådets kraftige reservation gennemførte politikerne både udvidelsen af § 282 og indføjjelsen af en sådan regel. Den blev til § 300 b, der ikke reelt, men kun ved visse formuleringer adskiller sig fra rådets § B:

“Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som, uden at betingelserne for at anvende § 282 foreligger, ved indgåelse af en aftale på utilbørlig måde benytter sig af modpartens økonomiske vanskeligheder eller i øvrigt af dennes underlegne stilling.”

Forskellen på § 282 og § 300 b er herefter, at § 282 kræver “betydelige økonomiske vanskeligheder”, medens § 300 b alene kræver “økonomiske vanskeligheder”, at § 282 kræver “udnytter”, medens “benytter” er tilstrækkeligt ved § 300 b, at § 282 specificerer underlegenhedstilstandenes art, medens § 300 b er generel og omfatter en uspecificeret underlegenhed, og at § 282 kræver et “væsentligt misforhold” mellem ydelserne, medens § 300 b ikke stiller noget krav om misforhold mellem ydelserne. Det sidste betyder bl.a., at tilfælde af utilbørligt pres til at indgå en aftale på markedsvilkår vil kunne være omfattet. Kernen i

IV. Ågerlignende kontraheren – strl. § 300 b

§ 300 b er, at handlingen efter et samlet skøn skal anses for forkastelig (Straffelovrådet 1974 s. 23).

Waaben konstaterer tørt, at tiltalepraksis har været så restriktiv, at der ikke kan siges meget om bestemmelsens anvendelsesområde (1999 s. 162).

AA 1976.24: En kunde havde stjålet varer for 31 kr. [sv.t. 120 kr.]. For at undgå politianmeldelse indvilligede kunden i at betale butiksindehaveren 200 kr. [800 kr.]. § 300 b blev anset for uanvendelig. Sagen endte med en bøde på 400 kr. [1600 kr.] efter § 281, nr. 2. (Jfr. nedenfor VII.A.3).

V. Ågerhæleri – strl. § 300 c

A. Forarbejder

I strl.bet. 1912 foreslog man et § 330, stk. 2:

“For Aager straffes ogsaa den, som efter at have erhvervet noget paa en Retshandel af ovennævnte Beskaffenhed grundet Krav med Kendskab hertil gør Kravet gældende eller overdrager det til en anden.”

Derved kriminaliseres “ogsaa det Tilfælde ..., hvor den paagældende Retshandel er opfyldt, og det paa denne støttede ublu Krav derpaa af en Trediemand gøres gældende eller overdrages videre” (strl.bet. 1912 s. 286). Reglen er formentlig inspireret af 1855-loven.

I Torps udkast var dette stk. 2 gjort til 2. led i § 251, stk. 1. Der er samtidig den meget væsentlige forskel, at det ikke som i 1912-udkastet kræves, at man “med Kendskab hertil gør Kravet gældende ...”, men at man “med Kendskab til Retshandlens Beskaffenhed [har] ... erhvervet” kravet.

“At den, som i god Tro og maaske mod fuldt Vederlag har erhvervet et saadant Krav, eventuelt maa finde sig i, at Kravet erklæres ugyldigt, kan allerede være haardt nok. Men at han skal udsætte sig for Aagerstraf, fordi han indtaler Kravet, idet han ønsker en Retsafgørelse for, om det er gyldigt eller ikke – altsaa en Afgørelse af det maaske ret tvivlsomme Spørgsmaal, om der har foreligget Aager – synes ganske ubilligt og ikke uden Fare for Samhandelens Sikkerhed. Særlig stærkt gør selvfølgelig denne Betragtning sig gældende ved Omsætningspapirer.... Hvis han derimod, vidende om, at Kravet er ugyldigt, overdrager det til Tredjemand som gyldigt, bliver han at straffe for Bedrageri.” (Strl. bet. 1917 s. 244).

Den 2den straffelovskommission fulgte Torp (udkastets § 256, 2det led), og således blev straffeloven af 1930 § 282, 2det led.

Krabbe bemærker: “[A]t Erhververen er straffri, dersom Aagerindsigelsen efter civilretlige Regler allerede var fortabt, da Erhvervelsen fandt Sted, er en Selvfølge.” (1947 s. 700). Men straffriheden går videre end til de tilfælde, hvor ågerindsigelsen er ekstingveret. Der skal heller

ikke sondres mellem negotiable og ikkenegotiable fordringer (Hurwitz 1955 s. 483 f.).

Hurwitz (1955 s. 484) er tøvende over for den sidste sætning i citatet fra strl.bet. 1917 s. 244 (gengivet umiddelbart ovenfor), hvorefter videresælgeren kan straffes for bedrageri over for sin godtroende køber og samtidig straffes for åger i relationen til skyldneren:

“Dette afviger fra, hvad der antages med hensyn til andre berigelsesforbrydelser, f.eks. tyveri og underslæb, hvor straffen for hovedforbrydelsen absorberer bedrageriansvar overfor den køber, som tingen overdrages til. Men måske kan en særregel for ågertilfælde forsvares under hensyn til den for åger særlige strafferamme i strfl. § 285, stk. 3.”

Åger er nu – til forskel for det tidspunkt, da Hurwitz skrev sin bog – ligestillet med bedrageri i den almindelige strafferamme i § 285, om end ikke i § 286. Det er imidlertid ikke blot et spørgsmål, om en forbrydelse kan absorbere en anden, som har en højere strafferamme. Ågerforbrydelsen anses for fuldbyrdet ved kontraheringen, og heri ligger, at vindingen er opnået på det tidsrum. Vindingen skal så materialiseres senere. Det kan ske ved betalingen fra den, der er den forurettede ved ågerkontraheringen, og det er ikke selvstændigt strafbart at modtage dette beløb. (Smh. § 300 c: “krav, der hidrører fra en andens handling”). Hvis fordringen videresælges, sker materialiseringen gennem modtagelsen af købesummen i dette kontraktforhold. Den samme vinding kan ikke opfylde gerningsindholdet i mere end én berigelsesforbrydelse. Derfor kan der ikke også straffes for bedrageriet i videresalget.

Nogle af de tidligere diskuterede situationer er nu omfattet af § 300 c, 1ste led.

U 1980.340 H: Pengeudlånere, der drev lånevirksomhed i aktieselskabsform, blev dømt for checklån. T1 og T2 påbegyndte virksomheden i 1975, og T3 og T4 gik med i 1976. T1 og T2 blev dømt efter 282. T3 og T4 blev dømt efter § 282 for lånene ydet efter 1976 og efter § 300 c for deres medvirken til at indkræve ældre lån. (Komm. Jan Pedersen 1983 s. 293 f.).

B. Den nugældende ågerhæleriregel

1. Bestemmelsen

I Straffelovrådets udkast (1974 s. 21 f. og 23) til den nuværende § 282 og den nuværende § 300 b havde begge disse bestemmelser et 2det led, svarende til den dagældende § 282s. Under den politiske behandling valgte man imidlertid den klart bedre løsning, at skille dette efterfølgende forhold ud til en selvstændig straffebestemmelse, § 300 c (FT 1974-75 B sp. 544):

“Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som overdrager et krav, der hidrører fra en andens handling af den i § 282, § 300 a eller § 300 b nævnte beskaffenhed, eller som gør et sådant krav gældende, såfremt han ved erhvervelsen af kravet udviste grov uagtsomhed med hensyn til dets beskaffenhed. På samme måde straffes den, som i øvrigt groft uagtsomt drager utilbørlig fordel af en andens handling af den i § 282, § 300 a eller § 300 b nævnte beskaffenhed.”

2. Overdragelse af kravet

§ 300 c, 1ste led, kriminaliserer “den, som overdrager et krav, der hidrører fra en andens handling af den i § 282 ... eller § 300 b nævnte beskaffenhed”. Dette led blev indsat i 1975.

3. Inddrivelse af kravet

I § 300 c, 2det led, genfinder vi det tidligere § 282, 2det led, “eller som gør et sådant krav gældende”. Straffelovrådet udtalte, at der dog er den forskel, at bestemmelsen i modsætning til tidligere også omfatter successorer i kravet (1974 s. 26). Samtidig udvidedes området derved, at der ikke kræves forsæt (§ 19) med hensyn til fordringens karakter ved dens erhvervelse; men at grov uagtsomhed er tilstrækkelig i denne henseende.

I U 1978.596 Ø var fire personer tiltalt for “at have håndhævet kravene i henhold til en række ... pantebreve, som tiltalte havde købt til kurser, der i forhold til pantebrevenes rette værdi var urimeligt lave, således at tiltalte herigennem, gennem pantebrevenes ekstraordinære karakter og gennem forretningsforbindelse med P [udlåneren] var klar over låneaftalernes beskaffenhed eller havde sikker antagelse herom”.

Byretten fastslog, at de tiltalte på købstidspunktet "har vidst, hvad [de] indlod sig på", og at de "urimeligt byrdefulde [vilkår i pantebrevene] ... utvivlsomt har stået de tiltalte klart, da de erhvervede pantebrevene". I denne forbindelse henvises bl.a. til, at købet var sket på grundlag af salgstilbud, som angav den effektive forrentning til næsten 80 %, og at sagkyndige vurderede, at pantebreve udstedt på normale vilkår ville have haft en effektiv rente omkring 20 %.

4. Drage fordel af kravet

I § 300 c, 2. pkt, kriminaliseres "den, som i øvrigt groft uagtsomt drager utilbørlig fordel af en andens handling af den i § 282 ... eller § 300 b nævnte beskaffenhed". I modsætning til § 282 er det afgørende tidspunkt her, når kravet skal opfyldes. Dette led er også indsat i 1975. Straffelovrådet udtalte herved, at erhvervelse af en ting mod fuldt vederlag – som kan være strafbart efter den almindelige hæleribestemmelse (nu § 290) – ikke kan anses som en utilbørlig fordel (1974 s. 26). Waaben synes at skærpe kravene med formuleringen "en kvantitativ betragtning må ... normalt ventes at være af væsentlig betydning ved tilbørlighedsbedømmelsen" (1999 s. 172).

5. Forholdet til andre hæleribestemmelser

§ 300 c fortrænger som *lex specialis* de almindelige hæleribestemmelser i § 290 og § 303. Spørgsmålet er imidlertid, om der er situationer, som falder uden for § 300 c, og hvor § 290 og/eller § 303 fortsat kan anvendes.

Straffelovrådet skriver, at § 300 b i objektiv henseende omfatter et langt videre område end § 303, og forudsætter således, at spørgsmålet slet ikke kan opstå m.h.t. denne bestemmelse. Rådet skriver endvidere, at § 300 b er snævrere end § 284 (svarende til den nuværende § 290); det ville have været naturligt, om der i denne forbindelse var taget stilling til det her behandlede spørgsmål. Den mest nærliggende læsning er formentlig, at rådet forudsætter, at heller ikke § 284 (nu § 290) er anvendelig i sådanne tilfælde. (1974 s. 26).

VI. Tilgrænsende delikter

A. Tilgrænsende delikter i straffeloven

1. Alment

På tvangsområdet findes der ved siden af specialbestemmelserne (f.eks. § 281 om afpresning og § 288 om røveri) en generel bestemmelse om ulovlig tvang (§ 260). Tilsvarende gælder ikke ved udnyttelse af en anden persons svaghedstilstand. Her findes der kun specialregler, som f.eks. ågerbestemmelsen.

Derimod findes der generelle regler om strafudmåling i slige tilfælde, jfr. § 81, nr. 9, hvorefter det er en skærpende omstændighed, at gerningspersonen har "fået en anden til at medvirke til gerningen ved ... udnyttelse af dennes unge alder eller betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold". "Hvornår der foreligger "betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold" må bero på en konkret fortolkning, hvor praksis med hensyn til fortolkningen af ... § 282 ... må tillægges vejledende betydning. For så vidt angår "afhængighedsforhold" kan der også hentes vejledning fra praksis om den [tidligere] ... § 84, stk. 1, nr. 5. Kravet om "udnyttelse" må betyde, at der skal være årsagssammenhæng mellem tilstanden hos personen og dennes medvirken ..." (Komm. strl. I s. 412).

Omvendt er det en formildende omstændighed, jfr. § 82, nr. 6, "at gerningen er begået som følge af ... udnyttelse af gerningsmandens unge alder eller betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold". Bestemmelsen viderefører og udvider strl. 1930 § 84, stk. 1, nr. 5: "naar nogen ved sit Afhængighedsforhold til en anden ... har ladet sig bevæge til Gerningen". Bestemmelsen i § 82, nr. 6, vil typisk blive brugt i familie- og ansættelsesforhold. Det antages, at § 82, nr. 6, også giver mulighed for at tage hensyn til særlige psykiske forhold hos gerningsmanden. (Komm. strl. I s. 82 f.).

2. Bedrageri

Den første straffelovskommission havde udvidet bedrageriforbrydelsen, således at den også omfattede "Misbrug af en Persons unge Alder eller mangelfulde Sjælstilstand" (strl.bet. 1912 § 290). Selv om det måtte erkendes, at åger kan have et nært slægtskab til bedrageri, var en sådan udvidelse af bedrageribegrebet ifølge Torp unødvendig og uheldig (strl.bet. 1917 s. 238; smh. s. 232),

"fordi Afgrænsningen nødvendigvis maa blive ganske vag, idet baade "ung Alder" og "mangelfuld Sjælstilstand" rummer alle Gradationer fra den ganske umodne eller defekte til den næsten myndige eller fuldt normale. En anden Sag er det, at det, hvor en egentlig Vildfarelse er fremkaldt, kan have Betydning, om en andens Ungdom eller mangelfulde Sjælstilstand derved er benyttet, idet det kan være afgørende for, om Vildfarelsen er relevant eller maa henregnes til de Letsindigheder, mod hvis Benyttelse Loven ikke reagerer ved Straf".

Også under gældende ret er der en glidende eller overlappende overgang mellem bedrageri og åger. (Smh. Hurwitz 1955 s. 481 f.). Kort sagt skal man benytte bedrageribestemmelsen, når helhedspræget særligt farves af svig, medens man skal benytte ågerbestemmelsen, når handlingen i særlig grad præges af offerets generelle underlegenhed. I tysk ret antages der at være en tendens til at anvende ågerbestemmelsen (Schauer 1989 s. 270 f.). I dansk ret er der nok snarere den modsatte tendens. Waaben foretrækker at anvende bedrageri og ikke åger i tilfælde af uvidenhed hos offeret (1999 s. 161):

"Det må foretrækkes at give bedrageri en ret vid anvendelse frem for åger, hvis det er sandsynligt at den forurettede, selv med sine begrænsede forudsætninger, ville have set en anden sammenhæng og handlet anderledes såfremt gerningsmanden havde givet en oplysning."

Han giver dog ingen begrundelse herfor.

Som eksempel på gråzonen kan nævnes den ovenfor omtalte VLT 1948.252. Frk. A havde købt et maleri af Anthonora Christensen for 2200 kr. [sv.t. 40 tkr.], selv om dets værdi ikke oversteg 400 kr. [7 tkr.]. Sælgeren blev primært tiltalt for bedrageri, men frifundet, eftersom han "ikke paa strafbar Maade findes at have fremkaldt, bestyrket eller udnyttet nogen Vildfarelse ... om Billedets Værdi". Han blev ligeledes

frifundet for den subsidiære tiltale om åger gennem udnyttelse af frk. As uerfarenhed.

Se også U 1938.792 H (392 Ø), hvor en forsikringsagent blev dømt for bedrageri ved systematisk i en række tilfælde under urigtige anbringender at have formået "Enker og Aldersrentenydere" til at tegne forsikringer uden hensyn til, om de pågældende havde brug for eller interesse i forsikringerne. Dommen og adskillige lignende diskuteres af Peter Rørdam (1963 s. 42 f.); retspraksis i forsikringssvindelsagerne viser ifølge ham, at 'formuetab' ikke opfattes som krav om et objektivi tab, men at et subjektivt er tilstrækkeligt.

I U 1935.692 H blev en forstander for og et medie i en spiritistisk cirkel dømt for bedrageri ved spiritistiske seancer og clairvoyancer. De havde under henvisning til "højere Magter" fået en ældre dame til at give dem meget store beløb. (Ågerstraf var dengang udelukket, allerede fordi det var gaver).

I U 1938.999 Ø havde to personer fået en frøken til at betale 33 kr. [sv.t. 1000 kr.] for en værdiløs beskæring af frugttræer; de havde oplyst, at prisen ville blive 3 kr. [90 kr.]. De blev dømt for bedrageri.

I U 1965.203 Ø havde to personer, der begge tidligere var straffet for bedrageri, af en 74-årig husejerske fået 1200 kr. [11 tkr.] for en meget ringe udført opsætning af tagrender; værdien var under 600 kr. [5 tkr.]; de blev dømt for åger. (Man kan måske forestille sig, at den 74-årige frøken ikke har brudt sig om at blive karakteriseret som enfoldig og uerfaren).

I en utrykt VLD fra 1949 (refereret af Rørdam 1963 s. 46) havde en kolportør solgt bøger om dronning Alexandrine og oplyst, at dronningen personligt ville overrække bøgerne til køberne. Han blev straffet for bedrageri. Rørdam diskuterer, om dette "gode uden pengeværdi" er beskyttet af bestemmelserne om berigelsesforbrydelser. Han læser dommen således, at landsretten "snarere har villet tilkendegive, at det måtte sidestilles med et formuetab, at køberne ikke fik tilfredsstillet den lystfølelse, der var stillet dem i udsigt".

I en anden utrykt VLD fra 1956 (refereret af Rørdam 1963 s. 47) havde T formået en gravid kvinde til at betale ham 260 kr. [sv.t. 3 tkr.]

VI. Tilgrænsende delikter

for en sæbevandsudskylning, som han foregav ville afbryde hendes svangerskab. T blev dømt for bedrageri.

U 1968.718 H: T rev en side ud af en dansk sygekassebog og skrev med kuglepen "Bank of Denmark", "Traver-check" [sic] og "100 fr." på den. Det blev brugt som betaling for en taske i en butik i Paris; desuden fik han 63,50 fr. tilbage i kontanter. Dømt for bedrageri.

U 1978.704 H: Vekselerer fik tilbudt et pantebrev af en telefonmontør og gav et bud på 2 000 kr. [sv.t. 6 tkr.], som blev accepteret. Umiddelbart efter videresolgte han det for 13 232 kr. [42 tkr.]. Dømt for åger.

U 2004.2779 V: T havde "svigagtigt" opnået en række lån m.m. fra C og D. C og D var barnløse førtidspensionister, som T forklarede, at han havde et godt forhold til. Ifølge tiltalen havde han udnyttet deres personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold, men der oplyses intet andet end deres alder og pensioniststatus som baggrund for at betragte forholdet som åger. De beskrevne "omstændigheder" peger vel snarere i retning af bedrageri. T blev dømt for åger.

3. Afpresning

Torp pegede også på ågers nære slægtskab med afpresning (strl.bet. 1917 s. 232). Hovedforskellen er, at afpresning kræver en trussel om et fremtidigt onde, medens åger forudsætter en allerede eksisterende nødtilstand m.m.

Ovenfor nævntes NJA 1953 I.512: Et ægtepar opdagede, at en medhjælper (M) i deres forretning havde tilegnet sig en del varer. Af Ms moder fik de 50 kr. og et gældsbeholdning på 1450 kr. Häradsrätten dømte for åger ud fra den forudsætning, at det tilegnede havde en værdi på 100 kr. Hovrätten frifandt, idet der var "skälig anledning till antagande att [M] ... olovligen uttagit varor till en värde av minst 1500 kr."

Denne dom kan sammenholdes med U 1968.512 V: En butiksstyrer (T) fangede en kunde (K), som havde stjålet varer for 96 kr. [sv.t. 700 kr.]. Gennem trussel om politianmeldelse fik T 3300 kr. [24 tkr.] fra K. T forklarede, at han i denne sag – som ved tidligere, lignende sager – havde opgjort sit tab til 40 gange beløbet ud fra den opfattelse, at tyvene først blev fanget, når de havde stjålet en del gange. Landsret-

ten konstaterede, at T ikke havde "haft tilstrækkeligt grundlag til at antage, at de af K begåede tyverier strakte sig over så langt et tidsrum og angik så store værdier, at der var unddraget forretningen varer for tilnærmelsesvist 3.000 kr." Herefter blev T straffet efter § 287, jfr. § 281, nr. 2. I relation til valget mellem afpresning og åger er det interessant, at T blev straffet for afpresning, også selv om landsretten konstaterede, at "K ... efter det foreliggende ved afgivelsen af skylderkæringen må antages at have været ude af stand til at handle fornuftsmæssigt som følge af sindssygdom eller lignende tilstand". (Smh. også U 1969.934 Ø og 1975.656 V samt AÅ 1976.24).

B. Tilgrænsende delikter i speciallovgivningen

1. Maksimalpriser m.m.

a. I krigs- og krisetider indføres der ofte maksimalpriser, rationeringer og lignende indskrænkninger i den almindelige handel. Handel til overpris eller "under disken" strafbelægges. Der er tale om en samfunds-skadelig misbrug af situationen, men langt fra altid om handlinger, som naturligt ses som 'åger'; køberen er sædvanligvis veltilfreds; det er andre, som har grund til at føle sig snydt. Under sådanne omstændigheder er det derfor naturligt, at straffebestemmelserne omfatter både køberen og sælgeren (jfr. f.eks. U 1943.658 Ø, 1944.458 H og 461 H).

I tysk ret antages det i almindelighed ("herrschende Meinung"), at ågerstraf er uanvendelig, når offerets pressede situation er almindelig i samfundet, f.eks. på grund af en almindelig økonomisk krise. (Fischer 2008 s. 2120). Tilsvarende efter svensk ret: "Att utnyttja en *allmän* brist ... bestraffades inte som ocker." (Holmqvist et al. s. 9:56 med henvisning til SvJT 1946 rf. 106).

SvJT 1946 rf. s. 106: T havde udlejet et værelse for 95 kr. om måneden, skønt højeste tilladte leje var 45 kr. Hovrätten frifandt for åger.

Andre gør derimod gældende, at "die Zwangslage einer Person entfällt nicht dadurch, dass andere sie auch erleiden". (Fischer 2008 s. 2120).

b. I nugældende ret er de klareste eksempler på overtrædelser af en sådan "kriselovgivning" forskellige former for "boligåger". Under 1ste verdenskrig indførtes der en beskyttelseslejelovgivning; den blev af-

viklet i mellemkrigstiden og på ny indført under 2den verdenskrig. Misbruget af boligmangelen har optrådt i en del forskellige former, og lovgivningen er blevet søgt tilpasset derefter. I 1960'erne fokuserede man eksempelvis særligt på salg af kolonihave- og sommerhuse på Amager til helårsbeboelse til meget høje priser og med lav udbetaling. Disse handelsvilkår skabte stor sandsynlighed for, at sælgeren på ny kunne overtage huset efter køberens misligholdelse og så gentage forløbet. I bet. 432/1966 nævnes muligheden for straf efter § 282, men der gives ingen eksempler på, at den faktisk er blevet anvendt på sådanne handler. I 1966 indrettedes et særligt undersøgelseskammer ved Københavns politi, som skulle behandle udnyttelse på lejeområdet; der kom imidlertid kun få anmeldelser til trods for megen medieomtale.

I gældende boliglovgivning er der en række specialbestemmelser:

Lejelovens § 6 forbyder vederlag i forbindelse med indgåelse af lejeaftaler. Straffen er bøde eller fængsel indtil 4 måneder for udlejeren. I bet. 409/1966 s. 11 foresloges afkriminalisering af lejere, der tilskynder udlejeren til dusører m.m. Det er udtryk for, at beskyttelsen systematisk flyttes fra prislovgivningen til ågerlovgivningen i videre forstand. Den nuværende bestemmelse blev indsat ved lov nr. 609 af 21. december 1983, jfr. FT 1983-84 (1.) A s. 145 f.

I noten til bestemmelsen i Karnov nævnes, at en advokat er blevet fundet skyldig efter bestemmelsen for opkrævelse af honoraret. Det fremgår ikke, om retten har anvendt den måske ellers tvivlsomme læsning af "kræve" i § 6, at ordet også omfatter en senere inddrivelse, eller om det er antaget uafhængigt heraf, hvad der er i tvivlsom overensstemmelse med strl. § 23.

I T:BB 1998.297 Ø straffedes en medarbejder (T) i et ejendoms-selskab med en bøde på 10 tkr. efter lejelovens § 6 for at have krævet og modtaget 15 tkr. i forbindelse med udlejning af en lejlighed. Ved bødeudmålingen blev der taget hensyn til, at T blev afskediget på grund af sagen.

Efter ældre ret kunne såvel udlejer som lejer straffes ved udlejnninger til højere leje end tilladt med en bøde ikke under 50 kr. [sv.t. 500 kr.]; jfr. lbkg. nr. 120 af 20. april 1964 af lejeloven § 120. Mindstestrafferammen blev ophævet ved lov nr. 213 af 4. juni 1965 som led i en almindelig reform. Lejeren kunne dog kun straffes, hvis han/hun

havde "tilskyndet udlejereren til lovovertrædelsen". Det var for så vidt i overensstemmelse med de generelle principper på prisreguleringsområdet, jfr. umiddelbart ovenfor. Reglen medførte imidlertid, at lejeren ikke havde noget incitament til at melde udlejereren til politiet. I bet. 409/1966 s. 11 foresloges hæftestraf for udnyttelse af lejere gennem højere leje end tilladt. Straffebestemmelsen genfindes ikke i lejelov 1967, men derimod i lov nr. 24 af 14. februar 1967 om midlertidig regulering af boligforholdene § 18, der alene omfatter udlejereren, og som rummer hjemmel for hæftestraf.

Efter den gældende boligreguleringslovs § 16 straffes med bøde eller med fængsel indtil 4 måneder den udlejer, som afkræver en lejer højere husleje end tilladt efter lovens kapitel II. Reglen gælder ikke for erhvervslejemål. Efter oplysninger i dagspressen omgås reglerne ved "stråmandsudlejning"; ifølge Politiken (31.7.2009) gælder det mere end 5 % af hovedstadens boligudlejninger. Et varsel om huslejeforhøjelse anses for et straffrit forsøg, jfr. strl. § 21, stk. 3 (Karnov – med tvivlsom føje kritisk – med henvisning til VLD fra 1987).

U 2003.2282 V: Advokat idømt bøde på 10 tkr. for tilsidesættelse af god advokatskik ved for en klient at have opkrævet for høj leje.

Regeringsforslaget (FT 1968-69 A sp. 2661) til boligreguleringslovens § 69 a var en straffebestemmelse vedrørende ejerlejligheder; under behandlingen af lovforslaget afkriminaliseredes forholdet (FT 1968-69 B sp. 2317). (Jfr. Høyrup 1973).

I 1979 fjernedes en række straffebestemmelser, bl.a. om ulovlige moderniseringer. Ministeriet mente, at de var overflødige, fordi de ikke havde været anvendt i en årrække. Anklagemyndigheden måtte herefter opgive at gennemføre straffesager (Toftegaard Nielsen 1979). Derfor genindførtes reglen som boligreguleringslovens § 29 a (l. 526 28.12.1979; FT 1979-80 (2.) A s. 538). Bestemmelsen indeholder også en formentlig overflødig regel om strafansvar for den, der finansierer en ulovlig modernisering. Såvel eksistensen af som ophævelsen af en sådan bestemmelse rejser vanskelige spørgsmål om området for det almindelige medvirkensansvar (strl. § 23).

Andelsboligforeningslovens § 15 belægger med straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder en række overtrædelser af reglerne om overdragelse af andelsboliger m.m.

Lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom § 19 pålægger erhvervsdrivende at oplyse om fortrydelsesretten. Efter § 22 straffes den manglende opfyldelse af denne pligt med bøde.

Specialbestemmelserne kan bl.a. få betydning derved, at de kun kræver uagtsomhed i modsætning til § 282, der kræver forsæt.

I tilfælde af sammenstød straffes såvel efter specialloven som efter straffelovens § 282.

Det er bemærkelsesværdigt, at højestestraffene for denne type åger er så meget lavere end for åger i straffeloven. Af lignende grunde indføjede man i Tyskland i 1971 'Mietwucher' under den almindelige ågerbestemmelse for at beskytte gæstearbejdere, mangebørnsfamilier og studerende. (Se f.eks. Heinsius 1997 s. 14). Konkrete urimeligheder bør undgås i det danske system ved – som nævnt umiddelbart ovenfor – at straffe i sammenstød og således ikke anvende fortolkningsprincippet om *lex specialis*. Noget sådant har god støtte i de nuværende bestemmelsers forhistorier.

c. Et klassisk område er reguleringen af pantelånervirksomhed, jfr. pantelånerlovens § 16. Her findes fortsat en maksimalrente. Den er på 1½ % per måned (bkg. 7 9.1.1969).

I ældre tid var der mange pantelånervirksomheder i Danmark som i andre lande. Den største danske var Assistenshuset ("Onkel") på Gml. Strand; den lukkede 1950. På nettet er der fortsat reklame for en enkelt, som har specialiseret sig i våben. Danmarks Radio oplyste 11.5.2009, at flere af landets politikredse modtog ansøgninger om bevillinger inspireret af den finansielle krise. I Sverige er 'pantbanker' en stor virksomhed, og de blomstrer af samme grund; det anslåede udlån i 2009 er 1,5 mia. SEK (Dagens Nyheter 12.10.2009).

2. Forbrugerbeskyttelse

Hele den almindelige og specielle forbrugerlovgivning kan ses som beskyttelsesregler for "den lille mand", som i en kontraheringssituation står over for en ressourcestærk sælger. De straffelagte bestemmelser kan derfor i vidt omfang ses som udvidelser af straffelovens ågerbestemmelser. Generelt gælder, at forbrugeren i sådanne tilfælde ikke kan straffes ('*concursum necessarius*') i modsætning til, hvad der gælder ved overtrædelser af kriseprislovgivninger. Dette er ikke stedet for

en omfattende gennemgang af disse mange regler. Der kan dog være grund til kort at nævne følgende:

Forbrugeraftalelovens § 29 indeholder hjemmel til at straffe forskellige overtrædelser af loven med bøde. De fleste strafbelagte pligter er oplysningspligter.

Kreditaftalelovens § 56 indeholder ligeledes regler om bødestraf for manglende opfyldelse af nogle oplysningspligter. Karnov fremhæver, at en senere erhvervelse af fordringer, der har deres oprindelse i overtrædelser af disse pligter, ikke kan straffes efter disse regler. Det er formentlig uafklaret, om der i slige situationer kan ifaldes ansvar efter den almindelige hæleribestemmelse (strl. § 290).

Markedsføringslovens § 30 indeholder en række straffebestemmelser. Således kan vildledende markedsføring, der udsætter forbrugere for utilbørlig påvirkning straffes med bøde (§ 3). Karnov antager, at strafansvaret efter § 3 for ansatte, "såfremt de ikke selv har udfoldet et retsstridigt initiativ, [er] subsidiært i forhold til ledelsen af selskabet". Der henvises i Karnov til bet. 416 s. 96, der særligt som eksempler på strafansvar for ansatte nævner provisionslønnede ansatte og tilfælde, hvor indehaveren har forladt landet. I denne forbindelse må det dog bemærkes, at ansvaret for ansatte i dag er reguleret indgående (jfr. f.eks. Komm. strl. I s. 233 ff. og Lund Madsen 2008), og derfor er de gamle udtalelser ikke af synderlig betydning. Og i hvert fald bør en ansats strafansvar ikke afhænge af, om indehaveren er i landet. (Det er en anden situation end i medieansvarslovens særlige ansvarssubjektsystem).

Derimod er bestemmelsen om reklamer til let påvirkelige unge (§ 8, stk. 1) nærmest en *lex imperfecta*. Disse handlinger er ikke direkte strafbare, og de kan ifølge Karnov ej heller "danne grundlag for egentlige forbud eller påbud".

Værdipapirhandelslovens § 93 strafbelægger en række overtrædelser af loven, herunder § 3, stk. 1, og § 28 b, stk. 1, om handel, der ikke sker på "redelig måde". Efter § 94 kan insiderhandel og kursmanipulation straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år 6 måneder.

I tilfælde af sammenstød straffes såvel efter specialloven som efter straffelovens § 282.

VII. Påtalen

I strl.bet. 1912 foreslog man en § 330, stk. 3, hvorefter påtale for åger kun skulle finde sted, når almene hensyn kræver det. Man havde åbenbart diskuteret at kræve en påtalebegæring fra den forurettede, men opgivet tanken, "da den forurettede let kan være saa afhængig af Medkontrahenten, hvem han f.Eks. kan have givet en falsk Veksel, at denne vil være i Stand til at afskrække ham fra at fremsætte Begæring" (strl.bet. 1912 s. 286).

I strl.bet. 1917 § 259, stk. 2, i.f., blev det foreslået, at påtalen kunne bortfalde, når den forurettede begærede det.

Justitsministeriet oprettede, som nævnt ovenfor, den særlige statsadvokatur for økonomisk kriminalitet (SØK) i 1973. Ved bkg. nr. 648 af 20. december 1973 bestemte ministeren, at SØKs kompetence skulle omfatte sager om økonomiske forbrydelser for hele landet. I forbindelse med SØKs efterforskninger lægges der betydelig vægt på at få afklaret, om der i periferien findes en financier eller lignende (bagmand), og om advokater eller revisorer har været involverede i handlingsforløbet.

VIII. Det faktiske omfang

En hovedårsag til oprettelse af Statsadvokaturen for Særlig Økonomisk Kriminalitet var, at man ønskede en kraftigere forfølgning af ågersager. Efter sagens natur er det forholdsvis få meget store sager, der kan behandles af en så relativt lille myndighed som SØK. Rørbæk-Petersen (1976) har redegjort for de første 11 domfældelser; Ulla Høg (1980) for de næste år; og Jan Pedersen (1983) for 44 domme fra 1976 til 1982. I de første 3 år blev der rejst tiltale ved 17 anklageskrifter mod 22 personer og 3 selskaber; i de første 5 år blev der domfældt 58 personer. Tiltalerne omfattede gennemgående flere forhold, og kriminaliteten angik betydelige værdier. Høg konkluderer, at den overvejende del af sagerne er af en sådan art, at de aldrig ville være blevet rejst, hvis statsadvokaturen med dens særlige muligheder for at arbejde med meget tunge sager ikke havde eksisteret. Det er karakteristisk for en stor del af dommene, at de drejer sig om en række ensartede forhold, som har et systematisk præg. Hovedparten vedrører bedrageri, åger, groft skattesvig o.s.v. Jan Pedersens 44 domme indeholdt 81 tiltalepunkter for åger (§ 282) og 10 for udnyttelse af fordringer opstået ved åger (§ 300 c); 11 domme vedrørte hovedsagelig åger.

I nogle tilfælde har SØK gennemført en eller flere "leading case(s)"; derefter har lignende sager kunnet behandles i politikredsene; det gælder f.eks. nogle ågersager. Et indtryk af arbejdets fordeling fås af politiets årsberetninger. I 1977 behandlede SØK 155 ågerforhold; derefter ebbede de ud; i 1980-86 behandledes ikke ét. Dette kunne være udslag af, at åger nu – mere naturligt – blev behandlet af det almindelige politi (smh. Jan Pedersen s. 293). Nutidens statistik støtter dog ikke denne antagelse, jfr. nedenstående tabel.

Kriminalstatistikken for 1985 oplyser, at der var 1 domfældelse for § 282 og ingen for §§ 300 b og 300 c til højere straf end bøde; der var ingen bødeafgørelse efter § 282; det kan ikke ses, om der var bødeafgørelse for § 300 a og 300 b. I 1990 var der 1 domfældelse efter § 282 til højere straf end bøde; ingen efter §§ 300 b og 300 c; det er ikke muligt at se, om der har været bødeafgørelser efter de tre paragraffer.

Britta Kyvsgaard, Justitsministeriets Forskningskontor, har meddelt os følgende anmeldelsestal:

VIII. Det faktiske omfang

År	§ 282	§ 300 b	§ 300 c
1995	6		

2000	12		

2005	7		
2006	9		
2007	12	0	0
2008	9	0	0
2009			

Konklusionen må være, at enten er strafbar åger stort set forsvundet i samfundet, eller også kommer ågerforhold næsten aldrig til politiets kendskab. Der er nok grund til at tro, at mørketallet har en stor størrelse. Svage ofre opfatter næppe altid, at de er blevet udnyttet; de trykker sig måske for at fortælle andre om deres svaghed; desuden vil en politianmeldelse lukke for en kilde til fremtidige lån. I forarbejderne til de nuværende ågerbestemmelser omtaltes særligt "checklån"; efter etableringen af SØK gennemførtes som nævnt umiddelbart ovenfor en række straffesager. Disse sager "synes [efter SØKs opfattelse] at have medført, at denne form for virksomhed er ophørt" (Høg 1980 s. 305); med checkens begrænsede brug i dag, er det nok allerede af den grund fortsat rigtigt. Som det fremgår af bilaget til denne bog, er det åbenbart, at pengeudlånere i dag tager langt højere ÅOP end nogen, som man tidligere har været ude for. Det kan ikke være ukendt for SØK etc., så den yderst begrænsede brug af ågerbestemmelserne, skyldes – må man slutte – alene politiets og anklagemyndighedens manglende interesse for området.

I udlandet ses tilsvarende få sager. I norsk praksis er det "svært få" straffesager som fremmes efter ågerbestemmelsen; prisloven anvendes i stedet (Bratholm & Matningsdal 1995 s. 803); man har de sidste 60 år gennemsnitligt haft en sag hvert tredje år (Andorsen 2008 s. 481). I Tyskland påpeges, at betydningen af ågerbestemmelsen er ringe (Heinsius 1997 s. 1); 80 % af de dømte straffes for boligåger (Fischer 2008 s. 2117 f.). Derimod anvendes ågerbestemmelsen ofte i Schweiz (Ackermann 2008 s. 1175 f.).

Det er ikke alle sager, der færdiggøres inden for det kalenderår, som anmeldelsen indgives. Følgende sager er i statistikken registreret som vedrørende 2008:

- 1) En 19-årig mand (T1) blev dømt for fuldbyrdet åger ved at have modtaget i alt 73 tkr. ad en række gange og for forsøg på åger m.h.t. 22 tkr. over for O; hans 16-årige broder(?) (T2) blev dømt for forsøg på åger m.h.t. 20 tkr. over for samme. I anklageskriftet henvises til alle led i § 282, men dommen bruger udtrykket "udnyttede den svage [O]" – denne formulering synes videre end § 282's ordlyd. Retten forkastede T1s forklaring om, at det var lån. T1, forklarede i retten, at O ikke er "helt normal, men måske 80-85 % normal"; det fremgår af sagen, at O benytter den psykiatriske skadestue. O havde fortalt bankkassereren, at han blev truet; og det var banken, der ringede til politiet. Begge de tiltalte blev også straffet for tyveri og T2 for overtrædelse af færdselslovens § 56, T1 med 60 dages fængsel og T2 med samfundstjeneste. (Retten i Roskilde 4. december 2007).
- 2) En 50-årig førtidspensionist (T) var tiltalt for åger over for en tidligere nabo (O) på 91 år. Tiltalen gik ud på, at han havde udnyttet Os manglende indsigt og letsind til at opnå varekøb, telefonabonnement, kontokort m.v. til et samlet beløb på ca. 55 tkr. T forklarede, at de havde haft en række mellemværender, og at han betalte afdrag. Efter T opstod sagen, fordi Os rengøringsdame begyndte at blande sig. Os forklaring var meget usikker og præget af dårlig hukommelse. Efter begges forklaringer skyldtes nogle af transaktionerne, at T ikke kunne få lån og kredit, fordi han var registreret af Riber. Efter bevisførelsen nedlagde anklagemyndigheden påstand om frifindelse. (Retten i Randers 29. januar 2008).
- 3) 34-årig social- og sundhedshjælper (T) modtog smykker, sølvting m.m. til en værdi af mindst 150 tkr. som gave fra en person (O), som hun hjalp i dennes hjem. T beskrev selv O som "[m]entalt meget svingende, nog[le] gange åndsfrisk, andre gange forvirret – begyndende demens i lettere grad"; Ts overordnede karakteriserede O som "meget dement". Også i denne sag var anklageskriftet formuleret med alle led i gerningsindholdet, herunder både gave og misforhold mellem ydelserne. T blev af landsretten idømt 5 måneders fængsel betinget af samfundstjeneste i 80 timer. Der var dissens (3) for en kombinationsdom, hvor én måned skulle være ubetinget. Rettens begrundelse for straffastsættelsen var hendes personlige forhold, herunder et meget sygt barn. (Retten i Odense 18. juni 2008; Østre Landsrets dom af 17. september 2008).
- 4) 54-årig mand (T) havde udnyttet en 82-årig kvindes (O) begyndende demens og manglende indsigt om værdien af hendes

VIII. Det faktiske omfang

sommerhus til at købe det for 700 tkr. Det var vurderet til 1,45 mio. kr.; det blev umiddelbart efter sat til salg for 2,4 mio. kr. og solgt for 1,65 mio. kr. T var cand.jur. og direktør for et selskab, der handlede med ejendomme. "Henset til sagens særegne karakter og T's særdeles gode personlige forhold [sic], ..." idømtes T 10 mdr. fængsel betinget af samfundstjeneste i 200 timer. Erstatningskravet henvistes til civilt søgsmål. (UfR 2009.1678 Ø).

- 5) 77-årig kvinde, som var moder til T i nr. 4, blev sigtet for medvirken. Påtale blev opgivet efter rpl. § 721, stk. 1, nr. 2. (Københavns Politi 13. maj 2008).
- 6) 56-årig kvinde (T), der var social- og sundhedsassistent på et psykiatrisk plejehjem, havde ifølge anklageskriftet tilegnet sig mindst 60 tkr. fra en beboer (O). Efter det oplyste havde T i egen bil kørt O til frisør, museer og familiefester i sin egen bil. For det havde hun modtaget beløb på 1000 kr., 500 kr. og 200 kr. samt fået betalt bespisning og entreer. Retten fandt det ikke godtgjort, at det drejede sig om 60 tkr. og havde ikke grundlag for at lægge et andet samlet beløb til grund. Retten fandt det ikke godtgjort, at T uberettiget har modtaget gaver, misbrugt en offentlig stilling eller udnyttet Os manglende indsigt og afhængighedsforhold. Hun blev frifundet. (Retten i Helsingør, dom af 15. december 2008).

Endvidere nævnes den senest afsagte dom (Københavns Byret 7. maj 2010): Fh. 1 og 2: T1 havde til O1 udlånt 570 tkr. mod en månedlig rente på 20 % og 1,3 mio. kr. mod en månedlig rente på 10 %. Da lån og renterne kun blev (tilbage)betalt delvis, truede T1 med at klippe O1s fingre af, at "cutte" hånden af og at brække arme og ben; det er "sku sønd for din mor og søn i ålborg"; for dette blev han tiltalt for afpresning. For udlånet blev han dømt for åger, medens truslerne korrekt blev bedømt efter § 260 og ikke § 281 (det er samme berigelse). Lignende forhold i relation til O2-O6. Han oplyste selv i retten, at han havde lånt penge ud til 20-30 personer. T1 blev desuden straffet efter strl. § 229 og våbenbekendtgørelsen. T1 var tidligere ustraffet; det var en formildende omstændighed, at der gik næsten to år mellem efterforskningens slutning og fremsendelsen af anklageskriftet. Han blev straffet med 2 års fængsel. De betalte renter – i alt 897 tkr. – blev konfiskeret i deres helhed. Dommen er anket.

IX. Retspolitiske bemærkninger

A. Realitet og mangler i den civilretlige regulering

1. Indledning

I hvert fald i de tidlige kilder og overvejelser blev der fokuseret på en kreditaftales vederlag og forrentning. Dette har betydet, at de fleste overvejelser, om et forhold er omfattet af § 31, er gået på rentens størrelse. Allerede fra 1970'erne (således også i Ågerbetænkningen s. 26 f.) har man været klar over, at dette perspektiv er for kortsigtet og er blevet overhalet af markedsudviklingen, idet renten – typisk af konkurrencemæssige hensyn, der slår igennem i markedsføringen – ofte ligger på et “normalt” niveau i forhold til markedet, men hvor den reelle pris for lånet eller kreditten først kommer frem, hvis man i informationen inddrager gebyrer, tilbagebetalingsvilkår o.l. Derfor kom man ind på pligten til at oplyse den effektive rente. Dette begreb blev meget hurtigt afløst af begrebet *årlige omkostninger i procent (ÅOP)*, der stammer fra EF's forbrugerkreditdirektiv af 1987; det anses for at være mere informativt og dækkende, og dermed af betydning for vurderingen af lånets reelle karakter. På det generelle plan må det antages, at de årlige omkostninger i procent spiller en langt større rolle end selve rentesatsen (kreditrenten) ved bedømmelsen af de spørgsmål, som bl.a. aftalelovens § 31 rejser i dag. Mange af de lån, der udbydes i dag, er kendetegnet ved, at der er rentevilkår, der i sig selv ikke kan betegnes som åger, men hvor de øvrige vilkår rejser ågerspørgsmålet.

Da man i 1910'erne overvejede den kommende aftalelov, var hovedhensynene erhvervslivets tarv, kontraktfriheden samt beskyttelsen af parter, der aldrig ville/burde have indgået en aftale af den pågældende karakter. Emner som rådgivning (endsige oplysningsregler) var ukendte; raffineringen af de kreditretlige reguleringsmetoder og forbrugerbeskyttelsen kom først mange år senere.

2. Nærmere bedømmelse

a. Aftalelovens § 31

Aftalelovens § 31 fremstår som en bestemmelse, der er dømt til at føre en diskret tilværelse, navnlig da den ikke tager højde for den moderne kreditkultur.

Præmisserne var anderledes, da man gav bestemmelsen i 1917. På det tidspunkt var der kun få produkter (lån i bank eller sparekasse, kreditforeningslån eller pantelånere), men samtidig et "gråt marked". Folks låne- og forbrugsvaner var markant anderledes. Der var normalt kun én forsørger, og helt unge menneskers lånemuligheder var reelt ikke eksisterende (andet end hos pantelåneren). En del fik formentlig ikke tanken. Lovgiver var opmærksom på misbrugsmulighederne, når det gjaldt personer med dårlig økonomi, men de blev søgt lappet gennem navnlig § 31. I 1954 gennemførte man i afbetalingsloven en bestemmelse, der i dag er videreført i kreditaftalelovens § 22.

I 1917 var det afgørende, at en aftale var opnået ved utilbørlig udnyttelse af løftegiver. I udkast til aftaleloven tales om *undue influence*, der oversættes til "utilbørlig påvirkning". Der skulle foreligge et åbenbart misforhold. I Ågerudvalgets betænkning s. 24 henvises til, at man i sin tid (dog i strafferetlig henseende) havde ment, at åger "ikke bør antages at foreligge uden for de tilfælde, hvor misforholdet med hensyn til den opnåede ydelse er så væsentligt (åbenbart), at det står klart for enhver almindelig borger." Allerede her ses, at civilretten ikke er til meget hjælp.

I 1975, da ordlyden af § 31 blev ændret, var situationen ændret i den forstand, at der var kommet gang i det lånefinansierede forbrug. Stadig var produktudvalget begrænset, og det var navnlig husholdningerne (familierne), der lånte. Realkreditlån skulle anvendes til den faste ejendom, enten ved køb eller ved væsentlige ombygninger.

I vore dage er der opstået en kreditkultur med talrige nye lånemuligheder, langt flere udbydere, og lån og kredit udbydes aktivt og aggressivt i medierne. Realkreditlån kan fra 1993 optages uden betingelser for lånets anvendelse. Kreditoptagelsen via anvendelsen af kort er taget til i betydeligt omfang. I hvert fald i Sverige antages det som nævnt ovf., at den nyeste lånetype – sms-lån – fra kreditgivernes side er kalkuleret med sikre tab, hvad der forekommer ganske tankevækkende. Låneoptagelse er blevet en sorgløs aktivitet, der passer godt med det hurtige liv og tanker om, hvorfor man ikke skal have de samme goder som ens naboer.

b. Kundeforholdets regulering

Tanja Jørgensen og *Nina Dietz Legind* anfører s. 244, at reguleringen af de finansielle virksomheder hviler på ønsket om finansiel stabilitet og at bevare kundetillid. De udtaler, at det ikke kan undre, at "institutionssøjlen er mere udbygget og gennemreguleret i detaljer, medens kundesøjlen i mindre grad er reguleret." Denne iagttagelse er rigtig, men hvad der kan undre, er, hvor lidt kundesøjlen er reguleret.

Overordnet handler det om beskyttelse af grupper, der præsumptivt indtager en svagere position i forhold til (normalt) en erhvervsdrivende, i vor sammenhæng de finansielle virksomheder og dem, der ligner. Man har udbygget oplysningsregler og informationen, selv om man ved, at det ikke er det spørgsmål, der optager lånerkredsen mest, og man har ikke grebet ind over for den produktflom, der udbydes.

Det sørgelige ved udviklingen er, at nye initiativer hele tiden markedsføres som øget forbrugerbeskyttelse. Man vil ikke umyndiggøre danskerne – hvad der selvsagt er hensynsfuldt – men man vil heller ikke skære ind til benet.

c. Ågerelementet i § 31

Ågerdelen af aftalelovens § 31 har ikke fungeret, heller ikke efter ændringen i 1975. Det svarer til udviklingen i Norge og Sverige. Dette kan ikke tages til indtægt for, at bestemmelsen har haft en præventiv virkning civilretligt: (1) kriteriet i § 31 er for "skævt"/rammer ikke det rette, (2) taget på ordet ville bestemmelsen på debitorsiden omfatte ganske mange låntagere, og (3) samfundet har været (alt) for villig til at acceptere nye låneformer, bl.a. for på den måde at vise, at man er med på noderne i it-mæssig henseende. Det er eksempelvis tankevækkende, at Forbrugerombudsmanden i forbindelse med udstedelsen af retningslinjerne om sms-lån skriver:

"Det skal dog samtidig påpeges, at udnyttelsen af den teknologiske udvikling, herunder anvendelsen af fjernkommunikationsmidler som internettet og mobiltelefonen, fx til indgåelse af låneaftaler, giver långivere nye muligheder for udvikling og distribution af produkter og større tilgængelighed for forbrugerne, som alt andet lige må anses for et gode for såvel erhvervsdrivende som forbrugere.

SMS-lån har været kendt i de øvrige nordiske lande i flere år og har navnlig i Sverige og Finland givet anledning til forskellige initiativer fra forbrugermyndighedernes side, da der er en del problemer forbundet med denne lånetype.

Af samme grund ønsker Forbrugerombudsmanden som led i sit forebyggende tilsynsarbejde at være på forkant med udviklingen i forbindelse med denne lånetypes lancering på det danske marked.”

d. § 31's fremtid

Det er derfor spørgsmålet, om man vil fortsætte den nuværende tilstand, hvor aktiveringen af aftalelovens § 31 (og straffelovens § 282) afhænger enten af meget ihærdige kredittagere eller af ressourcerne hos de finansielle myndigheder, og hvor de må have in mente, at kriteriet i § 31 er kreditorvenligt.

Det ultimative (men ikke indiskutable, da der selvsagt bliver uenighed om grænserne) skridt blev ikke taget i april 2010, hvor et mindretal i Folketinget havde foreslået, at der blev indsat en ågergrænse i kreditaftaleloven i form af en maksimering af kreditrenten.

Det kan næppe forventes, at domstolene vil opbygge en praksis. *Børge Dahl* citerer i *Juristen* 1985 s. 62 *Ole Zacchis* undersøgelse fra 1978 om “meget høje afbetalingsrenter”: “... i 1972 blev der i automobilbranchen i gennemsnit opkrævet en afbetalingsrente på 22 pct. p.a., medens den i boligudstyersbranchen lå på 15 pct. p.a. og i radio- og TV-branchen på ikke mindre end 27 pct. p.a. Tages der hensyn til kontantrabatter m.v., bliver rentesatserne i de to sidste brancher sågar 20 og 30 pct. p.a. I betragtning af, at tab på de nødlidende kontrakter i alle disse brancher lå på omkring 1 pct. p.a., og at man på dette tidspunkt havde en udlånsrente i pengeinstitutterne på omkring 11 pct. p.a., er der oplagt tale om helt urimeligt høje afbetalingsrenter. ...”

Børge Dahl konkluderer, at “Domstolene synes hidtil at have lukket øjnene for dette misforhold og foretaget opgørelsen af mellemværendet i misligholdelsestilfælde m. v. på grundlag af den aftalte rente uden at gå ind i en urimelighedskontrol. Det turde være på høje tid, at domstolene på eget initiativ, særligt i udeblivelsessager og fogedsager, får bygget en praksis op, hvorefter der ikke i forbrugerforhold kan aftales en kreditrente, som er højere end et vist maksimum relateret til samfundets almindelige renteniveau, medmindre dette i det enkelte tilfælde godtgøres at være rimeligt begrundet i særlige forhold (et synspunkt, *Rosenmeier* har tilsluttet sig i *Advokaten* 1984 s. 118 f. og *Juristen* 1984 s. 136 f.).” *Rosenmeier* fulgte dette spørgsmål op i *Juristen* 1985 s. 305 f.

Der er to væsentlige spørgsmål. Det ene vedrører en lovmæssig renteågergrænse, og den vil utvivlsomt være til nytte, hvis man mener, at der problemer på kreditmarkedet. Det andet spørgsmål er lige så principielt: Regler om forbrugerbeskyttelse på pengeområdet kan være udmærket, men de følges – som nævnt af *Børge Dahl* – ikke op. Samfundet stiller ikke de nødvendige ressourcer til rådighed, når det gælder kontrollen med reglernes overholdelse.⁵¹ Allerede *Frederik Vinding Kruse* var inde på dette spørgsmål i U 1927 B s. 301 ff. i relation til den nye tinglysningslov. Han mente, at loven gav dommerne en øget prøvelsespligt, men i relation til "Svig, Proformaværk, urigtige og bristende Forudsætninger, den i Aftalelovens §§ 29, 31, 36 og 37 omtalte Tvang, Nød m. m." var der "ingensomhelst Prøvelsespligt." På civilrettens område har dette vist været fulgt lydigt. I forbindelse med ændringen af aftalelovens § 31 og gennemførelsen af § 36 i 1975 lovede regeringen at se nærmere på fogedretternes funktion. Man ville stille forslag om en mere aktiv holdning fra fogedernes side i form af en videregående officialvirksomhed; men man fornærmer vist ingen ved at antage, at det er op til den enkelte foged, og at travlheden i hverdagen som absolut hovedregel er til hinder for udøvelsen af en sådan luksus.

I Ågerbetænkningen s. 8 f. hedder det som nævnt ovf., at Dommerforeningen havde oplyst,

"at der jævnligt inkamineres sager om inkasso af pengefordringer, i hvis opgørelse der indgår renteposter af mistænkelig størrelsesorden. Retten undersøger, når sagsøgte udebliver, ex officio denne del af sagen. Kan sagsøgerens advokat ikke straks give oplysning om beregningsgrundlaget, vil resultatet næsten altid blive, at den dubiøse post frafaldes. Findes der dokumentation, forhandles spørgsmålet mundtligt mellem advokaten og dommeren. Advokaten vil som regel bøje sig for dommerens skøn om rentesatsens rimelighed.

Efter dommerforeningens opfattelse har de nuværende ågerregler utvivlsomt den præventive virkning, at ågerkarlene ikke tør indtale urimelige rentekrav ved domstolene eller, at advokater nægter at yde bistand til gennemførelse af sådanne krav."⁵²

51 Spørgsmålet om behandling ved klagenævn, eksempelvis Pengeinstitutankenævnet eller Realkreditankenævnet, falder uden for vort emne. Spørgsmålet har senest været oppe i forbindelse med forhandlingerne om kreditaftaleloven i foråret 2010.

52 *Ågerbetænkningen* s. 46 afsluttes med at gengive Dommerforeningens udtalelse af 30. august 1967 om, hvorvidt de nugældende regler om åger må anses for utilstrækkelige.

Efter vor bedømmelse er dette ikke tilfældet i dag. Fraset, at udsagnet forekommer at være noget optimistisk beskrevet, har vi ikke kunnet finde holdepunkter for dette skønmaleri. Sagt på en anden måde er der – i hvert fald i dag – ikke grund til at tro, at “ågerkarlene” viger tilbage, således som Dommerforeningen angiver i betænkningen, og der er lige så lidt grund til at tro på, at der ikke er villige advokater til at gennemføre sagerne.

e. Information

Uden at det kommer direkte frem, har flertallet i Folketinget (på ny) valgt informationssporet, d.v.s. at den rette vej antages at være oplysning og information. Efter vedtagelsen af kreditaftaleloven kan man med god ret sige *mere information*. Her er det spørgsmålet, om informationen når (eller kan forstås af) de grupper, der er særligt udsat for renter og andre vilkår i den øverste ende af de lån, der ydes.

Det synes ikke taget i betragtning, dels at ikke alle læser/kan forstå sådan information, dels at det er et “one size fits all-produkt” og – måske det mest principielle – dels at nogle produkter kun kan fås elektronisk. Det forekommer nærliggende, at informationssporet herved let bliver overset af låntager.

- Regler om førtidig indfrielse er givet udtryk for forbrugerbeskyttelse, men reglerne herom kan ikke antages at have betydning i ågermæssig henseende.
- Fortrydelsesret kan formentlig redde nogle personer, der har truffet en overilet beslutning, men det forudsætter, at fristen bliver lang.

f. § 36

Tilbage bliver urimelighedskorrektion i medfør af aftalelovens § 36. Af de grunde, der er nævnt ovf. i teksten, er den lettere at anvende, bl.a. fordi man slipper for de tunge kriterier, der er indeholdt i aftalelovens § 31, og – måske – fordi tærskelen er lavere i § 36 end i § 31. Ulempen

Det hedder som afslutning på udtalelsen, at “[h]vad særlig angår fogedsager, har man ingen erfaringer, der kan belyse, om de gældende regler om åger er tilstrækkelige.” – Det er vor tro, at man ville udtale det samme i dag, formentlig ledsaget af nogle bemærkninger om tilførelse af ressourcer.

er klart, at den ofte vil kræve retssag, men samtidig undergives man også den vilkårlighed, der er indbygget i bestemmelser à la § 36.⁵³

B. Ågerforbrydelsens retlige karakter

Det er systematisk interessant, at åger af den første straffelovskommission (strl.bet. 1912) blev set som en 'skadelig erhvervsvirksomhed', men at forbrydelsen siden da i Danmark er blevet betragtet som en 'berigelsesforbrydelse'. Som nævnt ovenfor har man i udlandet i en efterhånden ret lang periode skilt en række forbrydelser ud til særbehandling som 'corporate crimes', 'Wirtschaftskriminalität' etc. I Danmark har man hovedsagelig brugt begreberne 'økonomisk kriminalitet', 'erhvervskriminalitet' og 'virksomhedskriminalitet' i kriminologiske og kriminalpolitiske sammenhænge. I udlandet har synsmåden også påvirket den retlige bedømmelse. Grundopfattelsen er, at virksomheder ofte er ansvarlige for flere særligt grove og farlige forbrydelser end enkeltpersoner. Under disse kategorier – økonomisk kriminalitet m.m. – kan man finde forskellige typer af åger og ågerrelaterede lovovertrædelser, og det har ført til, at sådanne kontraheringer helt eller delvis henføres eller overføres til erhvervslovgivningen. I norsk ret har prislovgivningen således ganske fortrængt straffelovens ågerbestemmelse (Andersen 2008 s. 476). I tysk ret skelnes der mellem 'Individualwucher' (svarende til vort ågerbegreb) og 'Sozialwucher' (f.eks. misbrug af markedsdominans). I tysk teori foretager man sådanne analyser på grundlag af forbrydelsernes 'Rechtsgut'. (Se f.eks. Sickenberger 1985 s. 56 ff. og Heinsius 1997). Noget sådant kan ofte virke verdensfjernt for en nordisk jurist, men medfører ikke mindst, at analyserne bliver skarpere. I Norden har der i denne forbindelse også været forslag om at slække på de almindelige krav for at straffe, når lånet m.m. er ydet i næringsvirksomhed eller vanemæssigt for på den måde at ramme det grå lånemarked. Det kan f.eks. gennemføres derved, at gerningspersonen ikke nødvendigvis skal have haft forsæt, men også: "ej insåg men hade skälig anledning antaga" (Staafgård 1983). Umiddelbart kan skiftet i opfattelsen til 'økonomisk kriminalitet', ses som en vindication for de gamle synsmåder, 'skadelig erhvervsvirksomhed'. Der er dog

53 Se om erfaringerne på det familieretlige område Lennart Lynge Andersen og Svend Danielsen: Urimeligt stillede ægtefæller (2009).

blandt andet den væsentlige forskel fra datidens bedømmelse, at den type forbrydelser i nutiden anses for langt mere strafværdige, end de blev dengang. Det manifesterer sig klart i strafferammerne.

På den baggrund kan det måske virke lidt paradoksalt, at enkeltpersonsforbrydelser i Danmark typisk og fortsat straffes efter straffeloven med strenge straffe, medens virksomhedskriminalitet typisk straffes efter speciallove med forholdsvis mildere straffe. I dansk ret har klassifikationen som sådan ikke i nyere tid været anset for vigtig. Man ser dog også her en øget opmærksomhed på slige forbrydelser. Der ses endvidere en tilsvarende udvikling i forbindelse med placeringen af strafansvaret i virksomheder m.m. Der er i dansk – som i fremmed – ret gennemført ågerrelaterede kriminaliseringer i specialstrafferetten; men det er næppe heller bestemmelser, som anvendes i noget væsentligt omfang i praksis.

Det fremføres endvidere, at ågerbestemmelser ikke blot skal beskytte underlegne personer, men også føre til et sundt forretningsliv. Se således om Sverige (Holmqvist et al. s. 9:59): "Lagens uppgift bör anses vara att motarbeta transaktioner som inte hör hemma i ett sunt affärsliv." Med den snævre bestemmelse af åger og den forsvindende anvendelse af speciallovsreglerne i dansk ret, er det dog vanskeligt at tro, at erhvervslivet overhovedet påvirkes mærkbart af straffetruslen.

C. Civilrettens og kriminalrettens indbyrdes forhold

Det antages i almindelighed, at brug af strafansvar skal være *ultima ratio*. Og det gælder ganske særligt med hensyn til frihedsstraf. Heri ligger indirekte, at strafansvar ikke bør pålægges for handlinger, som er civilretligt lovmedholdelige. Det anses i strafferetten for en "selvfølge" (Palle Bo Madsen 1977 s. 412). Civilretten kan således være kongruent med strafferetten eller må dække et videre område.

I Sverige er det modsatte tilfældet på dette område:

"I 9:5 BrB [den svenske kriminallov] straffbelägges fall där missförhållande råder ... i något större utsträckning än misförhållandet är ogiltighetsgrund enligt 31 § avtalslagen. Lagrådet fann detta otillfredsställande. Departementschefen medgav att anmärkningen var riktig, men

tillmätte den inte sådan vikt att den borde hindra att den föreslagne lagtexten antogs.” (Holmqvist et al. s. 9:57).

Konsekvensen er, at en person i et retslokale kan blive idømt straf for en aftale, som han umiddelbart efter i et andet retslokale kan kræve opfyldt af medkontrahenten.

Spørgsmålet har også været fremme i dansk ret. I bemærkningerne til lovforslaget til de nuværende ågerbestemmelser i straffeloven (L 156 1973-74 (2.) FT A sp. 2607, L 15 1974-75 FT A sp. 508, L 42 1974-75 (2.) FT A sp. 790) fremsætter Justitsministeriet en principiel udtalelse: “Efter justitsministeriets opfattelse bør der være identitet mellem formuleringen af den civilretlige og den strafferetlige ågerbestemmelse.” Udtalelsen strider mod en anden ellers almindeligt accepterede kriminalpolitiske grundsætning, hvorefter straffebestemmelser om muligt kun bør omfatte den grovere del af de forhold, som også kan reguleres civilretligt. Justitsministeriets principielle udtalelse bruges som argument for at udvide aftalelovens § 31, således at denne kommer til at svare til straffelovens § 282. Eftersom det strafferetlige område ikke blot afgrænses af § 282, men også af § 300 b, opnår man imidlertid ikke på den måde den kongruens, som ministeriet påstår.

En tro på, at straffelovgivningen har stor betydning på dette område, ville formentlig være uholdbar, allerede fordi – som Straffelovrådet udtrykker det (1974 s. 28):

“Det er på det nærmeste umuligt at beskrive i en lovtekst, hvad der gør handlinger på disse ... områder strafværdig[e], bl.a. fordi mange af disse handlinger kan ligge meget nær ved normale og dagligdags dispositioner ...”

Eller som Preben Wilhjelms (VS, FT 1974-75 sp. 5686) lidt mindre diplomatisk udtrykker dette:

“... at det under vores samfundssystem i virkeligheden er en smule kunstigt at prøve at skelne mellem lovlig og ulovlig økonomisk kriminalitet.”

D. De væsentligste konklusioner

Den juridiske gennemgang af reglerne om åger og lignende har klart vist, at der ikke er en ønskelig og klar struktur, hverken inden for civilretten eller inden for strafferetten. Derfor er der selvfølgelig heller ingen ønskelig koordinering af de civilretlige og de strafferetlige regler. Gennemgangen af den stort set manglende retspraksis viser endvidere, at det eksisterende regelværk ikke fungerer, for så vidt som det alt for sjældent anvendes på tilfælde, hvor det kunne og efter vor opfattelse burde bruges.

I virkeligheden falder tilfældene af åger og ågerlignende forhold i to forskellige kategorier, som på mange måder er ganske forskellige.

Den første kategori udgøres af låneforhold og kreditkøb med ublu ÅOP; tænk f.eks. på sms-lån med ÅOP på over 1 mio. Den anden kategori er handler mellem parter, hvor den ene part groft udnytter den anden; tænk f.eks. på den ansatte på et plejehjem, som køber et hus af en af patienterne for halv pris. Medens man i den første gruppe af tilfælde kan fastsætte en skarp grænse baseret alene på ÅOP, må man i den anden kategori anvende mere vage kriterier som misbrug og udnyttelse.

Den første kategori reguleres mest naturligt i kreditaftaleloven. Det er ikke muligt at have samme grænse for alle lån. Især er der stor forskel på helt kortvarige lån og længerevarende lån. Som nævnt ovenfor fremgår det af Forbrugerombudsmandens hjemmeside, at der udbydes kortvarige lån med en ÅOP på over 1 mio.

Den lovfæstede morarente er ifølge rentelovens § 5, stk. 1, en årlig rente, der svarer til den af Nationalbanken fastsatte referencesats med et tillæg på 7 procentpoint. På den baggrund foreslår vi en regel, hvorefter langvarige lån, forstået som lån med en løbetid på mere end 3 måneder maksimalt må tillægges ÅOP på morarentesatsen med et tillæg af (yderligere) 7 procentpoint. For kortvarige lån fastsættes den højest tilladte ÅOP til det dobbelte af den tilladte morarente med et tillæg af 14 procentpoint. En af flere konsekvenser heraf vil være en stærkt tiltrængt sanering af det eksisterende sms-lånemarked.

Hvis man ser på låneforholdet fra låntagerens side, er det naturligt at inddrage offentlige gebyrer, f.eks. tinglysningsafgifter, i beregningen af ÅOP. Hvis man ser på låneforholdet fra långivers side, er det naturligt at udelade sådanne gebyrer fra beregningen. Vi er tilbøjelige til i denne forbindelse at tilslutte os långiversynspunktet.

Overtrædelse af disse regler skal medføre (svag) ugyldighed og mulighed for bødestraf. For grove eller erhvervsmæssige overtrædelser en mulighed for frihedsstraf op til 1½ år.

For særligt grove tilfælde bør der være en højere strafferamme i straffeloven ad modum § 299 a om markedsføringsforbrydelser og § 299 b om immaterialretsforbrydelser, d.v.s. en øvre strafferamme på 6 år for overtrædelser under særligt skærpende omtændigheder.

I alle tilfældene skal der være straffehjemmel for juridiske personer.

Kreditaftalelovens regel vil qua dens karakter af *lex specialis* fortrænge de almindelige regler i strl. §§ 282 og 300 b.

Den almene, anden kategori er i dag især reguleret af aftl. §§ 31 og 36 og strl. §§ 282 og 300 b. Disse bestemmelser kan groft sammenfattes således:

	Medkontrahenten	Handlingen	Aftalen
Aftl. § 31	Svag person	Udnyttelse	Væsentligt misforhold
Aftl. § 36	Alle	Enhver	Urimelig
Strl. § 282	Svag person	Udnyttelse	Væsentligt misforhold
Strl. § 300 b	Underlegen person	Benytte	Utilbørlig

Der er således – som tilsigtet af lovgivningsmagten – parallelitet mellem ugyldighedsgrunden i aftl. § 31 og straffehjemmelen i strl. § 282. Formålet med dem er at modvirke og reagere på særligt forkastelige retshandlinger. På dette område kunne der være grund til at overveje flere ændringer, f.eks. om der fortsat skal være kongruens mellem dem, men det kan ikke anses for presserende.

Aftl. § 36 og strl. § 300 b dækker mindre forkastelige handlinger end henholdsvis aftl. § 31 og strl. § 282. De er ikke kordinerede, hvad der rejser spørgsmålet, om de burde være det, og i så fald i hvilken retning. Besvarelsen af dette spørgsmål forudsætter en afklaring af, hvilke forhold man gerne ser inddraget under dem. § 300 b stiller større krav end aftl. § 31; dette er i overensstemmelse med det almindelige kriminalpolitiske princip, hvorefter straffebestemmelser – om muligt – kun bør omfatte den grovere del af de civilretlige retsbrud. Så vidt ses, er det ikke de pågældende bestemmelsers formulering, der trænger til at blive ændret, men myndighedernes modvilje mod at bruge de eksisterende hjemler.

Det store og klare behov for ændringer er i kategori 1.

Forkortelser

A	Afdeling A
AfR	<i>Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse</i>
AA	<i>Anklagemyndighedens årsberetning</i>
B	Afdeling B
bet.	betænkning
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGHSt	Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen
bkg.	bekendtgørelse
DDO	<i>Den Danske Ordbog</i> . København 2003-2005
DL	<i>Kong Christian Den Femtis Danske Lov</i> af 1683
ET	<i>Erhvervsjuridisk Tidsskrift</i>
FT	<i>Folketingstidende</i> eller Folketinget
H	Højesterets dom
J	<i>Juristen</i>
JA	<i>Juridisk Arkiv</i>
JD	<i>Juristens Domssamling</i>
JT	<i>Juridisk Tidsskrift</i>
Karnov	<i>Karnovs Lovsamling</i>
Komm. strl. I	Vagn Greve, Asbjørn Jensen, Poul Dahl Jensen & Gorm Toftegaard Nielsen: <i>Kommenteret straffelov. Almindelig del</i> . 9. udg. København 2009
Komm. strl. II	Vagn Greve, Asbjørn Jensen, Poul Dahl Jensen & Gorm Toftegaard Nielsen: <i>Kommenteret straffelov. Speciel del</i> . 9. udg. København 2008
l.	lov
L	lovforslag
lbkg.	lovbekendtgørelse
MEDD	<i>Meddelelser</i> udgivet af Landsforeningen for beskikkede advokater
NJA	<i>Nytt juridiskt arkiv</i>
ODS	<i>Ordbog over det danske Sprog</i> . København 1918-1956
rf	rättsfall
rpl.	retsplejeloven
RT	<i>Rigsdagstidende</i>

Forkortelser

SKM	<i>Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge.</i> Kristiania 1896
strl.	straffeloven
strl.bet. 1912	<i>Betænkning afgiven af Kommissionen nedsat til at foretage et Gennemsyn af den almindelige borgerlige Straffelovgivning.</i> København 1912
strl.bet. 1917	<i>Carl Torp: Betænkning angaaende de af den under 11. August 1905 nedsatte Straffelovskommission udarbejdede Forslag indeholdende Udkast til Love vedrørende den borgerlige Straffelovgivning med Motiver.</i> København 1917
strl.bet. 1923	<i>Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen af 9. November 1917.</i> København 1923
SvJT	<i>Svensk Juristtidning</i>
sv.t.	svarende til i nutidens pengeværdi efter Danmarks Statistiks prisberegner
T	tiltalte
T:BB	<i>Tidsskrift for Bolig- og Byggeret</i>
TfK	<i>Tidsskrift for Kriminalret</i>
tkr.	1000 kr.
U	<i>Ugeskrift for Retsvæsen</i>
VLD	Vestre Landsrets dom
VLT	<i>Vestre Landsrets Tidende</i>
Ø	Østre Landsrets dom

Litteratur

- Jürg-Beat Ackermann: Unerfarenheits-Wucher als neuartiges Wirtschaftsdelikt. Ulrich Sieber et al. (Hrsg.): *Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht – Dogmatik, Rechtsvergleich, Rechtstatsachen*. Festschrift für Klaus Tiedemann. München 2008. S. 1163 ff.
- T. Algreen-Ussing: *Haandbog i den danske Kriminalret*. I. Deel. 3. udg. København 1841.
- Ernst Andersen: *Middelalderens renteforbud*. Papirdoktrin eller realitet? København 1975.
- Mads Bryde Andersen: *Grundlæggende aftaleret*. 3. udg. København 2008.
- Kjell V. Andorsen: *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*. Oslo 2008.
- “Bagmands-rapporten: Kendte navne i centrum” og “Straftrussel uden væsentlig præventiv effekt på bagmænd”, unavngivne artikler i *Berlingske Tidende* 3. maj 1973.
- Hilmar Baunsgaard: Kampen mod bagmændene kræver selvdisciplin. *Berlingske Tidende* 7. maj 1973.
- Jeremy Bentham: *Defence of Usury; Shewing the Impolicy of the Present Legal Restraints on the Terms of Pecuniary Bargains In a Series of Letters to a Friend To Which is Added A Letter to Adam Smith, Esq; LL.D. On the Discouragements opposed by the above Restraints to the Progress of Inventive Industry*. 1787.
- Betænkning afgiven af Kommissionen nedsat til at foretage et Gennemsyn af den almindelige borgerlige Straffelovgivning*. København 1912.
- Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen af 9. November 1917*. København 1923.
- Betænkning I vedrørende foranstaltninger til hindring af udnyttelse af boligmangel*. Nr. 409. København 1966.
- Betænkning angående en ny konkurrencelov*. Nr. 416. København 1966.
- Betænkning II vedrørende foranstaltninger til hindring af udnyttelse af boligmangel*. Nr. 432. København 1966.
- Betænkning om åger*. Nr. 604. København 1971.
- Betænkning om udlæg og udpantning*. Nr. 634. København 1971.
- Straffelovrådets udtalelse om økonomisk kriminalitet*. [København] 1974.
- Betænkning om køb på kredit*. Nr. 839. København 1978.

- Betænkning om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet.* Nr. 1066. København 1986.
- Udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten. Hæleri og anden efterfølgende virksomhed.* Betænkning nr. 1371. København 1999.
- Betænkning om renteloven.* Nr. 1161. København 1989.
- Betænkning om gennemførelse af forbrugerkreditdirektivet.* Nr. 1509. København 2009.
- Peter Blok: Reform af reglerne om kredittøb. *Juristen* 1980 s. 1 ff.
- Frederik Christian Bornemann: *Forelæsninger over den danske Criminalrets specielle Deel.* Kjøbenhavn 1864.
- Anders Bratholm & Magnus Matningsdal (Red.): *Straffeloven med kommentarer. Anden del. Forbrydelser.* Oslo 1995.
- Christian Brorson: *Forsøg til den anden Bogs Fortolkning...* I. Bind. Kiøbenhavn 1801.
- — —: *Forsøg til den femte Bogs Fortolkning...* II. Bind. Kiøbenhavn 1794.
- BRÅ PM 1983:1. Se under Göran Staafgård.
- Ulf Cervin: *Ocker som civilrättslig företeelse.* Lund 1984.
- Børge Dahl: Kredittøbslov og Kredittøbslitteratur. *Juristen* 1985 s. 55 ff.
- Troels Dahlerup: Bidrag til Rentespørgsmaalets Historie i dansk Senmiddelalder og Reformationstid.
- Svend Danielsen: *Værgemålsloven.* København 2006.
- Svend Ellehøj et al. (Red.): *Festskrift til Astrid Friis på halvfjerdsårsdagen 1. august 1963.* København 1963. S. 47 ff.
- Ib Dalgas Rasmusen: Om for- og bagmænd. *Informations kronik* 17. maj 1973.
- Inger Dübeck: *Købekoner og konkurrence.* Studier over myndigheds- og erhvervsrettens udvikling med stadigt henblik på kvinders historiske retsstilling. København 1978.
- W.E. v. Eyben: Straffeloven – forbryderens frihedsbrev. *Politikens kronik* 8. maj 1973.
- Thomas Fischer: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze.* 55. Auflage. München 2008.
- Forbrugerkommissionens betænkning III. Forbrugerens retsstilling og retsbeskyttelse.* Nr. 738. København 1975.
- Johan Giertsen: *Avtaler.* Bergen 2006.
- Bernhard Gomard: Er trusel om ikke at opfylde en aftale ulovlig tvang. *Ugeskrift for Retsvæsen* 1954 B s. 65 ff.
- — —: Rimelighed og god skik. Boel Flodgren m.fl. (Red.): *Avtalslagen 90 år.* Stockholm 2005. S. 205 ff.
- Bernhard Gomard m.fl.: *Almindelig kontraktsret.* 3. udg. København 2009.

Litteratur

- C. Goos: *Forelæsninger over Den danske Strafferets specielle Del*. København 1887.
- – –: *Den danske Strafferets specielle Del*. II. Del. København 1895.
- Lars Gorton: [Anmeldelse af] Philip R. Wood: *The Law and Practice of International Finance*. Series Vol. 7. *Juridisk Tidsskrift* 2007-08 s. 165 ff.
- Vagn Greve: *Kriminalitet i erhvervslivet*. Forelæsninger over økonomisk kriminalitet. København 1989.
- – –: *Det strafferetlige ansvar*. 2. udg. København 2004.
- Vagn Greve, Asbjørn Jensen, Poul Dahl Jensen & Gorm Toftegaard Nielsen: *Kommenteret straffelov. Almindelig del*. 9. udg. København 2009.
- – –: *Kommenteret straffelov. Speciel del*. 9. udg. København 2008. [§ 282 er kommenteret af Vagn Greve og §§ 300 b og 300 c af Gorm Toftegaard Nielsen].
- Beth Grothe Nielsen: Vildfarelser i strafferetten. *Ugeskrift for Retsvæsen* 1978 B s. 152 ff.
- Kurt Grönfors m.fl.: *Avtalslagen*. 3. udg. Stockholm 1995.
- Detlev Heinsius: *Das Rechtsgut des Wuchers*. Zur Auslegung des § 302 a StGB. Frankfurt a.M. 1997.
- Andreas Hohendorf: *Das Individualwucherstrafrecht nach dem ersten Gesetz zur Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität von 1976*. Berlin 1982.
- Benedikte Holberg m.fl.: *Forbrugeraftaleloven*. København 2006.
- Ludvig Holberg: *Almindelig Kirke-Historie Fra Christendommens første Begyndelse Til Lutheri Reformation ...* Tom. I. København 1738.
- – –: *Jødiske Historie Fra Maccabæernes souveraine Regimente indtil denne Tid*. Tom. II. København 1742.
- Lena Holmqvist, Madeleine Leijonhufvud, Per Ole Träskman & Suzanne Wennberg: *Brottsbalken. En kommentar*. Stockholm. [Løbende ajourført].
- Jo Hov & Alf Petter Høgberg: *Alminnelig avtalerett*. Oslo 2009.
- Stephan Hurwitz: *Den danske kriminalret. Speciel del*. København 1955.
- – –: *Den danske kriminalret. Almindelig del*. 4. udg. ved Knud Waaben. København 1971.
- Ulla Høg: Statsadvokaturen for særlig økonomisk kriminalitet. Jørgen Jepsen (Red.): *Økonomisk kriminalitet*. København 1980. S. 298 ff.
- P. Høyrup: [Kommentar til] U.f.R. 1973 p. 50. *Ugeskrift for Retsvæsen* 1973 B s. 187 ff.
- Thorbjörn Ingvarsson: Lån i telefonen – dags att reglera? *Juridisk Tidsskrift* 2009-10 s. 384 ff.
- Interest and Usury, Consumer Credit – Corpus juris secundem ...* USA 2005.
- Stig Iuul: *Kong Christian den Femtes Danske Lov af 15. April 1683*. København 1949.

- Nils Jareborg: *Brodden. Andra häftet. Förmögenhetsbrodden*. 2. uppl. Stockholm 1986.
- Jørgen Jepsen: Wirtschaftskriminalität in Dänemark – Soziale Macht und die Definition von Kriminalität. Karlhans Liebl (Hrsg.): *Internationale Forschungsergebnisse auf dem Gebiet der Wirtschaftskriminalität*. Pfaffenweiler 1987. S. 218 ff.
- Henrik Juul: Kreditvurdering og boligrådgivning – to sider af samme sag? Lennart Lynge Andersen (Red.): *Kapitalmarked og kunderelationer – hilssener til Lars Gorton*. København 2007. S. 82 ff.
- Stig Jørgensen: *Kontraktsret*. 1. bind. København 1971.
- – –: *Foreløbig redegørelse om formuerettens generalklausuler*. København 1974.
- Tanja Jørgensen & Nina Dietz Legind: Fremtidsperspektiver på kreditrettens område. Lennart Lynge Andersen (red.): *Videregående kreditret*. København 2008. S. 243 ff.
- Michael Kistrup, Peter Møgelvang-Hansen & Lars Lindenchrone Petersen: *Fogedsager*. 4. udg. København 2009.
- Thomas C. Knierim: Zivil- und verwaltungsrechtliche Akzessorietät der Vermögensdelikte im Kreditwesen. Heinz Schöch et al. (Hrsg.): *Strafverteidigung, Revision und die Gesamten Strafrechtswissenschaften. Festschrift für Günter Widmaier*. Köln 2008. S. 617 ff.
- Oluf H. Krabbe: *Borgerlig Straffelov af 15. April 1930 udgivet med Kommentarer under Medvirkning af Carl Rastig*. 4. Udg. København 1947.
- Bertold Krässig: *Wucher und Ausbeutung im ausländischen Strafrecht*. Darstellende und rechtsvergleichende Behandlung. Freiburg i.Br. 1954. [Manuskript i Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, Freiburg i.Br.; bibliotekskode: Deutschland A 45/300].
- Lars Bo Langsted: *Rådgivning II – det strafferetlige medvirkensansvar*. København 2007.
- Heinrich Lehmann: *Wucher und Wucherbekämpfung im Krieg und Frieden*. Leipzig 1917.
- Julius Lassen: *Haandbog i Obligationsretten*. Almindelig Del. 2. udg. København 1908.
- – –: *Almindelig Del*. 3. Udg. København 1917-20.
- Lasse Lund Madsen: *Strafbar medvirken i erhvervsforhold*. København 2008.
- Michael Lunn & Christian Trønning: Ændring af borgerlig straffelov, aftaleloven m.v. (Bekæmpelse af skadelig økonomisk virksomhed m.v.). *Juristen og Økonomen* 1975 s. 288 ff.
- Martin Luther: *Von den Jüden und iren Lügen*. 1543. [Oversat til dansk i 1938: "Jøderne og deres Løgne". Genudgivet af Danmarks NationalSocialistiske Ungdom i 1972].

Litteratur

- Lennart Lyngé Andersen: *Lov om kreditaftaler med kommentarer*. 3. udg. København 2001.
- -: Forbrugerkredit – regulering? National eller europæisk regulering? Niels Fenger m.fl. (Red.): *Festskrift til Claus Gulmann*. København 2006. S. 12 ff.
- -: *Aftaleloven med kommentarer*. 5. udg. København 2008.
- - (red.): *Videregående kreditret*. København 2008.
- Lennart Lyngé Andersen & Henrik Juul: Et mere loyalt og gennemsigtigt rådgivningsbegreb i den finansielle sektor? Lennart Lyngé Andersen (Red.): *8 perspektiver på finansiell rådgivning*. København 2005. S. 7 ff.
- Lennart Lyngé Andersen & Palle Bo Madsen: *Aftaler og mellemænd*. 5. udg. København 2006.
- Lennart Lyngé Andersen & Svend Danielsen: *Urimeligt stillede ægtefæller – samspillet mellem familieret og aftaleret*. København 2009.
- Palle Bo Madsen: Den positive retsvildfarelses strafbarhed. "Vildfarelsesforsæt". *Ugeskrift for Retsvæsen* 1977 B s. 407 ff.
- Hermann Mannheim: *Criminal Justice and Social Reconstruction*. London 1946.
- Claes Martinson: Lån i telefon – dags att hantera vad vi har? *Svensk Jurist-tidning* 2010 s. 245 ff.
- Henning Matzen & Johannes Timm: *Haandbog i den danske Kirkeret*. København 1891.
- Finn Meilby & Ulla Høg: Bekæmpelsen i praksis af økonomisk kriminalitet i Danmark. *Lov og Rett* 1984 s. 198 ff.
- Kjell Åke Modéer: "God affär" eller "brottslig gärning". Om tillkomsten av 1901 års lag om ocker. Per-Edwin Wallén et al. (Red.): *Festskrift till Hans Thornstedt*. Stockholm 1983. S. 519 ff.
- Peter Møgelvang-Hansen: *Privat kaution for banklån – kautionsproblemer og beskyttelse*. Nord 1995:40.
- Max Neumann: *Geschichte des Wuchers in Deutschland bis zur Begründung der heutigen Zinsengesetze*. Halle 1865.
- Thøger Nielsen: Danske Lov i nutidsbelysning. *Juristen* 1949 s. 230 ff.
- Lars Nordskov Nielsen: *Redegørelse vedrørende dansk lovgivning om konfiskation*. København [1959].
- Christen Osterssøn Weylle: *Glossarium juridicum danico-norvegicum*. 2. udg. Kiøbenhaffn 1652.
- Jan Pedersen: Domme om særlig økonomisk kriminalitet. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 1983 s. 284 ff.
- Bernhard Pelke: *Die strafrechtliche Bedeutung der Merkmale "Übel" und "Vorteil" zur Abgrenzung der Nötigungsdelikte von den Bestechungsdelikten und dem Wucher*. München 1990.

- Jan Ramberg & Christina Ramberg: *Allmän avtalsrätt*. 8. udg. Stockholm 2010.
- Hans Rosenmeier: Anmeldelse af Mogens Munch: Renteloven med kommentarer. *Juristen* 1985 s. 305 ff.
- N. [Arnold Rothenborg]: Åger, renter og ågerrenter. *Advokatbladet* 1971 s. 185 f.
- Klaus Rühle: *Das Wucherverbot – effektiver Schutz des Verbrauchers vor überhöhten Preisen?* Berlin 1978.
- Jens Røn: Åger – § 282. Jørn Vestergaard et al.: *Strafferet. Forbrydelser og andre strafbare forhold*. København 2009.
- Ole Rørbæk-Petersen: Redegørelse for antallet og arten samt resultatet i de sager, der har været behandlet i statsadvokaturen for særlig økonomisk kriminalitet. *Anklagemyndighedens Årsberetning* 1976 s. 7 ff.
- Peter Rørdam: Fra bedrageriets grænseområde. *Ugeskrift for Retsvæsen* 1963 B s. 41 ff.
- Henrik Sachs: Det nye danske Straffelovsforslag. 28. Kapitel: Berigelsesforbrydelserne. *Nordisk Tidsskrift for Strafferet* 1925 s. 124 ff.
- Renate Schauer: *Grenzen der Preisgestaltungsfreiheit im Strafrecht*. Eine Untersuchung zum Verhältnis von Wucher und Betrug. München 1989.
- Kjeld Seehusen: Ny betænkning om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet. *Revisorbladet* 1986 nr. 4 s. 12 ff.
- Markus Sickenberger: *Wucher als Wirtschaftsstraftat*. Eine dogmatisch-empirische Untersuchung. Freiburg i.Br. 1985.
- SOU 1983:50 *Översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrott utom gäldenärsbrott*.
- P. Spleth: Angående udkastet til en ny formueretlig generalklausul. *Ugeskrift for Retsvæsen* 1974 B s. 245 ff.
- Göran Staafgård: *Ocker*. BRÅ PM 1983:1. Stockholm.
- Straffelovrådet: Se også ovenfor under Betænkninger.
- Straffelovrådets udtalelse om økonomisk kriminalitet*. 1974.
- E.G. Strøbech: En Aagersag vedrørende Pengelaan. *Juristen* 1935 s. 7 ff.
- Edwin H. Sutherland: White-Collar Criminality. *American Sociological Review* 1940 s. 1 ff.
- – –: *White Collar Crime*. New York 1949.
- Ditlev Tamm (Red.): *Danske og Norske Lov i 300 år*. København 1983.
- Jacob Tingskov & Claudia Sønderskov Jørgensen: Rykkergebyrer – Husmandskost eller overflødighedshorn? *Ugeskrift for Retsvæsen* 2000 B s. 174 ff.
- Gorm Toftegaard Nielsen: Spekulation i ejerlejligheder lettes. *Politikens kronik* 5. oktober 1979.

Litteratur

- – –: Om at lære strafferet og/eller begreber. *Ugeskrift for Retsvæsen* 1990 s. 329 ff.
- – –: *Strafferet I. Ansvarret*. 2. udg. København 2004.
- Carl Torp: *Bidrag til Læren om Berigelsesforbrydelserne*. København 1909.
- – –: *Betænkning angaaende de af den under 11. August 1905 nedsatte Straffelovskommission udarbejdede Forslag indeholdende Udkast til Love vedrørende den borgerlige Straffelovgivning med Motiver*. København 1917.
- Udkast til Lov om Aftaler og andre Retshandler paa Formuerettens Omraade*. København 1914
- Henry Ussing: *Enkelte kontrakter*. 2. Udg. København 1946.
- – –: *Aftaler paa Formuerettens Omraade*. 1. Udg., København 1931, 2. Udg., København 1945, 3. Udg., København 1950.
- [Frederik] Vinding Kruse: Om Tinglysningsdommerens Prøvelsespligt. *Ugeskrift for Retsvæsen* 1927 B s. 301 ff.
- Knud Waaben: *Det kriminelle forsæt*. København 1957.
- – –: *Strafferettens almindelige del. I. Ansvarslæren*. 4. udg. København 1997.
- – –: *Strafferettens specielle del*. 5. udg. København 1999.
- Anders Sandøe Ørsted: [Anmeldelse af] Juridiske Samlinger. *Juridisk Tidsskrift* XV:2 1829 s. 165 ff.
- – –: *Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed*. V. Bind. København 1831.
- – –: *Af mit Livs og min Tids Historie*. I. Bind. København 1851.

Bilag I

Mybanker.dk A/S
Amaliegade 36
1256 København K

Telefon: + 45 70 20 72 32
Fax: + 45 70 20 72 33
Site: www.mybanker.dk
Email: info@mybanker.dk
CVR. nr. 30504496
Bank: Reg.nr. : 3361
Konto: 3361-009843

8. maj 2010

ÅOP-niveauet hos danske långivere

Indhold:

1. SMS-lån – sammenligning.
2. Bevilget/Ubevilget overtræk på lønkonto/lønkredit i et pengeinstitut.
 - 2.1. Bevilget overtræk i 14 dage.
 - 2.2. Ubevilget i 14 dage (med og uden rykkergebyr).
 - 2.3. Bevilget overtræk i 3 mdr.
 - 2.4. Ubevilget overtræk i 3 mdr. (med og uden rykkergebyrer).
3. Forbrugslån/hurtiglån (uden sikkerhed) på 8.000 kr. /1 år og 30.000 kr. /3 år.
 - 3.1. 8.000 kr. over 1 år – ranglistet efter laveste ÅOP.
 - 3.2. 8.000 kr. over 1 år – ranglistet efter højeste ÅOP.
 - 3.3. 30.000 kr. over 3 år – ranglistet efter laveste ÅOP.
 - 3.4. 30.000 kr. over 3 år – ranglistet efter højeste ÅOP.
 - 3.5. Gebyroversigt – gebyrer i beregningen af ÅOP.

1. SMS-lån – sammenligning

SMS-lån tilbydes med vidt forskellige løbetider og lånestørrelser. For at kunne sammenligne de forskellige långiverses ÅOP-satser, er der for SMS-lån, der tilbydes over maksimalt 30 dages løbetid, også i skemaet nedenfor indsat SMS-lån ved 14 og 15 dages løbetid. Ligesom der for SMS-lån med en maksimal løbetid over 15 dage også kan ses ÅOP ved 14 dages løbetid. Herved ses den reelt meget store forskel i ÅOP,

Bilag I

hvis et SMS lån indfries efter blot 14 dages løbetid. Hvis et SMS-lån ydes over maksimalt 15 dages løbetid, er der ingen beregning af ÅOP for 30 dages løbetid. Årsagen til den meget store forskel i ÅOP ved 14 dages og 15 dages løbetid skyldes, at der er 26,07 x 14 dages perioder på et år (i et ikke-skudår), mens der kun er 24,33 x 15 dages perioder på et år (i et ikke-skudår). De 2 ekstra perioder på et år kan således – afhængigt af omkostningerne ved SMS-lånet – medføre en nærmest fordobling af ÅOP for blot en enkelt dags kortere løbetid.

Ser man på de respektive hjemmesider, hvor der tilbydes SMS-lån, så indregnes der sjældent ansøgningsgebyret via SMS i ÅOP, ligesom Snuplan.com, Udgifterlan.com og Pengetrae.com slet ikke viser ÅOP for deres låneberegningseksempler.

I beregningen nedenfor er et evt. ansøgningsgebyr via SMS medtaget i ÅOP, mens et evt. gebyr for selve det at sende en SMS ikke er medtaget i beregningen. Ser man på de respektive hjemmesider, så er der flere af SMS-låns udbyderne, der ikke indregner deres ansøgningsgebyr via SMS i ÅOP.

Långiversite SMS-lån 1) Pr. 08.05.2010	Låne- behov (i hånden)	An- søg- ning via SMS	Opret- telses- gebyr i be- regning	Løbetid 14 dage	Løbe- tid 15 dage	Løbe- tid 30 dage	Tilbyder kun lån over		
ÅOP før skat 1)							14 da- ge	15 da- ge	30 da- ge
Ferratum.dk	1.000 kr.	0 kr.	250 kr.	33.518,8	22.711,0	1.410,3	–	–	X
SMSkviklan. dk 2)	1.000 kr.	25 kr.	14 og 15 dage: 270 kr. 30 dage: 300 kr.	84.434,4	53.838,4	2.968,7	–	X	X
Cash1970.dk	1.000 kr.	0 kr.	300 kr.	93.368,7	59.140,9	2.333,9	–	–	X
Folkia.dk	1.000 kr.	0 kr.	300 kr.	93.368,7	59.140,9	2.333,9	–	–	X
Mobillan.dk	1.000 kr.	25 kr.	300 kr.	153.482,8	94.071,5	2.968,7	–	–	X
Snuplan.com	1.000 kr.	30 kr.	491 kr.	5.602.231,4	2.702.681,1	–	–	X	–
Udgifterlan. com	1.000 kr.	30 kr.	491 kr.	5.602.231,4	2.702.681,1	–	–	X	–
Pengetrae. com	1.000 kr.	30 kr.	491 kr.	5.602.231,4	2.702.681,1	–	–	X	–

Långiversite SMS-lån 1)	Lånebehov (i hånden)	Ansøgning via SMS	Opretelsesgebyr i beregning	Løbetid 14 dage	Løbetid 15 dage	Løbetid 30 dage	Tilbyder kun lån over		
ÅOP før skat 1)							14 dage	30 dage	
Folkia.dk	2.000 kr.	0 kr.	450 kr.	19.753,3	13.852,3	1.081,2	–		X
SMSkviklan.dk 2)	2.000 kr.	25 kr.	14 og 15 dage: 410 kr. 30 dage: 450 kr.	16.816,0	11.915,6	1.236,5	–		X
Ferratum.dk	2.000 kr.	0 kr.	500 kr.	33.518,8	22.711,0	1.410,3	–		X
Cash1970.dk	2.000 kr.	0 kr.	500 kr.	33.518,8	22.711,0	1.410,3	–		X
Mobillan.dk	2.000 kr.	25 kr.	450 kr.	25.769,4	17.762,1	1.236,5	–		X
Snuplan.com	2.000 kr.	30 kr.	919 kr.	2.493.405,1	1.269.566,2	–	–		–
Udgifterlan.com	2.000 kr.	30 kr.	919 kr.	2.493.405,1	1.269.566,2	–	–		–
Pengetrae.com	2.000 kr.	30 kr.	919 kr.	2.493.405,1	1.269.566,2	–	–		–

Långiversite SMS-lån 1)	Lånebehov (i hånden)	Ansøgning via SMS	Opretelsesgebyr i beregning	Løbetid 14 dage	Løbetid 15 dage	Løbetid 30 dage	Tilbyder kun lån over		
ÅOP før skat 1)							14 dage	15 dage	30 dage
Folkia.dk	3.000 kr.	0 kr.	450 kr.	11.497,6	8.347,8	819,1	–	–	X
SMSkviklan.dk 2)	3.000 kr.	25 kr.	14 og 15 dage: 550 kr. 30 dage: 600 kr.	9.570,8	7.030,2	899,9	–	X	X
Ferratum.dk	3.000 kr.	0 kr.	750 kr.	33.518,8	22.711,0	1.410,3	–	–	X
Cash1970.dk	Tilbyder ikke 3.000 kr.								
Mobillan.dk	3.000 kr.	25 kr.	600 kr.	13.790,8	9.897,2	899,9	–	–	X
Snuplan.com	3.000 kr.	30 kr.	1.474 kr.	3.990.248,4	1.969.040,8	–	–	X	–
Udgifterlan.com	3.000 kr.	30 kr.	1.474 kr.	3.990.248,4	1.969.040,8	–	–	X	–
Pengetrae.com	3.000 kr.	30 kr.	1.474 kr.	3.990.248,4	1.969.040,8	–	–	X	–

1. I beregningen af ÅOP indgår evt. gebyr for ansøgning via SMS. I beregningen af ÅOP betales evt. gebyr for ansøgning via SMS og oprettelsesgebyret bagud på udløbstidspunktet for lånet. I beregningen af ÅOP består renteåret af 365 dage. I et skudår vil ÅOP-satserne således være markant højere, når man regner med 366 dage.
2. På hjemmesiden står der, at der pr. 9. februar 2010 ikke pt. tilbydes lån, men lånet er alligevel medtaget i skemaet, idet der måske åbnes op for ny-udlån igen.

2. Bevilget/Ubevilget overtræk på lønkonto/lønkredit i et pengeinstitut

Ser man på resultatet af ÅOP i skemaet nedenfor, så kan ÅOP for et lille overtræk i en kortvarig periode blive ganske astronomisk. Tankevækkende er det, at et ubevilget overtræk gerne er billigere end et bevilget overtræk.

Det er i øvrigt stort set ingen pengeinstitutter, der skilter med deres overtræksrente samt deres oprettelsesgebyr for et bevilget/ubevilget overtræk. Således vil der kunne være pengeinstitutter, der har en langt højere ÅOP end de pengeinstitutter, der oplistet nedenfor.

De nedennævnte pengeinstitutter har alle som rentekonvention "faktisk/faktisk antal dage" i løbet af et rentear. Men anvender et pengeinstitut "faktisk/360 dage", så vil ÅOP blive højere. Det er i øvrigt nærmest en sjældenhed, at pengeinstitutterne på deres hjemmesider fortæller om deres rentekonvention. Men man kan ikke udregne ÅOP korrekt, hvis man ikke kender rentekonventionen. Netop da rentebeløbet vil være forskelligt afhængigt af rentekonventionen.

Der er sammenlignet på samme lånestørrelse og løbetid, idet man ellers ikke kan sammenligne ÅOP.

Nedenfor ses skemaerne for overtræk på 2.000 kr. på lønkonto/lønkredit:

- 2.1. Bevilget overtræk i 14 dage
- 2.2. Ubevilget i 14 dage (med og uden rykkergebyr)
- 2.3. Bevilget overtræk i 3 mdr.
- 2.4. Ubevilget overtræk i 3 mdr. (med og uden rykkergebyrer)

2.1. Bevilget overtræk på 2.000 kr. i 14 dage på lønkonto/lønkredit

Bevilget overtræk	Produkt-navn	Overtrækkets størrelse (oprettelsesgebyr fratrækkes)	Løbetid	Bevilget overtræk			Oprettelsesgebyr (forud)	ÅOP før skat
				Pålydende rente pr. år		Rente-tillæg %point		
Pengeinstitut 1)				Lav sats i %	Høj sats i %			
Pr. 08.05.2010								
Lyske Bank	Totalkonto med/uden kredit	2.000 kr.	14 dage	19,5	19,5	–	150 kr.	827,1
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kassekredit	2.000 kr.	14 dage	7,75	–	–	200 kr.	1.584,9
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kassekredit	2.000 kr.	14 dage	–	14,5	–	200 kr.	1.702,0
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	14 dage	8,25		2,00	250 kr.	3.500,5
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	14 dage		14,50	2,00	250 kr.	3.731,5
Sydbank	Privatkonto og Kassekredit	2.000 kr.	14 dage	7,00	–	2,00	250 kr.	3.455,9
Sydbank	Privatkonto og Kassekredit	2.000 kr.	14 dage	–	14,75	2,00	250 kr.	3.741,0
Spar Nord Bank	Spar Nord Lønkonto og Kredit	2.000 kr.	14 dage	9,85	–	2,00	350 kr.	16.528,9
Spar Nord Bank	Spar Nord Lønkonto og Kredit	2.000 kr.	14 dage	–	17,35	7,00	350 kr.	19.105,5

1. Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o.lign. For alle produkterne gælder, at renten tilskrives hvert kvartal. I beregningen af ÅOP består renteåret af 365 dage. I et skudår vil ÅOP således være markant højere, når renteåret er på 366 dage.

2.2. Ubevilget overtræk på 2.000 kr. i 14 dage på lønkonto/lønkredit (med og uden rykkergebyr)

Pengeinstitut 1) Pr. 08.05.2010	Produkt- navn	Over- trækkets størrelse (oprettel- sesgebyr fratræk- kes)	Løbetid	Ubevilget overtræk		ÅOP før skat		
				Pålydende rente pr. år Lav sats i%	Høj sats i%	Rente- tillæg %-point	Uden rykker- gebyr	Med 1 rykker- gebyr (på 100 kr.) 2)
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kasse- kredit	2.000 kr.	14 dage	7,75	–	–	8,00	284,1
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kasse- kredit	2.000 kr.	14 dage	–	14,5	–	15,6	309,5
Sydbank	Kassekredit	2.000 kr.	14 dage	7,00	–	6,00	13,8	303,7
Sydbank	Kassekredit	2.000 kr.	14 dage	–	14,75	6,00	23,0	334,4
Sydbank	Privatkonto	2.000 kr.	14 dage	14,75	14,75	6,00	23,0	334,9
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	14 dage	8,25	–	8,00	–	316,3
Diva Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	14 dage	–	14,50	8,00	–	341,7
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	14 dage	8,25	–	8,00	17,6	–
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	14 dage	–	14,50	8,00	25,1	–
Jyske Bank	Totalkonto med/uden kredit	2.000 kr.	14 dage	25,25	25,25	–	28,6	353,3
Spar Nord Bank	Spar Nord Lønkonto og Kredit	2.000 kr.	14 dage	26,60	26,60	–	30,3	359,1

1. Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o.lign. For alle produkterne gælder, at renten tilskrives hvert kvartal. I beregningen af ÅOP består renteåret af 365 dage. I et skudår vil ÅOP således være markant højere, når renteåret er på 366 dage.
2. I beregningen af ÅOP med 1 rykkergebyr, betales rykkergebyret (bagudbetalt) ved overtrækkets udløb.

2.3. Bevilget overtræk på 2.000 kr. i 3 mdr. på lønkonto/lønkredit

Pengeinstitut 1) Pr. 08.05.2010	Produkt- navn	Over- trækkets størrelse (oprettel- sesgebyr fratræk- kes)	Løbetid	Bevilget overtræk			Opret- telses- gebyr (forud)	ÅOP før skat
				Pålydende rente pr. år		Rente- tillæg %-point		
				Lav sats i %	Høj sats i %			
Jyske Bank	Totalkonto med/ uden kredit	2.000 kr.	3 mdr.	19,50	19,50	—	150 kr.	65,2
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kassekredit	2.000 kr.	3 mdr.	7,75	—	—	200 kr.	64,6
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kassekredit	2.000 kr.	3 mdr.	—	14,5	—	200 kr.	75,7
Sydbank	Privatkonto og Kassekredit	2.000 kr.	3 mdr.	7,00	—	2,00	250 kr.	86,5
Sydbank	Privatkonto og Kassekredit	2.000 kr.	3 mdr.	—	14,75	2,00	250 kr.	101,0
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	8,25	—	2,00	250 kr.	88,8
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	—	14,50	2,00	250 kr.	100,5
Spar Nord Bank	Spar Nord Løn- konto og Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	9,85	—	2,00	350 kr.	137,9
Spar Nord Bank	Spar Nord Løn- konto og Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	—	17,35	7,00	350 kr.	173,4

1. Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o.lign. For alle produkterne gælder, at renten tilskrives hvert kvartal. I beregningen af ÅOP antages det, at kreditten optages dagen efter en rentetilskrivningsdato samt at renteåret består af 12 lige store lange måneder.

2.4. Ubevilget overtræk på 2.000 kr. i 3 mdr. på lønkonto/lønkredit (med og uden rykkergebyrer)

Pengeinstitut 1) Pr. 08.05.2010	Produkt- navn	Over- trækkets størrelse (oprettel- sesgebyr fratrækkes)	Løbetid	Ubevilget overtræk		ÅOP før skat		
				Pålydende rente pr. år	Rente- tillæg %-point	Uden ryk- ker- gebyr	Med 3 rykker- gebyrer (pr. stk. 100 kr.) 2)	
				Lav sats i %	Høj sats i %			
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kasse- kredit	2.000 kr.	3 mdr.	7,75	–	–	8,0	87,6
Lån & Spar Bank	Lønkonto og Kasse- kredit	2.000 kr.	3 mdr.	–	14,5	–	15,3	99,2
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	8,25	–	8,00	–	102,3
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	–	14,50	8,00	–	113,7
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	8,25	–	8,00	17,3	–
Diba Bank	Privat Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	–	14,50	8,00	24,5	–
Jyske Bank	Totalkonto med/uden kredit	2.000 kr.	3 mdr.	25,25	25,25	–	27,7	118,8
Spar Nord Bank	Spar Nord Lønkonto og Kredit	2.000 kr.	3 mdr.	26,60	26,60	–	29,4	121,4
Sydbank	Kassekredit	2.000 kr.	3 mdr.	7,00	–	6,00	13,6	96,6
Sydbank	Kassekredit	2.000 kr.	3 mdr.	–	14,75	6,00	22,4	110,5
Sydbank	Privatkonto	2.000 kr.	3 mdr.	14,75	14,75	6,00	22,4	110,5

1. Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o.lign. For alle produkterne gælder, at renten tilskrives hvert kvartal. I beregningen af ÅOP antages det, at kreditten optages dagen efter en rentetilskrivningsdato samt at rentetåret består af 12 lige store lange måneder.
2. I beregningen af ÅOP med 3 rykkergebyrer, tillægges ethvert af rykkergebyrerne restgælden ultimo måneden og betales samlet ved udløb af overtrækket.

3. Forbrugslån/hurtiglån (uden sikkerhed) på 8.000 kr. /1 år og 30.000 kr. /3 år

For hurtiglånsudbydere er der også medtaget 2 hurtiglånsudbyderes kreditter (FDB og LO), idet det er antaget, at kunden får kreditten og påbegynder afviklingen med det samme på samme måde som et forbrugslån. Herved kan ÅOP på en kredit og forbrugslån sammenlignes.

For mange pengeinstitutter gælder, at deres gebyrliste ikke er særligt oplysende, og ofte er de meget uigennemskuelige. Flere undlader helt at skilte med der gebyrer for lån. Som det fremgår nedenfor er visse af pengeinstitutternes ÅOP ret høj, men når pengeinstituttet oplyser om en gebyrstørrelse i deres gebyrliste, så må man antage, at gebyrreglen også gælder for små lånestørrelser.

I skemaerne nedenfor anvender GE Money Bank som rentekonvention for et rentear "faktisk/360 dage". Alle øvrige långivere anvender "faktisk/faktisk antal dage". Det er i øvrigt nærmest en sjældenhed, at man kan finde oplysning om rentekonventionen på de forskellige finansieringsselskabers og pengeinstitutters sites. Men man kan ikke udregne ÅOP korrekt, hvis man ikke kender rentekonventionen. Hvis et pengeinstitut har en pålydende rente på f.eks. 9 %, der tilskrives hvert kvartal, så skal der i beregningen af ÅOP for den nominelle årlige rente (eff. rente) som rentekonvention indgå 1) ved "faktisk/faktisk antal dage": 9,308 %, 2) ved "faktisk/360 dage": 9,442 % (ikke-skudår) og 9,469 % (skudår).

Beregningerne nedenfor er foretaget ved billigste udbetalings- og tilbagebetalingsmåde. For nogle af långiverne udløses der gerne et ekstra gebyr, hvis der betales med et indbetalingskort (typisk 25 kr. – 29 kr. pr. stk.). Herved vil ÅOP blive langt højere. Der er i skemaerne sammenlignet på samme lånestørrelse og løbetid, idet man ellers ikke kan sammenligne ÅOP.

3.1. 8.000 kr. over 1 år – ranglistet efter laveste ÅOP

Lånets størrelse 8.000 kr. over 1 år	Produktnavn	Pålydende rente pr. år		Renten tilskrives pr.	Kreditomkostninger i alt før skat (Se gebyroversigt pkt. 3.5. nedenfor)		ÅOP før skat 1)	
		Lav sats i %	Høj sats i %		Lav sats	Høj sats	Lav sats	Høj sats
Långiver 1) Pr. 8. maj 2010								
Spks. Thy	Forbrugslån	6,50	15,25	Kvartal	283 kr.	1.827 kr.	6,7	57,2
Spks. for Nr. Nebel og Omegn	Lån	7,95	7,95	Kvartal	346 kr.	346 kr.	8,2	8,2
Nørresundby Bank	Forbrugslån	8,25	15,75	Kvartal	359 kr.	2.489 kr.	8,5	92,7
Spks. i Skals	Forbrugslån	9,00	14,75	Kvartal	392 kr.	1.645 kr.	9,3	49,5
Ringkjøbing Land- bobank	Forbrugslån	9,50	13,00	Kvartal	554 kr.	1.908 kr.	13,5	62,1
Kreditbanken	Forbrugslån	6,00	15,25	Kvartal	561 kr.	967 kr.	14,0	24,9
FDB 2)	Medlems- og betalingskort (køb i butik i DK)	16,85	16,85	Måned	628 kr.	628 kr.	15,1	15,1
LO 3)	LO Plus Guld- kort (køb i butik i DK)	17,04	17,04	Måned	635 kr.	635 kr.	15,3	15,3
LånLet	Lånlet 100	7,80	22,80	Måned	890 kr.	1.570 kr.	22,8	42,2
GE Money Bank	Privatlån	8,95	18,95	Måned	979 kr.	1.437 kr.	25,6	38,8
Morsø Bank	Forbrugslån	6,75	17,25	Kvartal	1.294 kr.	1.755 kr.	37,8	53,2
Sparxpres 4)	Privatlån	22,56	22,56	Måned	1.411 kr.	1.411 kr.	38,0	38,0
Minilån.dk 5)	Lån	18,50	18,50	Måned	1.417 kr.	1.417 kr.	39,3	39,3
HerogNulaan.dk 6)	Her & Nu Lån	21,332	21,332	Måned	1.635 kr.	1.635 kr.	44,7	44,7
Onkelbob.dk 4)	Privatlån	21,00	21,00	Måned	1.639 kr.	1.639 kr.	44,9	44,9
Ekspres Bank	Ekspres Lån	15,99	15,99	Måned	1.710 kr.	1.710 kr.	48,5	48,5
LånLet	Lånlet 50	19,80	19,80	Måned	1.716 kr.	1.716 kr.	48,7	48,7
Handelsbanken	Privatudlån	8,25	14,50	Kvartal	2.309 kr.	2.584 kr.	87,2	100,0
Sparekassen Sjæl- land	Øvrige lån	11,50	16,25	Kvartal	2.852 kr.	3.061 kr.	123,3	135,1
Lån & Spar Bank	Privatlån	7,75	14,50	Kvartal	2.837 kr.	3.134 kr.	126,8	144,2

1) Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o. lign. Dog kan LO Plus Guld kort kun erhverves af medlemmer af LO. I beregningen af ÅOP er det antaget, at lånet (kreditten for FDB og LO) optages dagen efter en rentetilskrivningsdato samt at rentebæret består af 12 lige lange måneder. Der forudsættes billigste udbetalings- og tilbagebetalingsmåde i beregningen af ÅOP.

2) EnterCard står bag kortet. FDB Medlems- og kreditkort er altid med rentefrihed i 22-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

3) EnterCard står bag kortet. LO Plus Guld kort er altid med rentefrihed i 20-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

4) Sparbank står bag.

5) Ekspres Bank står bag.

6) Ikano Banken står bag.

3.2. 8.000 kr. over 1 år – ranglistet efter højeste ÅOP

Lånets størrelse 8.000 kr. over 1 år	Produkt navn	Pålydende rente pr. år		Renten tilskri- ves pr.	Kreditomkostnin- ger i alt før skat (Se gebyroversigt pkt. 3.5. nedenfor)		ÅOP før skat 1)	
		Lav sats i %	Høj sats i %		Lav sats	Høj sats	Lav sats	Høj sats
Långiver 1) Pr. 8. maj 2010								
Spks. for Nr. Ne- bel og Omegn	Lån	7,95	7,95	Kvartal	346 kr.	346 kr.	8,2	8,2
FDB 2)	Medlems- og betalingskort (køb i butik i DK)	16,85	16,85	Måned	628 kr.	628 kr.	15,1	15,1
LO 3)	LO Plus Guld kort (køb i butik i DK)	17,04	17,04	Måned	635 kr.	635 kr.	15,3	15,3
Kreditbanken	Forbrugslån	6,00	15,25	Kvartal	561 kr.	967 kr.	14,0	24,9
Sparxpres 4)	Privatlån	22,56	22,56	Måned	1.411 kr.	1.411 kr.	38,0	38,0
GE Money Bank	Privatlån	8,95	18,95	Måned	979 kr.	1.437 kr.	25,6	38,8
Minilån.dk 5)	Lån	18,50	18,50	Måned	1.417 kr.	1.417 kr.	39,3	39,3
LånLet	Lånlet 100	7,80	22,80	Måned	890 kr.	1.570 kr.	22,8	42,2
HerogNulaan. dk 6)	Her & Nu Lån	21,332	21,332	Måned	1.635 kr.	1.635 kr.	44,7	44,7
Onkelbob.dk 4)	Privatlån	21,00	21,00	Måned	1.639 kr.	1.639 kr.	44,9	44,9
Ekspres Bank	Ekspres Lån	15,99	15,99	Måned	1.710 kr.	1.710 kr.	48,5	48,5
LånLet	Lånlet 50	19,80	19,80	Måned	1.716 kr.	1.716 kr.	48,7	48,7
Spks. i Skals	Forbrugslån	9,00	14,75	Kvartal	392 kr.	1.645 kr.	9,3	49,5
Morsø Bank	Forbrugslån	6,75	17,25	Kvartal	1.294 kr.	1.755 kr.	37,8	53,2
Spks. Thy	Forbrugslån	6,50	15,25	Kvartal	283 kr.	1.827 kr.	6,7	57,2
Ringkjøbing Landbobank	Forbrugslån	9,50	13,00	Kvartal	554 kr.	1.908 kr.	13,5	62,1
Nørresundby Bank	Forbrugslån	8,25	15,75	Kvartal	359 kr.	2.489 kr.	8,5	92,7
Handelsbanken	Privatudlån	8,25	14,50	Kvartal	2.309 kr.	2.584 kr.	87,2	100,0
Sparekassen Sjæl- land	Øvrige lån	11,50	16,25	Kvartal	2.852 kr.	3.061 kr.	123,3	135,1
Lån & Spar Bank	Privatlån	7,75	14,50	Kvartal	2.837 kr.	3.134 kr.	126,8	144,2

1) Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o. lign. Dog kan LO Plus Guld kort kun erhverves af medlemmer af LO. I beregningen af ÅOP er det antaget, at lånet (kredit for FDB og LO) optages dagen efter en rentetilskrivningsdato samt at renteåret består af 12 lige lange måneder. Der forudsættes billigste udbetalings- og tilbagebetalingsmåde i beregningen af ÅOP.

2) EnterCard står bag kortet. FDB Medlems- og kreditkort er altid med rentefrihed i 22-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

3) EnterCard står bag kortet. LO Plus Guld kort er altid med rentefrihed i 20-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

4) Sparbank står bag.

5) Ekspres Bank står bag.

6) Ikano Banken står bag.

3.3. 30.000 kr. over 3 år – ranglistet efter laveste ÅOP

Lånets størrelse 30.000 kr. over 3 år	Produkt navn	Pålydende rente pr. år		Renten tilskri- ves pr.	Kreditomkostninger i alt før skat (Se gebyroversigt pkt. 3.5. nedenfor)		ÅOP før skat 1)	
		Lav sats i %	Høj sats i %		Lav sats	Høj sats	Lav sats	Høj sats
Långiver 1) Pr. 8. maj 2010								
Spks. Thy	Forbrugslån	6,50	15,25	Kvartal	3.083 kr.	9.053 kr.	6,7	20,7
Kreditbanken	Forbrugslån	6,00	15,25	Kvartal	3.441 kr.	8.066 kr.	7,6	17,8
Spks. for Nr. Nebel og Omegn	Lån	7,95	7,95	Kvartal	3.791 kr.	3.791 kr.	8,2	8,2
Nørresundby Bank	Forbrugslån	8,25	15,75	Kvartal	3.939 kr.	9.502 kr.	8,5	21,9
Morsø Bank	Forbrugslån	6,75	17,25	Kvartal	4.805 kr.	10.104 kr.	11,0	23,1
Ringkjøbing Land- bobank	Forbrugslån	9,50	13,00	Kvartal	5.082 kr.	8.040 kr.	11,2	18,4
Spks. i Skals	Forbrugslån	9,00	14,75	Kvartal	5.309 kr.	8.209 kr.	11,9	18,4
LånLet	Lånlet 100	7,80	22,80	Måned	5.618 kr.	13.568 kr.	12,6	30,6
GE Money Bank	Privatlån	8,95	18,95	Måned	5.795 kr.	11.119 kr.	12,9	24,8
Handelsbanken	Privatudlån	8,25	14,50	Kvartal	5.889 kr.	9.031 kr.	13,6	20,9
Lån & Spar Bank	Privatlån	7,75	14,50	Kvartal	6.193 kr.	9.581 kr.	14,6	22,6
FDB 2)	Medlems- og betalingskort (køb i butik i DK)	16,85	16,85	Måned	7.892 kr.	7.892 kr.	17,1	17,1
LO 3)	LO Plus Guld- kort (køb i butik i DK)	17,04	17,04	Måned	7.987 kr.	7.987 kr.	17,3	17,3
Sparekassen Sjæl- land	Øvrige lån	11,5	16,25	Kvartal	7.906 kr.	10.334 kr.	18,5	24,3
Ekspres Bank	Ekspres Lån	15,99	15,99	Måned	11.410 kr.	11.410 kr.	26,7	26,7
Minilån.dk 5)	Lån	18,50	18,50	Måned	11.538 kr.	11.538 kr.	27,0	27,0
Sparxpres 4)	Privatlån	22,56	22,56	Måned	12.988 kr.	12.988 kr.	29,6	29,6
Onkelbob.dk 4)	Privatlån	21,00	21,00	Måned	13.018 kr.	13.018 kr.	29,7	29,7
HerogNulaan.dk 6)	Her & Nu Lån	21,332	21,332	Måned	13.202 kr.	13.202 kr.	30,1	30,1
LånLet	Lånlet 50	19,80	19,80	Måned	12.969 kr.	12.969 kr.	30,4	30,4

1) Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o. lign. Dog kan LO Plus Guld kort kun erhverves af medlemmer af LO. I beregningen af ÅOP er det antaget, at lånet (kreditten for FDB og LO) optages dagen efter en rentetilskrivningsdato samt at rentelåret består af 12 lige lange måneder. Der forudsættes billigste udbetalings- og tilbagebetalingsmåde i beregningen af ÅOP.

2) EnterCard står bag kortet. FDB Medlems- og kreditkort er altid med rentefrihed i 22-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

3) EnterCard står bag kortet. LO Plus Guld kort er altid med rentefrihed i 20-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

4) Sparbank står bag.

5) Ekspres Bank står bag.

6) Ikano Banken står bag.

3.4. 30.000 kr. over 3 år – ranglistet efter højeste ÅOP

Lånets størrelse 30.000 kr. over 3 år	Produkt navn	Pålydende rente pr. år		Renten tilskrives pr.	Kreditomkostninger i alt før skat (Se gebyroversigt pkt. 3.5. nedenfor)		ÅOP før skat 1)	
		Lav sats i %	Høj sats i %		Lav sats	Høj sats	Lav sats	Høj sats
Långiver 1) Pr. 8. maj 2010								
Spks. for Nr. Nebel og Omegn	Lån	7,95	7,95	Kvartal	3.791 kr.	3.791 kr.	8,2	8,2
FDB 2)	Medlems- og betalingskort (køb i butik i DK)	16,85	16,85	Måned	7.892 kr.	7.892 kr.	17,1	17,1
LO 3)	LO Plus Guld- kort (køb i butik i DK)	17,04	17,04	Måned	7.987 kr.	7.987 kr.	17,3	17,3
Kreditbanken	Forbrugslån	6,00	15,25	Kvartal	3.441 kr.	8.066 kr.	7,6	17,8
Ringkjøbing Land- bobank	Forbrugslån	9,50	13,00	Kvartal	5.082 kr.	8.040 kr.	11,2	18,4
Spks. i Skals	Forbrugslån	9,00	14,75	Kvartal	5.309 kr.	8.209 kr.	11,9	18,4
Spks. Thy	Forbrugslån	6,50	15,25	Kvartal	3.083 kr.	9.053 kr.	6,7	20,7
Handelsbanken	Privatlån	8,25	14,50	Kvartal	5.889 kr.	9.031 kr.	13,6	20,9
Nørresundby Bank	Forbrugslån	8,25	15,75	Kvartal	3.939 kr.	9.502 kr.	8,5	21,9
Lån & Spar Bank	Privatlån	7,75	14,50	Kvartal	6.193 kr.	9.581 kr.	14,6	22,6
Morsø Bank	Forbrugslån	6,75	17,25	Kvartal	4.805 kr.	10.104 kr.	11,0	23,1
Sparekassen Sjæl- land	Øvrige lån	11,5	16,25	Kvartal	7.906 kr.	10.334 kr.	18,5	24,3
GE Money Bank	Privatlån	8,95	18,95	Måned	5.795 kr.	11.119 kr.	12,9	24,8
Ekspres Bank	Ekspres Lån	15,99	15,99	Måned	11.410 kr.	11.410 kr.	26,7	26,7
Minilån.dk 5)	Lån	18,50	18,50	Måned	11.538 kr.	11.538 kr.	27,0	27,0
Sparxpres 4)	Privatlån	22,56	22,56	Måned	12.988 kr.	12.988 kr.	29,6	29,6
Onkelbob.dk 4)	Privatlån	21,00	21,00	Måned	13.018 kr.	13.018 kr.	29,7	29,7
HerogNulaan.dk 6)	Her & Nu Lån	21,332	21,332	Måned	13.202 kr.	13.202 kr.	30,1	30,1
LånLet	Lånlet 50	19,80	19,80	Måned	12.969 kr.	12.969 kr.	30,4	30,4
LånLet	Lånlet 100	7,80	22,80	Måned	5.618 kr.	13.568 kr.	12,6	30,6

1) Alm. privatkundeprodukter, hvor der ikke stilles krav om alder, køb af diverse tillægsydelser, aktier, helkundeforhold o. lign. Dog kan LO Plus Guld kort kun erhverves af medlemmer af LO. I beregningen af ÅOP er det antaget, at lånet (kredit for FDB og LO Plus) optages dagen efter en rentetilskrivningsdato samt at renteåret består af 12 lige lange måneder. Der forudsættes billigste udbetalings- og tilbagebetalingsmåde i beregningen af ÅOP.

2) EnterCard står bag kortet. FDB Medlems- og kreditkort er altid med rentefrihed i 22-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

3) EnterCard står bag kortet. LO Plus Guld kort er altid med rentefrihed i 20-52 dage. I beregningen af ÅOP er antaget 1 måneds rentefrihed.

4) Sparbank står bag.

5) Ekspres Bank står bag.

6) Ikano Banken står bag.

3.5. Gebyroversigt – gebyrer i beregningen af ÅOP

Følgende gebyrstruktur gælder for skemaerne i pkt. 3.1. – 3.4.

Långiver 1) Pr. 8. maj 2010	Produkt-navn	Oprettelsesgebyrer	Løbende gebyrer pr. måned
Ekspres Bank	Ekspres Lån	For lån på udbetalt beløb 5.000 kr. – 40.000 kr.: 8 % af udbetalt beløb, min. 500 kr.	Kontogebyr: 19 kr. Betaling v/BS: 15 kr.
FDB	Medlems- og beta-lingskort	0 kr.	0 kr.
GE Money Bank	Privatlån	3 % af udbetalt beløb, min. 400 kr.	Betaling v/BS: 15 kr.
Handelsbanken	Privatudlån	1,5 % af lånet, min. 750 kr. + 1.250 kr. (fast).	
HerogNulaan.dk	Her & Nu Lån	5 % af udbetalt beløb, min. 350 kr.	Betaling v/BS: 25 kr.
Kreditbanken	Forbrugslån	<- 10.000 kr.: 300 kr. (fast). 10.000 kr. ->: 2 % af lånet, min. 500 kr.	0 kr.
LO	LO Plus Guld kort	0 kr.	0 kr.
LånLet	Lånlet 100	4 % af udbetalt beløb.	Fakturerings: 20 kr.
LånLet	Lånlet 50	8 % af udbetalt beløb.	Fakturerings: 20 kr.
Lån & Spar Bank	Privatlån	2.500 kr. (fast).	0 kr.
Minilån.dk	Lån	8 % af udbetalt beløb, min. 400 kr.	0 kr.
Morsø Bank	Forbrugslån	0 kr.-25.000 kr.: 2 % af lånet, min. 500 kr. + 500 kr. (fast). 25.001 kr. ->: 2 % af lånet, min. 500 kr. + 1.000 kr. (fast)	0 kr.
Nørresundby Bank	Forbrugslån	Laveste sats: 0 kr. Højeste sats: 2 % af lånet + 1.200 kr. (fast).	0 kr.
Onkelbob.dk	Privatlån	5 % af udbetalt beløb, min. 400 kr.	Månedsgæbyr: 25 kr.
Ringkjøbing Land- bobank	Forbrugslån	Laveste sats: 1,75 % af lånet. Højeste sats: 1,75 % af lånet + 1.200 kr. (fast).	0 kr.
Sparxpres	Privatlån	5 % af udbetalt beløb, min. 400 kr./max 1.500 kr.	0 kr.
Spks. for Nr. Nebel og Omegn	Lån	0 kr.	0 kr.
Spks. i Skals	Forbrugslån	Laveste sats: 0 kr. Højeste sats: 1,5 % af lånet, min. 1.000 kr./ max. 3.000 kr.	0 kr.
Sparekassen Sjæl- land	Øvrige lån	2 % af lånet, min. 1.100 kr. + 1.250 kr. (fast)	0 kr.
Spks. Thy	Forbrugslån	Laveste sats: 0 kr. Højeste sats: 2 % af lånet + 1.000 kr. (fast)	0 kr.

Bilag II

Oplysningsreglerne i kreditaftaleloven af 2010

“Oplysningspligt forud for aftaleindgåelsen

§ 7 a. Før en forbruger bindes af en kreditaftale eller et kredittilbud, giver kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren på grundlag af de kreditvilkår og -betingelser, som kreditgiveren tilbyder, og i givet fald forbrugerens præferencer og oplysninger, forbrugerens oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale. Oplysningerne gives på papir eller på et andet varigt medium ved hjælp af formularen i lovens bilag 2.

Stk. 2. Oplysningerne i henhold til stk. 1 skal omfatte:

- 1) Kredittypen.
- 2) Navn og fysisk adresse på kreditgiveren samt i givet fald navn og fysisk adresse på den involverede kreditformidler.
- 3) Det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden.
- 4) Kreditaftalens løbetid.
- 5) Ved kredit i form af henstand med betalingen for en specifik vare eller tjenesteydelse og tilknyttede kreditaftaler, varen eller tjenesteydelsen og kontantprisen herfor.
- 6) Debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, samt tidspunkter, betingelser og procedurer for ændring af debitorrenten. Hvis der anvendes forskellige debitorrenter under forskellige omstændigheder, angives de nævnte oplysninger for alle de relevante debitorrenter.
- 7) De årlige omkostninger i procent og det samlede beløb, som skal betales af forbrugerens, illustreret ved et repræsentativt eksempel, som angiver alle de antagelser, der er lagt til grund for at beregne procentsatsen. Hvis forbrugerens har informeret kreditgiveren om et eller flere elementer i den kredit, vedkommende foretrækker,

som f.eks. kreditaftalens løbetid og det samlede kreditbeløb, skal kreditgiveren tage hensyn til disse elementer. Hvis en kreditaftale giver forskellige muligheder for at udnytte kreditmuligheden med forskellige omkostninger eller debitorrenter, og kreditgiveren derfor anvender det loft for kreditten, som fremgår af antagelsen i lovens bilag 1, skal kreditgiveren angive, at andre muligheder for at udnytte kreditmuligheden for denne type kreditaftale kan medføre højere årlige omkostninger i procent.

- 8) Størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugeren, og i givet fald den rækkefølge, hvori betalingerne henføres til forskellige udestående saldi til forskellige debitorrenter med henblik på tilbagebetaling.
- 9) Hvor det er relevant, omkostningerne i forbindelse med forvaltning af en eller flere konti til registrering af både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, medmindre det ikke er obligatorisk at åbne en konto, tillige med omkostningerne ved anvendelse af et betalingsmiddel i forbindelse med både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, andre omkostninger i forbindelse med kreditaftalen og betingelserne for en eventuel ændring af disse omkostninger.
- 10) Hvor det er relevant, om der er omkostninger, som forbrugeren skal betale til en notar ved indgåelsen af kreditaftalen.
- 11) Den eventuelle forpligtelse til at indgå en aftale om en accessorisk tjenesteydelse i forbindelse med kreditaftalen, navnlig en forsikringspolice, såfremt indgåelsen af en aftale om en sådan accessorisk tjenesteydelse er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser.
- 12) Den gældende sats for morarenter og måden, denne sats tilpasses på, og, hvor det er relevant, eventuelle omkostninger i forbindelse med misligholdelse.
- 13) Oplysning om følgerne af manglende betalinger.
- 14) Hvor det er relevant, den sikkerhedsstillelse, som kræves.
- 15) Hvorvidt en fortrydelsesret finder anvendelse eller ej.
- 16) Retten til førtidig tilbagebetaling og, hvor det er relevant, oplysninger om kreditgiverens ret til compensation og om, hvordan denne compensation fastsættes i overensstemmelse med § 26.
- 17) Forbrugers ret til omgående underretning uden omkostninger i henhold til § 7 c, stk. 3, om resultatet af databasesøgninger, der er foretaget med henblik på vurdering af den pågældendes kreditværdighed.

- 18) Forbrugerens ret til efter anmodning og uden omkostninger at få udleveret en kopi af udkastet til kreditaftale. 1. pkt. finder ikke anvendelse, hvis kreditgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til at indgå kreditaftalen med forbrugerens.
- 19) Hvis det er relevant, hvor længe oplysningerne, der er afgivet forud for aftaleindgåelsen, er bindende for kreditgiveren.

Stk. 3. Eventuelle supplerende oplysninger fra kreditgiveren til forbrugerens gives i et særskilt dokument, der som bilag kan tilknyttes formularen i lovens bilag 2.

Stk. 4. Ved anvendelse af taletelefoni skal beskrivelsen af den finansielle tjenesteydelse med forbrugerens samtykke alene omfatte tjenesteydelsens karakter og væsentligste egenskaber, dog mindst de oplysninger, der fremgår af stk. 2, nr. 3-6 og 8, samt de årlige omkostninger i procent illustreret ved et repræsentativt eksempel og det samlede beløb, som skal betales af forbrugerens.

Stk. 5. Hvis aftalen på forbrugerens anmodning er indgået ved anvendelse af en fjernkommunikationsteknik, som ikke gør det muligt at give oplysningerne i overensstemmelse med stk. 1 og 2, navnlig i det tilfælde, der er omhandlet i stk. 4, skal kreditgiveren give forbrugerens de pågældende oplysninger i komplet form ved brug af formularen i lovens bilag 2 umiddelbart efter kreditaftalens indgåelse.

Stk. 6. Ud over formularen i lovens bilag 2 skal forbrugerens efter anmodning og uden omkostninger modtage en kopi af udkastet til kreditaftale. 1. pkt. finder ikke anvendelse, hvis kreditgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til at indgå kreditaftalen med forbrugerens.

Stk. 7. Hvis der er tale om en kreditaftale, ifølge hvilken de betalinger, forbrugerens foretager, ikke umiddelbart fører til en tilsvarende amortisation af det samlede kreditbeløb, men tjener til at opbygge kapital på de tidspunkter og betingelser, der er fastsat i kreditaftalen eller en accessorisk aftale, omfatter de oplysninger forud for aftaleindgåelsen, der kræves i henhold til stk. 1 og 2, en klar og tydelig angivelse af, at en sådan kreditaftale ikke garanterer tilbagebetaling af det samlede udnyttede kreditbeløb i henhold til kreditaftalen, medmindre der er givet en sådan garanti.

Stk. 8. Kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren skal give forbrugerens fyldestgørende forklaringer, således at forbrugerens er i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til vedkommendes behov og finansielle situation, hvor det er relevant, ved at forklare de oplysninger forud for aftaleindgåelsen, der skal gives i

henhold til stk. 1 og 2, de foreslåede produkters vigtigste karakteristika og de specifikke konsekvenser, disse produkter kan få for forbrugeren, herunder konsekvenserne af forbrugerens betalingsmisligholdelse.

Stk. 9. Stk. 1-8 finder ikke anvendelse på leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere. I disse tilfælde skal kreditgiveren sikre, at forbrugeren forud for aftaleindgåelsen modtager oplysningerne efter stk. 1-8.

Oplysningspligt forud for aftaleindgåelsen i forbindelse med visse særlige former for kreditaftaler

§ 7 b. Før forbrugeren bliver bundet af en kreditaftale eller et kredittilbud efter § 3, stk. 1, nr. 7, eller § 3, stk. 2, giver kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren på grundlag af de kreditvilkår og -betingelser, som kreditgiveren tilbyder, og i givet fald forbrugerens præferencer og oplysninger, forbrugeren de oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale.

Stk. 2. Oplysningerne i henhold til stk. 1 skal omfatte:

- 1) Kredittypen.
- 2) Navn og fysisk adresse på kreditgiveren samt i givet fald navn og fysisk adresse på den involverede kreditformidler.
- 3) Det samlede kreditbeløb.
- 4) Kreditaftalens løbetid.
- 5) Debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, de omkostninger, der anvendes fra det tidspunkt, hvor kreditaftalen indgås, og i givet fald betingelserne for ændring af disse omkostninger.
- 6) De årlige omkostninger i procent illustreret ved hjælp af repræsentative eksempler, som angiver alle de antagelser, der er lagt til grund for at beregne denne procentsats.
- 7) Betingelserne og proceduren for opsigelse af kreditaftalen.
- 8) Hvor det er relevant, en angivelse af, at forbrugeren til enhver tid kan blive anmodet om at betale hele kreditbeløbet tilbage.
- 9) Den gældende sats for morarenter og måden, denne sats tilpasses på, og, hvor det er relevant, andre omkostninger i forbindelse med misligholdelse.
- 10) Forbrugerens ret til omgående underretning uden omkostninger i henhold til § 7 c, stk. 3, om resultatet af databasesøgninger, der

er foretaget med henblik på vurdering af forbrugers kreditværdighed.

- 11) Ved kreditaftaler, der er omfattet af § 3, stk. 2, oplysninger om de omkostninger, der påløber fra kreditaftalens indgåelse, og, hvor det er relevant, om betingelserne for ændring af de pågældende omkostninger.
- 12) Hvor det er relevant, hvor længe de oplysninger, der er afgivet forud for aftaleindgåelsen, er bindende for kreditgiveren.

Stk. 3. Oplysningerne efter stk. 1 og 2 gives på papir eller på et andet varigt medium, og alle oplysningerne skal være lige fremtrædende. Oplysningerne kan gives ved hjælp af formularen i lovens bilag 3.

Stk. 4. I forbindelse med kreditaftaler, som er omfattet af § 3, stk. 1, nr. 7, omfatter de oplysninger, der gives forbrugeren i henhold til stk. 1 og 2, også størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugeren, og i givet fald den rækkefølge, hvori betalingerne henføres til forskellige udestående saldi til forskellige debitorrenter med henblik på tilbagebetaling, samt oplysning om retten til førtidig tilbagebetaling og, hvor det er relevant, oplysninger om kreditgiverens ret til kompensation og om, hvordan denne kompensation fastsættes. 1. pkt. finder dog ikke anvendelse, hvis kreditaftalen tillige er omfattet af § 3, stk. 2.

Stk. 5. Hvis der anvendes taletelefoni og forbrugeren anmoder om en kassekredit med øjeblikkelig virkning, omfatter den finansielle tjenesteydelses vigtigste karakteristika dog mindst de oplysninger, som er nævnt i stk. 2, nr. 3, 5, 6 og 8. Hvis kreditaftalen er omfattet af § 3, stk. 1, nr. 7, skal kreditaftalens løbetid endvidere angives.

Stk. 6. Ud over de oplysninger, der er omhandlet i stk. 1-5, skal forbrugeren efter anmodning uden omkostninger modtage en kopi af udkastet til kreditaftale med de oplysninger, som kræves efter § 8, hvis denne bestemmelse finder anvendelse. 1. pkt. finder ikke anvendelse, hvis kreditgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke vil indgå kreditaftalen med forbrugeren.

Stk. 7. Hvis aftalen på forbrugers anmodning er indgået ved anvendelse af en fjernkommunikationsteknik, som ikke gør det muligt at give oplysningerne i overensstemmelse med stk. 1 og 2, herunder i de tilfælde, der er omhandlet i stk. 5, skal kreditgiveren umiddelbart efter kreditaftalens indgåelse opfylde sine forpligtelser i henhold til stk. 1 og 2 ved at give de oplysninger, som kræves i henhold til § 8, hvis denne bestemmelse finder anvendelse.

Bilag II

Stk. 8. Stk. 1-7 finder ikke anvendelse på leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere. I disse tilfælde skal kreditgiveren sikre, at forbrugeren forud for aftaleindgåelsen modtager oplysningerne efter stk. 1-7."